STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 04542

REVREND'S HAND BUKH HA-SHALEM

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation

AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

רעווערענד'ס האַנד בוך
השלם

כולל

כל מיני נוסחאי תפלות, כל מיני
מי־שברך לכל עת מצוא ולסעודת־
מצוה, דרשות ונאומים, הנצרכים לכל
רב ורעווערענד בכל עת ובכל מקום.

עברית, יהודית ואנגלית

מסודר על ידי

ש. דרוקערמאן

~

הוצאה רביעית, חדשה ומתוקנה

היברו פובלישינג קאָ.
632 בראָדוויי ניו יאָרק, נ. י.
תר"צ — 1929

Copyright, 1927,
by S. Druckerman, New York

Copyright, 1929,
by Hebrew Publishing Co.
New York

CONTENTS — תוכן הענינים

	PAGE - דף	
Laws of Bethrothal and Marriage	7	דיני אירוסין ונשואין
Engagement Agreement	9	תנאים ראשונים
Service for Bethrothal and Marriage	11	סדר אירוסין ונשואין
Laws of Circumcision	34	דיני מילה
Service for Circumcision	37	סדר ברית מילה
Service for Redemption of First Born	41	סדר פדיון הבן
Laws of Redemption of First Born	43	דיני פדיון הבן
Benedictions for Reading of Torah	44	ברכות התורה
Benedictions in English for Berthrothal and Redemption of First Born	46	ברכות קדושין וברכות פדיון הבן באנגלית
Laws of Marriage and Divorce in Every State	47	הייראט און גט-געזעצען לויט יעדען שטאט
Form of Divorce	59	נוסח הגט
Form of Halizah	60	שטר חליצה
Service for Dedication of a House	61	סדר חנוכת הבית
Blessings for Various Occasions	63	מי שברך שונים
Benediction for One Escaping Danger	72	ברכת הגומל
Prayer for President of United States	73	תפלה בעד נשיא ארצות הברית
Memorial for the Dead	76	הזכרת נשמות
Confession before Death	82	וידוי שכיב מרע
Prayer in English for Sick Person	84	תפלה לחולה באנגלית

(*Continued* - המשך)

	PAGE - דף	
Laws Regarding Visiting of Sick . . .	85	. . דיני בקור חולים
Confession on Death Bed	85	. . . סדר וידוי
Laws of One in Agony of Death . .	86	. . . . דיני גוסס
Laws of Rending Garments for Dead . .	88	. . . . דיני קריעה
Laws of Burial Writes	88	. . דיני הוצאת המת
Laws of Shrouds and Purification of Dead	89	דיני התכריכים והטהרה
Laws of Prayers at Burial	91	. . . דיני צדוק הדין
Order of Purification of Dead . . .	93	. . . . סדר הטהרה
Hebrew and English Prayers at Burial.	99	צדוק הדין בעברית ובאנגלית
Order of Accompanying the Dead and of Burial	105	. סדר הלוית המת וקבורה
Orphan's Prayer (Kaddish)	110	. . . . קדיש יתום
Laws appertaining to First Meal of Mourner	112	. דיני סעודת הבראה
Laws appertaining to a Mourner . .	112	. . . . דיני אבל
Laws of Anniversary of Dead and Mourner's Prayers . .	114	. דיני יאהרצייט וקדיש
Prayer at Unveiling a Tombstone, Hebrew and English .	117	סדר תפלה בבית חיים בהקים מצבה לקרוביו בעברית ובאנגלית . .
Memorial on Departed	120	. . תפלה בעד המת
Inscriptions on Tombstones	122	. . נוסחאי מצבות
Salutations for Letters	127	תוארי כבוד לכתיבת מכתבים
Names of Females and Males, Heb. and Eng.	128	שמות נשים ואנשים בעברית ואנגלית . . .
Maxims of Our Sages	133	. . מאמרי רבותינו ז"ל

CONTENTS — תוכן הענינים
(*Continued* - המשך)

	PAGE - דף	
Addresses in Yiddish for Various Occasions		רעדעס אין יידיש פיר פער־שידענע געלעגנהייטען
Chupa . . .	139	. . . חופה
Wedding . .	140	. . . חתונה
Circumcision .	142	. . . ברית
Confirmation .	145	. . בר־מצות
Eulogy . . .	149	. . . הספד
Eulogy for a Pious Woman . .	152	הספד נאך א אשה חשובה . .
Unveiling Tombstone	154	. . מצבה שטעלען
Dedication of Gate at Cemetary .	157	. . חנוך הגדר
Silver Wedding .	160	. זילבערנע האכצייט
Founding of a Hebrew School . .	162	ביי גרינדען אַ תלמוד תורה . .
Home for the Aged	165	. . מושב-זקנים
Charity Institution	168	. צדקה אנשטאלט
To Parents of Bar Mitzvah	170	צו עלטערן פון אַ ברמצוה . .
Addresses in English for Various Occasions		רעדעס אין ענגליש פיר פער־שידענע געלעגנהייטען
Engagement .	174	. . . תנאים
Wedding . .	179	. . . חתונה
Funeral . . .	183	. . . הספד
Memorial for a Mother	191	הספד נאָך אַ מוטער
Chupa . . .	197	. . . חופה
Circumcision . .	199	. . . ברית
Redemption of First Born .	201	. . פדיון הבן
To a Bar Mitzvah.	204	. צו אַ בר מצוה
Funeral . .	207	. . . הספד
Unveiling Tombstone	209	. . מצבה שטעלען

(*Continued* - המשך)

	PAGE - דף	
Addenda to Marriage Contract	211	תוספת כתובה
Contract for Elimination of Usury	214	שטר היתר עיסקא
Form of a Will	215	שטר צוואה
Partnership Agreement	217	שטר שותפות
Arbitration Agreement	218	שטרי בירורין
Testimonial for Kosher Food	219	נוסח כתב הכשר
Authorization for a Shochet	221	נוסח כתב הודעה לשוחטים
Authorization for a Shochet	222	נוסח כתב קבלה לשוחטים
Engagement Release	223	נוסח כתב פטורים בין חתן לכלה
Services on Bringing in a New Torah	224	לחינוך ספר תורה חדש
Order of Waving the Lulab	225	סדר נענועים
Benediction for a "Ger"	226	מי שברך לגרים
Benediction for Repentant Apostales	227	מי שברך למומרים השבים ליהדות
Order of Treatises in Babylonian Talmud	228	סדר המסכתות בש"ס תלמוד בבלי
Perpetual Calendar for Sunset and Sunrise	229	לוח השקיעות לצמיתות
Portions of the Week	236	הסדרות מכל השנה
A Perpetual Calendar	237	לוח תמידי
Hatikvah	246	התקוה
Music for Hatikvah	249	מוזיק נאָטן פאר התקוה
Star Spangled Banner	253	סאָנג סטאַר ספּאַנגעלד באננער
America	254	סאָנג אַמעריקא

דיני אירוסין ונשואין

1) נוהגין שהחתן והכלה מתענין ביום חופתן, ואלו הימים שאין מתענין בהם: חנוכה, פורים, אסרו חג, ט"ו באב, ט"ו בשבט וראשי חדשים; אבל בר"ח ניסן מתענין מפני שהוא תענית צדיקים, וגם בל"ג בעומר מתענין.

2) תחת החופה מברכין ברכת אירוסין ונשואין וצריך שתי כוסות, אחת לברכת אירוסין ואחת לברכת נשואין, כי שני הדברים האלה היו נעשים בימים הקדמונים בשני זמנים שונים ורחוקים זה מזה שנים עשר חודש בנשואי בתולה וחודש אחד בנשואי אלמנה. בזמן הראשון היו האירוסין: הבחור או האלמן קידש את הבתולה וברכו ברכת אירוסין על כוס יין, והיתה נחשבת לו לאשה, ולבטל האירוסין היה נצרך גט; ולאחר שנים עשר חודש היו הנשואין או הכניסה לחופה, ואז ברכו שבע ברכות הנשואין גם כן על כוס יין. ואחר הכניסה לביתו נהיתה אשתו לכל דבר. אפס בסיבת הגזירות ורדיפות התקינו שיהיו שני המעשים — האירוסין והנשואין — בזמן אחד על שתי כוסות ובקריאת הכתובה בינתים.

3) במנחה של יום החופה מתפללים החתן והכלה תפלת על חטא כמו ביום הכפורים, כי יום סליחה ומחילה הוא להם היום הזה.

4) ברכת אירוסין וברכת נשואין, וגם כשאומרים אותן בברכת המזון צריכים עשרה, והחתן מן המנין.

5) נוהגין לקדש בטבעת שאין בו אבן, ובמטבע מקדשין אך בשעת הדחק, כשאין לחתן טבעת. צריך להזהר שתהיה הטבעת קנין כספו של החתן ולא שאולה.

6) אסור לארס אשה בתוך שלשים של אבלות.

7) העדים החותמים על הכתובה או העומדים בשעת הקדושין לא יהיו קרובים להחתן או להכלה, וגם לא יהיו פסולי עדות בכלל.

8) בשבת, יום־טוב וחול המועד אסור לעשות נשואין.

9) בברכת המזון אומרים שהשמחה במעונו (כתובות ח׳). וכתב אבן ירחי וז״ל: קבלתי מרבותי בצרפת שלכך נהגו לאמר שהשמחה במעונו ולא בזבולו או במכונו או בלשון אחר, לפי ששנינו בחגיגה (י״ב): שבעה רקיעין הן: וילון, רקיע, שמים, מעון, מכון, זבול, ערבות: מ ע ו ן שבו מלאכי השרת אומרים שירה. הוי אומר: שהשמחה ב מ ע ו נ ו. עכ״ל. ועיין עקרים, מאמר ב׳, פ׳ ט״ו.

10) תחת החופה החתן יעמוד לימין הכלה. המסדר קדושין יברך על הכוס והחתן והכלה יטעמו מן הכוס ואח״כ יקדש החתן את הכלה בפני שני עדים וישים את הטבעת על אצבעה הראשונה של יד ימין הכלה, אח״כ ישבר החתן את הצנצנת. אח״כ קוראים את הכתובה והחתן והכלה יטעמו שוב פעם מהכוס.

תנאים ראשונים

למזל טוב למזל טוב

יעלה ויצמח כגן רטוב. מצא אשה מצא טוב
ויפק רצון מהאל הטוב.

המגיד מראשית אחרית, יתן שם טוב ושארית, לאלה דברי התנאים והברית שנדברו והותנו

פין ______ החתן ה' ______________________________

ובין ______ הכלה ______________________________

ר"ד החתן הנ"ל התחייב ע"ע לישא את הבתולה הכלה הנ"ל לאשה בחופה וקידושין כדת משה וישראל ואל יבריחו ועל יעלימו לא זה מזו ולא זו מזה שום הברחת ממון בעולם רק ישלטו בנכסיהן שוה בשוה כדרך כל הארץ.

החתן התחייב א"ע לתת מתנות להכלה כנהוג.

הכלה הנ"ל התחייבה א"ע להכנים נדוניא סך ______________________ ומלבושים וכלים וכסתות וב"פ כנהוג.

החתונה תהיה למז"ט אי"ה ביום ______ לחדש ______________ הבע"ל על הוצאות ______________________________

קנס מצד העובר לצד המקיים ______________ כפי חוקי המדינה. כל הנ"ל נעשה בדעה שלמה ומיושבת ובאופן היו"מ עפ"י תיקון חז"ל ועפ"י חוקי המדינה בת"כ ובפ"מ ובקגא"ם מעכשיו דלא כאסמכתא ודלא כטופסי דשטרי במנא דכשר למקניא ביה

והכל שריר וקים

ליתר במחון ועוז באו הצדדים בעצמם עה"ח היום יום ______ לחדש ______ שנת תר ______ פה ______________________________

נאום ______________________________

ונאום ______________________________

בפנינו עדים ח"מ חתמו א"ע ה"ה הבחור החתן ה' ______________________ והכלה הבתולה ______________________ על כל הנ"ל ובפנינו קבלו בקגא"ם מעכשיו ואשרנוהו וקיימנוהו כרחוי, ולראיה חתמנו יום ______________ לחדש ______________ שנת תר ______ פה ______________ על הנ"ל.

נאום ______________ **ונאום** ______________

בעמערקונג.

א.) ובאלמנה: ארמלתא, בגרושה: מתרכתא, ובחלוצה: חלוצתא.
ב.) בפולין: ליכי.
ג.) באלמנה: ויהיבנא ליכי כסף ארמלותיכי מאה וזוי דחזי ליכי מדרבנן.
ובגרושה: כסף מתרכותיכי, ובחלוצה: כסף חליצותיכי.
ד.) ובאלמנה: ארמלתא דא, ובגרושה ובחלוצה כנ"ל.
ה.) וביתומה: מבי נשא.
ו.) בפולין: בשימושי דירה.
ז.) באלמנה: עשרים וחמשה—אועשרין וחמשה.
ח.) בפולין כותבין כך: מאה זקוקים כסף צרוף, וצבי ר' פ' חתן דנן והוסיף לה מן דיליה מאה זקוקים כסף צרוף אחרים כנגדן סך הכל מאתים זקוקים כסף צרוף.
ט.) בפולין: כתובתא דא נדוניא דין ותוספתא דא.
י.) בפולין: כתובתא דא נדוניא דין ותוספתא דא.
יא.) יש ספרים כותבין: בחיי ובמותי.
יב.) בפולין: כתובתא דא נדוניא דין ותוספתא דא.
יג.) באלמנה: ארמלתא דא. ובגרושה ובחלוצה כנ"ל.

ימי השבוע יכתוב באותיות אלו ויקרא בניקוד זה: בְּאֶחָד, בַּשֵּׁנִי, בַּשְּׁלִישִׁי, בָּרְבִיעִי, בַּחֲמִישִׁי, בַּשִּׁשִּׁי.

נראה שצריך לכתוב אצל ימי החדש בב': בכך וכך, כי כן הוא נוסחתנו בנט"נ ג"כ וכל חיליה דהנ"ש בסימן וא"ו אות א' הוא מטעם שגם בנט"נ היתה נוסחתו בלא ב', אבל לדידן ראוי לכתוב כנוסחתנו בנט"נ עם ב' וסימן לדבר ויצאה והיתה.

ימי החדש יכתוב באותיות אלו ויקרא כן: בראש חדש כשהוא יום א', בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ פלוני. וכן ביום שני דר"ח כשר"ח שני ימים, אבל ביום ראשון של ר"ח כשר"ח ב' ימים יכתוב ויקרא: בִּשְׁלֹשִׁים יום לַחֹדֶשׁ פלוני שהוא ראש חדש פלוני, ובשאר ימי החדש יכתוב כזאת:

בִּשְׁנֵי יָמִים, בִּשְׁלֹשָׁה יָמִים, בְּאַרְבָּעָה יָמִים, בַּחֲמִשָּׁה ימים, בְּשִׁשָּׁה ימים, בְּשִׁבְעָה ימים, בִּשְׁמֹנָה ימים, בְּתִשְׁעָה ימים, בַּעֲשָׂרָה ימים, בְּאַחַד עָשָׂר יום, בִּשְׁנֵים עָשָׂר יום, בִּשְׁלֹשָׁה עָשָׂר יום, בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יום, בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יום, בְּשִׁשָּׁה עָשָׂר יום, בְּשִׁבְעָה עָשָׂר יום, בִּשְׁמֹנָה עָשָׂר יום, בְּתִשְׁעָה עָשָׂר יום, בְּעֶשְׂרִים יום, בְּאֶחָד וְעֶשְׂרִים יום, בִּשְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים יום, בִּשְׁלֹשָׁה וְעֶשְׂרִים יום, בְּאַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים יום, בַּחֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים יום, בְּשִׁשָּׁה וְעֶשְׂרִים יום, בְּשִׁבְעָה וְעֶשְׂרִים יום, בִּשְׁמֹנָה וְעֶשְׂרִים יום, בְּתִשְׁעָה וְעֶשְׂרִים יום.

שמות החדשים יכתוב ויקרא כזאת: נִיסָן, אִיָּר, סִיוָן, תַּמּוּז, מְנַחֵם־אָב, אֱלוּל, תִּשְׁרִי, מַרְחֶשְׁוָן, כִּסְלֵו, טֵבֵת, שְׁבָט, אֲדָר, אֲדָר רִאשׁוֹן, אֲדָר שֵׁנִי.

סדר אירוסין ונשואין:

בָּרוּךְ הַבָּא בְּשֵׁם יְיָ בֵּרַכְנוּכֶם מִבֵּית יְיָ:
בֹּאוּ נִשְׁתַּחֲוֶה וְנִכְרָעָה נִבְרְכָה לִפְנֵי יְיָ עוֹשֵׂנוּ:
עִבְדוּ אֶת יְיָ בְּשִׂמְחָה בֹּאוּ לְפָנָיו בִּרְנָנָה:

(תהלים ק׳)

(תפלה או דרשה:

סדר קידושין.

בָּרוּךְ הַבָּא:

מנגן החזן: מִי אַדִּיר עַל הַכֹּל. מִי בָּרוּךְ עַל הַכֹּל. מִי גָּדוֹל עַל הַכֹּל. יְבָרֵךְ חָתָן וְכַלָּה:

בְּרוּכָה הַבָּאָה:

ומנגן החזן: אַדִּיר אֱלֹהֵינוּ. סִימָן טוֹב וּמַזָּל טוֹב. חָתָן בָּרוּךְ הוּא. כַּלָּה בְּרוּכָה וְנָאָה:

ברכת אירוסין.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל הָעֲרָיוֹת. וְאָסַר לָנוּ אֶת הָאֲרוּסוֹת. וְהִתִּיר לָנוּ אֶת הַנְּשׂוּאוֹת לָנוּ עַל־יְדֵי חֻפָּה וְקִדּוּשִׁין. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְקַדֵּשׁ עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל עַל־יְדֵי חֻפָּה וְקִדּוּשִׁין:

ושותים החתן והכלה:

הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בְּטַבַּעַת זוֹ כְּדַת מֹשֶׁה וְיִשְׂרָאֵל

Haray At Mekodesheth Lee Betabaath Zo Kedath Moshe Veisrael.

וקורין הכתובה ואח״כ מברכין על כוס שניה.

נוסח שטר כתובה:

בְּאֶחָד (בְּרְבִיעִי) בְּשַׁבָּת (אַחַד עָשָׂר יוֹם) לַחֹדֶשׁ .... שְׁנַת חֲמֵשֶׁת אֲלָפִים וְשֵׁשׁ מֵאוֹת וְ... לִבְרִיאַת הָעוֹלָם לְמִנְיָן שֶׁאָנוּ מוֹנִין כָּאן (עִיר) (ק״ק).. אֵיךְ רַבִּי פ׳ בֶּן ר״פ (הַכֹּהֵן) אָמַר לָהּ לְהָדָא

בתולתא¹) פ׳ בת ר״פ: הוי לי לאנתו כדת משה וישראל. ואנא אפלח ואוקיר ואיזון ואפרנס יתיכי (ליכי) כהלכת גוברין יהודאין דפלחין ומוקרין וזנין ומפרנסין לנשיהון בקושטא. ויהיבנא ליכי מהר²) בתוליכי. כסף זוזי מאתן דחזי ליכי מדאוריתא. ומזוניכי וכסותיכי וספוקיכי. ומיעל לותיכי כאורח כל ארעא; וצביאת מרת פ׳ בתולתא ר״א והות ליה לאנתו; ודן נדוניא דהנעלת ליה מבי (אבוה³) בין בכסף בין בזהב בין בתכשיטין במאני דלבושא בשימושי דירה ובשימושא דערסא את הכל קבל עליו מו״ה פ׳ הנ״ל במאה זקוקים כסף צרוף, וצבי ר״פ חתן דנן והוסיף לה מן (דליה⁴). עוד מאה זקוקים כסף צרוף אחרים

1) באלמנה בותבין: ארמלתא. באלמנה: 2) מהר כסף ארמלותיכי זוזי מאה דחזי ליכי מדרבנן. ובגרושה: כסף מתרכותיכי.
3) באלמנה או ביתומה: מבי נשא. 4) צריך לכתוב: די לי׳.

כְּנֶגְדָּן, סַךְ הַכֹּל מָאתַיִם זְקוּקִים כֶּסֶף צָרוּף; וְכַךְ אָמַר ר״פ חָתָן דְּנַן: אַחֲרָיוּת שְׁטַר כְּתוּבְּתָא דָא נְדוּנְיָא דֵן וְתוֹסֶפְתָּא דָא קַבְּלִית עָלַי וְעַל יַרְתַי בַּתְרָאִי לְהִתְפָּרַע מִן כָּל שְׁפַר אֲרַג נִכְסִין וְקִנְיָנִין דְּאִית לִי תְּחוֹת כָּל שְׁמַיָּא, דִּקְנָאִי וּדְעָתִיד אֲנָא לְמִקְנָא, נִכְסִין דְּאִית לְהוֹן אַחֲרָיוּת וּדְלֵית לְהוֹן אַחֲרָיוּת, כּוּלְּהוֹן יְהוֹן אַחְרָאִין וְעַרְבָאִין לְפְרוֹעַ מִנְּהוֹן שְׁטַר כְּתוּבְּתָא דָא, נְדוּנְיָא דֵן וְתוֹסֶפְתָּא דָא, מִנָּאִי וַאֲפִילוּ מִן גְּלִימָא דְּעַל כַּתְפָאִי בְּחַיֵּי וּבְמוֹתִי מִן יוֹמָא דְּנַן וּלְעָלַם; וְאַחֲרָיוּת וְחוֹמֶר, שְׁטַר כְּתוּבְּתָא דָא נְדוּנְיָא דֵן וְתוֹסֶפְתָּא דָא. קִבֵּל עָלָיו ר״פ חָתָן דְּנַן כְּחוֹמֶר כָּל שִׁטְרֵי כְּתוּבּוֹת וְתוֹסֶפְתּוֹת דִּנְהָגִין בִּבְנַת יִשְׂרָאֵל. הֶעָשׂוּיִן כְּתִקּוּן חז״ל דְּלָא כְּאַסְמַכְתָּא וּדְלָא כְּטוֹפְסֵי דִשְׁטָרֵי. וְקָנִינָא מִן ר״פ בן ר״פ חָתָן דְּנַן לְמָרַת פ׳ בת ר״פ בְּתוּלְתָּא דָא עַל כָּל מַה דִּכְתוּב וּמְפוֹרָשׁ לְעֵיל בְּמָנָא דְּכָשֵׁר לְמִקְנְיָא בֵּיהּ וְהַכֹּל שָׁרִיר וְקַיָּם.

נְאוּם פלוני בן פלוני עֵד . . . וּנְאוּם פלוני בן פלוני עֵד.

הכותב את הכתובה צריך לדעת אם בעת הנשואין היתה בתולה, כותבים (בתולתא), לגרושה (מתרכתא), לאלמנה (ארמלתא), לחליצה (חליצאה), או בת כהן, או בת לוי וכו׳.

כְּתֻבָּה דְאִרְכַּסָא.

מַה דְהֲוַת קַדְמָנָא . . . . . בְּשַׁבָּת . . . . . יוֹם לְחֹדֶשׁ . . . . . . שְׁנַת חֲמֵשֶׁת אֲלָפִים וְשֵׁשׁ מֵאוֹת וְאַרְבָּעִים . . . . לִבְרִיאַת עוֹלָם לְמִנְיָן שֶׁאָנוּ מוֹנִין כַּאן פֹּה עִיר (כְּפָר) אִיךְ שֶׁר׳ . . . אֲתָא לְקַדְמָנָא וְאָמַר לָנוּ הֲדָא מָרַת . . . כַּד הֲוֵית . . . אִנְסִיבַת לִי לְאִנְתּוּ מִן קַדְמַת דְּנָא בְּעִיר (בִּכְפָר) . . . . . כְּהִלְכוֹת בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל דְמִתְנַסְבִין לְגוּבְרֵיהוֹן בְּחֻפָּה וְקִידוּשִׁין וּבִכְתֻבָּה, וְכַדוּ אִירְכָּס לָה שְׁטַר כְּתֻבְּתָא דַהֲוָה כָּתוּב לָהּ מִנָּאִי מִיוֹמָא דְאִנְתְּנַסְבִית לִי, וְאָמְרוּ רַבָּנָן דְאָסוּר לְבַר יִשְׂרָאֵל לְשַׁהוּיֵי עִם אִנְתְּתֵיהּ בְּלָא כְתֻבָּה אֲפִילוּ שַׁעְתָּא חֲדָא, וּכְעַן בְּעֵינָא לְמִכְתַּב לָהּ כְּתֻבְּתָא אַחְרִיתָא בְּחֻרְנְקָא דִכְתֻבְּתָא קַמַּיְיתָא נְדוּנְיָא וְתוֹסֶפְתָּא דִילָהּ וּבְכֵן אֲנַחְנוּ סָהֲדֵי דַחְתִימוּ לְתַחוֹת קִנְיָנָא מִנֵּיהּ הַשְׁתָּא כִּי סָהֲדֵי קַמָּאֵי דַחְתִימוּ תְּחוֹת כְּתֻבְּתָא קַמַּיְיתָא דְאִירְכַּסָא לֵיתְנֵיהוּ וּזְמַן כְּתֻבְּתָא לָא יָדְעָנָא

וְכָתַבְנוּ לָהּ כְּתֻבְּתָא דָא חֲלוּפֵי כְּתֻבְּתָא קַמַּיְתָא מִיּוֹמָא דְנָן, וּבְלִשָּׁנָא דְאָמַר לָנָא דַהֲוַית כְּתוּבָּה כְּתֻבְּתָא קַמַּיְתָא דְאִירְכַּסָא אֵיךְ שֶׁר׳.... אֲמַר לָהּ לַהֲדָא אִנְתְּתֵיהּ מָרַת.... כַּד הֲוַית.... מִן קֳדָמַת דְּנָא הֲוִי לִי לְאִנְתּוּ כְּדַת מֹשֶׁה וְיִשְׂרָאֵל וַאֲנָא אֶפְלַח וְאוֹקִיר וְאֵיזוּן וַאֲפַרְנֵס יָתִיכִי לִיכִי כְּהִלְכוֹת גוּבְרִין יְהוּדָאִין דְּפָלְחִין וּמוֹקְרִין וְזָנִין וּמְפַרְנְסִין לִנְשֵׁיהוֹן בְּקוּשְׁטָא וִיהִיבְנָא לִיכִי מֹהַר.... כֶּסֶף זוּזֵי.... דְּחָזֵי לִיכִי.... וּמְזוֹנַיְכִי וּכְסוּתַיְכִי וְסִפּוּקַיְכִי וּמֵיעַל לְוָתַיְכִי כְּאוֹרַח כָּל אַרְעָא וּצְבִיאַת מָרַת.... דָא דַהֲוַי..... מִן קֳדָמַת דְּנָא וַהֲוַית לֵיהּ לְאִנְתּוּ וְדֵן נְדוּנְיָא דְּהַנְעֲלַת לֵיהּ מִבֵּי........ בֵּין בְּכֶסֶף בֵּין בְּזָהָב בֵּין בְּתַכְשִׁיטִין בְּמָאנֵי דִלְבוּשָׁא בְּשִׁמּוּשָׁא. דִירָה וּבְשִׁמּוּשָׁא דְעַרְסָא הַכֹּל קִבֵּל עָלָיו ר׳.... דְּנָן בְּעַד... זְקוּקִים כֶּסֶף צָרוּף וּצְבִי ר׳.... דְּנָן וְהוֹסִיף לָהּ מִן דִּילֵיהּ עוֹד... זְקוּקִים כֶּסֶף צָרוּף סַךְ הַכֹּל..... זְקוּקִים כֶּסֶף צָרוּף וְכַךְ אָמַר ר׳.... דְּנָן אַחֲרָיוּת שְׁטַר כְּתֻבְּתָא דָא נְדוּנְיָא דֵן וְתוֹסֶפְתָּא דָא קַבִּילִית עָלַי וְעַל יָרְתַי בַּתְרָאי לְהִתְפָּרַע מִכָּל שְׁפַר אֲרַג נִכְסִין וְקִנְיָנֵי דְּאִית לִי

תְּחוֹת כָּל שְׁמַיָּא דִקְנָאִי וְדַעֲתִיד אֲנָא לְמִקְנֵי נִכְסִין דְּאִית לְהוֹן אַחֲרָיוּת וּדְלֵית לְהוֹן אַחֲרָיוּת כֻּלְּהוֹן יְהוֹן אַחְרָאִין וַעֲרְבָאִין לְפְּרוֹעַ מִנְּהוֹן שְׁטַר כְּתֻבְּתָא דָא נְדוּנְיָא דֵּין וְתוֹסֶפְתָּא דָא מִנָּאִי וַאֲפִילוּ מִן גְּלִימָא דְעַל כַּתְפָּאִי בְּחַיֵּי וּבְמוֹתִי מִן יוֹמָא דְנָן וּלְעָלַם וְאַחֲרָיוּת שְׁטַר כְּתֻבְּתָא דָא נְדוּנְיָא דֵין וְתוֹסֶפְתָּא דָא קִבֵּל עָלָיו ר׳ . . . דְנַן כְּחוֹמֶר כָּל שִׁטְרֵי כְתֻבּוֹת וְתוֹסֶפְתּוֹת דִּנְהָגִין בִּבְנוֹת יִשְׂרָאֵל הָעֲשׂוּיִין כְּתִיקוּן חֲזַ״ל דְּלָא כְּאַסְמַכְתָּא וּדְלָא כְּטוֹפְסֵי דִשְׁטָרֵי וְקָנִינָא מִן ר׳ . . . . . דְנָן לְמָרַת . . . . . . דָא דְהַוֵי . . . . . . כַּד אִתְנְסֵבִית לֵיהּ בְּקַדְמוּתָא בְּכָל מַה דְכָתוּב וּמְפוֹרָשׁ לְעֵיל בְּמָנָא דְכָשֵׁר לְמִקְנְיָא בֵּיהּ.

וְהַכֹּל שָׁרִיר וְקַיָּם.

ואחר כך מברכין שבע ברכות הללו.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁהַכֹּל בָּרָא לִכְבוֹדוֹ:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם יוֹצֵר הָאָדָם:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר יָצַר אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ. בְּצֶלֶם דְּמוּת תַּבְנִיתוֹ. וְהִתְקִין לוֹ מִמֶּנּוּ בִּנְיַן עֲדֵי עַד. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ יוֹצֵר הָאָדָם:

שׂוֹשׂ תָּשִׂישׂ וְתָגֵל הָעֲקָרָה. בְּקִבּוּץ בָּנֶיהָ לְתוֹכָהּ בְּשִׂמְחָה. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְשַׂמֵּחַ צִיּוֹן בְּבָנֶיהָ:

שַׂמֵּחַ תְּשַׂמַּח רֵעִים הָאֲהוּבִים. כְּשַׂמֵּחֲךָ יְצִירְךָ בְּגַן עֵדֶן מִקֶּדֶם. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְשַׂמֵּחַ חָתָן וְכַלָּה:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּרָא שָׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה. חָתָן וְכַלָּה. גִּילָה רִנָּה. דִּיצָה וְחֶדְוָה. אַהֲבָה וְאַחֲוָה. שָׁלוֹם וְרֵעוּת. מְהֵרָה יְיָ אֱלֹהֵינוּ יִשָּׁמַע בְּעָרֵי יְהוּדָה וּבְחוּצוֹת יְרוּשָׁלָיִם. קוֹל שָׂשׂוֹן וְקוֹל שִׂמְחָה, קוֹל חָתָן וְקוֹל כַּלָּה, קוֹל מִצְהֲלוֹת חֲתָנִים מֵחֻפָּתָם וּנְעָרִים מִמִּשְׁתֵּה נְגִינָתָם. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְשַׂמֵּחַ חָתָן עִם הַכַּלָּה:

ושותים החתן והכלה.

בִּרְשׁוּת כֹּהֵן (רַב) בַּעַל הַבַּיִת מָרָנָן וְרַבָּנָן וְרַבּוֹתַי:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַמּוֹצִיא לֶחֶם מִן הָאָרֶץ:

קודם ברכת המזון לנשואין.

מי שברך אבותינו אברהם יצחק ויעקב הוא יברך את החתן ואת הכלה ויצליח את דרכם אשר ילכו מהיום והלאה. יהיו ימצאו תמיד חן וחסד בעיני כל רואיהם. ויזכו לבנות בית בישראל לשם ולתהלה. ויהי שלום בביתם ושלוה והשקט בדבותם כל הימים אשר הם חיים על האדמה. ואת השושבינים ואת כל היושבים פה יברך בכל הטוב ויאריך ימי כלם בנעימים. וישלח ברכה והצלחה בכל מעשה ידיהם עם כל ישראל אחיהם ונאמר אמן:

קודם ברכת המזון לברית מילה.

מי שברך אבותינו אברהם יצחק ויעקב הוא יברך את בעל ברית המילה ואת אשתו היולדת ואת הילד הרך הנמול ואת כל הנלוים אליהם ואת הסנדק ואת המוהל ואת כל אחד ואחד מן היושבים פה ויציל אותם מכל נגע ומחלה וימלא כל משאלותם. ויאריך ימי החתן דמים

לַמּוּלוֹת, וִיהִי יְיָ אֱלֹהָיו עִמּוֹ, וְיִתֵּן לוֹ דֵּעָה בִּינָה וְהַשְׂכֵּל חַיִּים וָחֶסֶד בְּרָכָה וְשָׁלוֹם וְיִזְכּוּ אֲבוֹתָיו לְגַדְּלוֹ וּלְחַנְּכוֹ לְתוֹרָה וּלְמַעֲשִׂים טוֹבִים וְנֹאמַר אָמֵן:

לברית מילה:

נוֹדֶה לְשִׁמְךָ בְּתוֹךְ אֱמוּנַי. בְּרוּכִים אַתֶּם לַיְיָ: נודה בִּרְשׁוּת אֵל אָיוֹם וְנוֹרָא. מִשְׂגָּב לְעִתּוֹת בַּצָּרָה. אֵל נֶאְזָר בִּגְבוּרָה. אַדִּיר בַּמָּרוֹם יְיָ: נודה בִּרְשׁוּת הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה טְהוֹרָה הִיא וְגַם פְּרוּשָׁה. צִוָּה לָנוּ מוֹרָשָׁה. מֹשֶׁה עֶבֶד יְיָ: נודה בִּרְשׁוּת הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם. אֶקְרָא לֵאלֹהֵי הָעִבְרִיִּים. אֲהוֹדֶנּוּ בְּכָל אִיִּים. אֲבָרְכָה אֶת־יְיָ: נודה בִּרְשׁוּת מָרָנָן וְרַבָּנָן וְרַבּוֹתַי. אֶפְתְּחָה בְּשִׁיר פִּי וּשְׂפָתַי. וְתֹאמַרְנָה עַצְמוֹתַי. בָּרוּךְ הַבָּא בְּשֵׁם יְיָ: נודה

בִּרְכַּת הַמָּזוֹן.

לְנִשּׂוּאִין.

המברך אומר:

דְּוַי הָסֵר וְגַם חָרוֹן. וְאָז אִלֵּם בְּשִׁיר יָרוֹן. נְחֵנוּ בְּמַעְגְּלֵי צֶדֶק שְׁעֵה בִּרְכַּת יְשֻׁרוּן בְּנֵי אַהֲרֹן: בִּרְשׁוּת מָרָנָן וְרַבָּנָן וְרַבּוֹתַי. נְבָרֵךְ אֱלֹהֵינוּ שֶׁהַשִּׂמְחָה בִּמְעוֹנוֹ וְשֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ:

לברית מילה.

בסעודה לברית מילה אומר המברך לפני ברכת המזון נודה לשמך וכו׳.

נוֹדֶה לְשִׁמְךָ בְּתוֹךְ אֱמוּנַי. בְּרוּכִים אַתֶּם לַיְיָ: בִּרְשׁוּת אָיוֹם וְנוֹרָא מִשְׂגָּב לְעִתּוֹת בַּצָּרָה. אֵל נֶאְזָר בִּגְבוּרָה. אַדִּיר בַּמָּרוֹם יְיָ: נודה

בִּרְשׁוּת הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה טְהוֹרָה הִיא וְגַם פְּרוּשָׁה. צִוָּה לָנוּ מוֹרָשָׁה. מֹשֶׁה עֶבֶד יְיָ: בִּרְשׁוּת הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם. אֶקְרָא לֵאלֹהֵי הָעִבְרִים. אֲהוֹדֶנּוּ

והמסובים עונין:

בָּרוּךְ אֱלֹהֵינוּ
שֶׁהַשִּׂמְחָה בִּמְעוֹנוֹ
וְשֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ
וּבְטוּבוֹ חָיִינוּ:

בָּרוּךְ אֱלֹהֵינוּ
שֶׁהַשִּׂמְחָה בִּמְעוֹנוֹ
וְשֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ
וּבְטוּבוֹ חָיִינוּ:

בְּכָל עִיִּים. אֲבָרְכָה
אֶת־יְיָ: בִּרְשׁוּת רַבִּי
וּמוֹרִי. אֶקְרָא לֵאלֹהֵי
צוּרִי. מֵאַיִן יָבֹא
עֶזְרִי. עֶזְרִי מֵעִם יְיָ:
בִּרְשׁוּת הָרַבָּנִים
וְהַבַּחוּרִים. אֶקְרָא
לֵאלֹהֵי הָעִבְרִים.
לְכוּ נָא הַגְּבָרִים.
וְעִבְדוּ אֶת־יְיָ:
בִּרְשׁוּת מוֹרַי וְרַבּוֹתַי
אֶפְתַּח בְּשִׁיר שְׂפָתַי
וְתֹאמַרְנָה עַצְמוֹתַי
בָּרוּךְ הַבָּא בְּשֵׁם יְיָ:

חזן בִּרְשׁוּת מָרָנָן וְרַבָּנָן וְרַבּוֹתַי נְבָרֵךְ אֱלֹהֵינוּ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ:

המסובים בָּרוּךְ אֱלֹהֵינוּ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ וּבְטוּבוֹ חָיִינוּ:

חיו ברוך אֱלֹהֵינוּ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ וּבְטוּבוֹ חָיִינוּ:

בָּרוּךְ הוּא וּבָרוּךְ שְׁמוֹ:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. הַזָּן אֶת־הָעוֹלָם כֻּלּוֹ. בְּטוּבוֹ בְּחֵן בְּחֶסֶד וּבְרַחֲמִים הוּא נוֹתֵן לֶחֶם לְכָל־בָּשָׂר. כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: וּבְטוּבוֹ הַגָּדוֹל תָּמִיד לֹא־חָסַר לָנוּ. וְאַל־יֶחְסַר לָנוּ מָזוֹן לְעוֹלָם וָעֶד: בַּעֲבוּר שְׁמוֹ הַגָּדוֹל. כִּי הוּא אֵל זָן וּמְפַרְנֵס לַכֹּל. וּמֵטִיב לַכֹּל. וּמֵכִין מָזוֹן לְכָל־בְּרִיּוֹתָיו אֲשֶׁר בָּרָא. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַזָּן אֶת־הַכֹּל:

נוֹדֶה לְּךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ. עַל שֶׁהִנְחַלְתָּ לַאֲבוֹתֵינוּ אֶרֶץ חֶמְדָּה טוֹבָה וּרְחָבָה. וְעַל שֶׁהוֹצֵאתָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם. וּפְדִיתָנוּ מִבֵּית עֲבָדִים. וְעַל בְּרִיתְךָ שֶׁחָתַמְתָּ בִּבְשָׂרֵנוּ. וְעַל תּוֹרָתְךָ שֶׁלִּמַּדְתָּנוּ.

וְעַל חֻקֶּיךָ שֶׁהוֹדַעְתָּנוּ. וְעַל חַיִּים חֵן וָחֶסֶד שֶׁחוֹנַנְתָּנוּ. וְעַל אֲכִילַת מָזוֹן שָׁאַתָּה זָן וּמְפַרְנֵס אוֹתָנוּ תָּמִיד. בְּכָל־יוֹם וּבְכָל־עֵת וּבְכָל־שָׁעָה:

וְעַל הַכֹּל יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ. וּמְבָרְכִים אוֹתָךְ. יִתְבָּרַךְ שִׁמְךָ בְּפִי כָּל־חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: כַּכָּתוּב וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ. וּבֵרַכְתָּ אֶת־יְיָ אֱלֹהֶיךָ עַל־הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָתַן־לָךְ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ עַל־הָאָרֶץ וְעַל־הַמָּזוֹן:

רַחֵם יְיָ אֱלֹהֵינוּ עַל־יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ. וְעַל יְרוּשָׁלַיִם עִירֶךָ. וְעַל צִיּוֹן מִשְׁכַּן כְּבוֹדֶךָ. וְעַל מַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ. וְעַל־הַבַּיִת הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ שֶׁנִּקְרָא שִׁמְךָ עָלָיו: אֱלֹהֵינוּ. אָבִינוּ. רְעֵנוּ. זוּנֵנוּ. פַּרְנְסֵנוּ וְכַלְכְּלֵנוּ. וְהַרְוִיחֵנוּ. וְהַרְוַח־לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ

מְהֵרָה מִכָּל־צָרוֹתֵינוּ. וְנָא אַל תַּצְרִיכֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לֹא לִידֵי מַתְּנַת בָּשָׂר וָדָם וְלֹא לִידֵי הַלְוָאָתָם. כִּי אִם לְיָדְךָ הַמְּלֵאָה. הַפְּתוּחָה. הַקְּדוֹשָׁה. וְהָרְחָבָה. שֶׁלֹּא נֵבוֹשׁ. וְלֹא נִכָּלֵם לְעוֹלָם וָעֶד:

בשבת רְצֵה וְהַחֲלִיצֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ. וּבְמִצְוַת יוֹם הַשְּׁבִיעִי. הַשַּׁבָּת הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ הַזֶּה כִּי יוֹם זֶה גָּדוֹל וְקָדוֹשׁ הוּא לְפָנֶיךָ. לִשְׁבָּת־בּוֹ וְלָנוּחַ בּוֹ בְּאַהֲבָה. כְּמִצְוַת רְצוֹנֶךָ. וּבִרְצוֹנְךָ הָנִיחַ לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ. שֶׁלֹּא תְהֵא צָרָה וְיָגוֹן וַאֲנָחָה בְּיוֹם מְנוּחָתֵנוּ. וְהַרְאֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּנֶחָמוֹת צִיּוֹן עִירֶךָ. וּבְבִנְיַן יְרוּשָׁלַיִם עִיר קָדְשֶׁךָ. כִּי אַתָּה הוּא בַּעַל הַיְשׁוּעוֹת. וּבַעַל הַנֶּחָמוֹת:

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. יַעֲלֶה וְיָבֹא וְיַגִּיעַ וְיֵרָאֶה וְיֵרָצֶה וְיִשָּׁמַע וְיִפָּקֵד וְיִזָּכֵר זִכְרוֹנֵנוּ וּפִקְדוֹנֵנוּ. וְזִכְרוֹן אֲבוֹתֵינוּ וְזִכְרוֹן מָשִׁיחַ בֶּן־דָּוִד עַבְדֶּךָ. וְזִכְרוֹן יְרוּשָׁלַיִם עִיר קָדְשֶׁךָ. וְזִכְרוֹן כָּל־עַמְּךָ

בֵּית־יִשְׂרָאֵל לְפָנֶיךָ. לִפְלֵטָה לְטוֹבָה לְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים. לְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם בְּיוֹם

לראש חדש	לפסח	לשבועות
רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ	חַג הַמַּצּוֹת	חַג הַשָּׁבֻעוֹת
לראש השנה	**לסוכות**	**לשמיני עצרת ושמחת תורה**
הַזִּכָּרוֹן	חַג הַסֻּכּוֹת	הַשְּׁמִינִי חַג הָעֲצֶרֶת

הַזֶּה: זָכְרֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בּוֹ. לְטוֹבָה. וּפָקְדֵנוּ בוֹ. לִבְרָכָה. וְהוֹשִׁיעֵנוּ בוֹ. לְחַיִּים: וּבִדְבַר יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים חוּס וְחָנֵּנוּ. וְרַחֵם עָלֵינוּ. וְהוֹשִׁיעֵנוּ. כִּי אֵלֶיךָ עֵינֵינוּ. כִּי אֵל מֶלֶךְ חַנּוּן וְרַחוּם אָתָּה:

וּבְנֵה יְרוּשָׁלַיִם עִיר הַקֹּדֶשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ בּוֹנֵה בְרַחֲמָיו יְרוּשָׁלָיִם. אָמֵן.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. הָאֵל אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ. אַדִּירֵנוּ בּוֹרְאֵנוּ גֹּאֲלֵנוּ יוֹצְרֵנוּ קְדוֹשֵׁנוּ קְדוֹשׁ יַעֲקֹב. רוֹעֵנוּ רוֹעֵה יִשְׂרָאֵל. הַמֶּלֶךְ הַטּוֹב. וְהַמֵּטִיב לַכֹּל. שֶׁבְּכָל־יוֹם וָיוֹם. הוּא הֵטִיב. הוּא מֵטִיב. הוּא יֵיטִיב

לָנוּ: הוּא גְמָלָנוּ. הוּא גוֹמְלֵנוּ. הוּא יִגְמְלֵנוּ לָעַד לְחֵן. לְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים. וּלְרֶוַח הַצָּלָה וְהַצְלָחָה בְּרָכָה וִישׁוּעָה נֶחָמָה פַּרְנָסָה וְכַלְכָּלָה וְרַחֲמִים וְחַיִּים וְשָׁלוֹם וְכָל־טוֹב. וּמִכָּל־טוּב אַל־יְחַסְּרֵנוּ: הָרַחֲמָן. הוּא יִמְלוֹךְ עָלֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד: הָרַחֲמָן. הוּא יִתְבָּרֵךְ בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ: הָרַחֲמָן. הוּא יִשְׁתַּבַּח לְדוֹר דּוֹרִים. וְיִתְפָּאַר בָּנוּ לָעַד. וּלְנֵצַח נְצָחִים. וְיִתְהַדַּר בָּנוּ לָעַד וּלְעוֹלְמֵי עוֹלָמִים: הָרַחֲמָן. הוּא יְפַרְנְסֵנוּ בְּכָבוֹד: הָרַחֲמָן. הוּא יִשְׁבּוֹר עֻלֵּנוּ מֵעַל צַוָּארֵנוּ וְהוּא יוֹלִיכֵנוּ קוֹמְמִיּוּת לְאַרְצֵנוּ: הָרַחֲמָן. הוּא יִשְׁלַח לָנוּ בְּרָכָה מְרֻבָּה בַּבַּיִת הַזֶּה וְעַל שֻׁלְחָן זֶה שֶׁאָכַלְנוּ עָלָיו: הָרַחֲמָן הוּא יִשְׁלַח לָנוּ אֶת אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא זָכוּר לַטּוֹב. וִיבַשֶּׂר־לָנוּ בְּשׂוֹרוֹת טוֹבוֹת יְשׁוּעוֹת וְנֶחָמוֹת:

לחתונה

הָרַחֲמָן. הוּא יְבָרֵךְ אֶת־הֶחָתָן וְאֶת־הַכַּלָּה. וְאֶת־כָּל־הַיּוֹשְׁבִים פֹּה

לברית מילה

הָרַחֲמָן. הוּא יְבָרֵךְ אֶת בַּעַל בְּרִית הַמִּילָה. וְאֶת אִשְׁתּוֹ הַיּוֹלֶדֶת. וְאֶת־הַיֶּלֶד הָרַךְ הַנִּמּוֹל וְאֶת־כָּל־הַיּוֹשְׁבִים פֹּה

אוֹתָנוּ וְאֶת כָּל־אֲשֶׁר לָנוּ. כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּרְכוּ אֲבוֹתֵינוּ. אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב בַּכֹּל מִכֹּל כֹּל. כֵּן יְבָרֵךְ אוֹתָנוּ כֻּלָּנוּ יַחַד בִּבְרָכָה שְׁלֵמָה וְנֹאמַר אָמֵן:

בַּמָּרוֹם יְלַמְּדוּ עֲלֵיהֶם וְעָלֵינוּ זְכוּת שֶׁתְּהֵא לְמִשְׁמֶרֶת שָׁלוֹם. וְנִשָּׂא בְרָכָה מֵאֵת יְיָ וּצְדָקָה מֵאֱלֹהֵי יִשְׁעֵנוּ. וְנִמְצָא חֵן וְשֵׂכֶל טוֹב בְּעֵינֵי אֱלֹהִים וְאָדָם:

(לנשואין) הרחמן הוא יזכנו

לראש חדש הָרַחֲמָן הוּא יְחַדֵּשׁ עָלֵינוּ אֶת־הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לְטוֹבָה וְלִבְרָכָה: (לנשואין) הר"ה יז'.

לשבת הָרַחֲמָן הוּא יַנְחִילֵנוּ לְיוֹם שֶׁכֻּלּוֹ שַׁבָּת וּמְנוּחָה לְחַיֵּי הָעוֹלָמִים:

ליום טוב: הָרַחֲמָן הוּא יַנְחִילֵנוּ לְיוֹם שֶׁכֻּלּוֹ טוֹב:

לראש השנה: הָרַחֲמָן הוּא יְחַדֵּשׁ עָלֵינוּ אֶת־הַשָּׁנָה הַזֹּאת לְטוֹבָה וְלִבְרָכָה:

לחול המועד סוכות: הָרַחֲמָן הוּא יָקִים לָנוּ אֶת־סֻכַּת דָּוִד הַנֹּפֶלֶת:

לברית מילה:

הָרַחֲמָן. הוּא יְבָרֵךְ אֲבִי הַיֶּלֶד וְאִמּוֹ. וְיִזְכּוּ לְגַדְּלוֹ וּלְחַנְּכוֹ וּלְחַכְּמוֹ. מִיּוֹם הַשְּׁמִינִי (למילה שלא בזמנה מֵהַיּוֹם וָהָלְאָה) וָהָלְאָה יֵרָצֶה דָמוֹ. וִיהִי יְיָ אֱלֹהָיו עִמּוֹ:

הָרַחֲמָן. הוּא יְבָרֵךְ בַּעַל בְּרִית הַמִּילָה. אֲשֶׁר־שָׂשׂ לַעֲשׂוֹת צֶדֶק בְּגִילָה. וִישַׁלֵּם פָּעֳלוֹ וּמַשְׂכֻּרְתּוֹ כְּפוּלָה. וְיִתְּנֵהוּ לְמַעְלָה לְמָעְלָה:

הָרַחֲמָן. הוּא יְבָרֵךְ רַךְ הַנִּמּוֹל לִשְׁמוֹנָה*). וְיִהְיוּ יָדָיו וְלִבּוֹ לָאֵל אֱמוּנָה. וְיִזְכֶּה לִרְאוֹת פְּנֵי הַשְּׁכִינָה. שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה:

הָרַחֲמָן. הוּא יְבָרֵךְ הַמָּל בְּשַׂר הָעָרְלָה. וּפָרַע

*) למילה שלא בזמנה א"א לשמונה.

וּמָצַץ דְּמֵי הַמִּילָה. אִישׁ הַיָּרֵא וְרַךְ הַלֵּבָב עֲבוֹדָתוֹ פְּסוּלָה. אִם שְׁלָשׁ אֵלֶּה לֹא יַעֲשֶׂה לָהּ:

הָרַחֲמָן. הוּא יִשְׁלַח לָנוּ מְשִׁיחוֹ הוֹלֵךְ תָּמִים. בִּזְכוּת חֲתָנֵי מוּלוֹת דָּמִים. לְבַשֵּׂר בְּשׂוֹרוֹת טוֹבוֹת וְנִחוּמִים. לְעַם אֶחָד מְפֻזָּר וּמְפוֹרָד בֵּין הָעַמִּים:

הָרַחֲמָן. הוּא יִשְׁלַח לָנוּ כֹּהֵן צֶדֶק אֲשֶׁר לֻקַּח לְעֵילוֹם. עַד הוּכַן כִּסְאוֹ כַּשֶּׁמֶשׁ וְיַהֲלוֹם. וַיָּלֶט פָּנָיו בְּאַדַּרְתּוֹ וַיִּגְלוֹם. בְּרִיתִי הָיְתָה אִתּוֹ הַחַיִּים וְהַשָּׁלוֹם:

הָרַחֲמָן. הוּא יְזַכֵּנוּ לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ וּלְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא. מַגְדִּיל (בר"ח יכשבת ובי"ט אומרים) מִגְדּוֹל יְשׁוּעוֹת מַלְכּוֹ וְעֹשֶׂה חֶסֶד לִמְשִׁיחוֹ לְדָוִד וּלְזַרְעוֹ. עַד־עוֹלָם: עֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו. הוּא יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל־יִשְׂרָאֵל וְאִמְרוּ אָמֵן:

יְראוּ אֶת־יְיָ קְדשָׁיו כִּי אֵין מַחְסוֹר לִירֵאָיו כְּפִירִים רָשׁוּ וְרָעֵבוּ וְדֹרְשֵׁי יְיָ לֹא יַחְסְרוּ

כָּל־טוֹב: הוֹדוּ לַיְיָ כִּי־טוֹב כִּי לְעוֹלָם
חַסְדּוֹ: פּוֹתֵחַ אֶת־יָדֶךָ וּמַשְׂבִּיעַ לְכָל־חַי
רָצוֹן: בָּרוּךְ הַגֶּבֶר אֲשֶׁר יִבְטַח בַּייָ וְהָיָה יְיָ
מִבְטַחוֹ: נַעַר הָיִיתִי גַּם זָקַנְתִּי וְלֹא רָאִיתִי
צַדִּיק נֶעֱזָב וְזַרְעוֹ מְבַקֶּשׁ לָחֶם: יְיָ עֹז לְעַמּוֹ
יִתֵּן יְיָ יְבָרֵךְ אֶת־עַמּוֹ בַשָּׁלוֹם:

(לברית מילה) ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם בורא פרי הגפן

להתונה אומרים מיד אחר **ברכת המזון** אלו שש ברכות על כוס שניה.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא
פְּרִי הַגָּפֶן:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁהַכֹּל בָּרָא
לִכְבוֹדוֹ:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם יוֹצֵר הָאָדָם:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר יָצַר
אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ. בְּצֶלֶם דְּמוּת תַּבְנִיתוֹ. וְהִתְקִין
לוֹ מִמֶּנּוּ בִּנְיַן עֲדֵי עַד. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ יוֹצֵר הָאָדָם:

שׂוֹשׂ תָּשִׂישׂ וְתָגֵל הָעֲקָרָה. בְּקִבּוּץ בָּנֶיהָ לְתוֹכָהּ בְּשִׂמְחָה. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְשַׂמֵּחַ צִיּוֹן בְּבָנֶיהָ:

שַׂמֵּחַ תְּשַׂמַּח רֵעִים הָאֲהוּבִים. כְּשַׂמֵּחֲךָ יְצִירְךָ בְּגַן עֵדֶן מִקֶּדֶם. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְשַׂמֵּחַ חָתָן וְכַלָּה:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּרָא שָׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה. חָתָן וְכַלָּה. גִּילָה רִנָּה. דִּיצָה וְחֶדְוָה. אַהֲבָה וְאַחֲוָה שָׁלוֹם וְרֵעוּת. מְהֵרָה יְיָ אֱלֹהֵינוּ יִשָּׁמַע בְּעָרֵי יְהוּדָה וּבְחוּצוֹת יְרוּשָׁלָיִם: קוֹל שָׂשׂוֹן וְקוֹל שִׂמְחָה, קוֹל חָתָן וְקוֹל כַּלָּה, קוֹל מִצְהֲלוֹת חֲתָנִים מֵחֻפָּתָם וּנְעָרִים מִמִּשְׁתֵּה נְגִינָתָם. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְשַׂמֵּחַ חָתָן עִם הַכַּלָּה:

ומברכין ברכה אחרונה על היין:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם עַל הַגֶּפֶן וְעַל פְּרִי הַגֶּפֶן וְעַל תְּנוּבַת הַשָּׂדֶה. וְעַל אֶרֶץ חֶמְדָּה טוֹבָה וּרְחָבָה שֶׁרָצִיתָ וְהִנְחַלְתָּ לַאֲבוֹתֵינוּ. לֶאֱכוֹל מִפִּרְיָהּ וְלִשְׂבּוֹעַ מִטּוּבָהּ. רַחֵם יְיָ אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ עַל יִשְׂרָאֵל

עַמֶּךָ וְעַל יְרוּשָׁלַיִם עִירֶךָ. וְעַל צִיּוֹן מִשְׁכַּן כְּבוֹדֶךָ. וְעַל מִזְבְּחֶךָ וְעַל הֵיכָלֶךָ. וּבְנֵה יְרוּשָׁלַיִם עִיר הַקֹּדֶשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ. וְהַעֲלֵנוּ לְתוֹכָהּ. וְשַׂמְּחֵנוּ בְּבִנְיָנָהּ וְנֹאכַל מִפִּרְיָהּ. וְנִשְׂבַּע מִטּוּבָהּ. וּנְבָרֶכְךָ עָלֶיהָ בִּקְדֻשָּׁה וּבְטָהֳרָה:

בשבת וּרְצֵה וְהַחֲלִיצֵנוּ בְּיוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה:

בראש חדש וְזָכְרֵנוּ בְּיוֹם רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ הַזֶּה:

ביום טוב וְשַׂמְּחֵנוּ בְּיוֹם חַג (פלוני) הַזֶּה:

בראש השנה וְזָכְרֵנוּ לְטוֹבָה בְּיוֹם הַזִּכָּרוֹן הַזֶּה:

כִּי אַתָּה יְיָ טוֹב וּמֵטִיב לַכֹּל וְנוֹדֶה לְּךָ עַל הָאָרֶץ וְעַל פְּרִי הַגָּפֶן: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ עַל הָאָרֶץ וְעַל פְּרִי הַגָּפֶן:

דיני מילה

אין מלין את התינוק אלא ביום אחר עלות השמש ביום שמיני ללידתו. והזריזים מקדימים למצוה ומלין מיד בבקר אחר תפלת שחרית.

חולה אין מלין אותו עד שיבריא, וממתינים לו מעת שנתרפא ז׳ ימים מעת לעת ואז מלין אותו.

מילה בזמנה דוחה שבת ויום טוב ומילה שלא בזמנה אינה דוחה יום טוב ושבת. מילה שלא בזמנה היא אם נולד בין השמשות שהוא ספק יום ספק לילה, והנולד בעת הזאת של בין השמשות אם הוא בימי החול מונים לו יום השמיני מיום המחרת, ואם הוא בערב שבת או בשבת מונים יום השמיני ממחרת השבת, ונימול ביום א׳, ואם נולד בין השמשות של ערב יום טוב או של יום טוב ראשון או של יום טוב שני, מונים לו יום השמיני ממחרת יום טוב השני. גם מילת תינוק שהיה חולה ונתרפא היא שלא בזמנה ואינה דוחה יום טוב ושבת.

כשהאב עצמו הוא מוהל, אינו רשאי ליתן לאחר למול את בנו.

המל מברך „אשר קדשנו במצותיו וצונו על המילה״. ולא ימול עד שגמר כל הברכה. והאב מברך בין חתיכת הערלה לפריעה: „אקב״ו להכניסו בבריתו של אברהם אבינו״. והאב יעמוד אצל המוהל להודיע שהוא שלוחו.

אם אבי הבן בעצמו הוא המוהל מברך ב׳ הברכות קודם שימול.

אין צריך לכסות ערות התינוק בשעת הברכה.

טומנים את הערלה הכרותה בחול או בעפר.

נוהגים להכין כסא לאליהו שנקרא מלאך הברית, ובהכינו יאמר בפירוש: „זה הכסא של אליהו מלאך הברית שיתגלה במהרה בימינו״, ומניחים עליו את התינוק קודם מילתו.

גם נוהגין להדליק נרות בבית שיש בו ברית מילה.

אם אפשר עושים את המילה במנין עשרה לפרסום ולהדור מצוה. וחייבים כל הקהל לעמוד בשעה שעוסקים במצות מילה, חוץ מהסנדק שהוא יושב.

מי שעדיין לא מל, לא ימול ולא יפרע בפעם הראשונה בשבת.

תינוק שנולד בחדשו השביעי מילתו דוחה את השבת, אבל נולד בחודש השמיני אין מלין אותו אלא אם כן גמרו שערו וצפרניו.

נולד מהול צריך להטיף ממנו דם ברית בעטרה במקום המילה ואינו דוחה שבת ויום טוב, ואין חוששין להטיף דוקא ביום ח׳, אלא ממתינים הרבה, שלא יבוא התינוק לידי סכנה.

מי שיש לו שני תינוקות למול, אפילו אם הם תאומים, לא יביאו לו השני עד שמל את הראשון, כדי שיוכל לברך הברכות על כל אחד ואחד בפני עצמו.

יום שחל בו מילה אין אומרים תחנון ולא והוא רחום.

בתענית צבור נותנים כוס של ברכה לשתות לתינוקות.

בכל תענית עושים מציצה ביין ונזהרים לפלטו, אבל ביום הכפורים מוצצים בלא יין.

בתשעה באב מלין אחר גמר הקינות לאחר שכבר אמרו פסוקי נחמה, ואבי הילד והמוהל והסנדק מותרים ללבוש בגדי שבת.

מילה ביום הכפורים מלין קודם תפלת מוסף, ואינו נותן מכוס של ברכה אלא לתינוק הנימול. ואם היולדת צריכה לאכול מלין אצלה ותשתה היא מן הכוס.

נוהגים לעשות סעודה ביום המילה, והיא סעודת מצוה.

סדר ברית מילה.

בָּרוּךְ הַבָּא:

אח"כ יקח המוהל את הנער מן המביא אותו ויאמר בשמחה:

אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְאַבְרָהָם אָבִינוּ הִתְהַלֵּךְ לְפָנַי וֶהְיֵה תָמִים:

הִנְנִי מוּכָן וּמְזוּמָן לְקַיֵּם מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁצִּוָּנוּ הַבּוֹרֵא יִתְבָּרֵךְ לָמוֹל: (וכשהאב מל את בנו יאמר:) (שֶׁצִּוָּנוּ לָמוֹל אֶת בְּנִי.) לְשֵׁם יִחוּד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּיהּ בִּדְחִילוּ וּרְחִימוּ עַל יְדֵי הַהוּא טָמִיר וְנֶעְלָם בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל:

וישם את התינוק על הכסא אשר הכין לאליהו ויאמר:

זֶה הַכִּסֵּא שֶׁל אֵלִיָּהוּ זָכוּר לַטּוֹב: לִישׁוּעָתְךָ קִוִּיתִי יְיָ: שִׂבַּרְתִּי לִישׁוּעָתְךָ יְיָ. וּמִצְוֹתֶיךָ עָשִׂיתִי: אֵלִיָּהוּ מַלְאַךְ הַבְּרִית. הִנֵּה שֶׁלְּךָ לְפָנֶיךָ: עֲמוֹד עַל יְמִינִי

וְסָמְכֵנִי: שִׂבַּרְתִּי לִישׁוּעָתְךָ יְיָ: שָׂשׂ אָנֹכִי עַל אִמְרָתֶךָ כְּמוֹצֵא שָׁלָל רָב: שָׁלוֹם רָב לְאֹהֲבֵי תוֹרָתֶךָ וְאֵין לָמוֹ מִכְשׁוֹל: אַשְׁרֵי תִּבְחַר וּתְקָרֵב יִשְׁכֹּן חֲצֵרֶיךָ: (והקהל עונין) נִשְׂבְּעָה בְּטוּב בֵּיתֶךָ קְדוֹשׁ הֵיכָלֶךָ:

לפני המילה יאמר המל:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל הַמִּילָה:

ואבי הילד אומר:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַכְנִיסוֹ בִּבְרִיתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ:

והקהל עונין:

כְּשֵׁם שֶׁנִּכְנַס לַבְּרִית כֵּן יִכָּנֵס לְתוֹרָה לְחֻפָּה וּלְמַעֲשִׂים טוֹבִים:

והמברך אומר:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדֵּשׁ יְדִיד מִבֶּטֶן וְחוֹק בִּשְׁאֵרוֹ שָׂם וְצֶאֱצָאָיו חָתַם בְּאוֹת בְּרִית קוֹדֶשׁ עַל כֵּן בִּשְׂכַר זֶה אֵל חַי חֶלְקֵנוּ צוּרֵנוּ צַוֵּה לְהַצִּיל יְדִידוּת שְׁאֵרֵנוּ מִשַּׁחַת לְמַעַן בְּרִיתוֹ אֲשֶׁר שָׂם בִּבְשָׂרֵנוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ כּוֹרֵת הַבְּרִית:

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ קַיֵּם אֶת הַיֶּלֶד הַזֶּה לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ וְיִקָּרֵא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל (פלוני ב"פ) יִשְׂמַח הָאָב [1] בְּיוֹצֵא חֲלָצָיו וְתָגֵל אִמּוֹ [2] בִּפְרִי בִטְנָהּ [3]. כַּכָּתוּב יִשְׂמַח אָבִיךָ וְאִמֶּךָ וְתָגֵל יוֹלַדְתֶּךָ: וְנֶאֱמַר וָאֶעֱבוֹר עָלַיִךְ וָאֶרְאֵךְ מִתְבּוֹסֶסֶת בְּדָמָיִךְ. וָאֹמַר לָךְ בְּדָמַיִךְ

[1]) כשהאב הוא המוהל בעצמו יאמר:
יְהִי רָצוֹן שֶׁאֶשְׂמַח בְּיוֹצֵא חֲלָצַי וכו'.

[2]) אם הילד יתום מהאב יאמר המוהל:
יִשְׂמַח הָאָב בְּגַן עֵדֶן בְּיוֹצֵא חֲלָצָיו וכו'.

חַיִּי *) וָאֹמַר לָךְ בְּדָמַיִךְ
חֲיִי: וְנֶאֱמַר זָכַר לְעוֹלָם
בְּרִיתוֹ דָּבָר צִוָּה לְאֶלֶף

3) אם הילד יתום מהאם יאמר המוחל:
יִשְׂמַח הָאָב בְּיוֹצֵא
חֲלָצָיו וְתָגֵל אִמּוֹ בְּגַן
עֵדֶן בִּפְרִי בִטְנָהּ:

דּוֹר: אֲשֶׁר כָּרַת אֶת אַבְרָהָם וּשְׁבוּעָתוֹ
לְיִצְחָק: וַיַּעֲמִידֶהָ לְיַעֲקֹב לְחֹק. לְיִשְׂרָאֵל
בְּרִית עוֹלָם וְנֶאֱמַר וַיָּמָל אַבְרָהָם אֶת יִצְחָק
בְּנוֹ בֶּן שְׁמֹנַת יָמִים כַּאֲשֶׁר צִוָּה אֹתוֹ אֱלֹהִים:
הוֹדוּ לַיְיָ כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: (פלוני) זֶה
הַקָּטָן גָּדוֹל יִהְיֶה. כְּשֵׁם שֶׁנִּכְנַס לַבְּרִית כֵּן
יִכָּנֵס לְתוֹרָה לְחֻפָּה וּלְמַעֲשִׂים טוֹבִים:

אח"כ אומר המל או החזן:

מִי שֶׁבֵּרַךְ אֲבוֹתֵינוּ אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב הוּא
יְבָרֵךְ אֶת הַיֶּלֶד הָרַךְ הַנִּמּוֹל וִירַפֵּא אוֹתוֹ רְפוּאָה
שְׁלֵמָה וְיִזְכּוּ אֲבוֹתָיו (קְרוֹבָיו) לְגַדְּלוֹ לְתוֹרָה

---

*) ויטעים באצבעו מן היין לילד הנמול.

לְחֻפָּה וּלְמַעֲשִׂים טוֹבִים וְנֹאמַר אָמֵן: עלינו לשבח וכו'.

מי שברך וכו' בדף 64.

סדר פדיון הבן.

זֶה בְּנִי בְּכוֹרִי. הוּא פֶּטֶר | רֶחֶם לְאִמּוֹ: וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא צִוָּה לִפְדוֹתוֹ. שֶׁנֶּאֱמַר וּפְדוּיָו מִבֶּן חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה בְּעֶרְכְּךָ כֶּסֶף חֲמֵשֶׁת שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הוּא: וְנֶאֱמַר. קַדֶּשׁ־לִי כָל־בְּכוֹר פֶּטֶר כָּל־רֶחֶם בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה לִי הוּא:

הכהן שואל את אבי הילד:

מַאי בָּעִית טְפֵי לִתֵּן בִּנְךָ בְּכוֹרְךָ שֶׁהוּא פֶּטֶר | רֶחֶם לְאִמּוֹ אוֹ בָּעִית לִפְדּוֹתוֹ בְּעַד חָמֵשׁ סְלָעִים כְּדִמְחוּיַּבְתְּ מִדְּאוֹרַיְתָא:

והאב משיב לכהן:

חָפֵץ אֲנִי לִפְדּוֹת אֶת־בְּנִי וְהֵילָךְ דְּמֵי

פִּדְיוֹנוֹ כִּדְמִחַיַּבְתִּי מִדְּאוֹרַיְתָא. זֶה תַּחַת זֶה:

(האב אומר שתי ברכות הללו ונותן לכהן את הכסף:)

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל פִּדְיוֹן הַבֵּן:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁהֶחֱיָנוּ וְקִיְּמָנוּ וְהִגִּיעָנוּ לַזְּמַן הַזֶּה:

הכהן מברך על כוס יין ומניח את ידו על ראש הילד ואומר: יְבָרֶכְךָ וכו'.

להכהן יש רשות להשיב להאב את כל הכסף או חלק ממנו, והבכור בין כה ובין כה נפדה.

אם חל יום הפדיון בשבת או ביו"ט נדחה הפדיון ליום שאחריהם.

יְשִׂימְךָ אֱלֹהִים כְּאֶפְרַיִם וְכִמְנַשֶּׁה: יְבָרֶכְךָ יְיָ וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְיָ פָּנָיו אֵלֶיךָ וִיחֻנֶּךָּ: יִשָּׂא יְיָ פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיָשֵׂם לְךָ שָׁלוֹם:

יְיָ שׁוֹמְרֶךָ יְיָ צִלְּךָ עַל־יַד יְמִינֶךָ: כִּי אֹרֶךְ יָמִים וּשְׁנוֹת חַיִּים וְשָׁלוֹם יוֹסִיפוּ לָךְ: יְיָ יִשְׁמָרְךָ מִכָּל־רָע יִשְׁמוֹר אֶת־נַפְשֶׁךָ. אָמֵן:

דיני פדיון הבן

1) כל איש ישראל מחויב לפדות את בנו הבכור לאמו ולשלם לכהן חמשה סלעים שהמה שני אונצים ושני שלישי אונצים כסף צרוף או איזה חפץ שוה כסף זה.

2) אין פודין את הבכור עד יום ל״א ללידתו, ואם חל יום ל״א בשבת או ביום טוב מחויב להמתין עד יום א׳. והוא הדין בלילה של מוצאי שבת קודש יכול לעשות הפדיון וכן גם ביום התענית עושין הפדיון בלילה.

3) אם אין האב במקום הילד יכול גם כן לפדות את בנו מכהן באשר הוא שם.

4) כהנים ולוים פטורים מפדיון הבן. ואפילו בת כהן או בת לוי שנשאת לישראל בנה פטור מפדיון.

5) אשה שהפילה ואחר כך ילדה בן קיימא ישאלו לחכם.

6) מצוה לעשות סעודה לפדיון הבן.

7) אם לא נימול הבכור עד יום ל״א ללידתו מולין אותו מקודם, ואחר כך פודין אותו. אבל אם לא היה באפשרות למולו גם ביום ל״א ללידתו, אין לאחר בשביל זה פדיונו, כי מצות מילה ופדיון אינן תלויות זו בזו.

8) אחר שנתן האב את הפדיון לכהן מברך שתי ברכות: „על פדיון הבן״ ו„שהחיינו״, מפורש בגמרא סוף פסחים.

He who is called to the Law says the following Blessing before the Reader commences.

בָּרְכוּ אֶת־יְיָ הַמְבֹרָךְ:

After the portion is read he says: —

בָּרוּךְ יְיָ הַמְבֹרָךְ לְעוֹלָם וָעֶד:

The person saying the blessing repeats the same and continues —

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר
בָּחַר־בָּנוּ מִכָּל־הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת־תּוֹרָתוֹ.
בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

After the portion is read he says —

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר
נָתַן־לָנוּ תּוֹרַת אֱמֶת וְחַיֵּי עוֹלָם נָטַע בְּתוֹכֵנוּ.
בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

FIRST BLESSING

Borchoo es Adonoy hamvoroch
Borooch Adonoy hamvoroch leolom voed.

Borooch ato Adonoy Elohenoo melech ho'olom asher bochar bonoo mikol hoamim v'nosan lonoo es toroso. Borooch ato Adonoy nosayn hatorah.

SECOND BLESSING

Borooch ato Adonoy Elohenoo melech ho'olom asher nosan lonoo toras emes v'chayay olom nota besochaynoo. Borooch ato Adonoy nosayn hatorah.

ברית

Borooch ato Adonoy Elohenoo melech ho'olom asher Kidshonoo bemitzvosov vetzivonoo lehachniso lebriso shel Abrohom ovinoo.

פדיון הבן

The Cohen takes the money, and hands the child to his father, who says:

Borooch ato Adonoy Elohenoo melech ho'olom asher Kidshonoo bemitzvosov vetzivonoo al pidion habain.

Borooch ato Adonoy Elohenoo melech ho'olom shehechiyonoo vekimonoo vehegionoo lazman hazeh.

קידושין

The Bridegroom places the ring upon the forefinger of the right hand of the Bride, and says:

Haray At Mekoodesheth Lee Betabaath Zoo Kedath Moshe Veisrael.

הייראַטס און גט געזעצן אין די פעראייניגיטע שטאַאַטען לויט יעדער שטאַאַט בעזונדער:

דער וואָס גיט חופּה וקידושין מוז פיילען דעם סער־טיפיקייט ניט שפּעטער ווי פינף טעג נאָך דער חופּה אין דעם אָפיס פון אַסיסטענט רעדזשיסטראַר אָוו רעקאָרדס. אין פאַל איינער פערגעסט צו פיילען אַזאַ סער־טיפיקייט אין דער בעשטימטער צייט, ווערט יענער בע־שטראָפט פאַר אַ „מיסדעמינאָר“ און אין ניו יאָרק סיטי האָט אויך די באָארד אָוו העלטה אַ רעכט איהם צו קלאָגען פאַר הונדערט דאָלאַר פיין.

ווי אַלט מוז מען זיין ביים הייראַטהען:

מענער מוזען זיין ניט ווייניגער ווי 21 יאָהר אַלט, אויב זיי האָבען חתונה אָהן די צושטימונג פון זייערע עלטערן. דאָס איז דער געזעץ אין אַלע שטאַאַטען, אויסער אין די פאָלגענדע שטאַטען: ניו העמפּשייר און האַוואַיאַ — 20 יאָהר אַלט; איידאַהאָ, אינדיאַנאַ, מישיגען, דזשאָרדזשיאַ — 17 יאָהר אַלט; נאָרטה קאַראָליינאַ און מינעסאָטאַ און סאַוט קאַראָליינאַ — 18 יאָהר אַלט; טענעססי — 16 יאָהר אַלט; און לוויזיאַנאַ — 14 יאָהר אַלט.

מענער מעגען הייראַטהען מיט זייערע עלטערנ'ס צושטימונג, ווען זיי זיינען 14 יאָהר אַלט, לויט די געזעצען פון קענטאַקי, לוזיאַנא, מערילענד ניו העמפּשייר און ווירדזשיניא; ווען זיי זיינען 15 יאָהר אַלט — אין מיזורי; ווען 16 יאָהר אַלט — אין קאָנעקטיקוט, דיסטריקט אָוו קאָלאָמביא, אייאָוואַ, ניו־יאָרק, נאָרט קאראָליינא, פּענסילווייניא, טענעססי, טעקסעס יוטאַ און ווערמאָנט; ווען 17 יאָהר — אין ארקאַנסאס און דזשאָרדזשיא; ווען 18 יאָהר אַלט — אין אריזאָנאַ, קאַליפאָרניא, דעלאוועער, אילינאָיז, קענזעס, מאַסאַטשוזעטס, מישיגען, מיניסאָטאַ, מאָנטאַנאַ, נעוואדאַ ניו־מעקסיקאָ נאָרט דאַקאָטאַ אָהייאָ, אָקלאָהאמאַ, אָרעגאָן, רהאָוד איילאַנד, סאַוט קאראָליינא, סאַוט דאַקאָטאַ, וויסקאָנסין, ווייאָמינג פּאָרטאָ ריקאָ און האוואיא; ווען 19 יאָהר אַלט — אין וועסט ווירדזשיניא; און ווען 21 יאָהר — אין אַלאַבאַמאַ אינדיאַנאַ, מיססיסיפּי און נעבראַסקאַ.

פרויען, אָהן דער צושטימונג פון זייערע עלטערן, דאַרפען זיין ניט ווייניגער ווי 21 יאָהר — אין קאָנעקטיקוט, פלאָרידא, קענטאַקי, פּענסילווייניא, רהאָוד איילאַנד, סאַוט דאַקאָטאַ, ווירדזשיניא וועסט ווירדזשיניא, ווייאָמינג און פּאָרטאָ ריקאָ; ניט ווייניגער ווי 18 יאָהר

— אין אַלאַבאַמאַ, אַריזאָנאַ, אַרקאַנסאַס, קאַליפאָרניא, קאָלאָראַדאָ, דעלאַווער דיסטריקט אָוו קאָלאָמביא, דזשאָר־דזשיא, איידאַהאָ, אילינאָיז, אייאָוואַ, קענזעס, מעין, מע־רילענד, מאַסאַטשוזעטס, מישיגען, מיססיסיפּי, נעבראַס־קאַ, נעוואַדאַ, ניו־העמפּשייר, ניו־דזשוירזי, ניו־מעקסיקאָ, ניו־יאָרק און נאָרט דאַקאָטאַ; ניט ווייניגער ווי 16 יאָהר — אין אינדיאַנאַ, מינעסאָטאַ, נאָרט קאַראָליינאַ און טענעסי; ניט ווייניגער ווי 12 יאָהר אין לוזיאַנאַ.

פרויען, מיט דער צושטימונג פון זייערע עלטערען, דאַרפען זיין ניט ווייניגער ווי 21 יאָהר — אין ווירדזשי־ניא; ניט ווייניגער ווי 18 יאָהר — אין אַלאַבאַמאַ, אינ־דיאַנאַ און רהאָוד איילאַנד; ניט ווייניגער ווי 17 יאָהר —אין וועסט ווירדזשיניא; ניט ווייניגער ווי 16 יאָהר— אין אריזאָנאַ, קאַליפאָרניא, קאָנעקטיקוט, דעלאַווער, אי־לינאָיז, קענזעס, מאַסאַטשוזעטס, מישיגען מאָנטאַנאַ, נע־וואַדאַ, ניו־מעקסיקאָ, אָהייאָ, אָרעגאָן, פּענסילווייניא, טענעסי, וואַשינגטאָן, ווייאָמינג און פּאָרטאָ ריקאָ; ניט ווייניגער ווי 15 יאָהר — אין מינעסאָטאַ, מיזורי, נאָרט דאַקאָטאַ, אָקלאַהאָמאַ, סאַוט דאַקאָטאַ, וויסקאָנסין און האַוואַיאַ; ניט ווייניגער ווי 14 יאָהר — אין אַרקאַנסאַס, דיסטריקט אָוו קאָלאָמביא, דזשאָרדזשיא, אייאָוואַ, ניו־

יאָרק, נאָרט קאַראָליינאַ, סאַוט קאַראָליינאַ, טעקסעס, יוטאַ און ווערמאָנט; ניט ווייניגער ווי 13 יאָהר — אין ניו־העמפשייר; ניט ווייניגער ווי 12 יאָהר — אין קענטאַקי, לוזיאַנאַ און מערילענד.

די פאָלגענדע שטאַטען האָבען קיין באַשטימטע געזעץ ווי אַלט זיי דאַרפען זיין, מיט די עלטערנ'ס צושטימונג: קאָלאָראַדאָ, איידאַהאָ, ניו־דזשוירזי און וואַשינגטאָן; אין דיזע שטאַטען מוזען מענער זיין ניט ווייניגער ווי 14 יאָהר אַלט און פרויען ניט ווייניגער ווי 12 יאָהר אַלט.

יעדער שטאַט פאָדערט, אז מען זאָל ארויסנעמען אַ לייסענס בעפאָר מען הייראַט. אין קאַליפאָרניא און אין ניו מעקסיקאָ ווערט געפאָדערט, אַז ביידע, דער חתן און די כלה מוזען קומען פערזענליך און עקזאַמינירט ווערען אונטער אַ שבועה. אויב זיי קענען ניט קומען פערזענליך, מוזען זיי צושיקען אַפידייוויטס.

די פאָלגענדע שטאַאַטען פארבאָטען דאָס ווייסע זאָלען הייראַטען מיט שווארצע, נעגערס, אָדער די וועלכע שטאַמען פון נעגערס: אַלאַבאַמאַ, אריזאָנאַ, ארקענזעס, קאַליפאָרניא, קאָלאָראַדאָ, דעלאַווער, פלאָרידאָ, דזשאָרדזשיא, איידאַהאָ, אינדיאַנאַ, קענטאַקי, לואַזייאַנאַ, מערילאַנד, מיסיסיפּי, מיזורי, מאָנטאַנאַ, נעבראַסקאַ, נעוואַדאַ, נאָרט קאַראָליינאַ, נאָרט דאַקאָטאַ, אָקלאַהאָמאַ, אָרע־

גאַז, סאַוט קאַראָליינאַ, סאַוט דאַקאָטאַ, טענעסי, טעקסאַס.

די פאָלגענדע שטאַטען פערבאָטען דאָס ווייסע זאַ־ זאָלען הייראַטען מיט אינדיאַנער, און אַזאַ מין הייראַט איז בטל ומבוטל: אַריזאָנאַ, נאָרט קאַראָליינאַ, אָרעגאָן און סאַוט קאַראָליינאַ. אין די פאָלגענדע שטאַאַטען פער־באָטען דאָס ווייסע זאָלען הייראַטען מיט כינעזער: אַרי־זאָנאַ, קאַליפאָרניא, איידאַהאָ, מיסיסיפי, אָרעגאָן און יוטאַ.

אין אָרעגאָן מוזען ביידע פּאַרטייען זיך לאָזען עק־זאַמינירען אויב זיי זיינען קערפּערליך געזונד, ווען זיי פאָדערען לייסענס פאַר הייראַטען.

ניו דזשורזי און ניו העמפּשייר פערבאָטען דאָס הייראַטען צווישען צוויי פּאַרטייען, ווען איינער פון זיי האָט אַן אַנשטעקענדיגע קראַנקהייט.

ערשטע קאָזינס זיינען פערבאָטען צו הייראַטהען אין אַלע שטאַאַטען אויסער די פאָלגענדע: אַלאַבאַמאַ, קאַליפאָרניא, קאָלאָראַדאָ, קאָנעקטיקוט, דעלאַווער, דיסט־ריקט אָוו קאָלומביא, דזשאָרדזשיא, האַוואַיאַ, קענטאָקי, מעין, מאַסאַטשוזעטס, ניו מעקסיקאָ, ניו יאָרק, נאָרד קאַ־ראָליינאַ, רהאָוד איילאַנד, סאַוט קאַראָליינאַ, טעקסאַס, ווירדזשיניא און וואַשינגטאָן.

שטיף־קרובים זיינען פערבאָטען צו הייראַטען אין אַלע שטאַאַטען אויסער אין די פאָלגענדע: אַלאַסקאַ, אַרי־זאָנאַ, אַרקאַנזאַס, דעלאַווער, האַוואַייאַ, אילינאָי, אינ־

דיאנא, אייאווא, לואזיאנא, מערילאנד, מינעסאטא, נעב־ראסקא, נעוואדא, ניו מעקסיקא, ניו יארק, אהייא, ארע־גאן, טענעסי, יוטא, וויסקאנסין און פאנאמא.

הייראט

נאך די קאמאן לאו פון ענגלאנד דארף די הייראט ניט האבען קיינע צערעמאניעס. ווען א מאן און א פרוי שטימען איין צו ווערען מאן און ווייב, ווערען זיי מאן און ווייב דורך דיזע צושטימונג. די איינשטימונג מוז אבער זיין א יעצטיגע, ד. ה., זיי דארפען איינשטימען, אז זיי זיינען פון יעצט אן און ווייטער מאן און ווייב, און ניט בלויז א פארשפרעכען דאס אין דער צוקונפט וועלען זיי ווערען מאן און ווייב.

אין פיעלע שטאאטען איז נאך אזא הייראט, וואס הייסט „קאמאן לאא הייראט", געזעצליך. אין אנדערע שטאאטען מוז זיין א געוויסע צערעמאניע צו דער הייראט. די צערעמאניע קען זיין א ציווילע אדער רעליגיעזע. די רעליגיעזע צערעמאניע איז דורך א גייסטליכען פון וועל־כער עס איז קירכע, וועלכע צערעמאניע ווערט אנער־קענט פון דער דאזיגער קירכע אלס הייראט.

אין יענע שטאאטען, אין וועלכע די קאמאן לאא הייר־ראט ווערט ניט אנערקענט, איז אויב די הייראט איז א רעליגיעזע און דאס געזעץ פאדערט, אז די רעליגיעזע

צערעמאָניע מוז אָפּגעריכט ווערען פון אַ גייסטליכען, אָדער פון פאַרשטעהער פון אַ רעליגיעזער סעקטע, איז ראַטזאַם, אַז דער מסדר קדושין זאָל זיין אַ מאַן, וועלכער ווערט געהאַלטען אַלס רעליגיעזער פאַרשטעהער ביי אַ געוויסער געמיינדע. ווייל ווען ער איז ניט קיין פאַרשטעהער, איז אַ פראַגע, צי די הייראַט איז אַ געזעצליכע.

צו זיין אַ מסדר קידושין נאָך די פאַרשריפטען פון אַ געוויסער רעליגיאָן, דאַרף מען קיין לייסענס ניט האָבען, אויב דער מסדר קידושין איז אַן אָנגעשטעלטער פריסטער, גלח, גייסטליכער אָדער רב, און ער דאַרף דערצו ניט האָבען קיינע ערלויבנים פון דער רעגירונג. אַ רב, צ. ב. ש., פון קאַליפאָרניא, ווען ער בעזוכט ניו יאָרק, מעג זיין אַ מסדר קידושין אין ניו יאָרק און דאַרף ניט פריהער בעקומען אַ לייסענס דערצו.

אין אַלע שטאַאטען, אויסער סאוט קאַראָליינא, מוז מען בעקומען אַ לייסענס צו הייראַטען. ד. ה., איידער דער רב, גלח אָדער געזעצליכער בעאַמטער פערהייראַטעט, מוז ער פערלאַנגען, אַז די פאָר פאָלק וואָס געהט הייראַטען, זאָלען איהם ברענגען לייסענס, אַז זיי מעגען הייראַטען. ווען ער פערהייראַטעט אָבער אָהן לייסענס, איז די הייראַט גילטיג, נאָר ער קען דאפיר שטראָפירט ווערען. דאָס זעלבע איז נאָך דער הייראַט. ער דאַרף רעפּאָרטען וועגען די הייראַט אין אַ געוויסער ביורא, וואָס די געזעצען שרייבען פאָר, געוועהנליך צו דער ביורא וואָס האָט ארויסגעגעבען די לייסענס. אָבער די הייראַט איז געזעצ־

ליך, אפילו ווען דער מסדר קידושין האט פערנאכלעסיגט צו רעפארטען.

בלוט פערוואנדטע קענען ניט הייראטען: א פאטער מיט א טאכטער, אן אייניקעל, אור־אייניקעל, ברידער און שוועסטער, אנקעל און ניכטע, טאנטע און פלימעניק טארען ניט הייראטען און זייער הייראט איז בטל. קאזינס מעגען אין אייניגע שטאאטען הייראטען. אין רהאוד אײלאנד איז ערלויבט פאר אידען, אז אן אנקעל זאל הייראטען זיין פלימעניצע. אין שטאאט ניו יארק איז דאס שטרענג פארבאטען.

א פערזאן, וואס האט א מאן אדער א פרוי וואס לעבט נאך, טאר ניט הייראטען, ביז מען באקומט א געריכטליכע שיידונג.

ווענען ענונים און ענונות — זעה „גטין".

די פארטייען פון א הייראט מוזען זיין פון א געוויסען עלטער, און דאס פערשידעט זיך אין די פערשידענע שטאאטען אין שטאאט ניו יארק מוז די פרוי זיין 18 יאהר און דער מאן 21. ווען אינגערע הייראטען, קען די יונגע פערזאן ווענדען זיך אין קאורט צו ערקלעהרען די הייראט בטל.

גט'ן

גט'ן ; הייראט איז דער רעזולטאט פון איינשטימונג — פון גיט־איינשטימונג. קיין הייראט איז ניט גילטיג, בליידען ביידע פארטייען שטימען איין דערצו. צו א גט קענען די פארטייען גיט איינשטימען. עס איז ניטא אזא זאך, ווי מאן און ווייב זאלען ביידע אריינגעהן אין קאורט און בעטען דעם ריכטער ארויסצוגעבען זיי א גט. איין פארטיי מוז אנקלאגען די צווייטע, אדער דער מאן מאכט א קלאגע אויף דער ווייב, אדער די ווייב אויפ'ן מאן, און גיט אז אין דער קלאגע א גוטע אורזאכע, וואס באַרעכטיגט צו א גט. דאן קומט אן א רעגעלמעסיגער פראַצעס. דער ריכטער הערט אויס אלעמענס טענות, און ווען ער געפינט אויס, אז די קלאגע איז א ריכטיגע און א גערעכטע, פסק'ענט ער צו א גט.

די אורזאכע, וואס די קלאגע גיט אן פאר א גט, מוז זיין א געזעצליכע, ד. ה., אזא אורזאכע, וואס דאס געזעץ שרייבט פאר צו זיין א גוטע אורזאכע פאר א גט. יעדע שטאאט האט זיך איהרע געזעצען וועגען דעם, וואס אין איין שטאאט איז א גענוגענדע אורזאכע, איז אין דער צווייטער קיין אורזאכע פאר א גט. אין ניו יארק איז די איינציגע אורזאכע פאר א גט ברעכען די עהרע־טרייהייט, ד. ה., עובר זיין אויפ'ן געבאט פון „לא תנאף“. קיין אנדערע אורזאכע איז ניט גענוג.

אין סאוט קאראליינא קענען זיך מאן און ווייב פאר קיין פאל ניט גט'ן.

אין אַ צאָהל שטאַאטען, אונטער געוויסע אומשטענדען, מעג אַ פערהייראַטע פערזאָן הייראַטען אַהן אַ גט. צ. ב. ש. אין ניו יאָרק מעג דער מאַן אָדער די ווייב הייראַטען, ווען די צווייטע פּאַרטיי פון דער הייראַט ווערט פאַר׳משפט צו לעבענסלענגליכע געפענגעניס. אין די מייסטע שטאַאטען, ווען איינער פון די פּאַרטייען ווערט פערשוואונדען פאַר אַ צאָהל יאָהרען און לאָזט פון זיך ניט הערען, מעג די צווייטע פּאַרטיי דענקען, אַז די פערשוואונדענע פּאַרטיי איז טויט, און מעג הייראַטען אַהן אַ גט. די צייט פון פערשווינדען איז פון 3 ביז 7 יאָהר. אין ניו העמפּשייר צ. ב. ש. איז 3 יאָהר, אין ניו יאָרק — 5 יאָהר. אין מאַסאַטשוזעטס — 7 יאָהר.

אויסער אַ פּראָצעס פאַר אַ גט, גיט עס נאָך אַ פּראָצעס פאַר „אַנאַלמענט אָף מערידזש“. ד. ה., מען פאַנגט אָן אַ קלאַגע, אַז די קאָורט זאָל ערקלעהרען, אַז די הייראַט איז גאָר קיין הייראַט ניט געווען. דאָס קען זיין אויפ׳ן גרונד, דאָס די הייראַט איז געווען דורך געוואַלדטהאַט, ד. ה. געצוואונגענערהייט; דורך שווינדעל; ווייל איינער פון די פערזאָנען איז געווען אונטער די עלטער וואָס די געזעצען ערלויבען צו הייראַטען; אָדער, ווען איין פערזאָן איז געווען אינגאַנצען אונפעהיג צום פערהייראַטען לעבען.

פאַראַן נאָך אַ סאָרט גט, וואָס הייסט „לימיטעד דיוואָרס“, ד. ה. אַ בעשרענקטער גט, אָדער בעסער, אַ „סעפּעררייזשאַן“. דיזער סאָרט גט ערלויבט ניט די פּאַרטייען

צו הייראַטען, נאָר גיט אַרויס אַ פּסק, אַז די פּאַרטייען דאַרפען ניט וואוינען צוזאַמען. אויב דער מאַן בעקומט עס געגען דער ווייב, איז ער ניט מחויב צו געבען איהר אויף מזונות; אויב די ווייב בעקומט עס געגען דעם מאַן, בעשטימט די קאָורט אַ געוויסע סומע וואָס דער מאַן זאָל איהר צאָהלען אויף אַ לעבען צו מאַכען. אויך בע־שטימט די קאָורט ווער עס זאָל האָבען אָבאַכט פון די קינדער. אממייסטענס גיט זי זיי איבער צום פּערזאָן, וואָס איז בארעכטיגט צום סעפּעריישאָן. די אורזאַכע פאַר אַ סעפּעריישאָן זיינען געוועהנליך שוואַכערע ווי פאַר אַ גט. פערלאָזען דעם צווייטען אָהן אַן אורזאַכע, שלעכטע בעהאַנדלונג, א. ד. גל., זיינען געוועהנליך גענוג אורזאַכען פאַר אַ סעפּעריישאָן. יעדע שטאַאַט שרייבט פאַר אורזאַכען פאַר אַ סעפּעריישאָן. ווען אַן אורזאַכע איז גענוג פאַר אַ גט, איז זי אויך גענוג אורזאַכע פאַר אַ סעפּעריישאָן.

אום אַנצופאַנגען איינע פון די קלאַגעס: פאַר אַ גט, פאַר אַנאַלמענט אָף מערידזש, אָדער סעפּעריישאָן, מוז די פּערזאָן וואָס קלאַגט אַן, וואוינען אַ געוויסע צייט אין דעם שטאַאַט, וואו די קלאַגע ווערט געמאַכט, און די אור־זאַכע פון דער קלאַגע האָט פּאַסירט אין אַ געוויסע צאָהל יאָהרען איידער די קלאַגע האָט זיך אָנגעפאַנגען, און ניט לענגער. צ. ב. ש., אין ניו יאָרק, אויב די קלאַגע איז אונטרייהייט (זנות), האָט די זנות געמוזט בעגאַנגען ווע־רען ניט מעהר ווי פינף יאָהר איידער די קלאַגע האָט זיך אָנגעפאַנגען. די לענג פון דער צייט, וואָס מען מוז

וואוינען אין דער שטאאט אום אנצופאנגען א קלאגע, פער־שידעט זיך אין די פערשידענע שטאאטען.

אין קאלאראדא קען בלויז א סיטיזען אנפאנגען א קלאגע פאר א גט.

ווען די קלאגע איז א גט אדער א סעפעריישאן, איז פערגעבונג א גוטע פערטיידיגונג. ווען די קלאגע איז זנות, איז אויב דער קלעגער האט געלעבט מיט די בעשולדיגטע פערזאן, וויסענדיג, אז די פערזאן איז שולדיג אין זנות, ווערט דאס פעררעכענט אלס א פערגעבונג.

אויב זנות איז בעגאנגען געווארען איינשטימיג מיט דעם צוועק צו בעקומען א גט, אדער דער אנקלאגער האט ספעציעל אנגעשטעלט א פאסטקע, אז די צווייטע פאר־טיי זאל זינדיגען, אדער דער אנקלאגער איז אויך שולדיג אין זעלבען חטא, וועט די קאורט ניט ארויסגעבען קיין גט.

אין א צאהל שטאאטען, ווען איין פארטיי באקומט א גט געגען דער צווייטער, מעג די צווייטע אויך היי־ראטען. אין אנדערע שטאאטען מעג חייראטען בלויז די פערזאן, וואס האט באקומען דעם גט און ניט די צווייטע. אין ניו דזשוירזי מעגען ביידע הייראטען. אין ניו יארק, בלויז די פערזאן, וואס האט בעקומען דעם גט.

די גע׳גט׳ע מאן און ווייב מעגען ווידער הייראטען איינער דעם צווייטען. אין מאסאטשוזעטס, ווען די גע־גט׳ע לעבען איינער מיט׳ן צווייטן נאכ׳ן גט אלס מאן און ווייב, זיינען זיי שולדיג אין דעם פערברעכען פון „אדולטרי” (זנות).

גט

בשלישי בשבת בששה ועשרים יום לירח סיון שנת חמשת אלפים ושני מאות
לבריאת עולם למנין שאנו מנין כאן בנוא יארק מתא דיתבא על כיף
ימא ועל נהר האדסן אנא מרדכי בן חיים העומד היום בנוא יארק מתא
דיתבא על כיף ימא ועל נהר האדסן צביתי ברעות נפשי בדלא
אניסנא ושבקית ופטרית ותרוכית יתיכי ליכי אנת אנתתי
שרה בת משה העומדת היום בנוא יארק מתא דיתבא על כיף ימא
ועל נהר האדסן דהוית אנתתי מן קדמת דנא וכדון פטרית
ושבקית ותרוכית יתיכי ליכי דיתיהויין רשאה ושלטאה בנפשיכי
למהך להתנסבא לכל גבר דיתצביין ואנש לא ימחא בידיכי
מן יומא דנן ולעלם והרי את מותרת לכל אדם
ודין דיהוי ליכי מנאי ספר תרוכין ואגרת שבוקין וגט פטורין
כדת משה וישראל

ברוך בן יוסף עד

חיים בן יעקב עד

שטר חליצה׃

זכרון עדות שהיתה בפנינו ח״מ (בכך וכך בשבת) איך שבאו לפנינו האחים (פ׳ב׳פ) ואמרו עליו הוו עלינו עדים כשרים ונאמנים איך שאנו מקבלים עלינו ב״חח ובש״ד״א בפועל ממש ע״ד רבים שלא יהי׳ לנו התרה והפרה כלל כי אם ע״ד אשת אחינו מרת (פ׳ב׳פ) בעלת השטר וכתבו בכל לשון של זכות ויפוי כח בכל אופן המועיל ואף חתמו ונתנו ליד האשה מרת (פ׳ב׳פ) שה״א אשת אחי ר׳ (פ) להיות בידה לעדות ולזכות ולראיה מחמת שרצונו ברצון נפשינו הטוב שלא באונס והכרח כלל כ״א בלבבות שלמים ובנפשות חפצות ובדעת שלימה ומיושבת והנני מודה בפניכם היום כמודה בפני ב״ד חשוב וראוי בהודאה גמורה שרירא וקיימא דלא בהשטאה ודלא בהשבעה ודלא למיהדר ביה שאם ח״ו יעדר וימות אחינו ר׳ (פ) בעלה של מרת (פ) הנ״ל בלי זרע קיימא ותהא אשתו מרת (פ) זקוקה לחלוץ אזי איזה אח מאתנו אחים שתתבע אותו לחלוץ לה מחויב הוא לפוטרה בחליצה כשרה בחנם שלא יקח ממנה א׳ מכל ב״ב אפילו שוה פרוטה בעולם תיכף ומיד אחר כלות ג׳ חדשים להעדרו של אחינו בעלה הנ״ל ח״ו כשתהיה ראוי לחלוץ, ובלבד שהיבמה תלך אחר היבם וכל זמן שלא יפטרנה בחליצה כשרה כנ״ל תהא היבמה נזונית מנכסי מיתנא ומוחזקת בהן. כל הא דלעיל קבלו עליהם האחים הנ״ל בחומר חרם ובשבועה דאורייתא וב״ת״כ בפועל וב״ק״ס ובביטול כל מודעות ובפיסול כל עידי מודעות בעולם בכל לישנא דאמרי רבנן דמבטלי בהון מודעות. ושטר חליצה זה לא יופסל ולא יגרע כוחו בשום ריעותא וגריעותא בעולם. מכל מה שהפה יוכל לדבר והלב לחשוב ולהרהר, ויהא הכל נידון ונדרש ולטובת ולזכות וליפוי כח בעלת השטר נידה על העליונה ויד המערער על התחתונה. ויהא כח לשטר זה כאלו נעשה בפני ב״ד חשוב דלא כאסמכתא ודלא כטופסי דשטרא וקנינא מן האחים להאשה מ׳ (פ) הנ״ל על כל מה דכתוב ומפורש לעיל במנא דכשר וכו׳

סדר חנוכת הבית:

תהלים ל׳ תהלים מ״ו,

מִזְמוֹר לְדָוִד. יְהֹוָה מִי־יָגוּר בְּאָהֳלֶךָ מִי־יִשְׁכֹּן בְּהַר קָדְשֶׁךָ:
הוֹלֵךְ תָּמִים וּפֹעֵל צֶדֶק וְדֹבֵר אֱמֶת בִּלְבָבוֹ: לֹא־רָגַל עַל־
לְשֹׁנוֹ לֹא־עָשָׂה לְרֵעֵהוּ רָעָה וְחֶרְפָּה לֹא־נָשָׂא עַל־קְרֹבוֹ:
נִבְזֶה בְּעֵינָיו נִמְאָס וְאֶת־יִרְאֵי יְהֹוָה יְכַבֵּד נִשְׁבַּע לְהָרַע
וְלֹא יָמִיר: כַּסְפּוֹ לֹא־נָתַן בְּנֶשֶׁךְ וְשֹׁחַד עַל־נָקִי לֹא לָקָח
עֹשֵׂה אֵלֶּה לֹא יִמּוֹט לְעוֹלָם:

תהלים ק״א

לְדָוִד מִזְמוֹר. חֶסֶד־וּמִשְׁפָּט אָשִׁירָה לְךָ יְהֹוָה אֲזַמֵּרָה:
אַשְׂכִּילָה בְּדֶרֶךְ תָּמִים מָתַי תָּבוֹא אֵלָי אֶתְהַלֵּךְ בְּתָם־לְבָבִי
בְּקֶרֶב בֵּיתִי: לֹא־אָשִׁית לְנֶגֶד עֵינַי דְּבַר־בְּלִיָּעַל עֲשֹׂה־
סֵטִים שָׂנֵאתִי לֹא יִדְבַּק בִּי: לֵבָב עִקֵּשׁ יָסוּר מִמֶּנִּי רָע לֹא
אֵדָע: מְלָשְׁנִי בַסֵּתֶר רֵעֵהוּ אוֹתוֹ אַצְמִית גְּבַהּ־עֵינַיִם וּרְחַב
לֵבָב אֹתוֹ לֹא אוּכָל: עֵינַי בְּנֶאֶמְנֵי־אֶרֶץ לָשֶׁבֶת עִמָּדִי הֹלֵךְ
בְּדֶרֶךְ תָּמִים הוּא יְשָׁרְתֵנִי: לֹא־יֵשֵׁב בְּקֶרֶב בֵּיתִי עֹשֵׂה
רְמִיָּה דֹּבֵר שְׁקָרִים לֹא־יִכּוֹן לְנֶגֶד עֵינָי: לַבְּקָרִים אַצְמִית
כָּל־רִשְׁעֵי־אָרֶץ לְהַכְרִית מֵעִיר־יְהֹוָה כָּל־פֹּעֲלֵי אָוֶן:

תהלים קכ״א, (קכ״ז קכח *if appropriate*)

מִזְמוֹר שִׁיר חֲנֻכַּת הַבַּיִת לְדָוִד: אֲרוֹמִמְךָ
יְיָ כִּי דִלִּיתָנִי וְלֹא שִׂמַּחְתָּ אֹיְבַי לִי: יְיָ
אֱלֹהָי שִׁוַּעְתִּי אֵלֶיךָ וַתִּרְפָּאֵנִי: יְיָ הֶעֱלִיתָ
מִן שְׁאוֹל נַפְשִׁי חִיִּיתַנִי מִיָּרְדִי בוֹר: זַמְּרוּ
לַייָ חֲסִידָיו וְהוֹדוּ לְזֵכֶר קָדְשׁוֹ: כִּי רֶגַע
בְּאַפּוֹ חַיִּים בִּרְצוֹנוֹ בָּעֶרֶב יָלִין בֶּכִי
וְלַבֹּקֶר רִנָּה: וַאֲנִי אָמַרְתִּי בְשַׁלְוִי בַּל
אֶמּוֹט לְעוֹלָם: יְיָ בִּרְצוֹנְךָ הֶעֱמַדְתָּה
לְהַרְרִי עֹז הִסְתַּרְתָּ פָנֶיךָ הָיִיתִי נִבְהָל:
אֵלֶיךָ יְיָ אֶקְרָא וְאֶל אֲדֹנָי אֶתְחַנָּן: מַה
בֶּצַע בְּדָמִי בְּרִדְתִּי אֶל שָׁחַת הֲיוֹדְךָ עָפָר
הֲיַגִּיד אֲמִתֶּךָ: שְׁמַע יְיָ וְחָנֵּנִי יְיָ הֱיֵה
עֹזֵר לִי: הָפַכְתָּ מִסְפְּדִי לְמָחוֹל לִי פִּתַּחְתָּ
שַׂקִּי וַתְּאַזְּרֵנִי שִׂמְחָה: לְמַעַן יְזַמֶּרְךָ כָבוֹד
וְלֹא יִדֹּם יְיָ אֱלֹהַי לְעוֹלָם אוֹדֶךָּ:

מי שברך שונים

מי שברך להרב

להפרעזידענט ולהוויים פרעזידענט

מי שברך אבותינו אברהם יצחק ויעקב הוא יברך את (הרב) (הפרעזידענט) (הוויים-פרעזי-דענט) (פב״פ) ואת כל הנלוים אליו, בעבור (שפב״פ) נדר............... בשכר זה הקדוש-ברוך-הוא ישמרהו ויצילהו מכל צרה וצוקה ומכל נגע ומחלה וישלח ברכה והצלחה בכל מעשה ידיו. (ביום טוב): ויזכה לעלות לרגל. (בראש השנה, יוה״כ והו״ר): ויכתבהו ויחתמהו לחיים טובים בספרן של צדיקים בזה יום הדין עם כל ישראל אחיו, ונאמר אָמן.

מי שברך לעולה לתורה בשבת.

מִי שֶׁבֵּרַךְ אֲבוֹתֵינוּ אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב הוּא יְבָרֵךְ אֶת (פ׳ בֶּן פ׳) בַּעֲבוּר שֶׁעָלָה לִכְבוֹד הַמָּקוֹם וְלִכְבוֹד הַתּוֹרָה בִּשְׂכַר זֶה הקב״ה יְחַיֵּיהוּ וְיִשְׁמְרֵהוּ וְיַצִּילֵהוּ מִכָּל צָרָה וְצוּקָה וּמִכָּל נֶגַע וּמַחֲלָה. וְיִשְׁלַח בְּרָכָה וְהַצְלָחָה בְּכָל מַעֲשֵׂה יָדָיו עִם כָּל יִשְׂרָאֵל אֶחָיו וְנֹאמַר אָמֵן:

מִי שֶׁבֵּרַךְ אֲבוֹתֵינוּ אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב הוּא יְבָרֵךְ אֶת (פלוני ב״פ) בַּעֲבוּר שֶׁעָלָה לִכְבוֹד הַמָּקוֹם וְלִכְבוֹד הַתּוֹרָה וְלִכְבוֹד הַיּוֹם בִּשְׂכַר זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא

לשלש רגלים

יְחַיֵּיהוּ וְיִשְׁמְרֵהוּ וִיזַכֵּהוּ לַעֲלוֹת לָרֶגֶל

לראש השנה

יְזַכֵּהוּ וְיִכְתְּבֵהוּ בְּסֵפֶר חַיִּים טוֹבִים בְּזֶה הַיּוֹם וְיִתֶּן לוֹ כָּל מִשְׁאֲלוֹת לִבּוֹ לְטוֹבָה וְיִשְׁמְרֵהוּ וִיחַיֵּיהוּ

ליום כפור

יִכְתְּבֵהוּ וְיַחְתְּמֵהוּ בְּסֵפֶר חַיִּים טוֹבִים וּבְסֵפֶר סְלִיחָה וּמְחִילָה בְּזֶה הַיּוֹם וְיִשְׁמְרֵהוּ וִיחַיֵּיהוּ וְיִתֶּן לוֹ כָּל מִשְׁאֲלוֹת לִבּוֹ לְטוֹבָה

עִם כָּל יִשְׂרָאֵל אֶחָיו וְנֹאמַר אָמֵן:

מִי שֶׁבֵּרַךְ לִמְבָרֵךְ הַגּוֹמֵל.

מִי שֶׁבֵּרַךְ אֲבוֹתֵינוּ אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב הוּא יְבָרֵךְ אֶת (פב״פ) בַּעֲבוּר שֶׁעָלָה לִכְבוֹד הַמָּקוֹם וְלִכְבוֹד הַתּוֹרָה וְלָתֵת תּוֹדָה עַל כָּל הַטּוֹבָה אֲשֶׁר עָשָׂה לוֹ אֱלֹהִים בִּשְׂכַר זֶה הַקָּבָּ״ה יְחַיֵּהוּ וְיִשְׁמְרֵהוּ מִכָּל צָרָה וְצוּקָה נֶגַע וּמַחֲלָה וְיִתֵּן לוֹ חַיִּים וְחֶסֶד בְּרָכָה וְשָׁלוֹם בְּכָל מַעֲשֵׂי יָדָיו עִם כָּל יִשְׂרָאֵל אֶחָיו וְנֹאמַר אָמֵן:

מִי שֶׁבֵּרַךְ לְבַר מִצְוָה.

מִי שֶׁבֵּרַךְ אֲבוֹתֵינוּ אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב הוּא יְבָרֵךְ אֶת הַבָּחוּר .... שֶׁעָלָה הַיּוֹם לִכְבוֹד הַמָּקוֹם לִכְבוֹד הַתּוֹרָה וְלָתֵת תּוֹדָה עַל כָּל הַטּוֹבָה אֲשֶׁר עָשָׂה לוֹ אֱלֹהִים בִּשְׂכַר זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יִשְׁמְרֵהוּ וִיחַיֵּיהוּ וְיַטֶּה לִבּוֹ לִהְיוֹת שָׁלֵם עִמּוֹ לַהֲגוֹת בְּתוֹרָתוֹ לָלֶכֶת בִּדְרָכָיו לִשְׁמוֹר מִצְוֹתָיו חֻקּוֹתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וְיִהְיֶה מַשְׂכִּיל וּמַצְלִיחַ בְּכָל

דְּרָכָיו וְיִמְצָא חֵן וָחֶסֶד בְּעֵינֵי אֱלֹהִים וְאָדָם וְיִזְכּוּ אֲבוֹתָיו לְגַדְּלוֹ וּלְחַנְּכוֹ לַתּוֹרָה וּלְמַעֲשִׂים טוֹבִים אָמֵן׃

מִי שֶׁבֵּרַךְ לנשואים.

מִי שֶׁבֵּרַךְ אֲבוֹתֵינוּ אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב הוּא יְבָרֵךְ אֶת פב״פ וְאֶת אֲרֻשָׂתוֹ בַּעֲבוּר שֶׁנָּדַר נִדְבַת לִבּוֹ בִּשְׂכַר זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יְבָרֵךְ אוֹתָם וְיַאֲרִיךְ יְמֵיהֶם וְיִתֵּן לָהֶם בְּרָכָה וְהַצְלָחָה בְּכָל מַעֲשֵׂי יְדֵיהֶם וְיִזְכּוּ לִבְנוֹת בַּיִת בְּיִשְׂרָאֵל לְשֵׁם וְלִתְהִלָּה וְנֹאמַר אָמֵן׃

לחתונת כסף.

מִי שֶׁבֵּרַךְ אֲבוֹתֵינוּ אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב הוּא יְבָרֵךְ אֶת הֶחָבֵר . . . . וְאֶת אִשְׁתּוֹ מָרַת . . . . בַּעֲבוּר שֶׁבָּאוּ הַיּוֹם לְבֵית תְּפִלָּתָם לְהוֹדוֹת וּלְהַלֵּל לְשֵׁם קָדְשְׁךָ עַל

כָּל הַחֶסֶד אֲשֶׁר עָשִׂיתָ עִמָּם מֵעוֹדָם וּמִיּוֹם שִׂמְחַת לִבָּם עַד הַיּוֹם הַזֶּה יוֹם מְלֹאת חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה לְיוֹם חֲתוּנָּתָם וּבַעֲבוּר שֶׁנָּדְבוּ נְדָבָה (. . . . . .) לְהַמְּבָרְכִים (אוֹ לְדָבָר טוֹב) בִּשְׂכַר זֶה הַקָּ'בָּ'ה' יִשְׁמְרֵם וְיַצִּילֵם מִכָּל צָרָה וְצוּקָה וּמִכָּל נֶגַע וּמַחֲלָה וּכְשֵׁם שֶׁזָּכוּ לִשְׂמוֹחַ בַּיּוֹם הַזֶּה יוֹם חֲתוּנַּת־כֶּסֶף כֵּן יִזְכּוּ לָחֹג חַג חֲתוּנַּת זָהָב בְּשָׁלוֹם וּבְשַׁלְוָה (וְיִזְכּוּ לִרְאוֹת בָּנִים וּבְנֵי בָנִים עוֹסְקִים בַּתּוֹרָה וּבְמִצְוָה לְתִפְאֶרֶת אֲבוֹתָם) וְיִשְׁלַח בְּרָכָה וְהַצְלָחָה בְּכָל מַעֲשֵׂי יְדֵיהֶם עִם כָּל יִשְׂרָאֵל אֲחֵיהֶם וְנֹאמַר אָמֵן:

לחתונת זהב.

מִי שֶׁבֵּרַךְ אֲבוֹתֵינוּ אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב הוּא יְבָרֵךְ אֶת הַיְשִׁישׁ הַנִּכְבָּד הֶחָבֵר....

עִם אִשְׁתּוֹ מָרַת.... בַּעֲבוּר שֶׁבָּאוּ הַיּוֹם לְבֵית קָדְשֶׁךָ לְהוֹדוֹת וּלְהַלֵּל לְשֵׁם קָדְשֶׁךָ עַל כָּל הַחֶסֶד אֲשֶׁר עָשִׂיתָ עִמָּם מֵעוֹדָם עַד הַיּוֹם הַזֶּה, יוֹם מְלֹאת חֲמִשִּׁים שָׁנָה מֵעֵת בָּאוּ בִּבְרִית אַהֲבָה בִּשְׂכַר זֶה הקב"ה יִשְׁמְרֵם וְיַצִּילֵם מִכָּל צָרָה וְצוּקָה וּמִכָּל נֶגַע וּמַחֲלָה וִיאַמֵּץ כֹּחָם וִיחַזֵּק גּוּפָם וִיבָרְכֵם בְּשֵׂיבָה טוֹבָה כַּכָּתוּב עוֹד יְנוּבוּן בְּשֵׂיבָה דְּשֵׁנִים וְרַעֲנַנִּים יִהְיוּ (וְגַם בְּנֵיהֶם וּבְנֵי בְנֵיהֶם עַד דּוֹר אַחֲרוֹן יִהְיוּ עוֹסְקִים בַּתּוֹרָה וּבְמִצְוֹת וּבְמַעֲשִׂים טוֹבִים לְמַעַן יִהְיוּ עֲטֶרֶת תִּפְאָרָה לַאֲבוֹתֵיהֶם) וְיִשְׁלַח בְּרָכָה וְהַצְלָחָה בְּכָל מַעֲשֵׂי יְדֵיהֶם וְיַאֲרִיךְ יְמֵיהֶם לְטוֹבָה עִם כָּל יִשְׂרָאֵל אֲחֵיהֶם וְנֹאמַר אָמֵן:

לשנת השבעים.

מִי שֶׁבֵּרַךְ אֲבוֹתֵינוּ אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב הוּא יְבָרֵךְ אֶת פב״פ אֲשֶׁר עָלָה הַיּוֹם לִכְבוֹד הַמָּקוֹם וְלִכְבוֹד הַתּוֹרָה וְלִתֵּן שֶׁבַח וְהוֹדָאָה לְשֵׁם הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ עַל כָּל הַטּוֹבָה אֲשֶׁר עָשָׂה לוֹ אֱלֹהִים וְחָנַן אוֹתוֹ לְהַגִּיעַ אֶל שְׁנַת הַשִּׁבְעִים לִימֵי חַיָּיו, וִיקֻיַּם בּוֹ עֲטֶרֶת תִּפְאֶרֶת שֵׂיבָה בְּדֶרֶךְ צְדָקָה תִּמָּצֵא, כֵּן יְזַכֵּהוּ לַאֲרִיכַת יָמִים עַד מֵאָה שָׁנִים בִּגְבוּרוֹת, וִיחַדֵּשׁ כַּנֶּשֶׁר נְעוּרָיו, כַּכָּתוּב וְקוֹיֵ יְיָ יַחֲלִיפוּ כֹחַ יַעֲלוּ אֵבֶר כַּנְּשָׁרִים, יָרוּצוּ וְלֹא יִיגָעוּ, יֵלְכוּ וְלֹא יִיעָפוּ, וְיִשְׁלַח בְּרָכָה וְהַצְלָחָה בְּכָל מַעֲשֵׂי יָדָיו עִם כָּל יִשְׂרָאֵל אֶחָיו וְנֹאמַר אָמֵן:

מי שברך ליולדת.

מִי שֶׁבֵּרַךְ אִמּוֹתֵינוּ שָׂרָה רִבְקָה רָחֵל וְלֵאָה הוּא יְבָרֵךְ אֶת הָאִשָּׁה הַיּוֹלֶדֶת (פב״פ)

אם בן הוא:

וְאֶת בְּנָהּ הַנּוֹלָד לָהּ
(פב"פ) בַּעֲבוּר שֶׁבַּעְלָהּ
וְאָבִיו נָדַר בַּעֲבוּרָם
נִדְבַת לִבּוֹ בִּשְׂכַר זֶה
הַקָּבָּ"ה יִשְׁמְרֵהוּ וִיחַיֵּהוּ
אוֹתוֹ וְאֶת אִשְׁתּוֹ וְאֶת
בְּנוֹ הַנּוֹלַד לוֹ וְיַטֶּה
אֶת לֵב הַיֶּלֶד לָלֶכֶת
בְּדַרְכֵי יוֹשֶׁר וִיהִי יְיָ
אֱלֹהָיו עִמּוֹ וְיִתֶּן לוֹ
דֵּעָה בִּינָה וְהַשְׂכֵּל
חַיִּים וָחֶסֶד בְּרָכָה
וְשָׁלוֹם וְיִזְכּוּ אֲבוֹתָיו
לְגַדְּלוֹ וּלְחַנְּכוֹ לַתּוֹרָה
וּלְמַעֲשִׂים טוֹבִים
וְנֹאמַר אָמֵן:

אם בת היא:

וְאֶת בִּתָּהּ הַנּוֹלֶדֶת לָהּ
וְיִקָּרֵא שְׁמָהּ בְּיִשְׂרָאֵל (פב"פ)
בַּעֲבוּר שֶׁבַּעְלָהּ וְאָבִיהָ נָדַר
בַּעֲבוּרָן נִדְבַת לִבּוֹ בִּשְׂכַר
זֶה הַקָּבָּ"ה יִשְׁמְרֵהוּ וִיחַיֵּהוּ
אוֹתוֹ וְאֶת אִשְׁתּוֹ וְאֶת בִּתּוֹ
הַנּוֹלֶדֶת לָהּ וְיַטֶּה אֶת לֵב
הַיַּלְדָּה לָלֶכֶת בְּדַרְכֵי יוֹשֶׁר
וִיהִי יְיָ אֱלֹהִים עִמָּהּ וְיִתֵּן
לָהּ דֵּעָה בִּינָה וְהַשְׂכֵּל חַיִּים
וָחֶסֶד בְּרָכָה וְשָׁלוֹם וְיִזְכּוּ
אֲבוֹתֶיהָ לְגַדְּלָהּ וּלְחַנְּכָהּ
לְכָל הַטּוֹב וְהַיָּשָׁר בְּעֵינֵי
יְיָ וְנֹאמַר אָמֵן:

מי שברך לחולים.

לאיש:

מִי שֶׁבֵּרַךְ אֲבוֹתֵינוּ
אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב
הוּא יְבָרֵךְ וִירַפֵּא אֶת
הַחוֹלֶה (אֶת הַיֶּלֶד)
בַּעֲבוּר שֶׁנָּדַר (אָבִיו)
(פב״פ) בַּעֲבוּרוֹ נִדְבַת
לִבּוֹ בִּשְׂכַר זֶה הַקָּבָּ״ה
יִמָּלֵא עָלָיו רַחֲמִים
לְרַפְּאוֹתוֹ לְהַחֲלִימוֹ
לְהַחֲזִיקוֹ וְיִשְׁלַח לוֹ
מִמְּרוֹמִים רְפוּאָה
שְׁלֵמָה רְפוּאַת הַנֶּפֶשׁ
וּרְפוּאַת הַגּוּף וְיִתֵּן לוֹ
אוֹרֶךְ יָמִים וּשְׁנוֹת חַיִּים
בְּרָכָה וְשָׁלוֹם וְיָקוּם
מֵחָלְיוֹ וְיוֹדֶה לַיְיָ חַסְדוֹ.

לאשה:

מִי שֶׁבֵּרַךְ אִמּוֹתֵינוּ שָׂרָה
רִבְקָה רָחֵל וְלֵאָה הוּא יְבָרֵךְ
וִירַפֵּא אֶת הָאִשָּׁה הַחוֹלָה
(אֶת הַיַּלְדָּה) פב״פ בַּעֲבוּר
שֶׁבַּעְלָהּ (אָבִיהָ) נָדַר
בַּעֲבוּרָהּ נִדְבַת לִבּוֹ בִּשְׂכַר
זֶה הַקָּבָּ״ה יִמָּלֵא עָלֶיהָ
רַחֲמִים לְרַפְּאוֹתָהּ
לְהַחֲלִימָהּ לְהַחֲזִיקָהּ וְיִשְׁלַח
לָהּ מִמְּרוֹמִים רְפוּאָה
שְׁלֵמָה רְפוּאַת הַנֶּפֶשׁ
וּרְפוּאַת הַגּוּף וְיִתֵּן לָהּ
אוֹרֶךְ יָמִים וּשְׁנוֹת חַיִּים.

וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם
עִם כָּל יִשְׂרָאֵל אֶחָיו
(בשבת שַׁבָּת הִיא
מִלִּזְעוֹק וּרְפוּאָה
קְרוֹבָה לָבוֹא הַשְׁתָּא
בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרִיב)
וְנֹאמַר אָמֵן:

בְּרָכָה וְשָׁלוֹם (בשבת שַׁבָּת
הִיא מִלִּזְעוֹק וּרְפוּאָה
קְרוֹבָה לָבוֹא. הַשְׁתָּא
בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרִיב)
וְנֹאמַר אָמֵן:

ברכת הגומל.

גרסי' בפי' הרא"ש ארבעה צריכין להודות, יורדי הים, הולכי מדברות, ומי שהיה חולה ונתרפא, ומי שהיי' חבוש בבית האסורים ויצא (וסימנך וכל החיי"ם יודוך: חבוש, ים, יסורין, מדבר) ויאמר ברכה זו אחר שעלה לתורה אחר ברכת אשר נתן לנו.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַגּוֹמֵל לְחַיָּבִים טוֹבוֹת, שֶׁגְּמָלַנִי כָּל־טוֹב:

(והקהל עונים) מִי שֶׁגְּמָלְךָ כָּל־טוֹב הוּא יִגְמָלְךָ כָּל־טוֹב סֶלָה:

מי שבנו הגיע לבר מצוה דהיינו שהוא בן י"ג שנה ויום אחד אומר בשעה שקורין אותו לס"ת:

בָּרוּךְ שֶׁפְּטָרַנִי מֵעָנְשׁוֹ שֶׁלָּזֶה:

תְּפִלָּה בְּעַד נְשִׂיא אַרְצוֹת הַבְּרִית

Prayer for the President of United States and the Government.

אָנָּא אֱלֹהִים אֲדוֹן הָעוֹלָמִים, אַתָּה יָסַדְתָּ אֶת הָאָרֶץ וּמְלֹאָהּ בְּרוּחַ פִּיךָ שַׂמְתָּ גְּבוּל לְכָל מֶמְשָׁלָה וּמְלוּכָה, וְנָתַתָּ אֶת מְדִינַת אַרְצוֹת הַבְּרִית בִּידֵי עַם חָכָם וְגָדוֹל, הַשּׁוֹאֵף לְמִשְׁפָּט וּלְצֶדֶק בִּדְרָכָיו, חֻקָּה אַחַת לַגֵּר וְלָאֶזְרָח. גַּם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מָצְאוּ מָנוֹחַ תַּחַת כַּנְפֵי הַמֶּמְשָׁלָה הָאַדִּירָה הַזֹּאת אֲשֶׁר בְּצִלָּהּ יָשְׁבוּ לָבֶטַח בְּנֵי בְּרִיתֵנוּ הַנִּמְלָטִים מִצָּרָה וּמִשֵּׁבֶט זָעַם.

אָנָּא יוֹשֵׁב מָרוֹם, הַשְׁקִיפָה מִמְּעוֹן קָדְשְׁךָ עַל אַרְצֵנוּ זֹאת וְיוֹשְׁבֶיהָ, וּשְׁלַח לָנוּ בִּרְכָתְךָ מִמַּעַל, יֶהֱמוּ נָא רַחֲמֶיךָ הָרַבִּים עַל הַדָּרִים עָלֶיהָ וּבָרְכֵם בְּכָל טוּב סֶלָה.

אָבִינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם, מֶלֶךְ דָּם וְנִשָּׂא, בָּרֵךְ אֶת נְשִׂיאֵנוּ נְשִׂיא אַרְצוֹת הַבְּרִית (Here mention the name of the President). וְכָל יוֹעֲצָיו וְשָׂרָיו, וְתֵן הוֹדְךָ עַל הַמְחוֹקְקִים וְהַשּׁוֹפְטִים הָעוֹמְדִים לִימִין מֶמְשַׁלְתֵּנוּ, שְׁלַח אוֹרְךָ עַל "הַהֵיכָל הַלָּבָן" אֲשֶׁר בְּוַשִׁינְגְטוֹן, פְּרֹשׂ עַל נְשִׂיאֵנוּ וְעַל עוֹזְרָיו וְעַל נִבְחֲרֵי הָעָם אֶת סֻכַּת שְׁלוֹמֶךָ וְאַל תַּסְתִּיר פָּנֶיךָ מֵאַרְצוֹת הַבְּרִית כִּי בְּצִלְּךָ תִּחְיֶה כָּל מְדִינָה לָנֶצַח, אָמֵן סֶלָה.

PRAYER FOR THE GOVERNMENT

The Reader takes the Scroll of the Law, and says the following Prayer for the Government:—

We pray Thee, O Lord, who hast created the heavens, and hast stretched them forth; who hast spread abroad the earth and that which cometh out of it; who hast given breath unto the people upon it, and spirit to them that walk therein. Thou didst establish the borders of the earth, and kingdoms and principalities thereon hast Thou erected; the government of the United States hath Thy hand ordained; small were its beginnings; but in the abundance of Thy lovingkindness it hath grown great like unto a cedar of Lebanon; and from generation unto generation, it increaseth in strength, in wealth, and in might; the stretching forth of its wings encompasseth a continent from sea to sea; and its dominion is over distant isles and lands. As the sun in his might, it shineth forth unto the world and all the peoples with the lustre of its Laws of right and justice; also Thy nation, the house of Israel, pursued from age to age by storm and tempest, envy of nations, and the peoples' hate, ever despoiled without restraint, hath found within this country rest, a nest where to abide, a secure tent to shelter it.

And now, O Lord God, mayest Thou be willing, and bless this country and all its inhabitants with the abundance of Thy blessings. Let no more violence be heard in this land, nor desolation and destruction within its borders; and Thou shalt call its walls salvation, and its gates praise. Remove Thou from its inhabitants all disease and misfortune, all hindrance and mishap; spread Thou over it the pavilion of Thy peace, and may Thy glory, O Lord, rest upon it for all time. Amen.

Our Father in heaven, bless the President of these United States, and the Vice President, and the Congress, and the Supreme Court.

Shower Thy blessings also upon the Governor, and the Lieutenant-Governor of this State, and upon the Mayor and Government of this city.

Send Thy salvation to the city of (*Mention the name*) and to all its inhabitants. Spread upon them the pavilion of Thy peace, they shall receive joy and happiness, and sighs and sorrows shall depart. Amen.

MEMORIAL SERVICE FOR THE DEAD

Rabbi:

Let us exalt our hearts and attune our souls for this most solemn service on this sacred day. Let us compose our minds and collect our thoughts, as we renew in our hearts the cherished memory of the dear ones, who have been gathered to their fathers.

May this hour of devotion be unto us a thrice blessed one. Amen.

O, merciful God and Father! In the light of the blissful truth of immortality which Thou hast revealed unto us in Thy law, under the inspiration of the sublime idea of eternal life, we this day turn our eyes toward the happy regions of the hereafter, to rehearse before Thee the memory of those near and dear to our hearts who were permitted to dwell among us, until they were called to their eternal home.

With heartfelt emotion, O bountiful Father, we remember in Thy august presence, first of all, the authors of our existence—our dear parents, whom Thou hast taken away from the scene of their earthly career. We call to mind the love and solicitude with which they tended and watched our childhood, ever mindful of our welfare, ever anxious for our happiness. With what beauty did life blossom for us under their tender care! With what anxiety did they strive to shield us from evil, both bodily and spiritual. Their wise counsel guided us, their bright example illumined for us the path of virtue and piety. Untiring were their endeavors through wise and gentle training to ennoble our hearts, to instruct our minds, and to direct and regulate our moral conduct. They have

bequeathed unto us their blessing, and it rests on us to this day.

Husbands and wives now remember the tender bonds formed in Thy presence, O God, which they kept in faith and holiness, as long as Thy goodness permitted them to live here in the most intimate of all the associations of life. With tearful eyes and sad emotions, the bereft spouse calls to mind the features of the departed companion. The remembrance of affectionate and faithful devotedness, that united them amidst the manifold vicissitudes of life, is this day awakened in the survivor's heart, ennobling and purifying all its affections.

Fathers and mothers also remember, this day, those most precious of all Thy bounties, O Lord; they remember their children who departed in early youth, whose smiling faces seem, as if yet beaming with filial love and gratitude, bringing to them such sweet delight, beings whose intellectual and physical growth was to them a source of joy and rejuvenescence. In cheerfulness had they anticipated the realization of the blissful hopes which they placed upon the darlings of their hearts, when, alas! death plucked the tender flowers, and naught was left to the bereaved parents, but the blessed pictures smiling upon them from the celestial heights.

The family thinks of those departed members whose death has created wide gaps and inflicted deep wounds by severing precious links from the golden chain of life.

This congregation, too, affectionately recalls to-day those of its members, who, during the past year, exchanged their earthly habitation for the eternal abode. They have recorded their lives on the tablets of our hearts, and their names will ever be mentioned for blessing.

We remember also, O Lord, all the pious and virtuous, who, when among us, were promoters of all that is noble and great. They scattered good seeds upon this earth, and spread rich blessings which we still enjoy.

We further remember the pious sufferers of olden times and of our own day who would not yield the holy truth

that glowed in their bosom to anything the world could tender, and who readily accepted death, thus testifying to the holiness of Thy Divine Name. We remember them, as well as all our departed dear ones, with gratitude in this solemn hour.

We now pray Thee, O Father, that the memory which we bestow on the departed, may rouse our emulation for the performance of good and noble works, as a continuance of what they have begun, and a sanctification of those deeds for which they lived, and worked so that our survivors on earth may likewise remember us in love and kindness, as we this day remember those who were unto us a blessing. May this be the salutary and blissful fruit of this solemn hour. Amen.

מי שברך לפני הזכרת נשמות.

מִי שֶׁבֵּרַךְ אֲבוֹתֵינוּ אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן דָּוִד וּשְׁלֹמֹה הוּא יְבָרֵךְ אֶת (מוֹרֵי) מוֹרֵינוּ הָרַב (פב״פ) וְאֶת כָּל הַפַּרְנָסִים וְאֶת כָּל הַמְיַסְּדִים וְאֶת כָּל הַקָּהָל הַקָּדֹשׁ הַזֶּה בַּעֲבוּר שֶׁיִּדְּרוּ מַתָּנוֹת בְּעַד הַנְּשָׁמוֹת שֶׁיַּזְכִּירוּ הַיּוֹם לִכְבוֹד הַמָּקוֹם וְלִכְבוֹד הַתּוֹרָה (וְלִכְבוֹד הָרֶגֶל) (וְלִכְבוֹד יוֹם הַדִּין) בִּשְׂכַר זֶה הקב״ה יְחַיֵּם וְיִשְׁמְרֵם וְיַצִּילֵם מִכָּל צָרָה וְצוּקָה נֶגַע וּמַחֲלָה וְיִשְׁלַח בְּרָכָה וְהַצְלָחָה בְּכָל מַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם (וִיבָרְכֵם וְיִזְכֵּם לַעֲלוֹת לָרֶגֶל) (וְיִכְתְּבֵם וְיַחְתְּמֵם לְחַיִּים טוֹבִים בְּזֶה יוֹם הַדִּין) עִם כָּל יִשְׂרָאֵל אֲחֵיהֶם וְנֹאמַר אָמֵן:

מי שברך לבה״ב.

מִי שֶׁבֵּרַךְ אֲבוֹתֵינוּ אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן דָּוִד וּשְׁלֹמֹה. הוּא יְבָרֵךְ אֶת־כָּל מִי שֶׁיְּקַבֵּל עָלָיו לְהִתְעַנּוֹת תַּעֲנִית שֵׁנִי וַחֲמִישִׁי וְשֵׁנִי. בִּשְׂכַר זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יִשְׁמְרֵהוּ וְיַצִּילֵהוּ מִכָּל צָרָה וְצוּקָה וּמִכָּל נֶגַע וּמַחֲלָה. וְיִשְׁלַח בְּרָכָה וְהַצְלָחָה

בְּכָל מַעֲשֵׂה יָדָיו וִיבָרְכֵהוּ עִם כָּל יִשְׂרָאֵל אֶחָיו וְנֹאמַר אָמֵן:

הזכרת נשמות.

אל מלא רחמים לזכר, ולנקבה, ולרבים.

אֵל מָלֵא רַחֲמִים שׁוֹכֵן בַּמְּרוֹמִים הַמְצֵא מְנוּחָה נְכוֹנָה תַּחַת כַּנְפֵי הַשְּׁכִינָה בְּמַעֲלוֹת קְדוֹשִׁים וּטְהוֹרִים כְּזוֹהַר הָרָקִיעַ מַזְהִירִים אֶת נִשְׁמַת (וֹת) (פב"פ) שֶׁהָלַךְ לְעוֹלָמוֹ, (שֶׁהָלְכָה לְעוֹלָמָהּ), (שֶׁהָלְכוּ לְעוֹלָמָם), (בַּעֲבוּר (שפב"פ) נָדַר צְדָקָה בְּעַד הַזְכָּרַת נִשְׁמָתוֹ (נִשְׁמָתָהּ), (נִשְׁמָתָם), לָכֵן בַּעַל הָרַחֲמִים יַסְתִּירֵהוּ (יַסְתִּירֶהָ), (יַסְתִּירֵם), בְּסֵתֶר כְּנָפָיו לְעוֹלָמִים וְיִצְרוֹר בִּצְרוֹר הַחַיִּים אֶת נִשְׁמָתוֹ (נִשְׁמָתָהּ),(נִשְׁמָתָם), בְּגַן עֵדֶן תְּהֵא מְנוּחָתוֹ, (מְנוּחָתָהּ), (מְנוּחָתָם),

יְיָ הוּא נַחֲלָתוֹ, (נַחֲלָתָהּ), (נַחֲלָתָם), וְיָנוּחַ, (וְתָנוּחַ), (וְיָנוּחוּ), בְּשָׁלוֹם עַל מִשְׁכָּבוֹ, (מִשְׁכָּבָהּ), מִשְׁכָּבָם), וְנֹאמַר אָמֵן:

מִי שֶׁבֵּרַךְ לְהַזְכָּרַת נְשָׁמוֹת.

מִי שֶׁבֵּרַךְ אֲבוֹתֵינוּ אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב הוּא יְבָרֵךְ אֶת רַבִּי (פב"פ) בַּעֲבוּר שֶׁנָּדַר צְדָקָה בְּעַד הַנְּשָׁמוֹת שֶׁהִזְכִּיר הַיּוֹם, וּבִשְׂכַר זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יִשְׁמְרֵהוּ וְיַצִּילֵהוּ מִכָּל צָרָה וְצוּקָה וּמִכָּל נֶגַע וּמַחֲלָה, (ביום כפור) (וְיִכְתְּבֵהוּ וְיַחְתְּמֵהוּ לְחַיִּים טוֹבִים בְּזֶה הַיּוֹם) וְיִשְׁלַח בְּרָכָה וְהַצְלָחָה בְּכָל מַעֲשֵׂה יָדָיו עִם כָּל־יִשְׂרָאֵל אֶחָיו וְנֹאמַר אָמֵן:

ווידוי שכיב מרע:

מוֹדֶה אֲנִי לְפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהַי וֵאלֹהֵי אֲבוֹתַי שֶׁרְפוּאָתִי וּמִיתָתִי בְּיָדֶךָ: יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ שֶׁתִּרְפָּאֵנִי רְפוּאָה שְׁלֵמָה. וְאִם הַמָּוֶת כָּלָה וְנֶחֱרָץ מֵעִמְּךָ אֲקַבְּלֶנּוּ מִיָּדְךָ בְּאַהֲבָה. וּתְהִי מִיתָתִי כַּפָּרָה עַל כָּל חֲטָאִים וַעֲוֹנוֹת וּפְשָׁעִים שֶׁחָטָאתִי וְשֶׁעָוִיתִי וְשֶׁפָּשַׁעְתִּי לְפָנֶיךָ. וְתַשְׁפִּיעַ לִי מֵרַב טוּב הַצָּפוּן לַצַּדִּיקִים וְתוֹדִיעֵנִי אֹרַח חַיִּים שֹׂבַע שְׂמָחוֹת אֶת פָּנֶיךָ נְעִימוֹת בִּימִינְךָ נֶצַח:

אֲבִי יְתוֹמִים וְדַיַּן אַלְמָנוֹת. הָגֵן בְּעַד קְרוֹבַי הַיְקָרִים אֲשֶׁר נַפְשִׁי קְשׁוּרָה בְּנַפְשָׁם: בְּיָדְךָ אַפְקִיד רוּחִי פָּדִיתָה אוֹתִי יְיָ אֵל אֱמֶת. אָמֵן וְאָמֵן:

בשעת יציאת הנשמה:

יְיָ מֶלֶךְ. יְיָ מָלָךְ. יְיָ | יִמְלוֹךְ לְעוֹלָם וָעֶד:

(*To be said three times.*)

בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

(*To be said three times.*)

יְיָ הוּא הָאֱלֹהִים:

(*To be said seven times.*)

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְיָ אֱלֹהֵינוּ יְיָ אֶחָד:

CONFESSION ON A DEATH BED

I acknowledge unto Thee, O Lord my God and God of my fathers, that both my cure and my death are in Thy hands. May it be Thy will to send me a perfect healing. Yet if my death be fully determined by Thee, I will in love accept it at Thy hand. O may my death be an atonement for all the sins, iniquities and transgressions of which I have been guilty against Thee. Vouchsafe unto me of the abounding happiness that is treasured up for the righteous. Make known to me the path of life: in Thy presence is fulness of joy; at Thy right hand are pleasures for evermore.

Thou who art the father of the fatherless and judge of the widow, protect my beloved kindred with whose soul my own is knit. Into Thy hand I commend my spirit; Thou hast redeemed me, O Lord God of truth. Amen, and Amen!

When the end is approaching:—

The Lord reigneth; the Lord hath reigned; the Lord shall reign for ever and ever. (*To be said three times.*)

Blessed be His name, whose glorious kingdom is for ever and ever. (*To be said three times.*)

The Lord He is God. (*To be said seven times.*)

Hear, O Israel: the Lord our God, the Lord is one.

PRAYER TO BE SAID BY A SICK PERSON

Psalm xxiii. A Psalm of David.

The Lord is my shepherd; I shall not want. He maketh me to lie down in green pastures: He leadeth me beside the still waters. He restoreth my soul: He guideth me in the paths of righteousness for His name's sake. Yea, though I walk through the valley of the shadow of death, I will fear no evil; for Thou art with me: Thy rod and Thy staff, they comfort me. Thou preparest a table before me in the presence of mine enemies: Thou hast anointed my head with oil; my cup runneth over. Surely happiness and lovingkindness will follow me all the days of my life; and I shall dwell in the house of the Lord for length of days.

סדר

הנהגת חברה קדישא

ודיני יאָהרצייט וקדיש

דיני ביקור חולים

1) עס איז אַ גרויסע מצוה צו בעזוכען אַ קראַנקען און בעטען גאָט ער זאָל געזונד ווערען. ביקור חולים אָהן תפלה איז ניט גערעכענט פאַר אַ מצוה. אום שבת אָבער, ווען מען טאָר ניט בעטען, זאָל מען נאָר זאָגען: „שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבוא".

2) מען טאָר ניט געבען צו וויסען אַ קראַנקען, אַז ביי איהם איז עמיצער געשטאָרבען. מען טאָר ניט קריעה רייסען, און ניט וויינען פאַר איהם אין די אויגען, אום מען זאָל איהם קיין עגמת נפש ניט פערשאַפען.

סדר וידוי

1) אז דער קראַנקער האַלט ביי שטאַרבען, זאָל מען איהם זאָגען, אז ער זאָל זאָגען וידוי, וואָרים דער וואָס איז זיך פאַר'ן טויט מתודה, האָט עולם־הבא. אז מען

רעדט מיט איהם וועגען וידוי זאָלען עס ניט הערען פרויען און קינדער, וועלכע קענען זיך דאַביי צואווייגען און דעם קראַנקען צער פערשאַפען.

2) אויב דער קראַנקער וויל, קען ער זאָגען דעם גאַנצען וידוי פון יום כפור, פון אשמנו ביז ענדע, שמע ישראל, ברוך שם כבוד מלכותו, עלינו לשבח ביז על כן נקוה, אמת ויציב ביז עזרת. ווען דער חולה איז אָבער אזוי שוואַך אַז ער קען ניט זאָגען, הייסט מען איהם ער זאָל זיך מתודה זיין אין הארצען. דערביי דאַרף מען איהם טרייסטען און בערוהיגען דערמיט, דאָס פיעלע זיינען נאָך וידוי געזונד געוואָרען.

דיני גוסס

1) אַז דער מענש איז גוסס, טאָר מען זיך ניט צוריהרען צו איהם און ניט אַרויסנעהמען עפּעס פון אונ־טער איהם, וואָרים דערמיט איז מען מקרב זיין מיתה.

2) מען טאָר ניט גראָבען אַ קבר פאַר אַ גוסס איידער ער איז געשטאָרבען. סיידען אום ערב שבת, און דאָס נאָר דאַן, אויב דאָס וועט העלפען אַז ער זאָל נאָך קומען פאַר שבת לקבורה.

3) אַז דער מענש האַלט ביי יציאת נשמה, טאָרען די אַנוועזענדע ניט אַרויסגעהן און לאָזען איהם אַליין.

4) באַלד נאָך יציאת נשמה זאָל מען צולעגען אַ פעדער צו די נאָזלעכער פון דעם בר־מינן. אום זיך איבער־

צייגען, אויב ער איז ריכטיג שוין געשטאָרבען, מען זאָל איהם אָבער ניט ריהרען באַלד פון אָרט אום אָפּצוהויבען ביז מען וועט ניט גוט איבערצייגט זיין, אז ער איז שוין באמת טויט. נאָך דעם מאַכט מען די ברכה דיין אמת:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם דין האמת.

דיעזע ברכה מאַכען נאָר די דאָזיגע, וועלכע האָבען גרוים צער פון דעם דאָזיגען טויט, צום ביישפּיל: קינדער, עלטערען, א מאַן, א ווייב, אָדער ווען דער געשטאָרבענער איז געווען א גרויסער מענש. געוועהנליך אָבער מאַכט מען די ברכה בלא שם ומלכות.

ברוך דין האמת.

די וואָס שטעהען ביי דעם גוסס זאָלען אכטונג געבען דאָס קיין גליד זיינע זאָל ניט ארויס פון דעם בעט וואו ער ליגט. דעריבער זאָל מען ארומשטעלען די בעט מיט שטוהלען עס זאָל ניט קענען ארויס פון בעט קיין אבר. אָבער אויב דער גוסס האָט ארויסגעשטעקט א גליד פון זיין בעט, טאָר מען עס ניט צוריק אריינטאָן, ווייל מען טאָר זיך ניט צוריהרען צו א גוסס. די מענשען וואָס שטעהען ביי א גוסס, טאָרען ניט ריידען קיין דברים בטלים, נאָר זיי דאַרפען עוסק זיין אין דברי תורה אָדער זאָגען מזמורי תהלים.

6) נאָך דעם טויט מאַכט מען צו דעם מת די אויגען. עס איז א מנהג, אז דער עלטערער זוהן זאָל דאָס טהון.

דיני קריעה

1) באלד נאך יציאת נשמה דארפען די קרובים רייסען קריעה, אבער נאר אויף א פאטער און מוטער, אויף קינדער, אויף שוועסטער און ברידער.

2) די קריעה דארף זיין פון פארענט אין דער הויך פון דעם אויבערשטען בגד. עטוואס נידעריגער פון האלז. נאר אויף א פאטער און מוטער מוז מען קורע זיין אלע קליידער וועלכע מען טראגט בשעת יציאת נשמה. די גרויס פון דעם ריס דארף זיין א טפח. אויף א פאטער און מוטער דארף מען די קריעה מאכען מיט דער האנד אין דער לינקער זייט און אויף אנדערע קרובים מעג מען מאכען מיט א מעסער אדער מיט א שערעל אין דער רעכטער זייט.

3) אויף א קינד וואס איז אלט ווייניגער פון דרייסיג טעג און מען ווייס ניט צי עס איז געווען א צייטיגע קינד, דארף מען ניט קורע זיין.

4) אום חול המועד דארף מען קורע זיין נאר אויף א פאטער און מוטער.

דיני הוצאת המת

1) א קינד וואס מען האט ארויסגענומען פון דער מוטער׳ס לייב שטיקלעך־ווייז, א נפל, דארף מען עס צו קבורה ברענגען ווי עס געהער צו זיין.

2) אַ חכם און אַ גאון טראָגט מען אריין אין בית־המדרש מיט דער מטה און מען זאָגט אויף איהם אַ הספּד.

3) אַ קינד וואָס איז געשטאָרבען פאַר דער מילה, דאַרף מען עס מל זיין אויפ'ן בית־עולם אָהן אַ ברכה; נאָר אום יום טוב טאָר מען עס ניט טאָן.

4) מען טאָר זיך ניט אָפּשטעלען מיט דער מטה פון אַ פרוי ווען מען טראָגט זי אויף דעם בית־עולם.

דיני התכריכים והטהרה

1) די טהרה מוז געמאַכט ווערען מיט וואַרימע וואַסער. מען וואַשט גוט אוים דעם גאַנצען קערפּער פון דעם בר מינן, ווי אויך דעם קאָפּ. מען מוז מאַכען גוט ריין צווישען די פינגער פון די הענד און די פים און צווישען די אויערען. נאָכהער קעמט מען גוט אוים די האָר פון קאָפּ און מען שניידט איהם אָפּ די נעגעל.

2) די תכריכים טאָרען ניט זיין פון קיין אַנדער שטאָף נאָר פון ווייסע לייוונט. אויסער דעם טהוט מען אָן דעם מת אַ טלית, נאָר איינע פון די ציצית מאַכט מען פּסול. די תכריכים טאָרען ניט גענייט ווערען מיט אַ זוים. די פּאָדים טאָרען ניט זיין מיט אַ קניפּעל. די אַלע קליי־דער טאָרען ניט זיין צוגעקניפּט, נאָר אַלץ פאַרשלייפּט.

3) די מתעסקים זאָלען זעהען, דאָס מען זאָל דעם בר מינן ניט לייגען מיט דעם פּנים אַראָפּ בשעת מען

וואשט איהם, נאר מען זאל איהם לייגען אויף איין זייט און דער נאך אויף דער אנדערער זייט און וואשען.

4) די ברעט אויף וועלכער מען האט געוואשען דעם מת טאר מען ניט איבערקעהרען נאך דעם וואשען.

5) נאכדעם אז דער בר מינן איז גוט אויסגע־וואשען, שטעלט מען איהם אויף און מען גיסט איהם אויפ'ן קאפ תשעה קבין וואסער, און דאס איז דער עיקר טהרה.

6) נאכהער נעהמט מען א פאר אייער און מען צו־מישט גוט מיט וויין און מען וואשט דערמיט אויס דעם קאפ פון דעם מת, און די מתעסקים דארפען וואשען זיי־ערע הענד מיט זאלץ־וואסער.

7) נאך דער טהרה זאל מען דעם מת ניט לעגען צוריק אויף דעם זעלבען ארט וואו מען האט איהם מטהר געווען, נאר מען זאל איהם לעגען געגען דער טיהר אין שטוב.

8) ווען ביי איינעם איז געשטארבען א קינד, זאל ער עס ניט קושען נאך דעם טויט.

9) ווען א איד איז גע'הרג'עט געווארען און עס איז פון איהם ארוים בלוט אין זיינע קליידער און אין דער ערד, דארף מען איהם ניט מטהר זיין, נאר מען איז איהם מקבר אין די קליידער אין וועלכע ער איז גע'הרג'עט גע־ווארען. די ערד אין וועלכער עס איז אריין זיינע בלוט, גראבט מען אויס און מען לעגט עס אריין צוזאמען מיט איהם אין קבר. אזוי א הרוג טהוט מען קיין תכריכים

ניט אָן, נאָר אויף די קליידער טהוט מען איהם אָן א סובב (סעווע).

10) אַ דערטרונקענעם בעגראַבט מען אין אייניגע ערטער אַזוי ווי אַ הרוג, ד. ה. אין זיינע קליידער. אין אַנדערע ערטער אָבער איז דער מנהג, דאָס אַ דערטרונ־קענעם איז מען מטהר און מען מאַכט איהם תכריכים ווי אַלע אַנדערע מתים.

דיני צדוק הדין

אַז מען קומט מיט דעם מת נאָהענט צום בית־עולם שטעלט מען אָפּ די מטה אָדער דעם וואָגען דריי מאָל, און יעדען מאָל געהט מען אונטער פיער איילען. נאָר אין די טעג וואָס מען זאָגט ניט קיין צדוק הדין שטעלט מען זיך ניט אָפּ.

אַז מען האָט מקבר געוועזן דעם מת ביינאַכט, זאָגט מען ניט קיין צדוק הדין און אויך ניט קיין קדיש.

אין די טעג וואָס מען זאָגט ניט קיין תחנון, זאָגט מען ניט קיין צדוק הדין און ניט קיין קדיש. אויך זאָגט מען ניט קיין צדוק הדין אום תשעה באָב, און ערב שבת

נאָך האַלבען טאָג. אָבער אום ראש חודש, ערב חנוכה און תענית אסתר זאָגט מען צדוק הדין אפילו נאָך האַל־בען טאָג.

אום ל״ג בעומר און די טעג פון ראש חודש סיון ביז שבועות, אום תשעה באָב און ערב ראש השנה פאַר האַל־בען טאָג, אָבוואָהל מען זאָגט דאַן ניט קיין תחנון, מעג מען זאָגען צדוק הדין ווען דער מת איז געוועזן אַ חכם.

ווען עס זיינען דאָ צוויי מתים אויפ׳ן בית עולם, זאָגט מען צדוק הדין נאָר נאָך דעם צווייטען. און אויב עס איז ח״ו פאַראַן עטליכע מתים, זאָגט מען נאָר איין מאָל, נאָך דעם לעצטען.

נאָך אַ קינד וואָס איז אַלט דרייסיג טעג, זאָגט מען צדוק הדין.

סדר הטהרה

אַז מען נעמט אַראַפּ דעם אויבערדעק פון בר מינן וואָס איז אָפּגעהויבען פון דער ערד, זאָגט מען דאָס:

ויען ויאמר אל העומדים לפניו לאמר הסירו הבגדים הצואים מעליו ויאמר אליו ראה העברתי מעליך עונך והלבש אתך מחלצות.

ווען מען גיסט איהם די וואַסער אויף דעם קאָפּ, זאָל דער עלטערער פון די מתעסקים זאָגען:

מעין גנים באר מים חיים ונוזלים מן לבנון: אם רחץ אדני את צאת בנות ציון ואת דמי ירושלים ידיה מקרבה ברוח משפט וברוח בער:

וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טמאותיכם ומכל גלוליכם אטהר אתכם:

אַז מען וואַשט איהם דעם קאָפּ זאָגט מען:

ראשו כתם פז קווצותיו תלתלים שחורות כעורב:

אַז מען וואַשט איהם די אויגען זאָגט מען:

עיניו כיונים על אפיקי מים רחצות בחלב ישבות על מלאת:

אַז מען וואַשט איהם די באַקען זאָגט מען:

לחייו כערוגת הבושם מגדלות מרקחים שפתותיו שושנים נוטפות מור עובר:

אַז מען וואַשט איהם די הענד זאָגט מען:

ידיו גלילי זהב ממלאים בתרשיש מעיו עשת שן מעלפת ספירים:

אַז מען וואַשט איהם די שוקים זאָגט מען:

שוקיו עמודי שש מיסדים על אדני פז מראהו כלבנון בחור כארזים: חכו ממתקים וכלו מחמדים זה דודי וזה רעי בנות ירושלים:

וועהרענד דעם וואַשען זאָגט מען:

מקוה ישראל מושיעו בעת צרה למה תהיה כגר בארץ וכארח נטה ללון: והתקדשתם והייתם קדשים כי קדוש אני יהוה אלהיכם: כל כלי יוצר עליך לא יצלח וכל לשון תקום אתך למשפט תרשיעי זאת נחלת עבדי יהוה וצדקתם מאתי נאם יהוה:

אַז מען טהוט איהם אַן דעם טלית זאָגט מען:

נרד וכרכם קנה וקנמון עם כל עצי לבונה מר ואהלות עם כל ראשי בשמים:

נאָך דעם אַנטהאָן זאָגט מען:
שוש אשיש ביהוה תגל נפשי באלהי כי הלבישני בגדי ישע מעיל צדקה יעטני כחתן יכהן פאר וככלה תעדה כליה: ואמר ישימו צניף טהור על ראשו וישימו הצניף הטהור על ראשו וילבישוהו בגדים ומלאך יהוה עמד: כי כארץ תוציא צמחה וכגנה זרועיה תצמיח כן אדני יהוה יצמיח צדקה ותהלה נגד כל הגוים: ונחך יהוה תמיד והשביע בצחצחות נפשך ועצמתיך יחליץ והיית כגן רוה וכמוצא מים אשר לא יכזבו מימיו:

אַז מען לייגט אַריין דעם מת אין אָרון זאָגט מען:
ולא יבאו לראות כבלע את הקדש ומתו:

אַז מען האָט דעם אָרון צוגעדעקט זאָגט מען:
הנה מטתו שלשלמה ששים גבורים סביב לה מגבורי ישראל: כלם אחוזי חרב מלמדי מלחמה איש חרבו על ירכו מפחד בלילות: יברכך יהוה וישמרך. יאר יהוה פניו אליך ויחנך. ישא יהוה פניו אליך וישם לך שלום: ילכו יונקותיו ויהי כזית הודו וריח לו כלבנון: ויאמר אלי מה אתה רואה: ואומר ראיתי והנה מנורת זהב כלה וגלה על ראשה ושבעה נרתיה עליה שבעה ושבעה מוצקות לנרות אשר על ראשה: ושנים זיתים עליה אחד מימין הגלה ואחד על שמאלה:

אויב דער מת איז געווען אַן אָדם גדול מאַכט מען ארום דער מטה זיבען הקפות. מען מאַכט זיי אָדער אין שטוב וואו ער איז געשטאָרבען אָדער אויפ'ן בית־עולם.
ווערענד די הקפות זאָגט מען דאָס:

1) אל ברוך גדול יראה תם צדקותיו. ויפתח לו מקום קברי אבותיו. וישלח כפרה לאשמתו. ויתן אליו רחמיו:

2) קדוש רחום עליון. שור טהר נפשו. וחלצהו פן יאכלהו להט החרב באשו. ויכנס לגן עדניו. ולא יזכרו עוד עוניו. וישלח כפרה לאשמתו. ויתן אליו רחמיו.

3) נא גדול דגול יגדל כח שמירתו. ויזכה לנגה וענן מסכתו. ובו יעלה ולא ירד. ולא יזכר לו עון ומרד. וישלח כפרה לאשמתו. ויתן אליו רחמיו:

4) ברחמיך טהור רחמהו. צדקה תמיד גמלהו. ומנחל עדניך תשקהו. ויפתחו לו שערי ירושלים. ומיכאל יקריבהו לפני שוכן שמים. וישלח כפרה לאשמתו. ויתן אלי ורחמיו:

5) חי קדוש ברוך טהור נפשו עליון. ובית מקדש ואפריון יפתחו לו ברצון. ומיכאל יכניסהו בששון. וישלח כפרה לאשמתו. ויתן אליו רחמיו:

6) יה גלה לו פדותך זך קדוש. ועל מזבח

הקדוש נשמתו תהיה נצבת. ומפי עליון שם תהיה מברכת. וישלח כפרה לאשמתו. ויתן אליו רחמיו:

7) שוכן קדם ומאז צדיק ישר תומך. יהיה לנפש זה מחזיק ותומך. ובערבות לפניך ישמש. ויומם ולילה לא ימיש. וישלח כפרה לאשמתו. ויתן אליו רחמיו:

נאָך אַלע הקפות זאָגט מען:

ולבני הפלגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנות: והוא רחום יכפר עון ולא ישחית והרבה להשיב אפו ולא יעיר כל חמתו:

ווערענד דער עולם זאָגט צדוק הדין, זאָגט דער אבל זעלבסט:

צדיק אתה יי על כל הבא עלינו: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שתגדור פרצותינו ופרצות עמך ישראל ברחמים:

ווער עס איז ניט געווען דרייסיג טעג אויפ'ן בית־עולם זאָל ער זאָגען דיזעס, אז ער קומט נאָהנעט אויף פיער איילען צו די קברים:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר יצר אתכם בדין. וזן וכלכל אתכם בדין. והמית אתכם בדין. ויודע מספר כלכם בדין. ועתיד להחזיר ולהחיותכם בדין: ברוך אתה יי מחיה המתים:

דערנאָך זאָגט ער „אתה גבור“ ביז „להחיות מתים“.

ויציצו מעיר כעשב הארץ: (ויש שאומרים: זכור כי עפר אנחנו):

דערנאָך וואַשט מען די הענד און מען זאָגט:

בלע המות לנצח ומחה יי אלהים דמעה מעל כל פנים וחרפת עמו יסיר מעל כל הארץ כי יי דבר:

נאָכהער זעצט מען זיך צו דריי מאָל און מען זאָגט „ויהי נועם“. די מענשען וואָס זיינען אויפ'ן בית־עולם צו־שטעלען זיך נאָך דער קבורה אין צוויי שורות און דער אבל אָדער די אבלים גיהען דורך און די מענשען זיינען זיי מנחמים און זיי זאָגען:

המקום ינחם אותך (ולרבים: אתכם) בתוך שאר אבלי ציון וירושלים:

ווען מען דאַווענט אין די שבעה טעג בבתי האבל זאָגט מען אַלע מאָל נאָך דעם דאַווענען דיזען קאַפּיטעל:

למנצח לבני קרח מזמור: (תהלים מ"ט)

צדוק הדין

הַצּוּר תָּמִים פָּעֳלוֹ כִּי כָל־דְּרָכָיו מִשְׁפָּט אֵל אֱמוּנָה וְאֵין עָוֶל צַדִּיק וְיָשָׁר הוּא: הַצּוּר תָּמִים בְּכָל פֹּעַל. מִי יֹאמַר לוֹ מַה־תִּפְעָל. הַשַּׁלִּיט בְּמַטָּה וּבְמַעַל. מֵמִית וּמְחַיֶּה. מוֹרִיד שְׁאוֹל וַיָּעַל: הַצּוּר תָּמִים בְּכָל־מַעֲשֶׂה. מִי יֹאמַר לוֹ מַה־תַּעֲשֶׂה. הָאוֹמֵר וְעֹשֶׂה. חֶסֶד חִנָּם לָנוּ תַעֲשֶׂה. וּבִזְכוּת הַנֶּעֱקַד כְּשֶׂה. הַקְשִׁיבָה וַעֲשֵׂה: צַדִּיק בְּכָל־דְּרָכָיו. הַצּוּר תָּמִים אֶרֶךְ אַפַּיִם וּמָלֵא רַחֲמִים. חֲמוֹל־נָא וְחוּס־נָא עַל־אָבוֹת וּבָנִים. כִּי לְךָ אָדוֹן הַסְּלִיחוֹת וְהָרַחֲמִים: צַדִּיק אַתָּה יְיָ לְהָמִית וּלְהַחֲיוֹת. אֲשֶׁר בְּיָדְךָ פִּקְדוֹן כָּל־רוּחוֹת. חָלִילָה לְךָ זִכְרוֹנֵנוּ לִמְחוֹת. וְיִהְיוּ נָא עֵינֶיךָ בְּרַחֲמִים עָלֵינוּ פְּקוּחוֹת. כִּי לְךָ אָדוֹן הָרַחֲמִים וְהַסְּלִיחוֹת: אָדָם אִם בֶּן־שָׁנָה יִהְיֶה. אוֹ אֶלֶף שָׁנִים יִחְיֶה. מַה־יִּתְרוֹן לוֹ כְּלֹא הָיָה יִהְיֶה: בָּרוּךְ דַּיַּן הָאֱמֶת מֵמִית וּמְחַיֶּה. בָּרוּךְ הוּא כִּי אֱמֶת דִּינוֹ. וּמְשׁוֹטֵט הַכֹּל בְּעֵינוֹ. וּמְשַׁלֵּם לְאָדָם חֶשְׁבּוֹנוֹ

צדוק הדין

וְדִינוֹ. וְהַכֹּל לִשְׁמוֹ הוֹדָיָה יִתֵּנוּ: יָדַעְנוּ יְיָ כִּי צֶדֶק מִשְׁפָּטֶךָ. תִּצְדַּק בְּדָבְרֶךָ וְתִזְכֶּה בְּשָׁפְטֶךָ. וְאֵין לְהַרְהֵר אַחַר מִדַּת שָׁפְטֶךָ. צַדִּיק אַתָּה יְיָ וְיָשָׁר מִשְׁפָּטֶיךָ. דַּיַּן אֱמֶת. שֹׁפֵט צֶדֶק וֶאֱמֶת: בָּרוּךְ דַּיַּן הָאֱמֶת. שֶׁכָּל־מִשְׁפָּטָיו צֶדֶק וֶאֱמֶת: נֶפֶשׁ כָּל־חַי בְּיָדֶךָ. צֶדֶק מָלְאָה יְמִינְךָ וְיָדֶךָ. רַחֵם עַל פְּלֵטַת צֹאן יָדֶיךָ. וְתֹאמַר לַמַּלְאָךְ הֶרֶף יָדֶךָ: גְּדֹל הָעֵצָה וְרַב הָעֲלִילִיָּה. אֲשֶׁר עֵינֶיךָ פְּקֻחוֹת עַל־כָּל־דַּרְכֵי בְּנֵי אָדָם. לָתֵת לְאִישׁ כִּדְרָכָיו וְכִפְרִי מַעֲלָלָיו. לְהַגִּיד כִּי יָשָׁר יְיָ צוּרִי וְלֹא־עַוְלָתָה בּוֹ: יְיָ נָתַן וַיְיָ לָקָח. יְהִי שֵׁם יְיָ מְבֹרָךְ: וְהוּא רַחוּם ׀ יְכַפֵּר עָוֹן וְלֹא־יַשְׁחִית וְהִרְבָּה לְהָשִׁיב אַפּוֹ. וְלֹא־יָעִיר כָּל־חֲמָתוֹ:

בִּלַּע הַמָּוֶת לָנֶצַח וּמָחָה אֲדֹנָי אֱלֹהִים דִּמְעָה מֵעַל כָּל־פָּנִים וְחֶרְפַּת עַמּוֹ יָסִיר מֵעַל כָּל־הָאָרֶץ כִּי יְיָ דִּבֵּר:

THE BURIAL SERVICE

On those days on which Tachnun is not said, Michtam of David is read instead of the following.

He is the Creator, His work is perfect: for all His ways are judgment: a God of truth and without iniquity, just and right is He. The Creator, perfect in every work, who can say unto Him, What workest Thou? He ruleth below and above; He killeth and maketh alive: He bringeth down to the grave, and bringeth up again. The Creator, perfect in every deed, who can say unto Him, What doest Thou? O Thou who speakest and doest, of Thy grace deal kindly with us, and for the sake of him who was bound like a lamb, O hearken and do. Just in all Thy ways art Thou, O perfect Rock, slow to anger and full of compassion. Spare and have pity upon parents and children, for Thine, Lord, is forgiveness and compassion. Just art Thou, O Lord, in killing and in making alive, in Whose

hand is the charge of all spirits; far be it from Thee to blot out our remembrance: O let Thine eyes mercifully regard us, for Thine, Lord is compassion and forgiveness. If a man live a year or a thousand years, what profiteth it him? He shall be as though he had not been. Blessed be He, for His judgment is true, and His eye discerneth all things, and He awardeth unto man his reckoning and his sentence, and all must render acknowledgment unto Him. We know, O Lord, that Thy judgment is righteous; Thou art justified when Thou speakest, and pure when Thou judgest, and it is not for us to murmur at Thy method of judging; just art Thou, O Lord, and righteous are Thy judgments. O true and righteous Judge! Blessed be the true Judge, Whose judgments all are righteous and true. The soul of every living thing is in Thy hand; Thy right hand is full of righteousness. Have mercy upon the remnant of the flock of Thy hand, and say unto the angel: Stay thy hand! Thou art great in counsel and mighty in deed; Thine eyes are open upon all the ways of the children of men, to give unto every one according to his ways, and according to the fruit of his doings. To declare that the Lord is upright: He is my

Creator, and there is no unrighteousness in Him. The Lord gave and the Lord hath taken away; blessed be the name of the Lord. And He, being merciful, forgiveth iniquity and destroyeth not: yea, many a time He turneth His anger away, and doth not stir all His wrath.

He will wipe out death forever, and the Lord God will remove the tears from all our faces, and the shame of His people He will remove from all the earth; the Lord hath spoken it.

צ׳ תְּפִלָּה לְמֹשֶׁה, אִישׁ־הָאֱלֹהִים. אֲדֹנָי, מָעוֹן אַתָּה הָיִיתָ לָּנוּ בְּדֹר וָדֹר: בְּטֶרֶם הָרִים יֻלָּדוּ וַתְּחוֹלֵל אֶרֶץ וְתֵבֵל, וּמֵעוֹלָם עַד־עוֹלָם אַתָּה אֵל: תָּשֵׁב אֱנוֹשׁ עַד־דַּכָּא, וַתֹּאמֶר, שׁוּבוּ בְנֵי־אָדָם: כִּי אֶלֶף שָׁנִים בְּעֵינֶיךָ, כְּיוֹם אֶתְמוֹל, כִּי יַעֲבֹר, וְאַשְׁמוּרָה בַלָּיְלָה: זְרַמְתָּם, שֵׁנָה יִהְיוּ, בַּבֹּקֶר כֶּחָצִיר יַחֲלֹף: בַּבֹּקֶר יָצִיץ וְחָלָף, לָעֶרֶב, יְמוֹלֵל וְיָבֵשׁ: כִּי־כָלִינוּ בְאַפֶּךָ, וּבַחֲמָתְךָ נִבְהָלְנוּ: שַׁתָּ עֲוֹנֹתֵינוּ לְנֶגְדֶּךָ, עֲלֻמֵנוּ, לִמְאוֹר פָּנֶיךָ: כִּי כָל־יָמֵינוּ, פָּנוּ בְעֶבְרָתֶךָ, כִּלִּינוּ שָׁנֵינוּ כְמוֹ־הֶגֶה: יְמֵי שְׁנוֹתֵינוּ, בָהֶם, שִׁבְעִים שָׁנָה, וְאִם בִּגְבוּרֹת שְׁמוֹנִים שָׁנָה, וְרָהְבָּם עָמָל וָאָוֶן, כִּי גָז חִישׁ, וַנָּעֻפָה: מִי יוֹדֵעַ עֹז אַפֶּךָ, וּכְיִרְאָתְךָ עֶבְרָתֶךָ: לִמְנוֹת יָמֵינוּ, כֵּן הוֹדַע, וְנָבִא לְבַב חָכְמָה, שׁוּבָה יְהוָה, עַד־מָתָי, וְהִנָּחֵם עַל־עֲבָדֶיךָ: שַׂבְּעֵנוּ בַבֹּקֶר חַסְדֶּךָ, וּנְרַנְּנָה וְנִשְׂמְחָה, בְּכָל־יָמֵינוּ: שַׂמְּחֵנוּ, כִּימוֹת עִנִּיתָנוּ, שְׁנוֹת רָאִינוּ רָעָה: יֵרָאֶה אֶל־עֲבָדֶיךָ, פָעֳלֶךָ. וַהֲדָרְךָ עַל־בְּנֵיהֶם:

וִיהִי נֹעַם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ, וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ, כּוֹנְנָה עָלֵינוּ, וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ, כּוֹנְנֵהוּ:

סדר הלוית המת וקבורה.

צא יֹשֵׁב בְּסֵתֶר עֶלְיוֹן בְּצֵל שַׁדַּי יִתְלוֹנָן׃
אֹמַר לַייָ מַחְסִי וּמְצוּדָתִי אֱלֹהַי אֶבְטַח־בּוֹ׃
כִּי הוּא יַצִּילְךָ מִפַּח יָקוּשׁ מִדֶּבֶר הַוּוֹת׃
בְּאֶבְרָתוֹ ׀ יָסֶךְ לָךְ וְתַחַת־כְּנָפָיו תֶּחְסֶה
צִנָּה וְסֹחֵרָה אֲמִתּוֹ׃ לֹא תִירָא מִפַּחַד לָיְלָה
מֵחֵץ יָעוּף יוֹמָם׃ מִדֶּבֶר בָּאֹפֶל יַהֲלֹךְ
מִקֶּטֶב יָשׁוּד צָהֳרָיִם׃ יִפֹּל מִצִּדְּךָ ׀ אֶלֶף
וּרְבָבָה מִימִינֶךָ אֵלֶיךָ לֹא־יִגָּשׁ׃ רַק בְּעֵינֶיךָ
תַבִּיט וְשִׁלֻּמַת רְשָׁעִים תִּרְאֶה׃ כִּי אַתָּה
יְיָ מַחְסִי עֶלְיוֹן שַׂמְתָּ מְעוֹנֶךָ׃ לֹא־תְאֻנֶּה
אֵלֶיךָ רָעָה וְנֶגַע לֹא־יִקְרַב בְּאָהֳלֶךָ׃ כִּי
מַלְאָכָיו יְצַוֶּה לָּךְ לִשְׁמָרְךָ בְּכָל־דְּרָכֶיךָ׃
עַל־כַּפַּיִם יִשָּׂאוּנְךָ פֶּן־תִּגֹּף בָּאֶבֶן רַגְלֶךָ׃
עַל־שַׁחַל וָפֶתֶן תִּדְרֹךְ תִּרְמֹס כְּפִיר וְתַנִּין׃

כִּי בִי חָשַׁק וַאֲפַלְּטֵהוּ אֲשַׂגְּבֵהוּ כִּי יָדַע
שְׁמִי׃ יִקְרָאֵנִי | וְאֶעֱנֵהוּ עִמּוֹ אָנֹכִי בְצָרָה
אֲחַלְּצֵהוּ וַאֲכַבְּדֵהוּ׃ אֹרֶךְ יָמִים אַשְׂבִּיעֵהוּ
וְאַרְאֵהוּ בִּישׁוּעָתִי׃

מט לַמְנַצֵּחַ לִבְנֵי קֹרַח מִזְמוֹר׃ שִׁמְעוּ זֹאת
כָּל־הָעַמִּים הַאֲזִינוּ כָּל־יֹשְׁבֵי חָלֶד׃ גַּם־בְּנֵי־
אָדָם גַּם־בְּנֵי אִישׁ יַחַד עָשִׁיר וְאֶבְיוֹן׃ פִּי יְדַבֵּר
חָכְמוֹת וְהָגוּת לִבִּי תְבוּנוֹת׃ אַטֶּה לְמָשָׁל אָזְנִי
אֶפְתַּח בְּכִנּוֹר חִידָתִי׃ לָמָּה אִירָא בִּימֵי רָע עֲוֺן
עֲקֵבַי יְסֻבֵּנִי׃ הַבֹּטְחִים עַל־חֵילָם וּבְרֹב עָשְׁרָם
יִתְהַלָּלוּ׃ אָח לֹא־פָדֹה יִפְדֶּה אִישׁ לֹא יִתֵּן
לֵאלֹהִים כָּפְרוֹ׃ וְיֵקַר פִּדְיוֹן נַפְשָׁם וְחָדַל לְעוֹלָם׃
וִיחִי עוֹד לָנֶצַח לֹא יִרְאֶה הַשָּׁחַת׃ כִּי־יִרְאֶה |
חֲכָמִים יָמוּתוּ יַחַד כְּסִיל וָבַעַר יֹאבֵדוּ וְעָזְבוּ
לַאֲחֵרִים חֵילָם׃ קִרְבָּם | בָּתֵּימוֹ לְעוֹלָם מִשְׁכְּנֹתָם
לְדֹר וָדֹר קָרְאוּ בִשְׁמוֹתָם עֲלֵי אֲדָמוֹת׃ וְאָדָם
בִּיקָר בַּל־יָלִין נִמְשַׁל כַּבְּהֵמוֹת נִדְמוּ׃ זֶה דַרְכָּם

כֶּסֶל לָמוֹ וְאַחֲרֵיהֶם ׀ בְּפִיהֶם יִרְצוּ סֶלָה: כַּצֹּאן
לִשְׁאוֹל שַׁתּוּ ׀ מָוֶת יִרְעֵם וַיִּרְדּוּ בָם יְשָׁרִים ׀
לַבֹּקֶר וְצוּרָם לְבַלּוֹת שְׁאוֹל מִזְּבֻל לוֹ: אַךְ אֱלֹהִים
יִפְדֶּה־נַפְשִׁי מִיַּד שְׁאוֹל כִּי יִקָּחֵנִי סֶלָה: אַל־
תִּירָא כִּי־יַעֲשִׁר אִישׁ כִּי־יִרְבֶּה כְּבוֹד בֵּיתוֹ: כִּי
לֹא בְמוֹתוֹ יִקַּח הַכֹּל לֹא־יֵרֵד אַחֲרָיו כְּבוֹדוֹ: כִּי־
נַפְשׁוֹ בְּחַיָּיו יְבָרֵךְ וְיוֹדֻךָ כִּי תֵיטִיב לָךְ: תָּבוֹא
עַד־דּוֹר אֲבוֹתָיו עַד־נֵצַח לֹא־יִרְאוּ אוֹר: אָדָם
בִּיקָר וְלֹא יָבִין נִמְשַׁל כַּבְּהֵמוֹת נִדְמוּ:

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ ׀ שְׁמֵהּ רַבָּא בְּעָלְמָא
דְּהוּא עָתִיד לְאִתְחַדָּתָא וּלְאַחֲיָא מֵתַיָּא
וּלְאַסָּקָא לְחַיֵּי עָלְמָא. וּלְמִבְנֵי קַרְתָּא
דִירוּשְׁלֵם. וּלְשַׁכְלָל הֵיכְלֵהּ בְּגַוַּהּ. וּלְמֶעֱקַר
פּוּלְחָנָא נוּכְרָאָה מֵאַרְעָא. וְלַאֲתָבָא
פּוּלְחָנָא דִשְׁמַיָּא לְאַתְרֵהּ. וְיַמְלִיךְ קוּדְשָׁא
בְּרִיךְ הוּא בְּמַלְכוּתֵהּ וִיקָרֵהּ. בְּחַיֵּיכוֹן

וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל־בֵּית יִשְׂרָאֵל. בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרִיב וְאִמְרוּ אָמֵן:

יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא:

יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאַר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדַּר וְיִתְעַלֶּה וְיִתְהַלָּל שְׁמֵהּ דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְעֵילָּא (בעי"ת וּלְעֵילָּא) מִן כָּל־בִּרְכָתָא וְשִׁירָתָא תּוּשְׁבְּחָתָא וְנֶחֱמָתָא דַּאֲמִירָן בְּעָלְמָא וְאִמְרוּ אָמֵן:

יְהֵא שְׁלָמָא רַבָּא מִן שְׁמַיָּא וְחַיִּים טוֹבִים עָלֵינוּ וְעַל כָּל־יִשְׂרָאֵל וְאִמְרוּ אָמֵן:

עֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו הוּא בְּרַחֲמָיו יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ. וְעַל כָּל־יִשְׂרָאֵל וְאִמְרוּ אָמֵן:

טז מִכְתָּם לְדָוִד. שָׁמְרֵנִי אֵל כִּי־חָסִיתִי בָךְ:
אָמַרְתְּ לַיָי אֲדֹנָי אַתָּה טוֹבָתִי בַּל־עָלֶיךָ: לִקְדוֹשִׁים

אֲשֶׁר־בָּאָרֶץ הֵמָּה וְאַדִּירֵי כָּל־חֶפְצִי־בָם׃ יִרְבּוּ
עַצְּבוֹתָם אַחֵר מָהָרוּ בַּל־אַסִּיךְ נִסְכֵּיהֶם מִדָּם וּבַל־
אֶשָּׂא אֶת־שְׁמוֹתָם עַל־שְׂפָתָי׃ יְיָ מְנָת־חֶלְקִי
וְכוֹסִי אַתָּה תּוֹמִיךְ גּוֹרָלִי׃ חֲבָלִים נָפְלוּ־לִי
בַּנְּעִמִים אַף־נַחֲלָת שָׁפְרָה עָלָי׃ אֲבָרֵךְ אֶת־יְיָ
אֲשֶׁר יְעָצָנִי אַף־לֵילוֹת יִסְּרוּנִי כִלְיוֹתָי׃ שִׁוִּיתִי יְיָ
לְנֶגְדִּי תָמִיד כִּי מִימִינִי בַּל־אֶמּוֹט׃ לָכֵן ׀ שָׂמַח
לִבִּי וַיָּגֶל כְּבוֹדִי אַף־בְּשָׂרִי יִשְׁכֹּן לָבֶטַח׃ כִּי ׀ לֹא־
תַעֲזֹב נַפְשִׁי לִשְׁאוֹל לֹא־תִתֵּן חֲסִידְךָ לִרְאוֹת
שָׁחַת׃ תּוֹדִיעֵנִי אֹרַח חַיִּים שֹׂבַע שְׂמָחוֹת אֶת־
פָּנֶיךָ נְעִמוֹת בִּימִינְךָ נֶצַח׃

הַמָּקוֹם יְנַחֵם אוֹתְךָ (אֶתְכֶם) בְּתוֹךְ שְׁאָר
אֲבֵלֵי צִיּוֹן וִירוּשָׁלָיִם׃

קדיש יתום.

Mourners' Kaddish.

The following Kaddish is said by a Mourner, during the first eleven months, after the death of his parents or on the Anniversary of their deaths.

Mourner יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. בְּעָלְמָא
דִּי בְרָא כִרְעוּתֵהּ. וְיַמְלִיךְ מַלְכוּתֵהּ. בְּחַיֵּיכוֹן
וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל. בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן
קָרִיב. וְאִמְרוּ. אָמֵן. Cong. אמן

Cong. and Mourner יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא. מְבָרַךְ לְעָלַם
וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. Cong. אמן

Mourner יִתְבָּרַךְ. וְיִשְׁתַּבַּח. וְיִתְפָּאַר. וְיִתְרוֹמַם
וְיִתְנַשֵּׂא. וְיִתְהַדַּר וְיִתְעַלֶּה וְיִתְהַלָּל. שְׁמֵהּ דְּקֻדְשָׁא.

Cong. and Mourner בְּרִיךְ הוּא.

Mourner לְעֵלָּא (During the Ten Days of Penitence add: וּלְעֵלָּא)
מִן־כָּל־בִּרְכָתָא וְשִׁירָתָא. תֻּשְׁבְּחָתָא וְנֶחֱמָתָא.
דַּאֲמִירָן בְּעָלְמָא. וְאִמְרוּ. אָמֵן. Cong. אמן

Mourner יְהֵא שְׁלָמָא רַבָּא מִן שְׁמַיָּא. וְחַיִּים עָלֵינוּ
וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל. וְאִמְרוּ. אָמֵן: Cong. אמן

Mourner עֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו. הוּא יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם.
עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל. וְאִמְרוּ. אָמֵן. Cong. אמן

This Prayer (Kadish) is said after every service by the sons during the eleven months of mourning for the parents. It is also said on the anniversary day (Jahrzeit) of such death.

Yisgadal v'yiskadash shemay rabbo, b'olmo di vro chir'oosay v'yamlich malchoosay, b'chayeay-chon oov'yoymaychon oov'chayay d'chol bays Yis-roel ba'agolo oovizman koriv v'imroo Omayn.

Y'hay shemay rabbo m'vorach l'olam oololmay olmayo.

Yisborach v'yishtabach v'yispoar v'yisromam v'yisnassay v'yishador v'yisaleh v'yishalol shemay d'kudsho brich hoo.

L'aylo min kol birchoso v'shiroso tooshbochoso v'nechomoso d'amiron b'olmo v'imroo Omayn.

Y'hay shlomo rabbo min shmahyo v'chayim olaynoo v'al kol Yisroel v'imroo Omayn.

Ossey sholom bimromov hoo ya'aseh sholom olaynoo v'al kol Yisroel v'imroo Omayn.

דיני סעודת הבראה

1) אז אבל טאר ניט עסען די ערשטע סעודה נאך דער קבורה פון זיין אייגענע. עס איז א מצוה, אז די שכנים זאלען איהם געבען די ערשטע סעודה פון זייערע. ווען זיי האבען אבער ניט געשיקט דעם אבל עסען, זאל ער בעסער פאסטען ביז נאכט. אויב עס איז איהם אבער שווער צו פאסטען, מעג ער עסען פון אייגענע.

2) צו א פרוי אז אבלה זאלען פרויען שיקען די ערשטע סעודה. די דאזיגע סעודה רופט זיך „סעודת־הבראה".

דיני אבל

1) די צייט פון שבעה טאר אן אבל ניט טאן קיין מלאכה. ער טאר זיך ניט וואשען דעם גאנצען קערפער אפילו מיט קאלטע וואסער, און מיט ווארימע וואסער טאר ער אפילו די קאפ ניט וואשען.

2) אז ארימאן וואס האט ניט וואס צו עסען, מעג טאן א מלאכה נאך די ערשטע דריי טעג. אבער אין די ערשטע דריי טעג מעג ער נאר טאן א מלאכה ביי זיך אין הויז שטילערהייט.

3) די הויזליכע ארבייט, ווי צום ביישפיעל: קא־כען, קערען די שטוב, בעטען די בעטען, וואשען גע־פעס, מעג מען טאן אין שבעה.

4) אז אבל טאר ניט אנטאן קיין שיך פון פעל אין די צייט פון שבעה. אבער זאקען אדער קאלאשען פון גומע אדער וואילאק, מעג ער טראגען.

5) אז אבל טאר ניט בעזוכען זיין פרוי אין שבעה.

6) ער טאר ניט לערנען קיין תורה, אויסער ספר איוב, קינות און די שלעכטע טיילען אין ירמיה מעג ער לערנען. אויך מעג ער לערנען הלכות אבלות.

7) א מלמד מעג לערנען מיט די קינדער דעם דריטען טאג פון שבעה.

8) אז אבל טאר ניט געבען קיין שלום די צייט פון שבעה. ווען איינער גיט איהם שלום טאר ער איהם ניט ענטפערען. נאר נאך די ערשטע דריי טעג ווען איינער גיט איהם שלום, מעג ער ענטפערען.

9) אום שבת מעג דער אבל געבען אלעמען שלום.

10) די צייט פון שבעה טאר דער אבל ניט אנטאן קיין ווייסע וועש. אפילו אוועקגעבען צו וואשען טאר ער אויך ניט.

11) אין שלשים טאר ער ניט אנטאן זיינע שבת־דיגע קליידער. און נאך פאטער און מוטער — דעם גאנ־צען יאהר.

12) אז אבל וואס האט קינדער, טאר ניט נעה־מען קיין ווייב ביז נאך שלשים. אז ער האט אבער ניט

קיין קינדער און די ווייב איז ביי איהם געשטאָרבען, מעג ער נעהמען אַן אַנדער ווייב באַלד נאָך שבעה.

13) די צייט פון שבעה טאָר אַן אָבל ניט אַרויס־געהן פון שטוב, סיידען פאַר אַ גאַנץ נויטיגער זאַך, וואָס ווען ער וועט ניט געהן קען ער דאַביי פערלירען.

14) אין שוהל דאַרף אָבער דער אָבל ניט זיצען אויף זיין פּלאַץ די גאַנצע צייט פון שלשים. און נאָך פּאַטער און מוטער — דעם גאַנצען יאָהר.

דיני יאָהרצייט וקדיש

1) עס איז אַ מצוה צו פאַסטען אַלע יאָהר דעם טאָג, ווען דער פּאַטער אָדער די מוטער איז געשטאָר־בען. נאָר אויב די קבורה איז געווען מיט דריי אָדער פיער טעג שפּעטער פון דעם יום המיתה, זאָל מען דעם ער־שטען יאָהר פאַסטען דעם יום הקבורה און פון דעם צוויי־טען יאָהר און ווייטער — דעם יום המיתה.

2) ווען דער פּאַטער אָדער די מוטער איז גע־שטאָרבען אין חודש אדר ניט פון אַן עיבור יאָהר, דאַרף מען פאַסטען אין אַן עיבור יאָהר איןביידע אדר'ס.

3) ווען דער יאָהרצייט פאַלט אויס אום ערב שבת דאַרף מען ניט משלים זיין, דאָס הייסט, מען דאַרף ניט אויספאַסטען דעם גאַנצען טאָג פרייטאָג ביז נאַכט.

4) אז עס איז דאַ אין אַ שוהל בשעת דעם דאַווּ־נען אַ בן שבעה, אַ בן שלשים און אַ יאָהרצייט, געהערען אַלע קדישים צום בן שבעה, זאָגאַר דאָן, ווען צוליעב יום־טוב זיצט ער ניט קיין שבעה. נאָר אין דעם לעצען פאַל מוז ער איין קדיש אָפּלאָזען דעם בעל היאָהרצייט. און אויב עס איז דאַ אין שוהל עטליכע יאָהרצייטען, מוז יעדער זאָגען איין קדיש ווען דער בן שבעה זיצט ניט קיין שבעה צוליעב יום טוב. דער זעלבער דין איז, ווען דער פאַטער איז געשטאָרבען אום יום טוב.

5) די דינים פון שבעה לענין קדיש רעכענט זיך נאָר פון יום הקבורה.

6) אַ קטן בן שבעה ווען ער איז אין שוהל, האָט ער דעם זעלבען דין ווי אַ גדול לענין קדיש. נאָר אַ יאָהר־צייט מוז ער אָפּטרעטען איין קדיש. און ווען עס זיינען דאַ עטליכע יאָהרצייטען, מוז ער יעדען אָפּטרעטען איין קדיש.

7) ווען אין שוהל זיינען דאַ אַ קטן בן שבעה, אַ בן שבעה גדול און אַ יאָהרצייט, און עס זיינען נאָר דאַ דריי קדישים, דאַרף דער בן שבעה גדול זאָגען צוויי קדישים און דער יאָהרצייט איינעם. דער בן שבעה קטן בלייבט אָהן קדיש.

8) אַ תושב און אַן אורח האָבען גלייכע רעכטע ווען ביידע זיינען בני שבעה.

9) אַ בן שלשים און אַן אָבל תוך י"ב חודש, גע־הערען אַלע קדישים צום בן שלשים.

10) אַ בן שלשים און אַ יאָהרצייט, האָט דער יאָהרצייט איין קדיש אין יעדער תפלה פון דעם טאָג. דעריבער אַז עס זיינען דאָ עטליכע יאָהרצייטען האָט דער בן שלשים קיין קדיש.

11) אַז עס זיינען דאָ צוויי אָדער מעהר גלייכע אבלים דאַרף מען וואַרפען גורל.

12) אַ בן שלשים אָדער בן י"ב תושב און אַ יאָהר־צייט קומט דעם יאָהרצייט נאָר איין קדיש. אַ יאָהר־צייט אורח און אַ יאָהרצייט תושב איז דער תושב מדחה דעם אורח. אַן אורח אַ בן שלשים און אַ בן י"ב תושב דאַרפען זיך טהיילען מיט די קדישים. אַ יאָהרצייט תושב און אַ בן שלשים אורח קומט דעם אורח דער דריטער קדיש און דעם תושב די ערשטע צוויי קדישים. אַן אורח אַ בן י"ב חודש האָט נאָר איין קדיש צווישען אבלים תושבים של י"ב חודש. דער וואָס האָט מעהר רעכט אין אַ קדיש, דער זעלבער האָט אויך מעהר רעכט צום דאווגען פאַר'ן עמוד. ווען צוויי האָבעןביידע גלייכע רעכטע און ביידע זיינען גלייך מרוצה להקהל, זאָל מען וואַרפען גורל, וועלכער זאָל דאווגען ביז אשרי ובא לציון און וועלכער פון אשרי ובא לציון.

סדר תפלה בבית חיים בהקים מצבה לקרוביו :

אַשְׁרֵי הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא הָלַךְ בַּעֲצַת רְשָׁעִים וּבְדֶרֶךְ חַטָּאִים לֹא עָמָד וּבְמוֹשַׁב לֵצִים לֹא יָשָׁב׃ כִּי אִם־בְּתוֹרַת יְיָ חֶפְצוֹ וּבְתוֹרָתוֹ יֶהְגֶּה יוֹמָם וָלָיְלָה׃ וְהָיָה כְּעֵץ שָׁתוּל עַל־פַּלְגֵי־מָיִם אֲשֶׁר פִּרְיוֹ יִתֵּן בְּעִתּוֹ וְעָלֵהוּ לֹא יִבּוֹל וְכֹל אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה יַצְלִיחַ׃ לֹא כֵן הָרְשָׁעִים כִּי אִם־כַּמֹּץ אֲשֶׁר־תִּדְּפֶנּוּ רוּחַ׃ עַל־כֵּן לֹא יָקֻמוּ רְשָׁעִים בַּמִּשְׁפָּט וְחַטָּאִים בַּעֲדַת צַדִּיקִים׃ כִּי־יוֹדֵעַ יְיָ דֶּרֶךְ צַדִּיקִים וְדֶרֶךְ רְשָׁעִים תֹּאבֵד׃

אֱנוֹשׁ כֶּחָצִיר יָמָיו כְּצִיץ הַשָּׂדֶה כֵּן יָצִיץ׃ כִּי רוּחַ עָבְרָה־בּוֹ וְאֵינֶנּוּ וְלֹא־יַכִּירֶנּוּ עוֹד מְקוֹמוֹ׃ וְחֶסֶד יְיָ מֵעוֹלָם וְעַד־עוֹלָם עַל־יְרֵאָיו וְצִדְקָתוֹ לִבְנֵי בָנִים׃ לוּ חָכְמוּ יַשְׂכִּילוּ זֹאת יָבִינוּ לְאַחֲרִיתָם׃ כִּי לֹא בְמוֹתוֹ יִקַּח הַכֹּל לֹא־יֵרֵד אַחֲרָיו כְּבוֹדוֹ׃ שְׁמָר־תָּם וּרְאֵה יָשָׁר כִּי אַחֲרִית לְאִישׁ שָׁלוֹם׃ פּוֹדֶה יְיָ נֶפֶשׁ עֲבָדָיו וְלֹא יֶאְשְׁמוּ כָּל־הַחוֹסִים בּוֹ׃ מַה־יָּקָר חַסְדְּךָ אֱלֹהִים וּבְנֵי אָדָם בְּצֵל כְּנָפֶיךָ יֶחֱסָיוּן׃ יִרְוְיֻן מִדֶּשֶׁן בֵּיתֶךָ וְנַחַל עֲדָנֶיךָ תַשְׁקֵם׃ יָבוֹא שָׁלוֹם יָנוּחוּ עַל־מִשְׁכְּבוֹתָם הוֹלֵךְ נְכֹחוֹ׃ קדיש יָתוֹם׃

SERVICE AT THE SETTING OF A TOMBSTONE

Happy is the man that walketh not in the counsel of the wicked, nor standeth in the way of sinners, nor sitteth in the seat of the scornful. But his delight is in the law of the Lord; and in His law doth he meditate day and night. And he shall be like a tree planted by the streams of water, that bringeth forth its fruit in its season, and whose leaf doth not wither; and whatsoever he doeth shall prosper. The wicked are not so; but are like the chaff which the wind driveth away. Therefore the wicked shall not stand in the judgment, nor sinners in the congregation of the righteous. For the Lord knoweth the way of the righteous, but the way of the wicked shall perish.

As for man, his days are as grass; as the flower of the field, so he flourisheth. For the wind passeth over it, and it is gone; and the place thereof shall know it no more. But the lovingkindness of the Lord is from everlasting

to everlasting upon them that fear Him, and His righteousness unto children's children. O that they were wise, that they understood this, that they would consider their latter end. For at his death he shall carry nothing away; his glory shall not descend after him. Mark the innocent man, and behold the upright; for the latter end of that man is peace. The Lord setteth free the soul of His servants; and none that take refuge in Him shall be condemned. How precious is Thy lovingkindness, O God! and the children of men take refuge under the shadow of Thy wings. They sate themselves with fatness of Thy house; and Thou givest them drink of the river of Thy pleasures. He shall enter into peace; they shall rest on their beds—each one that walketh in his uprightness.

MEMORIAL

ON THE DEPARTED

Lord, what is man that Thou takest cognizance
of him?
The son of mortal—that Thou regardest him?

Man is like a breath,
His days are like a passing shadow.

In the morning he blossometh and is changed;
In the evening he is moved off and withereth.

What man is there that shall live and not see
death?
That can deliver his soul from the power of
the nether world?

Thou turnest man to contrition and sayest:
Return, ye children of man.

Let us know how to number our days,

That we may obtain a heart endowed with
wisdom.

If they were but wise they should understand
this,
They would consider their latter end.

For when he dieth he can take nothing away;
His glory will not descend after him.

Observe the perfect man, and behold the upright,
For there is a future for the man of peace.

But God will redeem my soul from the power of
the nether world,
For He will take me away. Selah.

The Lord redeemeth the soul of His servants,
And all that trust in Him shall not incur
guiltiness.

נוסחאי מצבות (גראבשריפטען)

פ ה נ ק ב ר

איש תם וישר. הולך תמים ופועל צדק. ירא אלהים כל ימיו. צדיק באמונותו היה. ה"ה היקר כ"ה—— בן————מת בזקנה ושיבה טובה (מת בימי זקנתו במלאות מספר ימיו) ביום ———ונקבר בשם טוב ביום————ת'נ'צ'ב'ה' (ר"ת: תהי נשמתו צרורה בצרור החיים).

ב א ו פ ן א ח ר

פ"נ

איש אמונים צדיק וישר. ירא אלהים וסר מרע. עושה צדקות בכל עת. מת בדמי ימיו ביום———— ונקבר למחרתו ביום———— ת'נ'צ'ב'ה'.

ב א ו פ ן א ח ר

פ"נ

צעיר בימים ורב מפעלים. תמים דרך וישר מעשים. ה"ה היקר הנכבד כ"ה————מת בימי עלומיו ביום———— ונקבר בכבוד גדול ביום———— ת'נ'צ'ב'ה'.

על קבר בעל-צדקה גדול

מצבת

קבורת איש ישר ותם. נדיב נדיבות יעץ. צדקות עשה בישראל. פזר נתן לאביונים. יסד ותקן דבר טוב לתועלת עניי עמו עד יום אחרון. לזכר עולם יהיה צדיק. ה"ה היקר הנעלה כ"ה———— מת בשם טוב גדול והניח אחריו שארית ברכה ביום——— ונקבר ביום ———— ת'נ'צ'ב'ה'.

על קבר ראש העדה

מצבת

קבורת איש נכבד. נגיד ושוע. פאר אישים וכשרון מעללים. יועץ וחכם חרשים. דורש טוב לעמו ופועל צדק בעדתו. ה"ה ראש העדה פרנס ומנהיג היקר כ"ה——— בן——— מת ביום——— ונקבר בכבוד גדול וספדוהו כל העדה ביום——— ת'נ'צ'ב'ה.

על קבר מת בימי בחרותו

פ"נ

יפה נוף בחור נחמד משכיל. כ"ה——— בן——— במעלליו התנכר כי זך וישר מעשהו. אך הה! פתאום אבדה תקות הוריו. כי בלא אבו קטפהו המות ביום——— ונקבר——— ת'נ'צ'ב'ה'.

על קבר רב אב"ד

מצבת

קבורת איש גדול מאחיו. רועה עדת קדושים. הורה דעה והבין שמועה. ובתבונות כפיו נהל קהל עדת ישורון וידריכם בארחות תורה ומוסר. משפט וצדקה עשה בעמיו. ה"ה מרנא ורבנא הרב הגאון כמהור"ר ———אב"ד (דקהלתנו) (דקהלה פלונית). מת ביום——— ונקבר ביום——— ויבכו אחריו כל עדת ישראל. ת'נ'צ'ב'ה'.

על קבר אשה

פ"נ

הגבירה המהוללה אשת חיל עטרת בעלה ותפארת בניה (ובני בניה) ה"ה אשה יראת אלהים ופועלת טוב כל ימיה. היקרה מרת——— בת——— (אשת———) מתה בזקנה ושיבה טובה ביום ——— ונקברה ביום——— ת'נ'צ'ב'ה'.

באופן אחר

פ"נ

האשה היקרה והצדקת אשת חיל עקרת הבית. יראת אלהים וחוננת דלים. מרת——— בת——— מתה במבחר שנותיה בהקשותה בלדתה ביום——— ויבכו אחריה אישה ובניה וכל מכירי טובה וצדקתה. ותשב אל אדמתה ביום——— ת'נ'צ'ב'ה'.

על קבר בתולה

מצבת

קבורת נערה בתולה צנועה וחמודה מרת——— בת——— כשושנה עודה באבה קטפה המות ביום——— לדאבון הוריה ולתוגת לב כל מכיר צדקת ארחותיה ונועם מעשיה. ונקברה ביום——— ת'נ'צ'ב'ה'.

על קבר כלה

פ"נ

עלמה ישרה הכלה הבתולה צנועה וחסודה היקרה מרת——— בת——— חמדת הוריה היתה וצבי מחמד לב חתנה. ויקחה המות בפתע פתאום, שלשת שבועות בטרם בוא מועד כלולתה, ביום——— אבלו עליה שאריה וקרוביה, ובתולות ישראל נוגות, ויבכו עליה כל יודעי צדקתה, נקברה ביום——— ת'נ'צ'ב'ה'.

באופן אחר

פ"נ

עטרת עלמות הכלה הבתולה ונחמדת, בעלת חן ושכל טוב, מרת——— פרץ ה' פרץ בבית אביה ויקח בתו יחידתו קרוב ליום מועד חופתה, ויהי אבל גדול בכל העדה ומספד לכל משפחתה, ולב חתנה נשבר עד דכא. מתה ביום——— ונקברה למחרתו ביום——— ת'נ'צ'ב'ה'.

על קבר ילד או ילדה

פ"נ

ילד רך (ילדה רכה) הבחור (הבתולה)——— מת (מתה) בחמש השני חייו (חייה) תוך שנתו (שנתה), ביום——— ת'נ'צ'ב'ה'.

תוארי-כבוד לכתיבת מכתבים

לעשיר:

להגביר הנכבד, נגיד ושוע, ה"ה היקר כש"ת———

לראש-העדה:

להנגיד המהולל, ראש העדה, קרוא מועד, ה"ה הפרנס ומנהיג (גבאי צדקה), גובה הקהלות, הנכבד כ"ה———

לבעל תורה

להתורני והרבני המופלא היקר הנעלה כש"ת כמהו'———

לאב"ד

אל אביר הרועים, הרב המורה צדק לעדתו, יושב בשבת תחכמוני, ה"ה החכם המרנא ורבנא כש"ת מהו'———
אב"ד דק"ק———יע"א.

לגדול הדור מפורסם:

לנשיא ישראל, אדיר התורה, ה"ה הרב הגאון הגדול המפורסם, מופת הדור ומאיר עיני חכמים, נודע בשערים שמו לתהלה ולתפארת, כבוד יש"ת מהו'———
אב"ד ור"מ דק"ק——— יע"א.

למליץ ומשורר:

להחכם המליץ הנפלא, שפתותיו נוטפות מור, נעים זמירות ישראל, ה"ה היקר כש"ת וכו'———

NAMES OF FEMALES—שמות נשים

Itta	איטע
Eidl, Eidla	אײדל, אײדלע
Alta	אלטע
Asna, Asenath	אסנה, אסנת
Esther (Stella)	אסתר
Badana, Theodora	באַדאַנע
Buna, Buntzia, Bona	בונע, בונציע
Beila, Blanche	בײלע
Binna	בינע
Bluma, Flora	בלומע
Bryna	ברײנע
Berachah	ברכה
Bithiah	בתיה
Bath-Sheba	בת־שבע
	באסיע, באשע, ז. בתיה
Golda (Aurelia)	גאָלדע
Gutta, Bona	גוטע
Gitta	גיטע, גיטל
Glicka, (Felicia, Beatrice)	גליקע
Gnessia	גנעסיע
Gella	געלע
Gruna	גרונע
	גנענדל, ז. גנעסיע
Dobra (Bona)	דאָברע
Deborah	דבורה
Dvossia, Deborah	דוואָסיע, דוואָשע
Dycha, Judith	דײכע
Dinah	דינה
Dreiza, Drusilla	דרײזע
	דאָבע, ז. דאָברע
	דאַנע ז. באַדאַנע

Hodas, Hadassah	האָדעס
Hadassah	הדסה
Hinda	הינדע
Henia, Hannah, Anna	העניע, הענע
Hannah, Hessia, Anna	העסיע
	האָדל, ז. האָדעס
	האַנע, ז. חנה
	הענדל, ז. העניע,
Vichna	װיכנע
Zissl, Zissla, Zissa (Dulcia)	זיסל, זיסלע, זיסע
Zlatta (Aurelia)	זלאטע
Zilpah	זלפה
Zelda	זעלדע
Hassia, Hannah, Anna	חאסיע, חאשע
Eva	חוה
Hvolas	חוואָלעס
Hya (Vivian)	חיה (חיהלע,
Hena (Grace)	חינע, חיענע
Hissa	חיסע
Hannah, Anna Nina	חנה
Toltza, Dulcia	טאָלצע
Tamara, Tamar	טאמארע
Tauba	טויבע
Tilla	טילע
Temma, Tamar	טעמע
Tryna (Catharine)	טרײנע
Charna, Cherna	טשאַרנע, טשערנע

Pearl Margaret	פערל
Fogl	פויגל
Feiga	פייגע
Fraddl	פראַדל
Fruma	פרומע
Freida	פריידע
Tzartl	צאַרטל
Tzivia	צביה
Tzeitl	צייטל
Tzinna	צינע
Tzippa, Zipporah	ציפּע
Tzirra, Sarah	צירע
Zipporah	צפּורה
Kunia	קוניע
Keila	קיילע
Krona	קרוינע
Roda, Rosa	ראָדע (רעדל)
Ralla, Rạchel	ראַלע
Ronia, Rosa	ראָניע
Rashka, Rashl	ראַשל, ראַשקע
Rebecca	רבקה
Rosa	רויזע (רייזעל)
Rocha, Rachel	רחל
Rocha, Rachel	רחע
Riva, Rebecca	ריבה
Rycha	רייכע
Ryna	ריינע
Rytza, (Grace)	רייצע
Rissa, Rebecca	ריסע
Rickl, Rickla	ריקל, ריקלע
Sheina (Pulcheria)	שיינע
Shifra, (Bella)	שפרה
Sprintza (Hope)	שפּרינצע
Sarah	שרה
	שבע, ז. בת־שבע
Tamar	תמר

Judith	יהודית (יוטע)
Jochebed	יוכבד (יאָכע)
Yenta	יענטע
	יאַכנע, יאָכע, ז. יוכבד
	יוטע, ז. יהודית
	כאַסיע, חאַשע, ז. חאַסיע,
Leah	לאה
Libba	ליבע
Luba	ליובע
Malla	מאַלע
Mary Mariasha,	מאַריאַשע
Matta, Mattl, Meita (Virginia)	מאַטל, מאַטע,
	מיכל (מיכלע) —מיכאל
Michla	מיכלע
Minna	מינע
Mirra	מירע (מירל)
Malka (Regina)	מלכה
Menuha	מנוחה (נוחה)
Menia, Menuha	מעניע
Mary	מערע
Miriam, Mary	מרים
Nehama	נחמה
	נוחה (ז. מנוחה)
	נעכע (ז. נחמה)
Sossia	סאָסיע
Stirra (Stella)	סטירע
Simma	סימע
Slava, Slova	סלאַווע, סלאָווע
Etta, Esther	עטע (עטל)
Ella	עלקע
Eshka	עשקע
Pya, Zipporah	פּייע
Pessia, Pesha, Bess, Elizabeth	פּעסיע, פּעשע

NAMES of MALES — שמות אנשים

אבא, אבלי	Abraham Abba
אביגדור,	Avigdor
אבלי (ז. אבא)	
אבנר	Abner
אבר, אברל, ז. עבער	
אברהם	Abraham
אהרן	Aaron
אורי	Uri (Phoebus)
אידל, (ז. יהודה)	
איטשע, (ז. יצחק)	
אייזיק	Isaac
איסר	Israel
איציע, ז. יצחק	
איתמר	Ithamar
אלחנן	Elhanan
אלטער	Alter
אליה, אליהו	Elijah, Elias
אלימלך	Elimelech
אליעזר	Eliezer
אליקים	Eliakim
אלכסנדר	Alexander
אלעזר	Elazar, Lazarus
אנשל	Anshl, Anselm
אפרים (פרים)	Ephraim
אריה	Aria, (Leo, Leon)
אשר (:	Asher (Felix)
באנטשע	Boncha
בונים	Bunim
ביגדור, ז. אביגדור	
ביינוש	Beinush, Benedict
ביניע, ז. בנימין	
בנימין	Benjamin
בן־ציון	Ben-Zion
בענדעט	Bendet, Benedict
בער	Ber
בערע, ז. בער	
בצלאל	Bezaleel
ברוך	Baruch, Benedict
גאטליב	Gotlib, Theophilius
גבריאל	Gabriel
גד (גדל)	Gad
גדליה	Gedaliah
גוטמאן	Gutman
גימפל	Gimpl
גמליאל	Gamaliel
געצל	Getzl, (Godfrey)
גרונם	Gronam, Jerome
גרשון	Gershon
דוב, דובער,	Dov Dober,
דוב בער	Dov-Ber
דוד, דויד	David
דן	Dan
דניאל	Daniel
הושע	Hosea
הילל	Hillel
הירש	Hirsh
הירשע, ז. הירש	
הלל, ז. הילל	
הענדל, ז. העניך	
העניך	Enoch
הערש, ז. הירש	

הערץ Hertz
העשל, ז. הושע און יהושע
וואלף Wolf
זאַלקינד Zalkind, Solomon
זאב Zev
זאַוול, Zavl, Zanvl, Samuel
זבולון Zebulun
זונדל Zundl
זוסיע Zussia
זוסמאַן Zussman
זיינוול, ז. זאַוול, זאַנוול
זימל, ז. שמעון
זיסיע Zissia
זיסל, זיסקינד Zissl, Zisskind
זישע, ז. זוסיע
זכריה Zechariah, Zachary
זלמן Zalman, Solomon
זעליג Zelig (Felix)
זרח Zarah
חזקאל, ז. יחזקאל
חיאל, ז. יחיאל
חיים Hyim, Hyam
חמיה, ז. נחמיה
חנא, ז. חנן
חנן, חנא Hanan
חצקאל, ז. יחזקאל
טביה, טוביה Tobiah, Tobias
טודרוס Todros, Theodore
טרייטל Trytl
יאָנטל, ז. יום טוב
יאַנקל, ז. יעקב
יאָסל, ז. יוסף
יאָקל, ז. יעקב
יאָשע, ז. יוסף
יהואש Jehoash
יהודה (יודה) Judah
יהושע (שיע) Joshua

יואל Joel
יודל, ז. יהודה
יוחנן Jonanan, John
יויזל, ז. יהושע און יוסף
יום־טוב Yom-Tov
יונה Jonah, Jonas
יוסף, יאָשע Joseph
יחזקאל Ezekiel
יחיאל, חיאל Jehiel
יידל, ז. יהודה
ימי, ז. בנימין
יעקב, יאַנקל Jacob, James
יצחק, איציע Isaac
יקותיאל Jekuthiel
ירוחם Jeruham
ירחמיאל Jerahmiel
ירמיה Jeremiah
ישכר שכר Issachar
ישעיה, שעיה Isaiah
ישראל, שראל Israel
כתריאל Kathriel
לאָזר, ז. אלעזר
לוי Levi
לייב Leib (Leo, Leon)
לייבע—לייב
לייזער Leizer, Lazarus
ליפמאַן Lipman
ליפע Lippa
לעמל Lemml
מאָטיע, מאָטע Motya Motta, Mordecai
מאיר Meir
מאַן, מאַניש, מאַניש, מאַנע, ז. מנחם
מייטשע, ז. מרדכי
מיכאל Michael
מיכה Micah

מלך	Mellech
מן, ז. מנחם	
מנחם, מן	Menahem
מנשה	Manasses
מענדל, ז. מנחם	
מרדכי	Mordecai
משה, משה	Moses
משולם,	Meshullam
מתתיה, מתתיהו	Mattithiah, Matthew Matathias,
נאטע, ז. נתן	
נח	Noah
נחום	Nahum
נחמיה	Nehemiah
נחמן	Nahaman
נטע, ז. נתן	
ניאמע, ז. בנימין	
ניסן	Nissan
נפתלי	Naphthali
נתן	Nathan
סעדיה	Sadia
סענדער	Sander, Alexander
עבער	Ebber, Abraham
עובדיה	Obadiah
עוזר	Ozer
עזרא	Ezra
עזריאל	Azriel
עמנואל	Emmanuel
עקיבא קיבא	Akiba
פינחס פיניע.	Phinchas.
פלטיאל	Paltiel
פסח	Peisah
פרץ	Perez
פתחיה	Pethahiah
פייבוש, פייוויש	Foebus Fybush, Fyvish,

פייטל	Fytl, Vitus
פישל, פישקע	Fishl, Fishka
צבי	Tzevi
צדוק	Zadok
צלאל, ז. בצלאל	
צמח	Zemmah
קאפל,	Koppl, Jacob
קארפל	Karpl
קהת	Kehath
קויפמאן	Kaufman
קושע	
קותיאל, ז. יקותיאל	
קיבא, ז. עקיבא	
קלונימוס	Klonimos
קלמן	Kalman
ראובן	Reuben
רפאל	Raphael
שאול	Saul
שבח	Shevah
שבתי	Sabbathai
שואל —שאול	
שיע, שיקע, ז. יהושע	
שכנא	Shachna
שכר, ז. יששכר	
שלום	Sholom
שלמה	Solomon
שמאי	Shammai
שמואל	Samuel
שמחה	Simcha
שמעון	Simeon
שניאור	Shneiur
שמריה,	Shemariah
שמשון	Samson
שעיה, ז. ישעיה	
שעפטל	Sheftl
שרגא	Shraga (Phoebus)
תנחום	Tanhum

מאמרי רבותינו ז״ל

א) איזהו פרשה קטנה שכל גופי תורה תלויין בה (משלי ג, ו) בכל דרכיך דעהו והוא יישר אורחותיך (ברכות סג.) .

ב) איזהו עם הארץ כל שאינו קורא ק״ש שחרית וערבית בברכותיה (סוטה כב.) .

ג) איזהו תלמיד חכם כל ששואלין אותו הלכה בכל מקום ואומרה (שבת קיד.) .

ד) אימתי עת רצון בשעה שהצבור מתפללין (ברכות ח.) .

ה) אין אדם נוקף א) אצבעו מלמטה אא״כ מכריזין עליו מלמעלה (חולין ז:) .

ו) אין אדם עובר עבירה אא״כ נכנס בו רוח שטות (סוטה ג.) .

ז) אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שמשים עצמו כמי שאינו (שם כא:) .

ח) אין הקב״ה מואס בתפלתן של רבים (ברכות ח.) .

ט) אין מסיחין ב) בסעודה שמא יקדים קנה לושט ויבא לידי סכנה (תענית ה:) .

י) אין מרצין לו לאדם בשעת כעסו (ברכות ז.) .

יא) אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחד (חגיגה ט:) .

יב) אל תכנס לביתך פתאם כ״ש לבית חבירך (פסחים קיב.) .

יג) אל תשנא את המוכיחך (דרך ארץ זוטא פ״ג) .

יד) אילולי יצר הרע לא בנה אדם בית ולא נשא אשה ולא הוליד בנים ולא נשא ונתן (ב״ר פ״ט) .

טו) אם הטיבות הרבה יהי בעיניך מעט (דא״ז פ״ב) .

טז) אם הטיבוך מעט יהיה בעיניך הרבה (שם) .

יז) אם השפלת עצמך, הקב״ה מגביהך (שם פ״ט) .

יח) אם יאמרו לך ילדים בנה וזקנים סתור שמע לזקנים ואל תשמע לילדים שבנין ילדים סתירה וסתירת זקנים בנין וסמן לדבר רחבעם בן שלמה (נדרים מ.) .

יט) אם רואה אדם שיסורין באין עליו יפשפש ג) במעשיו (ברכות ה.) .

כ) אמרה יונה לפני הקב״ה רבונו של עולם יהיו מזונותי מרורין כזית ומסורין בידך ואל יהיו מתוקין כדבש ותלויין ביד בשר ודם (עירובין יח:) .

כא) אסור לו לאדם שיהנה מן העוה״ז בלא ברכה (ברכות לה.) .

כב) אסור לו לאדם שיעמוד על שדה חבירו בשעה שעומדת בקמותיה (ב״מ קז.) .

כג) אפילו שיחת חולין של תלמיד חכם צריכה תלמוד (ע״ג יט:) .

כד) אורחין הנכנסין אצל בעל הבית אין רשאין ליתן פלום לא לבנו של בעל הבית ולא לעבדו ולא לשלוחו אא״כ נטלו רשות מבעל הבית (דרך ארץ רבה פ״ט) .

כה) ארבעה צריכין להודות, יורדי הים הולכי מדבריות ומי שהיה חולה ונתרפא ומי שהיה חבוש בבית האסורים ויצא (ברכות נד:) .

כו) אשרי מי שעושה תשובה כשהוא איש (ע״ג יט.) .

כז) את ה׳ אלהיך תירא לרבות תלמידי חכמים (פסחים כב:) .

כח) בא לטמא פותחין לו בא לטהר מסייעין אותו (שבת קד.) .

כט) בהדי הוצא לקי כרבא ד) (ב״ק לב.) .

ל) בוצין בוצין ה) מקטפיה ו) ידיע (ברכות מח.) .

מאמרי רז״ל

לא) בזמן שאדם מצער את אביו ואת אמו אמר הקב״ה יפה עשיתי שלא דרתי ביניהם (קדושין לא.).
לב) בירא א) דשתית מיניה לא תשדי ב) ביה קלא ג) (ב״ק צב:).
לג) בַּכֹּל אדם מתקנא חוץ מבנו ותלמידו (סנהדרין קה:).
לד) בעשרים וארבעה מקומות נקראו כהנים לוים (יבמות פו:).
לה) בראתי יצה״ר בראתי לו תורה תבלין ואם אתם עוסקין בתורה אין אתם נמסרין בידו (קדושין ל:)
לו) בשלשה דברים אדם משתנה מחברו, בקול במראה ובדעת (סנהדרין לח.).
לז) בשלשה דברים אדם ניכר, בכוסו ובכיסו ובכעסו ואמרי ליה אף בשחקו (עירובין סה:).
לח) בשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו נשאת ונתת ד) באמונה קבעת עתים לתורה (שבת לא.).
לט) בשעת פטירתו של רבי אמר לְבָנַי אני צריך, נכנסו בניו אצלו אמר להם הזהרו בכבוד אמכם (כתו׳ קג.)
מ) גדול הוא השלום שהשלום לארץ כשאור לעיסה (דא״ז פרק השלום).
מא) גדול למוד תורה שהלמוד מביא לידי מעשה (ב״ק יז.).
מב) גדולה גמילות חסדים יותר מן הצדקה (סוכה מט:).
מג) גדולה מלאכה שמכבדת את בעליה (נדרים מט:).
מד) דִּבֵּר ה) אחד לדור ואין שני דברים לדור (סנהדרין ח.).
מה) דברים שאדם עושה בילדותו משחירים פניו לעת זקנתו (שבת קנב.).
מו) דוק ו) בכבי ז) ותשכח בניגרי ח) (שבת קנב.).
מז) דעלך סני ט) לחברך לא תעביד זו היא כל התורה כולה ואידך פירושא הוא זיל גמור (שבת לא.)
מח) האי מאן דיהיר י) בעל מום הוא (מגילה כט.).
מט) האוכל בשוק חבירו של כלב וי״א פסול לעדות (דא״ר פ״י).
נ) הדן חבירו לכף זכות דנין אותו לזכות (שבת קכז:)
נא) הוי אוהב את התורה ומכבד את התורה אוהב את הצדקות ואת התוכחות ואת המישרים ואל תרדוף אחר כבוד (דא״ז פ״ב).
נב) הוי עלוב ואהוב לכל ושפל רוח בפני כל אדם (שם).
נג) הוי נרתע כ) מחטא הקל שלא יביאך לחטא חמור (שם).
נד) הזהרו בכבוד חבריכם וכו׳ וכשאתם מתפללין דעו לפני מי אתם עומדים ובשביל כך תזכו לחיי העוה״ב (ברכות כח:).
נה) היה עומד בשוק אל יאמר למוכרי תבואה אל יאמר להם בכמה חפץ זה, והוא אינו רוצה ליקח (דא״ר פ״ח).
נו) הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים (ברכות לג:).
נז) הלל מחייב את העניים ר׳ אלעזר בן חרסום מחייב את העשירים יוסף מחייב את הרשעים (יומא לה:).
נח) המגביה ידו על חברו אע״פ שלא הכהו נקרא רשע (סנהדרין נח:).
נט) המקרע בגדיו בחמתו והמשבר כליו בחמתו והמפזר מעותיו בחמתו יהא בעיניך כעובד עבודת כוכבים (שבת קה:)
ס) המתפלל צריך שיכוין את לבו לשמים (ברכות לא.).
סא) המתפלל צריך שיכוין את רגליו (שם י:).
סב) הנעלבין ל) ואינן עולבין שומעין חרפתן ואינן משיבין עושין מאהבה ושמחין ביסורין עליהן הכתוב אומר ואוהביו כצאת השמש בגבורתו (יומא כג.).

מאמרי רז"ל

סג) העמלים בתורה ולומדים תורה לשמה והמחזירין על המצות ושוקדין על היכלות עליהם הכתוב אומר (משלי ח) אשרי אדם שומע לי לשקוד על דלתותי יום יום לשמור מזוזות פתחי (דא"ר פ"ב).

סד) הרב שלימד ולא הבינו התלמידים לא יכעוס עליהם וירגז אלא חוזר ושונה הדבר אפילו כמה פעמים עד שיבינו עומק ההלכה, וכן לא יאמר התלמיד הבנתי והוא לא הבין אלא חוזר ושואל אפילו כמה פעמים (רמב"ם הלכות ת"ת פ"ד).

סה) הרבה למדתי מרבותי ומחברי יותר מרבותי ומתלמידי יותר מכולן (תענית ז.).

סו) הרחמנין ומאכילי רעבים ומשקי למאים ומלבישי ערומים ומחלקי לדקות עליהם הכתוב אומר (ישעיה ג) אמרו צדיק כי טוב (דא"ר פ"ב).

סז) התלמידים מוסיפין חכמת הרב ומרחיבין לבו וכו'. וכשם שעץ קטן מדליק את הגדול כך תלמיד קטן מחדד הרב עד שיוציא ממנו בשאלותיו חכמה מפוארה (רמב"ם הל' ת"ת פ"ה).

סח) ווי לה לחדא דהולא א) ולא אתיא ב) מאי היא א"ר חסדא ינקותא ג) (שבת קנב.).

סט) זמן תפלה לחוד וזמן תורה לחוד (שבת י.).

ע) חיי בני ומזוני לא בזכותא תליא מלתא אלא במזלא תליא מלתא (מו"ק כח.).

עא) חכמה ואין יראה בזויה, אין חכמה ואין יראה רשע גמור, חכמה ויראה צדיק גמור (דא"ז פ"י).

עב) חסריה לגנבא נפשיה לשלמא נקיט ד) (סנהדרין כב.):

עג) טבא חדא פלפלתא חריפתא ממלי צנא ה) קרי ו) (מגילה ז.):

עד) טבא תרי מתלת ז) (שבת קנב.).

עה) יין רובו קשה לגוף ומיעוטו יפה (דא"ר פ"ז).

עו) ינקותא ח) כלילא ט) דוורדא י) סבותא כ) כלילא דחילפא ל) (שבת קנב.):

עז) יפה שתיקה לחכמים ק"ו לטפשים, וכן אמר שלמה גם אויל מחריש חכם יחשב (משלי יז) ואין צ"ל חכם מחריש (דא"ז פ"ז).

עח) יצר הרע מסיתו מ) לאדם בעה"ז ומעיד עליו לעוה"ב (סוכה נב:).

עט) יש מהן אומרים אשרי ילדותנו שלא ביישה את זקנותנו (שם נג.).

פ) כיצד מכבד אדם את רבו בזמן שניהן מהלכין בדרך נותנו לימין ואין נותנו לשמאל, היו שלשה וחכם והרב ביניהן הרב באמצע והגדול בימינו והקטן בשמאלו (דא"ר פ"ד).

פא) כך עונשו של בדאי נ) שאפילו אמר אמת אין שומעין לו (סנהדרין פט:).

פב) כל אדם שיש בו יראת שמים דבריו נשמעין (ברכות ו:).

פג) כל אדם שיש בו תורה ואין בו יראת שמים דומה לגזבר שמסרו לו מפתחות הפנימיות ומפתחות החיצוניות לא מסרו לו בהי ס) עייל (שבת לא.).

פד) כל אדם שכועס אם חכם הוא, חכמתו מסתלקת ממנו אם נביא הוא נבואתו מסתלקת ממנו (פסחי' סו:)

פה) כל אחד ואחד יפה לו הקב"ה אומנתו בפניו (ברכות מג:).

פו) כל איש מישראל חייב בתלמוד תורה בין עני בין עשיר בין שלם בגופו בין בעל יסורין בין בחור בין שהיה זקן גדול שתשש כחו אפילו היה עני המתפרנס מן הצדקה ומחזר על הפתחים ואפילו בעל אשה ובנים חייב לקבוע לו זמן לתלמוד תורה ביום ובלילה שנאמר והגית בו יומם ולילה (רמב"ם הלכות ת"ת פ"א).

מאמרי רז"ל

פז) כל דרכיך יהיו לשם שמים, הוי אוהב את השמים וירא מן השמים, הוי חרד ושש על כל המצות, שב לפני הזקנים והטה אזנך לשמוע את דבריהם והקשב אזניך לדברי חברך, אל תהי נבהל להשיב, ותהא מחשב דברים כענין, ואמור על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון, והוי מודה על האמת, ואל תדבר בפני מי שגדול ממך בחכמה (דא"ז פ"ב).

פח) כל האומר תהלה לדוד בכל יום שלש פעמים מובטח לו שהוא בן העולם הבא (ברכות ד:).

פט) כל שלומד תורה ואינו מלמדה דומה להדס במדבר דליכא דליתהני מיניה (ר"ה כג.).

צ) כל מי שיש בו בושת פנים לא במהרה הוא חוטא (דא"ר פ"א).

צא) כל המבקש רחמים על חברו והוא צריך לאותו דבר הוא נענה תחלה (ב"ק צב.).

צב) כל המוליד מניק וכל המטיל ביצים מלקט חוץ מעטלף שאע"פ שמטיל ביצים מניק (בכורות ז:).

צג) כל המלמד בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאלו יְלָדוֹ (סנהדרין יט:).

צד) כל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו (דא"ז פ"ח).

צה) כל המענג את השבת נותנין לו משאלות לבו (שבת קיח:).

צו) כל המעשה את חבירו לדבר מצוה מעלה עליו הכתוב כאלו עֲשָׂאָהּ (סנהדרין צט:).

צז) כל המצער עצמו עם הצבור זוכה ורואה בנחמת צבור (תענית יא.):

צח) כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים (שבת קנא:).

צט) כל המשמיע קולו בשעת תלמודו תלמודו מתקיים בידו, אבל הקורא בלחש במהרה הוא שוכח (רמב"ם הל' ת"ת פ"ג).

ק) כל הנותן ד' דברים כנגד עיניו ועל לבו שוב אינו חוטא לעולם, מאין הוא בא ולאן הוא הולך ומי הוא דיינו ומה עתיד להיות (דא"ר פ"ג).

קא) כל הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות והמפייסו בדברים מתברך בי"א ברכות (ב"ב ט:).

קב) כל העוסק בתורה הקב"ה עושה לו חפציו שנאמר כי אם בתורת ה' חֶפְצוֹ (ע"ג יט.)

קג) כל העוסק בתורה יסורין בדלין א) הימנו (ברכות ה.).

קד) כל העוסק בתורה לשמה תורתו נעשית לו סם חיים (תענית ז.).

קה) כל העושה דבר ולא גמרו ובא אחר וגמרו מעלה עליו הכתוב על שגמרו כאילו עשאו (סוטה יג:).

קו) כל הקובע מקום לתפלתו אלהי אברהם בעזרו (ברכות ו:).

קז) כל השקרים אסורים ומותר לשקר בשביל להטיל שלום בין אדם לחבירו (דא"ז פרק השלום).

קח) כל שיודע בחבירו שהוא רגיל ליתן לו שלום יקדים לו שלום (ברכות ו:).

קט) כל תלמיד חכם מצוה להדרו ואע"פ שאינו רבו שנאמר מפני שיבה תקום והדרת פני זקן, זקן זה שקנה חכמה (רמב"ם הל' ת"ת פ"ו):

קי) כשם שאדם מצוה בכבוד אביו ויראתו כך הוא חייב בכבוד רבו ויראתו, יתר מאביו, שאביו מביאו לחיי העולם הזה ורבו שלמדו חכמה מביאו לחיי העולם הבא (שם פ"ה).

קיא) לא ישמח אדם בין הבוכים ולא יבכה בין השמחים, ולא יהיה ער בין הישנים ולא ישן בין הערים, ולא עומד בין היושבים ולא יושב בין העומדים. כללו של דבר אל ישנה אדם דעתו מדעת חבריו ובני אדם (דא"ר פ"ז).

קיב) לא מקומו של אדם מכבדו אלא אדם מכבד את מקומו (תענית כא:).

קיג) לא ישוך אדם מפרוסה ויחזירנה לתוך הקערה, וכן לא ישוך אדם מפרוסה ויתננה לחברו, לפי שאין דעת הבריות שוות (דא"ר פ"ט).

מאמרי רז"ל

קיד) לא יאמר אדם לחברו בא ואכול מה שאכלתי שזו דרך הרבית (דא"ר פ"ח) .

קטו) לא ירוק אדם בפני חבירו (שם פ"י) .

קטו) לא ישתה אדם כוסו בבת אחת ואם שתה הרי זה גרגרן ורעבתן, וכמה ישהה וישתה, שנים מדרך ארץ, שלשה מגסי הרוח (שם פ"ו) .

קיז) לא תרתח א) ולא תחטי לא תרוי ב) ולא תחטי (ברכות כט:) .

קיח) למוד גדול שהלמוד מביא לידי מעשה (קדושין מ:) .

קיט) למד נ) לשונך לומר איני יודע שמא תתבדה ד) וְתֵאָחֵז (ברכות ד.) .

קכ) למה נמשלה תורה למים לומר לך מה דרכן של מים אינן הולכין למקום גבוה אלא למקום נמוך כך אין התורה מתקיימת אלא במי שרוחו נמוכה עליו (דא"ז פ"ח) .

קכא) לעולם לא יאכל אדם אלא כשהוא רעב , ולא ישתה אלא כשהוא צמא (רמב"ם הלכות דעות פ"ד) .

קכב) לעולם לא יהא אדם קפדן בתוך סעודתו (דא"ר פ"ו) .

קכג) לעולם יהא אדם ענוותן כהלל ולא יהא קפדן כשמאי (שבת ל:) .

קכד) לעולם יהא אדם ערום ביראה מענה רך משיב חמה ומרבה שלום עם אחיו ועם קרוביו ועם כל אדם ואפילו עם עובד כוכבים בשוק כדי שיהא אהוב למעלה ונחמד למטה ויהא מקובל על הבריות (ברכות יז.) .

קכה) לעולם יהא אדם רגיל לומר כל דעביד רחמנא ה) לטב עביד (שם ס:).

קכו) לעולם יהא אדם רך כקנה ואל יהא קשה כארז (תענית כ.) .

קכז) לעולם יהו כל בני אדם חשובין לפניך כלסטים והוי מכבדן כר"ג (דא"ר פ"ה) .

קכח) לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אע"פ שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה (פסחים נ:).

קכט) לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה (חולין סג:) .

קל) לעולם תהא דעתו של אדם מעורבת עם הבריות (כתובות יז.) .

קלא) לעולם תהא נאה בכניסתך ונאה ביציאתך ותהא ממעט בעסק ועסוק בתורה (דא"ר פ"ד).

קלב) לפיכך נקראו ראשונים סופרים שהיו סופרים כל האותיות שבתורה (קדושין ל.) .

קלג) לשון, תליתאי קטיל ו) תליתאי הורג, למספרו ולמקבלו ולאומרו (ערכין טו:) .

קלד) מאי אמן אמר ר' חנינא אל מלך נאמן (סנהדרין קיא.) .

קלה) מגלגלין זכות על ידי זכאי וחובה ע"י חייב (שבת לב.) .

קלו) מה אש אינו דולק יחידי אף דברי תורה אין מתקיימין ביחידי (תענית ז.) .

קלז) מה ברזל זה אחד מחדד את חבירו אף שני ת"ח מחדדין זה את זה בהלכה (שם שם).

קלח) מה עץ קטן מדליק את הגדול אף ת"ח קטנים מחדדים את הגדולים (שם שם) .

קלט) מה בגד זה כל נימא ז) ונימא מצטרפת לבגד גדול אף צדקה כל פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול (ב"ב ט:) .

קמ) מה דגים שבים כל הגדול מחברו בולע את חברו אף בני אדם אלמלא מוראה של מלכות כל הגדול מחברו בולע את חברו (ע"ג ד.) .

קמא) מום שבך אל תאמר לחברך (ב"מ נט:) .

מאמרי רז"ל

קמב) מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת מי שלא טרח בע"ש מהיכן יאכל בשבת (ע"ז ג.) .
קמג) מקצת שבחו של אדם אומרים בפניו וכולו שלא בפניו (עירובין יח:) .
קמד) נאמר איש אמו ואביו תיראו ונאמר את ה' אלהיך תירא וגו' השוה הכתוב מוראת אב ואם למוראת המקום (קדושין ל:) .
קמה) נאמר כבד את אביך ואת אמך ונאמר כבד את ה' מהונך השוה הכתוב כבוד או"א לכבוד המקום (שם:) .
קמו) נוח לו לאדם שיפיל עצמו לתוך כבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים (ברכות מג:) .
קמז) סמא א) דכולה משתוקא (מגילה יח.) .
קמח) עשו כתות כתות ועסקו בתורה לפי שאין התורה נקנית אלא בחבורה (ברכות סג:) .
קמט) פסיעה גסה נוטלת אחד מחמש מאות ממאור עיניו של אדם (שם מג:) .
קנ) צדיק דר בין שני רשעים ולא למד ממעשיהם, רשע דר בין שני צדיקים ולא למד ממעשיהם (יומא לח:) .
קנא) קדרא דבי שותפי לא חמימא ולא קרירא (עירובין ג.) .
קנב) קשט ב) עצמך ואחר כך קשט אחרים (סנהדרין יח.) .
קנג) ר"א יהיב פרוטה לעני והדר מצלי ג) אמר דכתיב אני בצדק אחזה פניך (ב"ב י.) .
קנד) רבים יהיו דורשי שלומך גלה סוד לאחד מאלף (יבמות סג:) .
קנה) רודפי צדק ומבקשי שלום וכו' והמצטערין עם הצבור והעומדין עמהם בשעת דחקן עליהן הכתוב אומר (נחום א) טוב ה' למעוז ביום צרה ויודע חוסי בו (דא"ר פ"ב) .
קנו) שאלו תלמידיו את רבי נחוניא בן הקנה במה הארכת ימים אמר להם מימי לא נתכבדתי בקלון חברי (מגילה כח.) .
קנז) שלשה דברים המאריך בהן מאריכין ימיו ושנותיו של אדם, המאריך בתפלתו והמאריך על שלחנו וכו' (ברכות נד:) .
קנח) שלשה הקב"ה אוהבן, מי שאינו כועס ומי שאינו משתכר ומי שאינו מעמיד על מדותיו (פסחים קיג:) .
קנט) שלשה שותפין הן באדם הקב"ה ואביו ואמו, בזמן שאדם מכבד את אביו ואת אמו אמר הקב"ה מעלה אני עליהם כאילו דרתי ביניהם וכבדוני (קדושין ל:) .
קס) שנים שהיו יושבין על שלחן אחד הגדול שבהן שולח יד תחלה ואח"כ הקטן, ואם שלח הרי זה גרגרן (דא"ר פ"ז) .
קסא) ת"ח צריך שיהא צנוע באכילה ובשתיה ברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל בהליכתו ובעטיפתו ובקולו וברוקו ובמעשיו הטובים (דא"ז פ"ז) .
קסב) תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים שלא יהא אדם קורא ושונה ובועט ד) באביו ובאמו וברבו ובמי שהוא גדול ממנו בחכמה ובמנין (ברכות יז.) .

אַ רעדע פאַר אַ חופה

האָכגעליכע פּאָר!

ערלויבט מיר צו זאָגען אייך איינינע ווערטער, בעפאָר איהר ווערט פעראייניגט. איך האָף, אַז זיי וועלען אייך צוניץ קומען אין אייער געמיינזאַמען לעבען, און וועלכען איהר טרעט אריין אויף לאַנגע יאָהר.

דאָס לעבען נאָך דער הייראַט איז גאַנץ אַנדערש אַלס דאָס לעבען פון איינצעלשטעהענדע פּערזאָנען. די איינצעלשטעהענדע פּערזאָן איז עלענד, זאָגאַר, ווען ביי עלטערען אין הויז, זאָגאַר ווען זי האָט פיעל פריינד. — עס פעהלט אַ זעעלע, מיט וועמען צו טיילען זיך ליידען און פריידען: עס פעהלט אַ זעעלע אַ מיטפּיהלענדע, אַ מיטליידענדע און אַ מיטפריידענדע... דאָס אַלעס, וואָס פריינדע קענען ניט געבען, געפינט מען אין די פּערזאָן, וועלכע מען גיט דעם עהרען־אַמט פון אַ לעבענס־בעגלייטער. דער מאַן געווינט דאָס בעקומענדיג אַ גוטע פרוי, און די פרוי — בעקומענדיג אַ גוטען מאַן.

אָבער אַזוי ווי יעדע קאָסטבאַרע זאַך מוז געקויפט ווערען פאַר אַ געוויסען פּרייז, אַזוי ווערט אויך דאָס גליק פון פערהייראַטען לעבען געקויפט פאַר אַ געוויסען פּרייז, ד. ה. פליכטען, אנערקענונג און איבערגעבענהייט. עס איז עטוואָס שווערליך פון אַנפאַנג, אָבער גאַנץ שנעל ווערט עס אַנגענעהם.

די פליכטען בעשטעהען פון געגענזייטיגע טרייהייט, געגענזייטיגע אכטונג און געגענזייטיגע בעהערונג, וועל־כע זיינען איינגעפריימט אין געדולדזאַמקייט... — דאָס אַלעס צוזאַמענגענומען הייסט אין העברעאיש: שלום. און פון טיעפען הארצען ווינש איך אייך יעצט, ווען איהר געהט ארויף אויפ׳ן וועג פון פערהייראַטען לעבען: „יאר ה׳ פניו אליכם וישם לכם שלום“ — גאָט זאָל מיט זיין אנוועזענהייט בעלייכטען אייער לעבענס־לאַנגען וועג, און זאָל אייך געבען אין אַלעס און אימער שלום!

אַ רעדע צו אַ חתונה

חתן און כלה! אַלס אינטעליגענטע מענשען פער־שטעהט איהר געוויס די וויכטיגקייט פון דיזען מאָמענט. איהר בעגרייפט זיכער די הייליגקייט פון דעם יום־החופה. אויב יום כפור איז ביי פרומע אידען הייליג און טייער, וואָס איז נאָר אחת בשנה, איין טאָג אין יעדען יאָהר, היינט וויפיעל דארף מען בעטען גאָט ביום החתונה, וועלכער איז איין מאָל ביים מענשענ׳ס לעבען? ! איהר האָט זיך פעראייניגט ביידע דורכצוגעהן אייער לעבען אין לייד און פרייד! אויב איהר ווילט לעבען ביידע גליק־ליך, און דאָס ווילט איהר דאָך געוויס, ווען ניט וואָלט איהר דאָך ניט הייראַטען, איז דאָס אָפּהענגיג אָן אייך אַליין. דער תלמוד זאָגט טאַקע, דאָס בני, חיי ומזוני לאו

בזכותא תליא מלתא אלא במזלא. אַלעס וואָס אַ מענש ווינשט זיך און פערלאַנגט צו האָבען איז אָפּהענגיג נאָר אין מזל, אָבער אַ נאַרישער מענש קען אַמאָל זיין מזל אַליין איבערפיהרען בידים.

דער הויפּט־גליק בעשטעהט אין האַרמאָניע, אחדות ביי מאַן און פרוי. דער מאַן מוז ליעבען און אכטען זיין פרוי, ווי דער תלמוד דריקט זיך אויס: ליעב דיין פרוי ווי זיך זעלבסט און, שעץ איהר מעהר ווי זיך אַליין. אויך די פרוי מיט איהר פערשטאַנד איז אימשטאַנד צו בויען איהר גליק, און מיט איהר נאַרישקייט קען זי איהר גליק פערניכטען. ווי שלמה המלך זאָגט: חכמות נשים בנתה ביתה ואולת בידיה תהרסנו. אין דעם מענשענ׳ס לעבען מאַכט זיך פערשידענעס, גוטעס און שלעכטעס, אָבער דער קלוגער מענש פאַרשטעהט, דאָס מען מוז אַלעס פאַר גוט אַננעהמען. דאַן מוזען זיך מאַן און פרוי איינער דעם צווייטען טרייסטען, אָבער ניט חלילה זיך קריעגען, אַרומרייסען זיך און פערוואַנדלען זייער הויז אין אַ גיהנום.

דער תלמוד דערצעהלט, דאָס דער תנא ר׳ מאיר איז געקומען אין אַ שטאָדט, האָט ער לאָזשירט ביי אַ פּאָר־פאָלק, וועלכע ער האָט באַמערקט דאָס יעדען ערב שבת קריעגען זיי זיך און זידלען זיך. דאַן האָט ער געזאָגט, איך וועל ניט רוהען, ביז איך וועל זיי דערפון אָפּגעוואוינען. און אַזוי איז געווען. ער האָט ביי זיי געמאַכט שלום פאַר אימער. דאַן האָט ר׳ מאיר געהערט ווי דער שטן שרייט: „וועה! מען האָט מיר געמאַכט מופּען פון דיזער

הויז!" דאָס הייסט, דער שטן, וועלכער איז דער סימבאָל פון אַלע אומגליקען, האָט נאָר שליטה אין אַזאַ הויז, וואו עס איז ניטאָ קיין שלום ביי מאַן און פרוי. אָבער אַזוי לאַנג ווי עס הערשט אין הויז פאַלשטענדיגע האַרמאָניע און אייניגקייט, דאָרט מוז זיין מזל און ברכה, ווי מיר זאָגען אין די שבע ברכות: שמח תשמח רעים האהובים. דאָס הייסט, אויב איהר ווילט זיך פרעהען, ניט נאָר יעצט, ווען די מוזיק שפּיעלט, די געסט טאַנצען, ניט נאָר אין דעם טאָג פון דער חתונה, נאָר איהר זאָלט אימער פרעה־ליך זיין, אויף לעבענס־לאַנג — דאָס קען נאָר זיין, ווען איהר וועט ביידע זיין אַ טרייע פּאָר, ווען איהר ביידע וועט זיין פעראייניגט, ביידע הערצער, ביידע נשמות וועלען ווערען ווי איינע, דאַן וועט געוויס מקוים ווערען די גראַטולאַציאָנען פון אייערע אמת'ע פריינד, אייער פערבאַנד וועט זיין אַן אייביגער, דער גליק וועט אייך אימער בעגלייטען וואו איהר וועט זיך קעהרען און ווענ־דען, און די צופרידענהייט וועט אייער לעבען זים מאַ־כען. אָמן!

אַ רעדע צו אַ ברית

ווערטהע פערזאַמעלטע! מיר האָבען יעצט בייגעוואוינט אַ צערעמאָניע, וואו עס איז בלוט פערגאָסען געוואָרען פון אַ שוואַכעס, הילפלאָזעס קינד. דאָס האָבען מיר איהם געגעבען דעם ערשטען לעסאָן, אַז אום אַ איד צו

זייז, מוז ער זיין פאַרבעריטעט זיין יודענטום מיט זיין בלוט צו פערטהיידיגען. ווען מיר אידען בעטען ביי גאָט ר״ה אין אונזערע תפלות: ועקדת יצחק לזרעו היום ברחמים תזכור, מיינט מען ניט צו עראינערען גאָט דאָס, וואָס מיט טויזענדער יאָהרען צוריק האָט אברהם געפיהרט יצחק'ן צו דער עקדה, און פערלאַנגען פון איהם, אז דער־פאַר זאָל ער אונז רעכענען דעם זכות צו דעם יום־הדין. ניין! עס וואָלט געווען לעכערליך אזוי דאָס צו דענקען... אבער מיר מיינען די עקידות, וועלכע היינטיגע אידישע קינדער מאַכען פאַר זייערע קינדער. מיר ענטזאַגען זיך ניט, זאָגאַר אין יעצטיגען יאָהרהונדערט, אוועקצוגעבען אונזער בלוט פאַר אונזער גאָט. דערפאַר זאָגען מיר: „לזרעו היום" ברחמים תזכור...

מיינע פריינדע! דער בעל הברית האָט יעצט גע־מאַכט די ברכה: „להכניסו בבריתו של אברהם אבינו", דאָס הייסט, אז ניט נור מיט דאָס מל זיין צו אַכט טאָג ווערט ער ישוין אַ איד. ניין! דאָס איז נאָך ניט אַלעס, בבריתו של אברהם אבינו הייסט, צו פיהרען אזא לעבען ווי אברהם האָט געפיהרט: זיין אַ מכניס אורח, אַ בעל־צדקה און האָבען אַ גוט האַרץ. מיט איין וואָרט: אזא איד ווי אברהם אבינו איז געווען. דער מדרש דערצעהלט, דאָס ווען גאָט האָט חרוב געמאַכט דעם בית המקדש און האָט פאַרטריבען די אידען פון זייער לאַנד, איז געקומען אברהם אבינו צו גאָט און האָט איהם געפרעגט: „בני היכן הם?" וואו האָסטו אַהינגעטאָן מיינע קינדער? האָט

גאָט איהם געענטפערט: „בניך חטאו וגלו!“ דיינע קינ־דער האָבען געזינדיגט, האָב איך זיי אַרויסגעטריבען. דאַן פרעגט ווידער אברהם: „היה לך להסתכל בברית מילה שבבשרם“, האָסטו זיי געדאַרפט שענקען זייערע זינד דער־פאַר, ווייל זיי זיינען מל זייערע קינדער. האָט גאָט גע־ענטפערט: „חייך, כפרו בה!“ איך שווער ביי דיין לעבען, דאָס זיי האָבען אויך אין דער מצוה געלייקנעט. דער אויסדרוק „חייך“ — „ביי דיין לעבען“, איז זעהר קשה. סטייטש, אברהם איז דאָך שוין לאַנג געווען הונדערטער יאָהרען טויט, טאָ ווי שווערט דאָס גאָט ביי אברהם'ס לעבען? אויך וואָס גאָט זאָגט „כפרו בה“, דאָס די אידען פון יענער צייט האָבען געלייקענט אין דער מצוה פון ברית מילה איז ניט ריכטיג. די גמרא זאָגט, דאָס דער בית המקדש איז חרוב געוואָרען צוליעב די זינד פון שנאת חנם, אָבער ניט ווייל זיי האָבען חלילה אַזוי וויט געזינ־דיגט, ניט מל צו זיין זייערע קינדער. אָבער דער אמת איז, דאָס גאָט זאָגט צו אַברהם'ן: וואָס קומט מיר ארויס וואָס זיי זיינען מל זייערע קינדער, ווען דאָס איז ניט גענוג. „חייך“, אַזאַ אַרט לעבען ווי דו האָסט געפירט, „כפרו בה“ אין דעם לייקענען זיי: זיי זיינען ניט פריינדליך איינער צום אַנדערען, זיי זיינען ניט קיין מכניסי אורחים, ווי דו ביזט געווען, קיין גומלי חסדים ווי דו ביזט געווען און אַזעלכע רחמנים, ווי דו ביזט געווען. דאַן הייסט דאָס שוין ניט, דאָס זיי זיינען זייערע קינדער מכנים בבריתו של אברהם אבינו... דערפאַר, ווען דער פאָטער האָט געזאָגט

די ברכה: „להכניסו בבריתו של אברהם אבינו”, האָבען מיר איהם געענטפערט: „כשם שנכנס לברית, כן יכנס לתורה”. פאָטער! דו זאָלסט איהם שפּעטער זעהן ברענגען אין חדר לערנען תורה, אום ער זאָל זיין אַ ריכטיגער יהודי, אַ וואַרימער איד, אַ איד מיט אַלע געפיהלען, דאַן וועסטו זוכה זיין איהם צו ברענגען לחופּה, ניט ווי פיעלע היגע קינדער, וואָס ברענגען זיך אַליין לחופּה... דאַן וועלען זיינע טהאַטען זיין נאָר מעשים טובים, מעשים להתפּאר, אָמן!

אַ רעדע פאַר אַ בר־מצוה

ליעבע און הויכגעשעצטע אַנוועזענדע!

עס איז אַן אַלטער היילינער מנהג ביי אידען, אַז ווען אַ אינגעל ווערט אַלט 13 יאָהר, ווערט ער בר־מצוה. דאָס הייסט, ער ווערט ערקלעהרט אַלס מאַן, ער ווערט ערקלעהרט אַלס זעלבסטשטענדיג און מאָראַליש פעראַנטוואָרטליך ניט נאָר פאַר יעדער זאַך, וואָס ער טהוט, זאָנדערן אויך פאַר יעדעס וואָרט, וואָס ער זאָגט אַרויס.

בר־מצוה הייסט דער זוהן פון אידישע געבאָטען, דער זוהן פון אידישע בעפעהלע, דער זוהן פון אידישע געזעצען, אַ פאָלשטענדיגער מאַן, וועלכער נעהמט אויף זיך די היילינע פליכט אויסצופאָלגען און אויסצואיבען אַלע געבאָטען, אַלע באַפעהלען פון אונזער היילינער לעהרע, פון אונזער היילינער תורה.

בר־מצוה הייסט אַלזאָ ניט מעהר האַנדלען, ווירקען, זאַגען און רעדען, ווי אַן אומוויסענד קינד, זאָנדערן ווי אַ מאַן, וועלכער וויים און קען זיינע פליכטען געגען זיך אַליין, געגען זייגע עלטערען, געגען זיינע פערוואַנדטע און גוטע פריינד און געגען אַלע אַנדערע מענשען, געגען אַלע אַנדערע בירגער פון זיין לאַנד.

בר־מצוה הייסט גאַנץ גענוי זיך איבערלעגען, איידער מען טהוט עפּעס, אויב דאָס שטימט מיט די מצוות, מיט די היילינע געבאָטען פון דער תורה. בר־מצוה הייסט, איבערלעגען און איבערוועגען יעדעס וואָרט, אויב עס איז פּאַסענד, אַנשטענדיג און אויב עס שטימט מיט אונזער היילינער לעהרע.

איינס פון די היילינע געבאָטען פון אונזער תורה איז: „האַלט עהרליך דיין פאָטער און דיין מוטער", זיי האָבען זיך געזאָרגט פאַר דיר, ווען דו ביזט געווען קליין, שוואַך, הילפלאָז. זיי האָבען געוואַכט איבער דיר, ווען דו ביזט געווען קליין, זיינען ניט דערשלאָפען נעכט, ווען דו ביזט קראַנק געווען. זיי האָבען דיך בעזאָרגט מיט אַלעם גוטען, האָבען דיך ערצויגען, זיי האָבען דיך גע־לערענט צו זיין אַ מענש און זיי האָבען געמאַכט פון דיר אַ מענשען. דאָס לערנט אונזער היילינע תורה און אַלע פעלקער פון דער וועלט האָבען עס אָנגענומען.

עס איז אַלזאָ איצט דיין פליכט אין דעם היילינען טאָג פון דיין בר מצוה אויסצושפּרעכען יעצט אין דער געגענוואַרט פון אַלע אַנוועזענדע, פער־

וואַנדטע, גוטע פריינד און גוטע בעקאַנטע פון דיינע על־טערן, מקיים צו זיין דיזע הייליגע געבאָט פון אונזער תורה און אויסשפּרעכען דיין אינערליכען הערצליכסטען דאַנק דיינע ליעבע עלטערן, דיין גוטען פאָטער און דיין ליעבענדע מוטער, פאַר אַלעס גוטע, וואָס זיי האָבען גע־טהאָן פאַר דיר ביז היינט, פאַר זייער געטרייער ליעבע, פאַר זייער ערגעבענהייט, פאַר זייער זאָרגען פאַר דיר און פאַר אַלעס, וואָס זיי האָבען געליטען צוליעב דיר.— יעצט, גוטע און ליעבע עלטערן, האָט ער נאָר ווערטער, מיט וואָס אייך צו דאַנקען. איך האָף, אָבער, אַז שפּעטער וועט ער אויך אימשטאַנד זיין אייך צו געבען בעסערע בע־ווייזען פון דאַנקבאַרקייט.

איך ווייס גאַנץ גוט, אַז ער איז נאָך יונג אום צו זיין פאָלקאָם זעלבסטשטענדיג. און דערום בעט איך אייך, ליעבע עלטערן, פערלאָזט איהם ניט, פיהרט איהם נאָך ווייטער, לערנט איהם, ווייזט איהם דעם ריכטיגען וועג אין לעבען. איך ווייס, אַז ער האָט אייך פיעלע מאָל בע־טריבט, געקרענקט דערמיט, וואָס ער האָט אייך ניט גע־פאָלגט. איהר האָט איהם פערציהען, ווייל ער איז נאָך געווען אַ קינד, ער איז נאָך ניט געווען בר־מצוה, דער זוהן פון געבאָט און געזעץ; ער האָט נאָך ניט פער־שטאַנען, וואָס הייסט רעכט און וואָס הייסט אונרעכט. יעצט, ווען ער איז געוואָרען בר־מצוה, ווייס ער שוין, וויפיעל ער איז אייך שולדיג און ווי ער דאַרף אייך פאָל־גען און אויסהערען.

אונזער הייליגע תורה לערענט אונז ווייטער, אַז מיר דאַרפען אָפּגעבען כבוד עלטערע מענשען. מיר דאַרפען אויפשטעהן, ווען אַן עלטערער מענש קומט אַריין צו אונז, מיר דאַרפען שווייגען, ווען אַן עלטערער מענש רעדט, און מיר דאַרפען אויסהערען, וואָס ער זאָגט, ווייל ער איז עלטער, ווייל ער ווייס מעהר פון אונז, ווייל ער האָט מעהר ערפאַהרונג אין לעבען, ווייל ער קען בעסער די וועלט און ווייס בעסער, וואָס איז רעכט און וואָס עס איז אונרעכט, וואָס עס איז גוט און וואָס עס איז שלעכט.

אויך דיזען הייליגען געבאָט וועט ער מקיים זיין פון יעצט אָן, ווען ער איז געוואָרען בר־מצוה. — ווערטהע און האָכגעשעצטע אַנוועזענדע! איך ווייס גאַנץ גוט, אַז איהר זייט די גוטע פריינד פון זיינע עלטערען. נעהמט איהם אויף אין אייער מיטע, בעטראַכט איהם אַלס אייער קינד. זייט זיינע פיהרער, זיינע וועג־ווייזער, זיינע לעהרער, די הויפט־זאַך אָבער, זייט זיינע פריינד! זייט זיינע גוטע וועג־ווייזער אויף דעם שווערען וועג פון דעם לעבען.

איך דאַנק אייך פאַר אייער אַנוועזענהייט און איך בעט צו גאָט פון אונזערע עלטערען, צו גאָט פון אונזערע אור־עלטערען אברהם, יצחק ויעקב, אַז אַלע היער אַנוועזענדע זאָלען זיך נאָך פיעלע, פיעלע מאָל צוזאַמענקומען אויף פריינדליכע אונטערהאַלטונגען אין פרייד און גליק און פערגעניגען. ליעבע עלטערען, איהר זאָלט שטאָלץ זיין מיט איהם, און ער זאָל שטאָלץ זיין מיט אייך, אָמן!

הספד

„תן לי הנפש והרכוש קח לך".

דוד מלך ישראל זאָגט אין זיין אונשטערבליכען ספר תהלים: „הון ועושר בביתו וצדקתו עומדת לעד". אַלע מפרשים זאָגען דעם פּשט, וואָס דוד המלך האָט געמיינט, נעמליך: אַלעם וואָס דער מענש האָט ערוואָרבען מיט זיין האָרעוואַניע, הייזער, ברייזער, ווען ער שטאַרבט, בלייבט עס אין זיין הויז, ער נעהמט מיט זיך גאָרנישט מיט. „הון ועושר" וואָס ער האָט ערוואָרבען, דאָס בלייבט „בביתו", אין זיין הויז. אָבער וואָס ער האָט אויפגעטאָן אין מצות ומעשים טובים, איבערהויפּט אין „גמילות חסדים" — דאָס נעהמט ער מיט זיך אין קבר, „וצדקתו עומדת לעד" — דאָס בלייבט ביי איהם און נעהמט מיט איהם אויף אייביג.

רבותי, איהר זייט געקומען אָפּצוגעבען אייער מעמ־בער, אייער ברודער, דעם לעצטען כבוד. און איהר, פריינד, איהר זייט געווים געקומען לאָזען אַ טרעהר, וואָס אייער פריינד און מאַן פון דער פריהצייטיגער אלמנה, איז געשטאָרבען: מיר האָט איהר געבראַכט, איך זאָל פאַר אייך מעורר זיין אַ הספד, צו לאָזען אַ טרעהר ביים אָפּ־שיידען זיך אויף אייביג פון אייער בעליעבטען. מילא, פאַר די אלמנה און יתומים דארף איך קיין מאָראַל ניט זאָגען, זייער בראָך איז פאַר זייערע אויגען. דער שפּייזער

זייערער וועט באַלד צוגענומען ווערען פון דאַנען און מען וועט איהם אריינטהאָן אין נאַסען און פינסטערען קבר.

פאַר די פרעמדע אָבער וויל איך עטוואָס זאָגען, זיי זאָלען האָבען אַ מוסר פון דעם הספד, אין דעם זעלבען זין, ווי איך האָב יעצט געזאָגט דעם „הון ועושר בביתו" וגו' — דעם מענשענס פערמעגען נעהמט דער מלאך המות צו פון איהם. וואָס איז זיין פערמעגען, דאָס איז די נשמה זיינע. אָבער דער פערמעגען פון דער נשמה, דער גייסטיגער פערמעגען, וואָס די נשמה האָט זיך ערוואָרבען, דאָס הייסט נשמה־פערמעגען, קען ער ניט צונעהמען. ער האָט געזאָגט צו אייער ליעבען מעמבער: „תן לי הנפש", דעם נפש גיב מיר אָפּ! „והרכוש", און דעם פערמעגען פון נפש, די צדקה, „קח לך", נעהם זיך דיר, דאָס קען איך פון דיר ניט צונעהמען. דעם מוסר דאַרפען מיר האָבען, פריינדע, זיך אָפּצולערנען פון דיעזען מאַן. ער איז געוועזן אַ פרומער, אַ ערליכער און אויך אַ בעל־טובה. נו, איז ער יעצט גליקליך, דאָס ער האָט עס מיט זיך מיטגענומען.

דעם מענשען באַגלייטען ניט קיין געלד, קיין רייכקייט. אפילו די פריינד, גאָר די נאָהענטע, מעהר ניט ווי ביז'ן קבר. אָבער די מעשים טובים, די גוטע מדות, דער דאַוונען, און איין אַלגעמיין, די גאַנצע אידישקייט, דאָס געהט מיט איהם און ליגט לעבען איהם אין אָרון. ניט זיין געלד, נאָר דיזעס „ונתת אל הארון". און דו,

מענש, זאָלסט זעהן, ווען דו פאַהרסט אָפּ פון דער וועלט, און מען טהוט דיר אַריין אין אָרון, זאָלסטו אויך מיט־נעמען „את העדות", אַט דיעזע תורה, וואָס וועט זיין אַן עדות, אַ וויטנעס פאַר דיר „אשר אתן אליך", וואָס איך גיב דיר, דיזעס וועט דיך אָפּהיטען פון אַלעם שלעכ־טעס.

ווידער זייט וויסען, אַז דער פאָטער ווערט גערופען דער ריגעל און קייטעל פון הויז. ער פערשליסט אַלעמען צוזאַמען, מען זאָל ניט צושפּרייט און צוריסען ווערען איינער פון אַנדערען. ער איז געוועזן דער „הבריח התיכון" וואָס האָט אייך, די גאַנצע פאַמיליע, צוזאַמענגעבונדען פון ברעג צו ברעג. יעצט, קינדערלעך, איז דער צוזאַמענ־שליסער אייך צובראָכען געוואָרען. עס איז ח"ו אַ געפאַהר פאַר אייך, אָבער זייט וויסען, אַז דער „הבריח התיכון", דער מיטעל־רינג, אייער מאַמע, זאָל לעבען, זי בעשטעהט יעצט אין שטעל פון אייער פאָטער אויך. זי איז יעצט פאָטער און מוטער, זי איז יעצט דער „בריח התיכון", איהר זאָלט ח"ו ניט צוטהיילען. לאָזט אייך פיהרען פון אייער מוטער, זעהט אַז דער „בריח התיכון", אייער מו־טער זאָל ח"ו ניט ברעכען. בעט ביי גאָט פאַר איהר לעבען, שליסט זיך צוזאַמען, ביז השי"ת וועט עפענען די קברים, און אייער פאָטער וועט אויפשטעהן תחית המתים, אָמן.

הספד נאָך אַן אשה חשובה

מיר שטעהען אַלע ארום דעם טויטען קערפּער פון אַ פרוי, ביי וועלכען עס שטעהט איהר מאַן און קליינע קינ־דער, וואָס האָבען שוין ניט קיין טרעהרען מעהר צו בע־וויינען זייער בראָד. מיינע פריינדע! איך זאָל זאָגאר וועלען טרייסטען די אבלים, האָב איך ניט קיין רעכט, וויל אונזערע חכמים זאָגען: „ואל תנחמהו בשעה שמתו מוטל לפניו", דאַן ווען דער וואונד איז נאָך פריש, דאַן ווען דער טויטער קערפּער ליגט פאַר אונזערע אויגען, טאָר מען די אבלים ניט טרייסטען. און מיט וואָס קען איך זיי טרייסטען? האָב איך דען ווערטער זיי מנחם צו זיין? כי האדם עץ השדה — אַ מענש דאַרף ניט זיין ער־גער ווי אַ בוים אין פעלד. ווען מיר זעהן אַ בוים בעלאָ־דען מיט פרוכט, שעהנע אָבער אומצייטיגע פרוכט, און אַ שטורם־ווינד רייסט אוים דיזען שטאָלצען בוים, ער ליגט אויף דער ערד, די פרוכט צעוואָרפען און בעשמוצט, דאַן מוז אַ מענשליכע הארץ צובראָכען ווערען. דאָ זעהט איהר אַ שעהנעם בוים ליגט אויסגעבראָכען, די קינדערלעך אונ־צייטטיג, אונזעלבסטשטענדיג, זיי ברויכען נאָך די מוטער, און זיי זיינען געוואָרען אַזוי יונג יתומים. אַך, ווי עס ווערט דאָס הארץ צובראָכען! אויך דער מאַן, וועלכער בע־וויינט יעצט זיין טרייע פרוי, ווייס זעהר גוט, דאָס „אין האשה מתה אלא לבעלה" — פאַר קיינעם פעהלט די פרוי ניט אַזוי פיעל, פאַר קיינעם איז זי ניט אַזוי אָפּגעשטאָר־

בען, ווי פאַר איהר מאַן. זיין טרייע לעבענס־בעגלייטערין, זיין פאַרטנערין אין נחת און צער, זי לעבט ניט מעהר... פאַר אונז איז אָפּגעשטאָרבען אַ טיפּ פון אַ פרוי, אַן אשת חיל, אַ פרוי, וועלכע האָט געווידמעט אַ טייל פון איהר לעבען פאַר טשאַריטי, אַ פרוי, וואָס איז געווען אַ מעמ־בערין פון פיעלע צדקה־אַנשטאַלטען, און איבעראַל געווען טהעטיג. איהר גוטע האַרץ, איהר נאָבעלע נשמה איז געווען אַ מוסטער פון טוגענד. אויף איהר מעג מען זאָגען דעם זעלבען שבח ווי אויף אונזער מוטער שרה: „דריי נסים האָט מיט איהר פּאַסירט: „נרות היו דולקים מערב שבת לערב שבת, ברכה מצויה בעיסה וענן קשור על האוהל". דאָס הייסט: ליכט האָבען געברענט די גאַנצע וואָך, אַ ברכה איז געווען אין איהר טייג און אַ וואָלקען איז אַנגעבונדען געווען איבער איהר הויז. דער געדאַנקען איז: ליכט איז דער סימבאָל פון פרייד, אורה ושמחה געהען אימער צוזאַמען. ביי איהר אין הויז איז געווען פרעהליך, עס האָבען געברענט די ליכט אַ גאַנצע וואָך, סיי ווען עס איז אַריין אַ ברכה אין די טייג, דאָס מיינט מען, ווען עס איז געווען גוט אויפ'ן האַרצען; ווען עס איז געווען אַ וואָלקען איבער'ן הויז, ד. ה. עס איז ניט געווען גוט אויפ'ן האַרצען — אימער איז געווען אַ שמייכעל אויף איהר שעהנעם געזיכט, אימער צופרידען. מיט צו־בראָכענע הערצער, מיט טרעהרען אין די אויגען, בעגלייי־טען איהר אַלע פריינד צו איהר עוויגער היים. באַלד וועט דער פינסטערער קבר איינשלינגען איהר יונגען קערפּער,

אָבער איהר וואוילטאַט, איהר גוטעס וואָס זי האָט גע־טהאַן, וועט ניט אַזוי שנעל פערגעסען ווערען.

צו די קינדער וויל איך זאָגען אַ פּאָר ווערטער: אַ פאַמיליע, ד. ה. אַ פאַטער, אַ מוטער, קינדער, זיינען פּונקט ווי אַ בוים. דער פאַטער און מוטער זיינען די שטאַ־מען. די קינדער זיינען די בלעטער. ווען ביידע שטאַמען זיינען דאַ, האַלטען זיך די בלעטער צוזאַמען. ווערט אַ שטאַם אָפּגעריסען, צופליהען זיך די בלעטער אין אַלע זייטען... זייט, קינדער, צוזאַמען פעראייניגט מיט אייער פאַטער, צולויפט זיך ניט, לעבט אין אחדות, אייניגקייט. אייער מוטער וועט גאָט בעטען פאַר אייך, און איהר וועט אינ׳ם שלום און אחדות געפינען אַ טרייסט.

בלע המות לנצח ומחה ה׳ דמעה. אָמן!

אַ רעדע ביי אַ מצבה שטעלען

„המקום אשר אנחנו עומדים עליו אדמת קודש הוא״. דיעזער פּלאַץ, אויף וועלכען מיר אַלע שטעהען יעצט, ווערט ביי אונז אַנגערופען „דאָס הייליגע אָרט״. עס איז מערקווירדיג. אַ שוהל, אַ בית־המדרש, וועלכער איז גע־ווים אַ מקום קדוש, ווייל דאָרט ווערט געלערנט און גע־דאַווענט, רופט מען ניט דער „הייליגער אָרט״, אָבער די־זער פּלאַץ איז בעטיטעלט מיט דיזען נאָמען! יאָ, מיינע

פריינדע, דיזער פלאץ איז זעהר הייליג. היער ווערען פערשוואונדען אלע שלעכטע געדאנקען. דא הערט אויף קנאה, שנאה און מחלוקת, דא זיינען אלע גלייכע יחסנים, דער מיליאנער און דער קבצן, דער קעניג און דער בעט־לער, יונג און אלט. געבילדעטע און איינפאכע זיינען דא גלייך. ווי איוב זאגט: „קטון וגדול שם הוא ועבד חפשי מאדוניו“, אן עכט דעמאקראטישער פלאץ. דערפאר לערנט אונז דער חכם: „טוב ללכת אל בית אבל מלכת אל בית משתה, והחי יתן אל לבו“. עס איז בעסער צו געהן וואו מען טרויערט, איידער צו געהן וואו מען טרינקט. פריינדע, מען קען זעהר פיעל לערנען פון א וויזיט אויף דעם בית־עולם. דער דובנער מגיד זאגט אויף דעם א פאסענדען משל: אן ארימאן וויל געהן צו א רייכע חתונה, בארגט ער ביי זיין שכן א מלבוש. דער שכן זאגט איהם אן, ער זאל זיין פארזיכטיג מיט זיין מלבוש פון א גוואלד־רים, פון א פלעק, ער זאל ניט פארגעסען, דאס עס איז ניט זיינער, ער וועט דאך מוזען אויסטאן נאך דער חתונה, און וועט מוזען פאר אלעס באצאהלען, אויב עס וועט זיין פערדארבען. אבער דער ארימאן קומט צו דער חתונה מיט דעם פרעמדען מלבוש, ער ווערט פרעהליך און פאר־געסט אלעס. ווען דערמאנט ער זיך — ווען די חתונה איז פאראיבער, ער מוז דאס אויסטאן און אוועקגעבען צוריק, ביי וועמען ער האט געבארגט. דאס זעלבע איז אויך מיט דעם מענשען. מען האט איהם געבארגט א קערפער אויף א געוויסער צייט, מען האט איהם געווארענט, ער

זאל זיין פארזיכטיג, ער זאל קיינמאל ניט פערגעסען, דאס מען האט איהם נאר זויסגעבארגט אויף א געוויסער צייט. אבער די וועלט איז ווי א חתונה, ווי די גמרא דריקט זיך אויס: „האי עלמא דקא אזלינן מינה כבי הילולא דמיא", דער מענש ווערט בערוישט, ווי פער'שכור'ט געהט ער אום, און פערגעסט די ווארנונג. נאר ווען ער קומט אהער, דא איז שוין נאך דער חתונה, דא איז שוין אלעס פאר־איבער. דא זעהט ער., דאס מען טהוט אוים דעם מלבוש, מען גיט איהם אפ צוריק, פון וואנען מען האט איהם גע־נומען. דארום איז דיעזער פלאץ הייליג.

איהר שטעהט יעצט, קינדער, ביי דעם קבר פון אייער פאטער. דא רוהען די ביינער פון דעם בעסטען פריינד, וועלכען איהר האט געהאט אויף דער וועלט. איהר מוזט אייער פאטער, זאגאר יעצט נאך זיין טויט, שעצען און רעספעקטירען. דאס איינציגע וואס איהר קענט יעצט טא, איז, מקיים זיין דעם פסוק: „והאבן הזאת אשר שמתי מצבה יהיה בית אלהים". דיעזער שטיין, וועלכער ווערט גערופען מצבה, ברויך צו זיין אייער גאטס הויז. איהר זאלט דיעזען הייליגען ארט אפט בעזוכען, דא זאלט איהר אויסגיסען אייער הארץ. פערגעסט ניט, דאס איהר האט געהאט א פאטער, וועלכער האט זיך געאפפערט פאר אייך, אזוי ווי ער האט מקיים געווען כרחם אב על בנים, ווען ער האט געלעבט, אזוי וועט ער זיין אייער מליץ יושר יעצט, דאס איהר זאלט מעהר ניט וויסען פון קיין יגון ואנחה. בלע המות לנצח. אמן!

חנוך הגדר

„של נעליך מעל רגליך, כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קודש הוא".

איך וויל אייך ערקלעהרען, אַז קיין אָרט טאָר ניט גערופען ווערען טהור און קדוש, נאָר דער הייליגער, ריינער אָרט — ווייל דאָ איז דער אָרט וואו עס ווערט פערלאָרען קנאה, שנאה, תאוה, כבוד, וואָס ביי דעם מענשען געפינט זיך. אין אַ חברה מאַכט זיך אַמאָל אַביסעלע שנאה, איינער צום צווייטען, אָבער אַז איהר זייט צוזאַמענגעקומען דאָ אויף דעם הייליגען אָרט, דאָ דאַרף יעדער אוועקשליידערען אַלע שלעכטע מדות.

פאַר דעם טויער זיינען אַלע שלעכטע מדות פאַראַן ביי פיעלע מענשען, אָבער ווי מיר עפענען דעם טויער און מיר נעמען בעטראַכטען די אַלע וואָס געפינען זיך דאָרט, די רוהיגקייט פון די קברים, ניטאָ קיין שנאה, ניטאָ קיין קנאה, ניטאָ קיין כבוד, זאָלט איהר דעם אָרט דעם הייליגען ניט פערשוועכען.

און אויסטהאָן פון די שיך, דאָס הייסט, די אויסזייטיגע אומריינע געפיהלען, און ספּענדען געלד פאַר דעם צוועק צו בעזאָרגען אייער רוהע לאחר מאה ועשרים שנה. „של נעליך מעל רגליך". טהו אויס דיינע שמוציגע געפיהלען פון דיין געוואוינהייט, „רגליך" — פון דיינע רגילות, געוואוינהייט. וואָרים דאַרפסטו אזוי טהאָן? ווייל

„כי המקום“, דען דער אָרט, „אשר“, וועלכער, „אתה“, דו, „עומד עליו“, שטעהסט אויף איהם, אדמת קודש הוא“. דער איז אַ הייליגער, ריינער אָרט.

(נאָכדעם ווי מ'האָט פאַרקויפט און אָנגעטיילט אַלע כבודים)

געבענשט זאָלען זיין די מתעסקים, וועלכע האָבען זיך באַמיהט נישט אַכטענדיג אויף אַלע שוועריגקייטען זיך אונטערגענומען און דורכגעפיהרט די שעהנע פייערונג פון דעם חנוך הגדר אויף דער אייביגער היים. וואָס שעה־נער איהר מאַכט איהם, אַלץ מעהר מצוה איז עס, וויל דאָס ציינט אויף תחית המתים, דאָס ווייזט, אַז איהר גלויבט אין השארת הנפש“. ווארים אויב ניט, וואָס איז דען דער אונטערשיעד וואו מען בעהאַלט דעם „בר־מינן“ ?

פריינדע, ווען אברהם האָט געדאַרפט מקבר זיין זיין פרוי שרה, קענען מיר דאָך פרעגען: סטייטש, אברהם, וואָרום דאַרפסטו צאָהלען פיער הונדערט דאָלאַר, אַז דו קריגסט אַ קבר אומזיסט, ווי זיי האָבען בעפאָר געזאָגט: „במבחר קברינו קבור את מתך“ ? ניין, זאָגט אברהם, איך וויל ניט ליגען מיט אייך אין איינעם, איך וויל אַ גראָב פאַר מיין פרוי און פאַר מיר, נאָר וואו עס ליגט אדם וחוה, „ויתן לי את מערת המכפלה“, און וויל עס איז אַ מצוה, אַ שעהנעם אָרט לעבען אַ שעהנעם מענשען.

און אַ בית עולם, וואו מען קען מאַכען אַ שעהנעם גדר, דערפאַר וועל איך בעצאָהלען עטליכע הונדערט דאָלאַר.

פריינדע, איהר האָט היינט געטאָן ווי אַברהם אבינו און ניט ווי אַברהם.

ווי אברהם האָט איהר געטהאָן — איהר האָט אַפּגעזונדערט אייער סעמעטערי מיט'ן גדר פון אַנדערען סעמעטערי.

ניט ווי אַברהם — ווייל אברהם האָט אַליין געספּענדט אַזוי פיעל געלד באַלד וויפיעל אייך קאָסט איינגאַנצען דער גאַנצער גדר.

פריינדע, נאָך איין זאַך זאָלט איהר טהאָן ווי אברהם אָבינו. ער האָט געוואָלט, אַז זיין נאָמען זאָל זיין אויף דער שטיקעל קרקע וואָס ער האָט געקויפט, ווי עס רופט זיך „אדם וחוה", „אברהם ושרה". און אַזוי ווייטער. אַזוי טהוט יעצט אויך. גיט אַ נדבה, ביישטייערט וואָס מעהר מיט'ן גאַנצען הארצען, וועט זיין פערשריבען אין אייער בוך פון לעבען. אַז איהר האָט געטהאָן אַזאַ שעהנעם טהאַט. טהוט נאָך אַברהם אָבינו, וועט השי"ת געבען, אַז אייער נאָמען זאָל זיין אויף אימער, ווי זיינער. אָמן.

אַ רעדע צו אַ זילבערנע האָכצייט

טהייערע חתן־כלה!

איהר פייערט היינט אייער זילבערנע חתונה. עס איז 25 יאָהר זינט איהר זייט פערהייראַט. 25 יאָהר אין דעם לעבען פון אַ פאָלק איז ווי אַ טראָפּען אין ים, אי־בערהויפּט אין דעם לעבען פון אידישען נאַציאָן, וועלכע איז אַלט טויזענדער יאָהרען, שפּיעלען 25 יאָהר אַ קליינע ראָלע, אָבער אין לעבען פון איינצעלנע מענשען, אין דעם לעבען פון אַן אינדיווידואַל, איז 25 יאָהר זעהר פיעל. אין פערלויף פון די 25 יאָהר וויפיעל שוואַרצע קעפּ זיינען גרוי געוואָרען, וויפיעל גלאַטע געזיכטער זיינען צוקנייטשט געוואָרען, וויפיעל גלייכע רוקענס זיינען געבויגען געוואָ־רען! וויפיעל זיינען אונטער דער צייט אינגאַנצען אוועק פון אונז! דערפאַר, אַז גאָט העלפט, מען האָט דערלעבט און עס איז אַלעס גאָט צו דאַנקען כשורה — ווי גרויס דאַרף יעצט זיין אייער שמחה!

מיט 25 יאָהר צוריק זייט איהר געשטאַנען אונטער דער חופּה, מוזיק האָט געשפּיעלט, אייערע פריינד האָבען געטאַנצט, אייערע געזיכטער האָבען געשטראַלט מיט דער פאַנטאַזיע פון דער צוקונפט, אָבער ווען מען וואָלט דער־מאָלט אביסעל מעהר נאָכגעדענקט, וואָלטען ארויף אויף די געדאַנקען די ווערטער: „ולשמחה מה זו עושה?“ ווער ווייסט, וואָס די צוקונפט וועט ברענגען? וואו נעהמט מען דאַן דעם נביא, וואָס זאָל פּראָפּעצייהען, וואָס

מיט אייך ווען געשעהען? צי וועט איהר גאָר האַרמאָ־נירען? וויפיעל כוואַליעס פון דעם ים־שטורם וועלען אַרי־בער אייערע קעפּ? אָבער יעצט, חתן וכלה! איהר האָט שוין ביידע אַריבער שפּאַצירט אַ היבשע ביסעל וועג, 25 יאָהר צוזאַמען געלאַכט, צוזאַמען געוויינט, צוזאַמען גע־האַט נחת, צוזאַמען געהאַט צער, צוזאַמען זיך געפרעהט, צוזאַמען געטרויערט, ערצויגען קינדער, געליטען פון קינ־דער און קינדער פערהייראַטעט. יעצט איז אייער שמחה אַ אמת'ע! מיר גראַטולירען אייך מיט אַ הערצליכען מזל טוב!

מיר רופען אַזאַ שמחה די זילבערנע חתונה, ווען מיר פייערען אַ 50 יאָהריגען יובילעאום רופען מיר דאָס אַ גאָלדענע חתונה, אַ 75 יאָהריגען יובילעאום רופען מיר אַ דימענטענע חתונה, ווייל מיר, אַלס זינדיגע מענשען, האָבען ניט קיין גרעסערען בעגריף פון גליק, ווי זילבער, גאָלד און דימענטען. די תורה זאָגט ביים מאַכען דעם משכן: וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זהב וכסף ונחושת, אָבער נאָכהער זאָגט ער: „ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", דאָס הייסט, ביי זיי איז די הויפּט זאַך גאָלד, זילבער און קופּער, אָבער ביי גאָט איז די הויפּט־זאַך די ליעבע, די טרייהייט, די איבערגעבענהייט צו איהם.

ווען מען זאָל פרעגען ביי מענשען, וואָס הייסט גליק? וועלען מיר בעקומען פערשידענע ערקלעהרונגען: דער אָרימאַן וועט זאָגען, דאָס רייכטום הייסט גליק; דער

קראַנקער וועט זאַגען, דאָס געזונדהייט איז גליק; דער אַלטער וועט זאַגען, דאָס ווערען צוריק יונג הייסט גליק; דער קינדערלאָזער וועט זאַגען, אַז קינדער זיינען גליק. אַבער די וואַרהייט איז, דאָס צופרידענהייט איז גליק. זייט צופרידען, דאָס איהר האָט דערלעבט אייער יובילעאום צו פייערען! גאָט צו דאַנקען, איהר זעהט אַרום אייך פערזאַמעלט אייערע קינדער, אייערע פריינדע, און מיר אַלע ווינשען אייך, איהר זאָלט זוכה זיין צו פייערען אייער 50 יאָהריגען יובילעאום, דעם שנת היובל. אַז איהר האָט שוין זוכה געווען „עד כה" — דאָס איז 25, וועט איהר שוין אויך ווערט זיין „עד פה" — דאָס איז אַ דיימאָנד־חתונה, מיט 10 יאָהר אַ צוגאָב.

יאריך ה' ימיכם ושנותיכם בטוב ובהצלחה כל ימיכם, אמן.

אַ רעדע ביי גרינדען אַ תלמוד־תורה

ווערטהע פערזאַמעלטע

עס איז נאָך קיינמאָל ביי אונז ניט געווען אַזאַ שטאַר־קער סענטימענט פאַר אידישע בילדונג, פאַר לערנען תורה מיט אונזערע קינדער, ווי יעצט. מיר פיהלען, דאָס אום צו רעטען אונזער צוקונפט, מוזען מיר עטוואָס טהון פאַר אונזערע נאָכפאָלגער. מיר טראַכטען יעצט פלענער, מיר זוכען מיטלען, ווי אַזוי איינצופלאַנצען אין אונזערע קינ־דער ליעבע צום יודענטהום, דאָס זיי זאָלען פערבלייבען

אידען. עס איז אַ באַוואוסטער פאַקט, דאָס ווען מען איז געזונד אויף אַלע גליעדער, פאַלט קיינמאָל ניט איין גאָר צו טראַכטען וועגען אונזערע אברים. ווען טראַכט מען וועגען דעם קאָפּ? — ווען ער טהוט וועה; ווען טראַכט מען וועגען דעם מאָגען? — ווען ער פערדייהעט ניט דאָס עסען; ווען זאָרגט מען וועגען די אויגען? — ווען זיי ווערען טונקעל. מיט איין וואָרט: טראַכטען וועגען די גליעדער איז אַ בעווייז פון אַ קראַנקען צושטאַנד. דאָס זעלבע איז מיט דער ערציהונג פון אונזערע קינדער. אַמאָל האָט זיך קיינער קיינמאָל ניט געשטעלט די פראַגע, ווי אַזוי מען ערציהט אַ קינד אַלס אַ איד? די אַטמאָספערע איז געווען אידיש, די גאַס, די לופט איז געווען פול מיט יודענטהום. היינט ווייזט אויס, דאָס מיר זיינען קראַנק, ניט נאָר אין סטריט, נאָר זאָגאָר אין הויז איז ניטאָ קיין צייכען פון יודענטהום. אין סקוהל קען ער געוויס קיין איד ניט ווערען. דאַן שטעלט זיך די וויכטיגע פראַגע: „וואָס טהוט מען? ווי אַזוי מאַכט מען זיכער דעם צוקינפטיגען דור, דאָס זיי זאָלען פערבלייבען אידען?" דער בעסטער ענטפער אויף דעם איז: גריינדען תלמוד־תורות.

אָבער מיר מוזען פערשטעהן, דאָס אַ תלמוד תורה י ע צ ט קען ניט זיין דאָס וואָס אַ מ אָ ל. ווען מען האָט געהאַלטען אַ קינד פערשפּאַרט אין אַ חדר פון אַכט אוהר מאָרגענס ביז ניין אוהר אָוועגד. דער רבי, אַן אַלט־מאָדישער איד, מיט אַ קאַנטשיק אין האַנד, האָט

מיט געוואַלד אַריינגעקלאַפּט אין קינד׳ס מוח די שווע־רע סוגיות, אונפאַרשטענדליכע למודים. האָט געמעגט דער חדר זיין שמוציג, עס האָט געשמעלקעט אַ ליכטעל, מען האָט דאָך געלערנט, ווייל דער אינגעל האָט קיין אַנדערעס און בעסערעס ניט געזעהן. היינט אָבער, ווען ער געהט אין אַ סקוהל, אַ מאָדערנע געביידע מיט אַלע בעקוועמליכקייטען, דער לעהרער איז געקליידעט נאָך דער לעצטער מאָדע, מען לערענט מיט איהם זאַכען, וואָס ער פערשטעהט, דאַן ווען ער קומט נאַכהער אין חדר, מוז דער חדר זיין ניט ערגער איינגעאָרדענט אַלס די סקוהל. די אַלט־מאָדישע רביים טויגען ניט מעהר. אַי־בערהויפּט מוז דער רבי זיין אַ ספּעציאַליסט, און אין אַ קורצע צייט קענען איבערגעבען דעם תמצית פון אידישע תורה, צייגען די פּערעל, דעם מאור שבתורה... נאַכהער ווען ער ענדיגט די סקוהל און איז צו דער זעלבער צייט בעקאַנט מיט דער אידישער תורה, מיט אונזער הייליגער טראַדיציאָן, איז ער דאָך אַ גוטער איד און אַ גוטער אַמעריקאַנער בירגער.

שלמה המלך זאָגט: „כחצים ביד גבור כן בני־הנעורים״. ווי פייל אין די האַנד פון אַ קריעגס־העלד, אַזוי זיינען אונזערע יונגע קינדער. דאָס זיינען אונזערע געוועהר, אונזער בעשיצונג געגען אונזערע שונאים; „לא יבושו — כי ידברו את אויבים בשער״, זיי וועלען זיך ניט דאַרפען שעהמען, אויב זיי וועלען זיך קענען אויס־טענה׳ן, אויסריידען מיט׳ן פיינד, מיט׳ן געגנער אין

דער עפענטליכקייט. ניט ווי אַמאָל אַ גאון, אַ גדול בתורה, האָט צומאָל ניט געקענט ריידען מיט אַ קריסט, ווייל ער האָט נאָר געוואוסט די ד׳ אמות של הלכה און ניט מעהר. דאָס האָט אונז ניט געטהון קיין גוטעס, קיין כבוד ניט פערשאַפט! מיר וועלען אָבער היינט מיט אַ ריכ־טיגען סיסטעם איז לערנען, מיט גוטע לעהרער, קענען פערשאַפען עהרע אונזערע צוקינפטיגע דורות, און מיר וועלען ערציהען אַ דור לשם ולתהלה ולתפארת. אָמן!

אַ רעדע פאַר אַ מושב־זקנים

ווערטהע פריינדע!

עס איז דאָ אַ גאַנץ אַלטע פראַגע מיט אַן אַנטוואָרט. די פראַגע לויטעט: וועלכע זאַך איז דאָס, וואָס יעדער מענש בעט גאָט, ער זאָל דאָס בעקומען, יעדער איינער פערלאַנגט דאָס צו האָבען, און נאָכהער, ווען ער האָט דאָס שוין, שעהמט ער זיך דערמיט, ווי מיט אַ גנבה? דער אַנטוואָרט איז: די עלטער. יעדער מענש בעט ביי גאָט, דאָס ער זאָל זוכה זיין אַלט צו ווערען. יעדערער וויל דערלעבען עד זקנה ושיבה. נאָר ווען ער דערזעהט די ערשטע גראָהע האָר אויף זיין קאָפּ אָדער באָרד, רייסט ער דאָס אויס, ער שעהמט זיך גאָר דערמיט. פאַר וואָס איז דאָס אייגענטליך אַזוי? דער תירוץ איז: עס זיינען פאַראַן צוויי סאָרטען עלטער. ווען איינער ווערט אַלט מיט יאָהרען, ווי די תורה זאָגט אויף אברהם אָבינו:

„ואברהם זקן בא בימים", ער איז שוין געווען אין די יאָהרען, ווען מען ברויכט אַלט צו ווערען, אָדער: „והמלך דוד זקן בא בימים", דאָס איז אַ שטאָלץ, דאָס איז אַ מתנה פון גאָט. אָבער חלילה ווען מען ווערט אַלט און גרוי פון צרות, פאַר דער צייט — אָהן יאָהרען, דאַן שעהמט מען זיך. ווען מיר בעטען אין די הייליגע טעג „אַל תשליכנו לעת זקנה", מיינט מען דיעזען געדאַנק. ווען איך זעה איינער שטעהט פון ווייטען און ער האַלט עטוואָס אין זיין האַנד און איך פערלאַנג, ער זאָל באַם מיר געבען, וועט מוזען דויערען ביז איך וועל דאָס פון איהם בעקומען. אָבער ווען ער זאָל דאָס געבען אַ וואָרף צו מיר, וועל איך דאָס שנעל בעקומען אין אַ סעקונדע. מיר בעטען ביי גאָט, ער האָט אַ טהייערען אַרטיקעל, מען רופט דאָס עלטער, נאָר „אַל תשליכנו לעת זקנה", גיב אונז ניט אַ וואָרף, אַ שליידער, צו די עלטער. זאָל דאָס קומען צו אונז לאַנגזאַם, מיט'ן פערלויף פון יאָהרען, ניט מיט אַמאָל. מיר מיינען אויך דערמיט „אַל תשליכנו". וואָרף אונז ניט אַן אויף אונזערע קינדער צו דער עלטער. זאָלען זיי זיך ניט אַרומוואַרפען מיט אונז, מיר זאָלען ניט זיין אַן איבעריגע זאַך לעת זקנה.

מיינע פריינדע! בעטראַכט וואָס פאַר אַ טהייערע בקשה דאָס איז! מען זאָגט „ענדע גוט — אַלעס גוט"... דיר איז בעשעהרט צו לעבען זיבעציג יאָהר, איין העלפט דערפון גוטע גליקליכע און די אַנדערע העלפט — אומ־גליקליכע, טרויעריגע: וועלכע פערלאַנגסטו, זאָלען זיין

די ערשטע? דאַז וועט יעדער קלוגער מענש זאָגען: „די לעצטע זאָלען זיין די גוטע". די תורה זאָגט, דאָס יעקב אָבינו האָט אָפּגעלעבט זיינע יאָהרען זעהר טרויע־ריג, קיין נחת ניט געהאַט פון זיינע קינדער, נאָר לויטער צרות. אָבער „ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה", די לעצטע 17 יאָהר אין מצרים האָט ער געלעבט, ער האָט געזעהען זיינע קינדער ארום זיך פערזאַמעלט, זיין ליעבלינג יוסף אַלס וויצע־קעניג אין מצרים, מיט איין וואָרט: זיינע לעצטע יאָהרען זיינען געווען זיסע, גליק־ליכע, איז „ויהיו ימי יעקב שני חייו שבע שנים וארבעים ומאת שנה", האָט דאָס שוין געהייסען, דאָס אַלע זיינע יאָהרען האָט ער גוט געלעבט, ווייל — „ענדע גוט — אַלעס גוט"...

מיינע ליעבע אידען! זעהט אין דיעזער געביידע צו פערזיסען די לעצטע יאָהרען פון די זקנים, גיט זיי אַ רוהיגע, שטילע היים. זאָלען זיי שטאַרבען מיט דעם בע־וואוסטזיין, דאָס גוטע נאָבעלע מענשען האָבען געטהאָן אַלעס, אום זיי צו דערהאַלטען אויף דער וועלט. זיי ווע־לען בעטען גאָט פאַר אונז, דאָס מיר זאָלען קומען לימי זקנה ושיבה, מיט אַ גוטען עלטער, מיר זאָלען אויסלע־בען אונזערע יאָהרען בעושר ואריכות ימים. אָמן!

אַ רעדע פאַר אַ צדקה אַנשטאַלט

מיינע פריינדע!

קיין פאָלק אויף דער וועלט האָט ניט פערשטאַנען אזוי ריכטיג צו בעטיטלען דאָס העלפען נויטליידענדע, ווי מיר אידען. זיי רופען דאָס „טשאַריטי", „אויסהעלפונג", „שטיצע". מיר רופען דאָס „צדקה" — „גערעכטיגקייט". מיר טהוען דערמיט אַלעס וואָס רעכט איז. דער פסוק זאָגט: „צדקה תרומם גוי וחסד לאומים חטאת" —דאָס הייסט: אַ פאָלק וואָס פערשטעהט, אז העלפען אַן אָרימאַן איז צדקה, „גערעכטיגקייט", איז אַ בעוויין. דאָס זי שטעהט הויך אין קולטור, אָבער די נאַציאָנען, וואָס רופען דאָס „חסד", „גנאַדע", „טשאַריטי" — איז חטאת, דאָס איז אַ פערברעכען. מיט טויזענדער יאָהרען צוריק זיינען מיר געווען דאָס ערשטע פאָלק, וואָס האָט געפּרעדיגט: „פתוח תפתח את ידך", אָדער „וכי ימוך אחיך ומטה ידו והחזקת בו": אַנדערע פעלקער האָבען געזאָגט, דאָס אַן אָרימאַן — אָדער ער זאָל זיך פערקויפען פאַר אַ קנעכט, אָדער ער זאָל פון הונגער שטאַרבען. זייער לאָגיק איז געווען: גאָט ווייסט וואָס ער טהוט. ווען ער וואָלט געוואָלט, דאָס דער אָרימאַן זאָל האָבען פון וואַנען צו לעבען, וואָלט ער איהם זעלבסט געגעבען. דאַרום, ווען מען העלפט אַן אָרימאַן, טהוט מען דערמיט אַ פאַרברעכען געגען גאָט. דאָס איז געווען די פראַגע פון טורנוסרופוס צו רבי עקיבא: „אם ה' אוהב את העניים למה אינו

מפרנסם?" אָבער מיר זאָגען איין געגענטהייל, זאָגאַר ווען אַ פאַטער ווערט בייז אויף אַ קינד און טרייבט איהם אַרויס, וועט ער דאַנקבאַר זיין, ווען יעמאַנד וועט זיין זוהן שטיצען, דאָס ער זאָל פון הונגער ניט שטאַרבען. אונזער סיסטעם איז צדקה איז אויך „מתן בסתר", ניט פויקען און ניט ליאַרמען, בעריהמען זיך דערמיט, נאָר „אשרי משכיל אל דל", זאָל מען מיט שכל העלפען דעם אָרימאַן, אום ניט צו פערשעהמען איהם.

דער חכם מכל אדם זאָגט: „וצדקה תציל ממות". ער מיינט איינפאַך: מיט צדקה, וואָלטהאָט, רעטעט מען פיעלע פון טויט. אָבער די חכמים זאָגען אַנדערש, דאָס ווען מען איז אַ בעל־צדקה שטאַרבט מען ניט אָפּ אינ־גאַנצען. מען ווערט אַזוי שנעל ניט פערגעסען, זיין נאָמען בלייבט לזכרון עולם. דאָס האָט געמיינט שלמה המלך: „וצדקה תציל ממות". מען זאָל אויך ניט ענטפערען אַ תירוץ, דאָס די צייט איז יעצט ניט אַמבעסטען, דאָרום קען מען ניט העלפען יענעם. מען מוז וויסען, אַז קוים איז דעם אָרימאַן שלעכט ווען אַלעמען איז גוט — טאָ ווי שלעכט איז איהם שוין ווען די צייטען זיינען שלעכט? מען האָט ניט קיין רעכט צו לעבען אין לוקסוס, און דער אָרימאַן זאָל ניט האָבען קיין ברויט, ווי דער פסוק זאָגט: „הון ועושר בביתו וצדקתו עומדת לעד". פיעלע לייטע, וועלכע זיינען געוועזען אָרימע מענשען, נאַכהער האָט זיי בעגליקט און זיי זיינען רייך געוואָרען, ווען איהר בלויז דערקענען אין הויז: די פאָרניטשור זיינען טהייערע, מען

האַלט דיענסטען, מען האָט ציערונג — הון ועושר בביתו, זיין רייכטהום דערקענט איהר בלויז אין זיין הויז, אָבער „וצדקתו עומדת לעד", זיין צדקה בלייבט אימער דאָס זעלבע. פריהער אַלס אָרימאַן האָט ער ניט געגעבען, און זאָגאַר יעצט, אַלס גביר, גיט ער ניט.

העלפט די באַדערפטיגע, רחמנים בני רחמנים! און גאָט וועט אייך העלפען, דאָס איהר וועט ניט וויסען פון קיין מאַנגעל און נויט, ובזכות הצדקה תהיה הגאולה קרובה. אמן!

צו עלטערן פון אַ בר־מצוה

(ביי אַ בר־מצוה)

ווערטהער בר־מצוה, עלטערען, פערוואַנדטע און פריינד!

האָבען מיר אַ זאַך וואָס איז טהייערער פאַר אונזער קינד? קענט איהר די מוטער, וואָס וועט פאַרבייטען איהר בייבי אויף גאָלד און בריליאַנטען? האָט איהר געזעהן דעם פאָטער, וואָס וועט לאָזען שטאַרבען זיין קינד, אום אויפצוהאַלטען דאָס לעבען פון זיין געשעפט?

די וועלט־געשיכטע איז פול מיט מעשיות פון אויפאָפּפערונג פאַר קינדער. און דאָך! מיט דער גאַנצער ליעבע וואָס עלטערן ווייזען צו קינדער, מיט דעם גאַנצען קאַמף וואָס עלטערן פיהרען געגען דעם הונגער און דעם טויט וואָס שוועבט איבער זייערע פאַמיליען, אויסער

דיעזע ליעבע צו קינדער, ליגט אויף די עלטערן נאָך אַ לאַסט וואָס איז פיעל גרעסער ווי די ליעבע, נעמליך: די פליכט פון ערציהונג.

די פליכטען וואָס עלטערען האָבען צו זייערע קינדער זיינען זעהר גרויס. זיי זיינען נאָך גרעסער ווי די ליעבע צו זייערע קינדער. פונקט אַזוי ווי עלטערן זיינען מחויב צו זעהן, אַז זייערע קליינע קינדערלעך זאָלען האָבען וויגע־לעך און מילך אין די באַטעלס, אַזוי זיינען זיי מחויב צו זעהן, אַז די קינדער זאָלען אויסוואַקסען געזונד, ריין, מאָראַליש און זאָלען זיין ניצליכע און גוטע בירגער אויף דער וועלט.

צו זאָגען, אַז עלטערן ווילען דאָס ניט, וועט זיין אַ ליגען. די ליעבע צו קינדער וואָס די נאַטור האָט אַריינ־געגעבען אין יעדען'ס האַרץ טרייבט די עלטערען צו דיעזען וואונש.

ליידער ווייסען ווענינ עלטערען וואו קינדער־ליעבע פאַנגט זיך אָן און וואו דיעזע ליעבע דאַרף זיך ענדיגען. פיעלע עלטערען ווייסען ניט מיט וואָס זיי העלפען זייע רע קינדער און מיט וואָס זיי שלאַכטען זיי פאַר'ן שטן.

מיר ריידען דאָ פון אידישע עלטערן און אידישע קינ־דער. און די ליעבע פון אידישע קינדער איז די גרעסטע אין דער וועלט. אָבער, ליידער, מיט דער גאַנצער ליעבע וואָס אידישע עלטערען האָבען צו זייערע קינדער, זאָר־גען זיי מייסטענס פאַר דעם קינד'ס מאַגען, פאַר דעם קינד'ס שיך, אָבער זעהר זעלטען פאַר דעם קינד'ס מאָ־

ראל. די אידישע מוטער וועט פער׳משכונ׳ען די לעצטע קישעלע צו קורירען איהר קינד׳ס הוסט, און זי וועט רייסען קברים, ווען איהר קינד רייסט א פינגער. אבער זי וועט זעלטען פארלירען א זיפץ ווען זי הערט, אז איהר קינד געוואוינט זיך אין זאגען א ליגען און זי וועט אפילו ניט דערצעהלען דעם פאטער, ווען זי ווייסט, אז איהרע קינדער פארקעהרען מיט שלעכטע קאמפאניע.

דורך נאכלעסיגקייט ווערט ערמארדעט די מאראל פון פיעל קינדער און דיעזע נאכלעסיגקייט איז אין די גרויסע שטעדט און בעזאנדערס אין דער אידישער גהעטא.

ברויט פאר קינדער איז א וויכטיגע זאך, אבער נאך וויכטיגער איז פאר קינדער אן ערציהער, א וועגווייזער. ווער עס האלט זיין קינד אונטער זיין אויפזיכט, ווער עס פארשטעהט זיך אויס דעם כאראקטער פון זיין קינד׳ס חברים, דער וואס באשטימט די צייט פון זיין קינד׳ס שלאפען, עסען און שפאצירען, דער טהוט פאר זיין קינד פיעל מעהר, ווי יענער וואס בויט פאר זיין קינד א הויז און שפארט פאר איהם געלד אין באנק, און דער פערשאפט זיך אליין דעם גרעסטען גליק אין דער וועלט. א גוטעס קינד איז א רייכטהום, א שעהנעס קינד איז א ציערונג און אן עהרליכעס קינד איז א מתנה, וואס איין מענש קען דעם צווייטען ניט געבען.

א קערפער קען אויפוואקסען זאגאר ווען ער ווערט געהאדעוועט מיט ביליגע שפייז, אבער א גייסט קען זיך ניט ענטוויקלען ווען ער וואלגערט זיך אהן א ריכטיגע

ערציהונג. די זיידענע קליידער וואָס אַ קינד צורייסט זיינען אויף איהם ניט קענטיג אין זיינע עלטערע יאָהרען, אָבער די גוטע לעהרע, די שעהנע מדות וואָס אַ קינד געניסט, זיינען דימענטען וואָס בלישטשען פון איהם ארוים זיין גאַנצען לעבען. קליידער און לוקסוס געהען פערלאָרען, אָבער עהרליכקייט, בילדונג און מאָראַל בלייבען ווי די פּיראַמידען, וואָס ווייזען די נעקסטע דורות דעם ווערט פון גוטע עלטערען.

קינדער — דאָס זיינען אונזערע דימענטען. מיר מוזען זיי אָבער שלייפען, ווייל מיר דאַרפען פון זיי מאַכען מענשען, מיר זאָלען זיך מיט זיי ניט שעהמען אין אונזערע קברים. עס איז אַ פעהלער צו מיינען, אַז ווען אַ קינד דערגרייכט דרייצעהן יאָהר הערען אויף די פליכטען פון עלטערן. אָה, ניין! ניט דאָס מיינט דער „ברוך שפּטרני“, דען אַזוי לאַנג ווי אַ קינד איז ניט ענטוויקעלט אַלס פאַל־שטענדיגער מענש, שטעהט ער נאָך אַלץ אונטער׳ן רשות פון זיינע פּראַקטישע עלטערן איהם צו ווייזען דעם וועג וואו עס איז ליכטיג און וואו עס איז פינסטער.

מיט דיעזען מאָראַלישען לעקציאָן אין זינען, ווינש איך אייך אַלעמען, אַז דער בר־מצוה זאָל פערשאַפען כבוד זיינע עלטערען און כל ישראל, און טאַטע־מאַמע זאָלען פייערען מיט די זעלבע בעגייסטערונג די בר־מצוה פון זייערע אייניקלעך, די זיהן פון דיעזען דרייצעהן־יעהריגען בעל־שמחה.

SPEECHES FOR VARIOUS OCCASIONS

ENGAGEMENT ADDRESS

By RABBI M. DOCTOR

> *Therefore shall a man leave his father and his mother and cleave to his wife, and they shall be one flesh.*
>
> (Genesis, 1—24).

My dear Young Man and Young Woman:

With blessing, from the mouths of your parents relatives and friends, and with exclamations of good luck, from all assembled here, you are now entering the bond of your engagement.

I must frankly tell you that you have done well in that your first step on the road of life which you have chosen to walk hand in hand, you have made according to the traditions of our fathers and according to the customs of our faith from generations of yore.

You have shown that although in your language, in your education and in your mode of living you are perfect Americans, like all the children of this country, nevertheless, in your hearts, in your spirit

and in your ideals you are true Jews, devoted with your heart and soul to traditional Judaism.

Such young people whose outer appearance is highly elegant, who dress according to the latest American fashion, but deep in their souls are Jews in the full sense of the word, are the symbol of the future generation, to whom every faithful Jew, devoted wholeheartedly to orthodox Judaism looks forward with great hope.

The custom prevalent among our forefathers in Russia and Galicia to arrange marriages between their sons and daughters without previously consulting them, was rude and untactful.

The parents of the sons and daughters were wont to complete the marriage solely between themselves entirely ignoring the feelings of their sons and daughters, disregarding whether the young man is liked by the young lady or vise versa. They, the parents, thought that they better understood what was good for their children, because they had already acquired experience of life and knew what was good and what was not good. But what do these young men and women know who still bear the trace of their mother's milk on their lips, and know no difference between their right and left?

That there are in existence such feelings that are dependent upon the heart of man, to love or hate, to feel a liking or an aversion, to such trifling matters, (according to the conception of the parents) the parents paid no attention whatever.

A humorous incident illustrating this is the following: Once a certain father, of the kind that I have described above, came home from his journey to another town. He called his son to him—a comparatively young lad—and said to him in a rather imperative tone, "You should know, my son, that you are engaged. The bride is the daughter of Mr. A. from the town of B., and from this day you are no longer a free bird, without any responsibilities, but you are tied by the bond of engagement that I have made with your bride who is destined to be your wife."

The lad, although reared and educated in this dark environment, was diligent and of strong temperament and he dared to tell his father the following, "I cannot understand you, dear father. How did you decide to choose a bride for me without even asking my approval? How did you tie me by the bond of engagement to a girl I have not seen with my eyes?"

When the father heard these words from his son, he became infuriated and said with a trembling voice: "Be silent, impertinent wretch! If you will be a good boy, obey Father and Mother, all well and good; if not, then not enough that I have not taken you along to your engagement, but I will not even take you with us to your wedding."

The results of such unions were very sorrowful. Since the couples did not know each other prior to their matrimony, and did not learn to know whether their characters would harmonize, it hap-

pened many times, therefore, that not until after their wedding were they convinced that they were as distant from each other as east and west, both in their outer appearance and in the character of their inner soul. The end of such unions were frequent divorces or life that was worse than death.

Such a custom is surely absurd. But on the other hand, the practice of a certain type of young men and women of this our age is not proper.

According to their superficial knowledge and little sense, they think that it is against the spirit of the times and altogether not in harmony with the dictates of civilization to receive the advice and permission of their parents in choosing their mates. They think that since he loves his chosen and she loves her choice, and they admire each other, why then should they ask their parents? That is an ancient custom that has outlived itself, and the young people of the new generation are considering themselves practical and progressive.

At times it very sadly occurs that such sons or daughters surprise their parents with an announcement of their marriage. When the parents ask, when? where? who performed the ceremony? they answer with a smile, that one of the Aldermen united them according to the law of America and Uncle Sam. Any sane individual can easily feel the heartache of the parents, when they consider what their own bone and flesh have done to them, by denying them the pleasure of partaking in the rejoicing of their children, an ardent desire

of every father and mother, and also making impossible the blessing of the relatives and friends, to live and see the wedding of their son or daughter.

But the middle path is the proper one. The parents should leave it to the child to choose his or her partner in life according to his or her tendency. They should really not interfere. Far be it from them to force their son or daughter to consent verbally when their heart is absent. But let their sons and daughters do as they please. The children, however, must pay due respect to their parents, must ask their advice, their permission, their blessing and their consent.

And thus we can well interpret the verse I have quoted at the opening of the address: *"Therefore should a man leave his father and mother and cleave to his wife."* The Torah teaches us that when a man goes to choose his wife, he should not do it of his own accord, but after leaving his father and mother and having asked their advice about the one he has chosen, and having received their consent, the blessings of his parents will then accompany him on his way.

And you, my friends, in that you celebrate your engagement with all the particulars, show that you are faithful to God and His Torah, to your parents and to your family. May the blessing of God rest upon you, may you be blessed from heaven above, and may you be worthy to live and enter the sacred bond of marriage. Amen.

WEDDING ADDRESS

"Upon the crown wherewith his mother hath crowned him on the day of his espousals, and in the day of the gladness of his heart" —the day of his espousals refers to the giving of the Torah, the gladness of his heart refers to the building of the Holy Temple.
(Midrash, Song of Songs).

Beloved Couple:

This hour of your standing under the canopy is the holiest and the most important of your lives. The Day of Atonement is called the Holy Day, because it occurs only once a year, so much holier is your wedding day as it occurs only once in your life.

One may acquire his entire world in one hour, our sages said, and during this hour two are acquiring their world, and it rests with them to make their world happy, fortunate and full of life.

Our sages have compared the wedding to the day of the giving of the Torah. There under Mount Sinai stood the congregation of Israel and the Almighty made an everlasting treaty with them. according to the ten commandments that contain

all the laws and statutes of the Torah. From then Judah became His sanctity and He promised not to change them for another people, as it is written, *"And I will betroth thee unto me forever."* (Hosea, II—21). And here you stand under the canopy, entering the bond of marriage that is also termed holy, because this covenant is holy and sacred and will never be annulled or destroyed.

The marriage day is the day of the giving of the Torah.

Until the present day this young woman practically had no responsibility of any law or commandments, was free from all obligation, but now an entire law is given to her. Some of these commandments relating to her own person, upon which are dependent the purity of her family and the holiness of the entire Jewish people, and also the commandments that the man must perform are mostly dependent upon the wife whether they will be established in practice or not, because in her hand lies the management of the house which is the very foundation of the Jewish faith.

Therefore, the sages interpret the verse, *"Thus shalt thou say to the house of Jacob, and tell the children of Israel"* the house of Jacob refers to the women, and the children of Israel refers to the men.

During the giving of the Torah, Providence found it necessary to tell Moses to speak of the women that they should accept the Torah, because without their sanction it would have no practical

influence even if the men should accept it, as the performance of most of the commandments and their execution from theory to practice is in the house, and there the government of the wife reigns supreme.

"And in the day of the gladness of his heart," refers to the building of the Holy Temple.

It is indeed so. When husband and wife are worthy then their house is like the temple as it is said; and in His temple doth every one speak of His glory (*Psalms* XXIX—9, there sanctity and purity reign supreme, peace and harmony in every corner. As the sages said, "Man and wife when worthy the Shechinah rests among them; when not worthy, fire consumes them." (*Sota,* XVII).

Upon this the wise King said: "Every wise woman buildeth her house but the foolish plucketh it down with her hands."

It is the duty of the wife to make her house a holy and modest place, and her very creation out of the rib shows that. As our sages comment that while considering from what part of Adam's body to create the woman God said: I will not create her from the head lest she be too proud, nor from the eye lest she be too watchful, nor from the ear lest she be too inquisitive, nor from the mouth lest she be too talkative, nor from the heart lest she be too jealous, but from the rib which is a concealed modest part in man.

This Midrash which contains a wonderful thought not to be surpassed, teaches that woman

must be the model of humility, adherence, righteousness and justice, simplicity and modesty; then shall her house be of fame, praise and glory.

It is the duty of man to honor his wife more than himself, to feed and clothe her with an open hand, because the blessing of God, reigning in the house, is due to the woman, as we find in the Torah: *To Abraham He did good for her sake.*

Love, brotherhood, peace and friendship must rule supreme, the image of his wife should always occupy the mind of the husband, likewise should the thought of the husband occupy the mind of the wife as though they were the only two people on this earth.

And thus we always say in the blessing of the wedding ceremony: *May you cause the lovely friends to rejoice as you have caused your creation to rejoice in the Garden of Eden.* Just as with Adam and Eve who did not regard any other man or woman because they were alone in the world, likewise must every man and woman suppose that they are a small world for themselves, and in their little world there is nobody but themselves.

If they will do so then the blessing of Ruth will come true: *The Lord make the woman that is come into thy house like Rachel and like Leah, which two did build the House of Israel. Amen.* (Ruth, IV, II).

FUNERAL ORATION

Over my friend, a man dear and beloved by all, great in merits and distinguished in ethics, learned in the Torah, and thorough in knowledge—Mordecai Son of Baruch Solomon Podell.

Rav said to Reb Samuel Bar Shilath: *"When you deliver my funeral oration after my death, see that thou makest it exceedingly touching, for I shall be there* (Sabbath, 153B).

Rav said to Reb Shmuel: *When you deliver my funeral oration after my death, you should endeavor to set before the listeners my qualities and my spiritual virtues, until the hearts of the listeners be warmed up and their imagination should carry them to the extent of seeing me standing before their very eyes, living and performing great deeds. The result of such a eulogy would be that they should learn to walk in a righteous path that I have taught them to do during my life. They should also perform the deeds that I taught them to do. Then, said Rav, will I have the power of standing in the upper world, because my soul and spirit will be firm through the good deeds they will perform.*

I will likewise try to put before the listeners the spiritual image of the late Mordecai Podell.

I will tell some of his virtues and good deeds, that the public might understand what we have

lost in the death of this pure man, that they might also learn to imitate his good deeds; then his soul will be bound up in the bond of life.

This is the sole purpose of the eulogy, as our Rabbis say, *The benefit of eulogy is uplifting* (Berachos, 6), meaning the uplifting of the souls of the listeners.

The lamenting prophet, in arousing lamentation over the destruction of the Temple, of the people of Israel that was utterly destroyed, over his country that was turned desolate, exclaims with a bitter soul: *For these things I weep; mine eye, mine eye, runneth down with water, because the comforter is far from me, even he that should refresh my soul.* (Lamentations, 1—16).

A man may be in the greatest trouble if only he is not alone and forsaken, if he has friends who stand at his right hand during his hardships, and help him with all they can. The main thing is that they speak good words of comfort and try to soothe his sorrow, then the trouble is not so great, because the words of comfort and the partaking of his friends in his misery calm his spirit and strengthen his heart.

Twofold greater is the trouble when a man has no comforter, is left alone in his misfortune, with no one to partake in his sorrow. A thousand times more fearful is the condition of a man in distress, who not enough that he has no comforters is surrounded on all sides by enemies, rejoicing over his misfortune and mocking at his desolations.

In such a terrible condition was the Jewish people at the time of the destruction of the Temple. The neighbors and friends not only did not console them but rejoiced over Israel's downfall as the lamentor says: *She hath none to comfort her, I called for my lovers but they deceived me.* Therefore he cried from the depth of his heart in great discouragement and abandonment: *For these things do I weep; mine eye, mine eye, runneth down with water, because the comforter is far from me, even he that should refresh my soul.*

This lamentation I will also utter over this dear man, my friend Mr. Podell.

Every one of us knows through experience in life how hard it is to find in this world a truly devoted friend, who should not only seem friendly outwardly but who should be devoted to his friend with his whole heart and soul. Such a friend can hardly be found.

How many tears therefore should be shed over the deceased who was truly and faithfully a lover of all his friends, more attached than a brother. Not only was he always ready to help any man with anything in his power, with his person, his money and his soul, but he was possessed of another outstanding virtue, to console and soothe the sorrow of those who opened their hearts before him. There was divine power in the lips of this man, to console a friend whose sorrow may have even reached its greatest extreme. How many times did it happen to me that my heart was full

of anger and pain and when I poured my heart before him, he dissolved the thick clouds and the great darkness in my soul, by his wise words and infinite love.

Therefore I exclaim: *Beause the comforter is far from me, even he that should refresh my soul.*

The proverbs teach us that ethics are greater than wisdom. When a man does good because of his great wisdom, because he understands that doing good brings him honor and greatness, then he wants everybody to know about his deeds that they might crown him with glory, but one who does good through the extreme humility that he possesses, because doing good is his second nature, and is implanted in his soul; he does it quietly, and does not want to be advertised, because he feels that he is only doing his duty to his neighbor, as our sages said: *A message was sent from Palestine, Who is the man who surely has a share in the world to come? He who bends his head while entering the house, and bends his head while leaving, is very modest, and studies and does not become proud thereof.* (Senhedrin, 88—B). Such a type was Mordecai who has now left this world.

Mr. Podell was truly a scholar thoroughly versed in all books and had many other virtues that made him complete. But with regard to his virtues and ability, we could not say that he was *one* in our midst, so wherein was he distinguished? In what respect can we say that he has left no

other liking? That is by his noble soul, and by his marvelous character. In this respect he was a super man of great rank, and it is no exaggeration if we say that he combined the virtues enumerated in all the great Jewish ethical works. We can certainly say about this man, he is gone but not forgotten.

Mr. Podell was known to all as a man good to himself and to others. When we come to analyze the character of the deceased, we learn that not only was he good, ready to help every one who applied to him, but he had another virtue: to make others good; in his company, under his influence, no man could be bad or hard, because had he even a heart of stone it would melt, were it even of iron it would be shattered by the sweetness of his speech and his tongue.

One incident will serve as an example. This was told to me by one of the officers of the Up-Town Talmud-Torah where Mr. Podell was secretary for several years.

A mother brought her small son to enter him into the Talmud-Torah. The committee asked her to pay a certain sum for tuition fee. The woman argued, however, that it was impossible for her to pay anything. The committee considering the financial standing of the Talmud-Torah, which would not allow any pupils to be admitted free of charge (only in exceptional cases) wanted to deny the plea of the woman, whereupon Mr. Podell intervened, and with a trembling voice full of emo-

tion he said to the committee: "God be with you, dear sirs! How can you refuse the plea of a mother who wants her son to be taught the Torah?" "But Mr. Podell," the committee argued, "who knows more than you the financial distress of the Talmud-Torah?" And he answered: "Indeed, I know, but God will help us. He will help us for the sake of the poor children." His plea was heard and the pupil was accepted. Mr. Podell with his sweet tongue and logic turned them from justice to mercy.

Mr. Podell was wise and God-fearing. Outwardly he was a modern man in all his ways, neatly and fashionably dressed. In spite of having arrived to this country in his later years, he adapted himself to its customs and fluently spoke the language.

But inwardly he was a God-fearing man observing all commandments to the greatest extreme. Not only was he a member of the "Kehal Chassidim" (congregation of Chassidim) but he was a "Chassid" who revered and sanctified the "Rabbi" with the same simplicity as he did fifty years ago in his town in Podolia.

He was a lover of Hebrew scholars. In every synagogue he attended; he was a shield and protection for the "Rabbi" and stood at his right hand during his hardship, and if any such were found who complained and agitated against the "Rabbi" (as, to our sorrow, it is customary in Israel), he always took his part and spoke in his favor.

Mr. Podell was a model husband, devoted heart and soul to his partner in life.

The saying of the sages, *a husband's death affects his wife mostly* (Sanhedrin 22), is very appropriate here, for his widow who for the last few years has been sick and weak (may God send her complete recovery), existed only, thanks to his remedies and all he sacrificed in order to strengthen her.

As a father to his wise and learned sons, he may serve as an example to many; he knew how to face life and in a peaceful manner he managed to retain the old wine in the new jugs and implanted in them true love to our people, our Torah, and our tradition.

He was proud of his children and his children are proud of him.

We may say to his children, that their father has left them greater and better inheritance than that which rich people leave their children. An inheritance of riches is at times a cause of hatred and quarrel between brothers, but the good name that Mordecai left will influence his children and grandchildren forever, as Ecclesiastes said, *a good name is better than good oil.*

And now my friends, at the time that Mr. Podell takes leave from us to enter the true world we will say to him: "Mordecai! During your life you sought the good of your people, and spoke peace to all seed, you partook in the sorrows of the multitude as well as of the individual, you were a good

interpreter between man and his neighbor. Now, when you are to stand before the King of all kings, the holy One, blessed be He, as according to the Rabbis: *the righteous men are greater in their death than in their life* (Culin, 7—2), seek the welfare of your people sinking in an ocean of trouble and hardship, ask mercy for them that the Lord should say to the destroying angel: *"Take back your hand!"* Plead mercy for your wife, your sons, daughters, relatives, and also for me your friend and lover, and may this verse also come true: *He will destroy death forever and the Lord God will wipe away tears from off all faces. Amen!*

A MEMORIAL ADDRESS FOR A MOTHER

"That I arouse a Mother in Israel."
(Judges, V—7).

My Friends:

Your mother has left you; you have suffered a great loss; the heart that tendered you infinite love beats no longer; the eyes that looked to you with great mercy are shut forever; and the lips that always uttered a prayer to God above for your health and happiness—move no longer.

The Mother is the greatest lover and the most faithful friend of man. The heaven for height, the earth for depth but a Mother's heart is boundless.

The legend is told: Once an angel descended from heaven, to regard and study the earth and those that live on it, to see whether it contained any good and beautiful things. It happened that every place and every thing on which he placed his eyes he disliked, for he looked upon them not only outwardly, but with his clear eyes he pierced into the very midst and inside of the things. He saw and considered all the deeds of men and lo! they were all false, for he saw the falsehood, profanity, treachery, faithlessness, the jealousy and hatred, the wickedness and pride in human deeds. Stench and bad odor, offscouring and refuse wherever he turned, and he was on the verge of

abandoning the hope of finding anything beautiful and acceptable in which the lower world could take pride.

Finally after wandering here and there he found three things that encouraged him and appealed to his heart. He went to and fro over a flower garden and saw a rose of a variety of colors, he liked it very much, plucked it and concealed it under his wings. He flew further and saw a babe asleep in its cradle and an innocent smile hovered over its lips. The pure smile appealed to the heart of the angel, and he took it with him. Finally, he noticed the mother at the time she embraced and hugged her child comforting it with words of love and affection. This true pure Love found favor in his eyes and he took it with him.

In the evening, when the angel returned in the World above, he wanted to show the heavenly beings that also in the lower World good beautiful things are to be found. When they looked at the rose, it was withered and its beauty had disappeared; the babe awoke from its sleep crying, and the smile disappeared from his lips. But one thing remained whose beauty was not destroyed, which retained its simplicity and purity, and that is the Mother's Love, which is eternal. Never will it cease nor will it ever change.

The heavens for height, the earth for depth, but a Mother's heart is boundless. When the prophet wants to explain the comforting of Israel in Zion and Jerusalem, he says, *as one whom his mother*

comforteth so will I comfort you. It is indeed so. It happens at times that a man is accused of some offence; the entire world is against him, no one to say a good word for him, even his friends and relatives are far from him and turn their backs to him, no one to speak good words of comfort; they all left and refused to help him in time of need, there still remains one soul in the world that will not forsake him, there is still the heart to pain and tremble over his misfortune, there still is one soul that will not believe all the accusations and plots devised against him, and this is—the Mother.

As one whom his Mother comforteth. She does not want to and cannot believe that her son who is her very bone and flesh, the babe that rested under her heart, the child whom she conceived with sorrow, and whom she bore with pain and agony, this her son should be entirely guilty? She is the only one who comforts him with her words, implants hope in his heart not to weaken in the day of trouble, nor abandon the hope for mercy.

Indeed, dear friends, there is no comparison to the loss you have suffered by the death of your mother.

And your father who stands here broken, stooped, and heartbroken, alarmed and excited over his great loss, over the death of the wife of his youth, his greatest friend on this earth. Who could conceive the great misfortune?

The sages said: *A man losing his first wife is like one in whose day the Temple has been de-*

stroyed (Sanhedrin, 22). It is truly so: as long as the mistress of the house is there, the house stands firmly and the man is the authority of the house. The children still have a holy place, which is their parents' house, even if the mother is already old and weak, be she even confined to her sick bed, when not only is she unable to serve her husband and children as she was wont to do all her days, but on the contrary they all must serve her and care for her in her sickness. Nevertheless, as long as she still lives, as long as her eyes still look after the affairs of the house, even though she cannot do anything with her own hands the house is not destroyed and stands on its mound.

When their sons and daughters meet their first question is, *What's new at the home of our parents? Have you been there? When will you visit them again?* But when the place of the housewife is lacking, the house is destroyed, the husband is no longer the master of the house, and the sons and daughters have no home of their parents.

A man whose first wife dies is like one in whose day the Temple was destroyed. Even if the house remains as before, the furniture standing on the same place, the beds made, the lights burning, the table set, the house apparently did not change at all but the Shechinah rests there no longer, as the Talmud says: *Reb Joseph as soon as he would hear the footsteps of his mother, would imme-*

diately get up saying, Let us get up before the Shechinah that is coming. (Kedushin, 31—2).

All the relatives and members of the family of the deceased have also lost the heart of the family through her death, just as in the human body all the organs are connected to the heart by veins and tiny nerves so that as soon as anything happens to any organ the heart feels it. A wound, a bile or any other pain inflicted on one of the organs, is felt as well by the heart and at times even more.

So was the deceased with relation to her family. Every occurrence that happened to one of the family had a tremendous effect on this woman, the heart of the family. She always took part in their rejoicing; their sorrow and also hers; every trouble or mishap of the members of her family she felt even more than themselves.

But dear friends! It is not my object to break your hearts nor is it my aim to increase your sorrow. My object in describing to you the significance of your great loss was to arouse you to know what you have lost irrevocably, and which, if you want, is not entirely lost and is revocable.

Your Mother has died. But did also her justice, righteousness and wisdom die with her? No! Such things are immortal. If the children inherit from their mother her good manners and pure character, if her ethics and good lessons still ring in their ears, if the image of their mother constantly hovers before their eyes, and everything

they want to do they ask themselves, would our mother like this, would this thing satisfy her, or what would she say to this? Then your mother in soul and spirit is not dead, but lives within your hearts.

May it also be known to you, my friends, that the commandment of our holy Torah to honor the mother does not cease even after her death, as our sages say: *He* (the child) *must honor them* (the parents) *during life and also after their death.*

By what could you now honor her? not with good food or drinks, not with a beautiful home or good clothes, but by going in her ways and adhering to her ethics, by imitating her deeds and guarding her commandments. This is the real final honor that you can give your beloved mother.

Another holy duty rests with you, and that is to render your father double honor, the commandment of honoring father and mother, that you have until now divided between both, now after the death of your mother, give all this honor to your father. By this you will sweeten to some extent his sad life. You must tender him such great love, that he should not feel that after the loss of his dear wife he is also forsaken by his dear children.

If you will do so, then your mother's image will never be blotted out from your family because her

words and commandments shall not depart out of your mouths and the mouths of your grandchildren forever. Together let us say: *Go, pure soul, and find protection under the wings of the Shechinah, in the shadow of Him Who rests in His dwelling place until the verse comes true, He will destroy death forever. Amen.*

UNDER THE WEDDING CANOPY

My dear Bride and Bridegroom, the canopy חופה under which you stand now represents the home, the house you propose to build for yourself. You would have your house lasting and permanent. But if God does not build a house, vain, useless, and futile will be the efforts of man.

So, in order to make your house enduring, you must take in God as your mutual partner. Let the law of Moses be the guiding star of your family life, even as the bridegroom will soon say to the bride, "Behold thou art consecrated unto me by this ring according to the law of Moses and of Israel."

Again, a house is made up of four corners.

There must be corners in order to have a house. These four poles or canopy pillars, represent the corners of your house. If both of you will hold two poles together, there will be the nucleus, the beginning of a home. In the words of the Psalmist, "Thy wife shall be as a fruitful vine in the corners of thine house; thy children like olive plants round about thy table."

If two pillars will be held and supported by husband and wife cojointly, God will send down two angels to hold the other two pillars so as to make a complete home. But if, God forbid, you will not hold together the two poles assigned to you, there will be no semblance of a home, and there will be no use for God to send down his two angels. Such an edifice, if it can be called an edifice, must totter and fall. So you must see to it that the four corners of your home be always upheld, two by husband and wife, and the other two by God's angels. Build your house upon morality, holiness, and sanctity, and may your house be built upon health, prosperity, and happiness. Let love and peace reign in your home, so that you may become a blessing to your family, and an honor to the household of Israel.

Friends, you are about to launch your ship into the deep ocean of life. Pray, therefore, to God, our Father in Heaven, that the weather may be calm, quiet and serene so that your ship may sail on quietly, calmly and serenely. Beseech the Unknowable, who presides over the mysterious destines of men that your ship be not tossed by storms and by gales, that it be not overwhelmed by surging waves, and raging billows. Let a union of feelings, feelings of mutual understanding, mutual sympathy and love mark the tenor of your life. Amen.

CIRCUMCISION

On the occasion of a circumcision celebration we place a chair for Elijah, the Prophet. There is another event at the Commemoration of which the same prophet, Elijah, is invited as the guest of honor: to the Passover festival.

Why have these two occasions been singled out for Elijah, the Prophet, to preside over? For the following reason. Elijah the Prophet sym-

bolizes the idea of implicit faith and trust in the ultimate triumph of truth over falsehood. He is the symbol of בטחון par excellence. In other words, when he was engaged in his life and death struggle for the vindication of the cause of truth no physical consideration, no thought of his personal physical well being entered his mind. He took his chances. He placed his reliance upon God. And indeed he was not disappointed. According to the Bible, when the Prophet Elijah escaped to the desert from the attempts that were made on his life, he was fed by cruel and treacherous ravens.

When the Jews were liberated from Egypt, and embarked on their perilous and long journey in the desert, they virtually had no provisions to take along with them. But they asked no questions. They were bent upon receiving the Torah at the foot of Mt. Sinai. Food and sustenance were of secondary importance. They had absolute faith that their material well being would be taken care of. Neither were they disappointed. Miraculously, food came down from Heaven, and water came from a rock. Very appropriately, therefore, on the eve of Passover, the prophet

Elijah is the patron saint, for the prophet Elijah is the personification of absolute faith.

Likewise, when a child is born in Israel, its prospects for material success are not very bright, for the child will probably be subject to the same persecution and restrictions which are incident to all members of its race. Nevertheless the child is initiated with the proper solemnities characteristic of the Brith Milah. Food and sustenance will come, albeit miraculously. The very ravens, birds of prey, strange as it may seem, will supply its physical needs. For such was the case with the prophet Elijah, who lived and died for an ideal. Hence our placing a throne for the same prophet saint, who was fed by ravens, but who finally realized the domination of truth.

REDEMPTION

In olden days the first born was the spiritual representative of the family. He laid down the rules and regulations for the other children. The example set by the first born son had to be followed by the rest of the children. This circum-

stance explains the anxiety which our forefather Jacob displayed in securing the birthright from his brother Esau. It was not a material advantage that he sought to gain over his brother. He was not actuated by ulterior motives in buying out the birthright from his brother. He simply wanted to avoid the necessity of following the example of Esau, or walking in his footsteps.

The idea underlying the law of redemption or פדיון הבן illustrates the same principle. A child born to a father is not his absolute possession, to treat as he pleases. It is rather a sacred charge entrusted to his care. The father, therefore, should not seek to gain material rewards from the bringing up of his child. For the state is interested in the child. And the interest of the state in the child is moral and spiritual rather than materialistic or selfish. In other words, the father must raise the child in the interest of the state, which means that he must not look for an egotistic benefit derived from raising his child at the expense of the child's soul and spiritual welfare.

Hence the remarkable question put to the father by the priest, who is the authorized representative of the Jewish State, "Which wouldst

thou rather, give me thy first born son, or redeem him for five Selaim?"

A peculiar question, is it not? But the idea is this. The religious representative of the State must bring it home to the father that he is to value his child more than his money. And the father must "redeem" his child. That is, he must promise to the כהן that the child will receive the proper religious education and spiritual training, even though he, the father, will not see an immedaite compensation for his parental sacrifices in behalf of the child. This, to my mind is the true significance of the law of פדיון הבן The proper spiritual interests of the state should be valued higher than the possession of selaim, or shekels.

TO A BAR MITZVAH

By A. Silbert

Dear Friends:

My words shall now be directed to the Bar Mitzvah and to his parents.

When one becomes a Bar Mitzvah it signifies among us Jews that he has taken upon himself a heavy burden. The father, upon this occasion, says, "Blessed art Thou for delivering me from this punishment."

It is indeed a punishment to be responsible for a child's sins. Our sages have explained what kind of sins these are; they called them "Crimes between man and his Creator." In other words, it means that when the boy up till now could not, or would not, pray, his father was responsible; the same thing is with saying grace, the washing of hands, etc.

What we learn of this is, that we Jews never had an inquisition. A father had to direct his son to walk in the right path, teach him the duties between God and man until the son becomes thirteen years and one day old, and is strong enough to take upon himself the responsibility of being a Jew. But when he is not, when he does not comply with the prescribed laws, then it is not the father who suffers but the son alone, for the Lord said that a boy of thirteen is fully capable to grasp the responsibility of his duties,

Thus, for not washing the hands and for trespassing on other commandments, concerning God alone, the young fellow must bear the consequences. But what about things concerning man and man? Is a boy thirteen years of age apt to bear the responsibilities?

We Jews know that Judaism and humanity go hand in hand. When one is a conscientious and good Jew, he is also a conscientious and good man. It is, therefore, superfluous to say that one may be bad to his fellow-man and good to his Creator.

But God said, "I shall forego and dispense with the sins toward me, but as to the wrongs between man and man I shall never grant forgiveness."

To-day the Bar Mitzvah became thirteen years and one day old. As to the duties toward God he alone is responsible. The father may from time to time attract his attention regarding it, but no compulsion on his part for religious affairs and the obedience of commandments between man and God, should ever be compulsory.

Concerning the laws between man and man, the parents should commence from this very day to impress upon the mind of their child the necessity thereof.

Aye, God will take care of the duties toward Himself; but as to duties toward humanity, it is the parents that have to lead their child and direct him until he becomes fully developed in body and mind.

The father's responsibility is also the mother's.

They will not any longer be punished for the divine commandments should their son fail to obey them, but they are still the custodians of their child's humanitarianism.

A child of thirteen, up till his eighteenth year, as our sages declare, passes exactly that period of his life as the tree does when from a sapling it becomes a strong tree, capable of withstanding a storm.

Let the parents remember at all times the words of King Solomon, "Train up a child in the way he should go and when he is old he will not depart from it." This means that we have to study all the propensities of a child and so train him to walk upon the right path of life, so that he may be an honor for his parents as well as for his nation.

ON FUNERAL OCCASIONS

THE IMMORTALITY OF THE SOUL

"And Sarah died in Kiryath-arba, the same is Hebron in the land of Canaan; and Abraham came to mourn for Sarah, and to weep for her."
(Genesis cap. XXIII).

ותמת שרה בקרית ארבע היא חברון בארץ כנען
ויבא אברהם לספוד לשרה ולבכתה.

There is a peculiarity in the Hebrew word last in the above sentence. The letter "kof" in the word "v'livkosoh" is smaller than the rest of the letters of the same word. Many reasons have been assigned for this anomaly. But it seems to me that the following interpretation can be given. Abraham was the first to teach the doctrine of immortality of the soul, and it is for this reason that Abraham made such a supreme effort to purchase the famous family sepulchres from the children of Heth. By securing the historical Double Vaults or the Meorath Hamachpelah, מערת המכפלה he demonstrated his faith in the

tender ties that exist even between the dead who have had a certain moral relation established between them. It therefore did not behoove Abraham to allow himself to be carried away completely by his emotions on the said occasion of the death of his beloved wife Sarah. If he had indulged in deep grief on the occasion of the death of his wife Sarah, it would have been considered by his contemporaries as well as by his followers, inconsistent with the theory that only the body dies while the soul remains alive and immortal. In view of this fact, of his being the exponent of the doctrine of immortality, Abraham wept over the death of his wife Sarah with a small Koff. Or as the sages put it so eloquently

המתקשה על מתו יותר מדי ועל מות אחר הוא
בוכה (מועד קטן, כ"ז, ע"ב)

"Whosoever grieveth over a bereavement too much is sure to mourn over another bereavement." Which dictum of the sages I take to mean that if a person grieves too much over a departed one, this circumstance proves that he is grieving not only over the departure of the body, but,

that he laments also another death, the death of the soul. In other words, grieving too much on the occasion of bereavement shows to a large extent lack of faith in the immortality of the soul.

Friends, we are the children of our progenitor Abraham, the founder of our faith. One of the cardinal doctrines of our faith is the immortality of the soul. Only the body of this dead person is departing from us, but the soul will remain with us, alive and everlasting. The soul is part and parcel of God himself, in whose image man was created, and the soul is therefore as indestructible and as eternal as God Himself is eternal and immortal. These are the words of unfailing solace which I allow myself to convey to you on this solemn occasion. From now on may your hearts never be torn by pain or by grief.

ותהא נשמתו צרורה בצרור החיים ובלע המות
לנצח ומחה ה׳ דמעה מעל כל פנים. אמן.

UNVEILING OF A TOMBSTONE

The cemetery is a place of silence, "As silent as a grave." The effect produced by the panorama

of the cemetery is too deep to be capable of human expression. When the high-priest Aaron's two children died, the Bible tells us that he kept quiet. וידם אהרן His emotions were too deep. So he maintained an awful, awe-inspiring silence, a great, long, holy silence, the silence of mystery, the silence of astonishment before the great, unfathomable facts of creation.

The Talmud tells us that when you come to a new country you should adopt its manners.

This dictum of the sages finds its counterpart in the well known popular saying, "When in Rome do as the Romans do." When we come to a new country we learn its language, we follow the customs. Now the cemetery is a new country. It is a world by itself, a mysterious world. When we come here, we must follow the customs of this place. And the outstanding custom of this place is silence. The language of the dead is silence, awful silence, eternal silence. Silent as the stone, as quiet as yonder monument. It is the silence of expression, the silence of revence. Just bow your heads, in deep reverence before the stone which commemorates the name of him (her) whose remains are interred underneath.

תוספת כתובה

זכרון עדות שהיה בפנינו עדים חתומי מטה (בכך וכך בשבת וכו') למנין שאנו מונים בעיר — — — — איך שבא לפנינו היקר ר' (פב"פ) ואמר לנא הוו עלי עדים כשרים ונאמנים וקנו ממנו בקנין אגב סודר מעכשיו וכתבו בכל לשון של זכות ויפוי כח ובכל אופן המועיל, ואף חתמו ותנו ליד אשתי מרת (פב"פ) להיות בידה וביד יורשיה אחריה לעדות ולזכות ולראיה, איך שרציתי ברצון נפשי הטוב שלא באונס והכרח כלל כי אם בלב שלם ובנפש חפצה ובדעת שלמה ומיושבת, והנני מודה בפניכם היום כמודה בפני בית דין חשוב וראוי בהודאה גמורה שרירא וקיימא דלא בהשטאה ודלא בהשנאה ודלא בהשבעה ודלא למהדר ביה מן יומא דנן ולעלם איך שהנני מוסיף מעכשיו לאשתי מרת — — — — — — — הנ"ל מותר על שטר כתובתה שיש לה כבר ממני המחזקת מאה לטרין כסף העולה לסך שש מאות זהובים רייניש (שהם ארבע מאות ר"ט) מוסיף אני עליהם מעכשיו עוד שתי מאות ר"ט, דהיינו יהי סך הכל עיקר כתובתה ותוספתא קמייתא, ודהשתא, שש מאות ר"ט (ט' מאות זהובים רייניש) ואף אי אירכס כתובתה קמייתה תגבה בשטר כתובתה דא כתובתה שיש לה כבר ממני ותוספת זו העולה ביחד לשש מאות ר"ט, וכל בגדיה ומלבושיה

וצמידים ורדידים שעליה וכל צעיפים לא יהיו נחשבים בסך הנ"ל. ולהיות כי אמרו רז"ל לכתוב לכל הנשים כתובות שוות, כדי שלא לבייש את מי שאין לו, לכן לא כתבתי תוספת כתובה זו בתוך עיקר כתובתה, ומעתה נתתי לאשתי הנ"ל ד' אמות קרקע בחצרי במתנת בריא ולא במתנת שכיב מרע, ואגבן ואגב קנין סודר הנ"ל הרשיתיה והשליטה ומיניתיה מורשת ואפוטרופסית על כל נכסי כסף, הן כסף הן שוה כסף טמון וגלוי מקרקע ומטלטלי דקנאי או דעתיד אנא למקני נכסין דאית להון אחריות ודלית להון אחריות, ושטר תוספתא דא יהיה לו כל תוקף ושעבוד גוף הכתובה דאית לה כבר ממני ואחריות וחומר שטר תוספתא דא קבלית עלי ועל יורשי אחרי להתפרע מכל שפר ארג נכסין וקנינין דאית לי תחות כל שמיא דקנאי ודעתיד אנא למקנא נכסין דאית להון אחריות ודלית להון אחריות כלהון יהון אחראין וערבאין לפרוע מנהון שטר תוספתא דא ואפילו מן גלימא דעל כתפאי בחיי ובמותי מן יומא דנן ולעלם, וכל מי שיבוא מארבע רוחות העולם ויבקש להפקיע כח שטר תוספת כתובה דא, ואם ח"ו שאסרב אני או יורשי אחרי לפרוע החוב הנ"ל, יהיה הכח ביד אשתי הנ"ל או באי כחה לכוף ולנגוש אותי ובאי כחי בכל בית דין שירצו בין בדין ישראל בין בדין המדינה וכל ההוצאות שיוציאו על זה, עלי ועל יורשי אחרי לפרוע מנהון בכל אופן גוף החוב הנ"ל, וכך אמר ר' (פב"פ) הנ"ל בפני עדים חתומי מטה, כל מודעי ומודעי דנפקי מגו מודעה וכל עדי מודעה

שמסרתי כבר או שעתיד אני למסור על שטר חוב זה כולם אני פוסל ומבטל לפניכם היום בביטול גמור בכל לישנא דאמרי רבנן דמבטל בהון מודעות ובפסול כל עדי מודעות דנפקו מגו המודעות, וכל זמן ששטר זה יוצא קיים מתחת ידי אשתי או באי כחה בדלא קרוע קרע בית דין או בדלא כתוב עליו תברא, אין אני ולא שום אדם בעולם נאמנים לומר פרוע הוא כלו או מקצתו, ושטר זה לא יפסל ולא יוגרע כחו בשום ריעותא וגריעותא בעולם רק הכל יהא נידון ונדרש לטובה ולזכות בעלת שטר חוב זה, ואחריות וחומר שטר תוספתא דא קבל עליו ר׳ (פב״פ) באחריות וחומר כל שטרי תוספתא העושין בישראל כתיקון חז״ל דלא כאסמכתא ודלא כטופסי דשטרא.

וקנינא מן ר׳ (פב״פ) לאשתו מרת (פב״ב) על כל מה דכתוב ומפורש לעיל במנא דכשר למקנא ביה.

והכל שריר וקים.

שטר היתר עיסקא

ח"י דלמטה תעיד עלי כשני עדים כשרים ונאמנים איך שקבלתי מהג' ר' — — — — — סך — — — בתורת עיסקא, והנני משעבד כל המסחרים ועסקים שאעסוק בהם מהיום דלמטה במעות העיסקא הנ"ל כל זמן שיהי' חמעות הנ"ל ת"י הח"מ שיהי' לחצי ריוח וחצי הפסד ח"ו, ובפירוש הותנה שעל סכום הקרן הנ"ל לא אהיה נאמן לטעון הפסדתי או פרעתי כולו או מקצת או אמנה ולא שום עניני טענות כי אם בבירור שני עדים כשרים ומוחזקים לנאמנים, ור' — — — ובני ביתו ויורשיו אחריו יהיו נאמנים נגדי ונגד יורשי אחרי בכל עניני טענות על הקרן בדיבורם הקל והנני פוטרם משום שבועה וקבלת חרם ותקיעת כף והן צדק אף על ידי גלגול לעולם בין קודם הפרעון בין לאחר הפרעון ועל הריוח אני נאמן על פי שבועה אולם הותנה בינינו שהברירה בידי הח"מ ליתן לר' — — — הנ"ל בעד חלקו ריוח סך — — — בכל חודש וחודש ואהיה פטור משבועה ושכר עמלי קבלתי והנני מחייב את עצמי שמתי שיתבע ממני בעל השטר הזה הקרן והריוח שמגיע לו אני מחויב לשלם לו תיכף ומיד בלי שום עיכוב ודחיה והרחבת זמן כלל, וכ"ז שיתעכב המעות הנ"ל ת"י אף אחר התביעה או הגבלת זמן פרעון כל הסכום הנ"ל או מקצתו אני מחויב לשלם העיסקא לפי חשבון הנ"ל לבעל השטר הזה וליורשיו אחריו, וכן יורשי אחרי כ"ז שלא אשבע על הריוח, והינני פוטר את בעל השטר הזה ויורשיו אחריו מקבלת חרם קודם שבועתי וגם שלא אוכל להפוך עליו ועל

יורשיו אחריו שבועתי לומר השבע לי ולא על קבלת חרם ותקיעת כף והז צדק ונאמנות רק כל זמן שלא אשבע אני מחויב ויורשי אחרי לשלם העיסקא הנ"ל כל זמן שיהיו המעות תחת ידי או תחת ידי יורשי אחרי. והנני מחייב א"ע לעמוד לד"ת במקום התובע כשיזמין אותי ע"י הרב אב"ד או דיין שבגליל בעהש"ט ליום המוגבל בהזמנה בלי שום איחור ובאם לאו אהיה נידון כמסרב. והנני מודה בהודאה גמורה שעל כל הנכתב בשטר הזה התחייבתי א"ע לר' — — — — — — וליורשיו אחריו בקנין גמור אגב סודר בבית דין חשוב ובחיוב מעכשיו ובאופן דלית ביה אסמכתא ובכל אופן המועיל ע"פ דתה"ק וזולת השטר הזה נתתי על סכום הקרן — — — — — — — — —

ע"ז באתי עה"ח יום — — — לחודש — — — — שנת תרפ" — — לפ"ק.

בפנינו עדים נעשה כל הענין הנ"ל ובפנינו חתם א"ע ר' — — — הנ"ל בח"י ממש.

נאום — — — — — — — — — — — — —

ונאום — — — — — — — — — — — — —

שטר צוואה

זכרון עדות שהיתה בפנינו עדים חתומי מטה ב — — בשבת — — — לחודש — — — שנת — — לבריאת עולם, למין שאנו מונין בעיר — — — — — איך ששלח אחרינו מר — — — בן — — — ובאנו אליו, ומצאנוהו שוכב ומוטל על ערש דוי ומילולו בפיו, ודעתו מיושבת

עליו, והיה יודע לדבר ולישא וליתן כשאר בני־אדם ההולכים בשוק, ואמר לנו: הנה שלחתי אחריכם לעשות צוואה בפניכם, כמצוה מחמת מיתה, ובקש מאתנו לשמוע ולקבל צוואתו, ולכתוב ולחתום כמבואר בשטר זה, וכן צוה בפנינו כצוואת שכיב מרע, כדקציר ורמי בערסיה, וכך אמר וצוה מחמת מיתה, שאחר מיתתו, אותו שהוא ראוי לירש אותו מדאורייתא, יירש סך — — — ושאר כל הנכסים מותר על אלו הסך הנ"ל הן כסף או שוה כסף, הן משכנות או חובות בשטר או בעל־פה, מזומנים או אשראי, ראוי או מוחזק, טמון וגלוי, כלי בית משוה פרוטה ומעלה, כל אותו מותר יטול מר — — — בן — — — ויהיו לו וליורשיו אחרי לחלוטין, לעשות עם אותו מותר כמו עם שאר נכסיו בלי הפרש, וכל מי שיבוא לערער על צוואה זו, יהיו דברי המערער בטלין ומבוטלין. וכך אמר לנו ר' — — — הנ"ל: שטר צוואה זו כתבוהו בשוקא וחתמוהו בברא, כי היכי דלא להוי כמלתא דטמירתא, רק גלוי ומפורסם לכל, וכך מת כמ"ר — — — מתוך אותו חולי, וחיים לכל ישראל שבק, ומה שנעשה בפנינו ומה שצוה בפנינו בצוואת שכיב מרע, היה היום יום — — — כתבנו וחתמנו הכל שריר וקיים.

נאום — — — — — — — — — — — — —

ונאום — — — — — — — — — — — — —

שטר שותפות

זכרון עדות שהיתה לפנינו עדים ח"מ ב — — — — לחודש — — — שנת — — — לבריאת עולם למנין שאנו מונין כאן בעיר — — — איך שבאו לפנינו שני הצדדים דהיינו מר — — — בן — — — ומר — — — בן — — — ואמרו לנו הוו עלינו עדים כשרים ונאמנים וקנו מכל אחד מאתנו בקאג"ס וכתבו בכל לשון של זכות ויפוי כח ובכל אופן היותר מועיל ואף חתמו ונתנו ליד כל אחד ואחד מאתנו להיות לו לעדות לזכות ולראיה איך שנשתתפנו יחד בשיתוף גמור כראוי וכדחזי להתקיים לפי תקנת חז"ל, וכמ"ר — — — הנ"ל הניח לתוך השותפות סך — — — וכמ"ר — — — הנ"ל הניח לתוך השותפות סך — — — וכל אחד מאתנו הנ"ל מחויב להתעסק ולהטריח עצמו בכל עסק השותפות בכל יכלתו שאפשר ובאמונה וכל הרווחים שיזמין ה' לנו הן לשנינו יחד או לאחד מאתנו לבד ואפילו סרסרות ומציאות נחלוק יחד שוה בשוה חלק כחלק הן לריוח הן להפסד ח"ו, והשותפות יהא נמשך עד — — — מהיום. וקנינא מכל אחד מן הצדדים להצד שכנגדו על כל מה דכתוב ומפורש לעיל במנא דכשר למקנא ביה והכל שריר וקיים.

נאום — — — — — — — — — — —

ונאום — — — — — — — — — — — —

שטרי בירורין
(פשרה — קאמפראמיס)

חתימות ידינו דלמטה תעיד עלינו כמאה עדים כשרים ונאמנים שאנחנו חתומי מטה בררנו יחד שני הדיינים מו"ה — — — — בן — — ומו"ה — — — — בן — — וקבלנו אותם עלינו לדון בינינו כפי ראות עיניהם, או לפשר בינינו כפי אשר ימצאו ביניהם, ואם לא יוכלו שני הדיינים הנ"ל להשוות יחד, יבררו הם עוד שלישי וכל מה שיפסקו עלינו או יפשרו בינינו הכל לפי ראות עיניהם, מחויבים אנחנו לשמוע דבריהם, וכל אחד מאתנו חתומי מטה לא יטה ימין ושמאל מדבריהם, ולא יפול דבר ארצה מכל מה שימצאו בינינו בין דין בין פשרה ככח בית־דין יפה, כאלו עמדנו לדון בבי דינא דרבינא ורב אשי, וכל אחד מאתנו חתומי מטה אשר ימרה את פי הדיינים הנ"ל בכל אשר יאמרו בענין זה בין דרך פסק ובין דרך פשר, בין מעצמם בין שישאלו מרב אחר, יוקנס בסך — — — וכל זה קבלנו עלינו בחרם גמור ובשבועה דאורייתא ובתקיעת כף בפועל ממש לאשר ולקיים כל הנ"ל דלא כאסמכתא ודלא כטופסי דשטרא, לעדות ולראיה כתבנו וחתמנו יום — — לחודש — — שנת — — פה — —

(וחותמין הבעלי דינין):

נאום — — — — — — — — — — — —

ונאום — — — — — — — — — — — —

נוסח כתב הכשר

להיות לראיה ביד הנגיד (פב"פ) מעיר פ' בארצות פ' אשר קנה סך: (עשרים וחמש חביות, או אַקסהאַפט, או צלוחית יין, יין שרוף, או צוקער, או חמאה, או פירות יבשות) של פסח בחותם מספר — — — זה היי"ש או וכו', נעשה פה בפאבריק של הנגיד (פב"פ) ונעשה מתחלה רק לשם פסח, והכלים המה נשמרים משנה לשנה לשם פסח, ונעשה בשמירה מעולה על פי השגחתנו, וגם הועמד מאתנו משגיח נאמן להשגיח על כל דבר עשיית היי"ש או וכו' הנ"ל, שיהיה בהכשר גמור לפסח. וכשיובא היי"ש הנ"ל (או שארי מיני מאכל ומשקה הנ"ל) חתום בחותם דלמטה מאתנו ח"מ, וגם חתום בחתימה של הגביר (פב"פ) הנ"ל, אז מותר לכל ישראל לשתות (לאכול) מהם בחג הפסח אף למהדרים. ולראיה באנו עה"ח היום יום ג' ד' לחדש ניסן שנת — — — פה ק"ק — — —

נאום — — — — — — — — — רב דפה.

ונאום — — — — — — — — — — — —

(חותם)

נוסח אחר

היום יום — — — התר"ע — פק"ק — — — —

מכיר אני החתום מטה את הגביר היקר (פב"פ) נ"י כי הוא גבר תמים ומתהלך את האלהים, משאו ומתנו באמונה, בפיו ובלבו שלם עם האלהים ועם בני אדם, ומובטחני עליו שלא יוציא תקלה מתחת ידו: לכן כל אדם יסמוך עליו בלב בטוח ובנפש שקטה לקנות ממנו יין (או שארי מיני מאכל ומשקה) על פסח בלי שום חשש ופקפוק.

כה דברי הצעיר רב דפה — — — — — — — — — —

הק' — — — — — — — — — — — — —

(חותם)

נוסח אחר

הנני מעיד לפני אחינו בני ישראל, שהאווזין והתרנגולים והיונים של האשה — — — מעיר — — — נשחטו ממני על פי דיני חמש הלכות שחיטה כדין וכדת, ומותר לאכול מהם בכל תפוצות ישראל.

(שם העיר) יום — לחודש — — שנת — — לפ"ק.

נאום — — — — — — — — — שוחט דמתא מפה.

(חותם)

נוסח אחר

זה הכתב יהיה לראיה ביד הטבח (הקצב) (פב"פ) שהבשר מן הבהמה גסה ומן הבהמה דקה (או שהעגלים, או שהעזים, או שהכבשים) אשר הביא חתום בחותם דלמטה ממני ח"מ, נשחט ונבדק ממני היום יום — — — — לחודש — — — עפ"ד הלכות שחיטה ובדיקה כדת משה וישראל ובדיני חז"ל, ומותר לאכול ממנו אף למהדרים.

(שם העיר) יום — — לחודש — — — התר" לפ"ק.

נאום — — — — — — ש"ץ ושו"ב ונאמן דפה.

(חותם)

נוסח כתב הודעה לשוחטים
נוסח אחר

שפת אמת תכון לעד בעדות נאמנה, איך (הרבני) הב' (פב"פ) למד אצלי כל דיני שחיטות ובדיקות על בורי'. וגדול שמושו יותר מלמודו בכל אופני תיקון והשחזת הסכין והרגיש בפגימה דקה מן הדקה להיות ראוי לשחיטת עופות דקות וגסות בתכלית הדיוק היטב הדק חד וחלק. ועתה הנני מוסר מודעה בכתב עדותי ששחט לפני וגם חברי הרב המופלג וכו פב"פ משוחטי דמתא פה ק"ק פלונית עומד על גבו ובדק הריאה ומיעך סרכות באומן יד ואתמחי גברי בכל דיני בדיקות הריאה בספר לקיטת יצחק וזבחי תמים וספרי זבח מהגאונים האחרונים המפורסמים להיות שו"ב בכל תפוצות ישראל ועל פיהו

ישק כל עמו, ובפרט (שהרבני) ה"ב הנ"ל ידוע בכשרון מעשיו לאיש ירא אלקים ועוסק במלאכת הקודש באמונה להזהר בכל מיני זהירות כדחזי לצורבא מרבנן שיהא כשר לעבודה ומוסמך בקבלה ורשותא דמרא אב"ד מורה הוראה בישראל להיות מותר לאכול משחיטתו בלי שום מיחוש בלל וכלל.

פק"ק — — יום — — בחודש — — — — שנת תרע" — לפ"ק.

נאום — — — — — — — שו"ב דמתא ק"ק הנ"ל.

(חותם השוחט)

נוסח כתב קבלה לשוחטים

נדרשתי לאשר שאלני ה"ה (הרבני) הב' פב"פ הנודע לי מכבר ועכשיו ביותר לאיש ירא אלקים (וצורבא מרבנן) שעמד לפני לנסיון על הלכות שו"ב ובכור הבחינה מצאתי את לבבו נאמן, פיו ולבו שוין בדיני שחיטות ובדיקות הריאה השגורים אצלו כמונחים בקופסא דמי וגם ידיו רב לו בתיקון הסכין בבקיאות נפלא באיזהו מקומן של זבחים, והרגיש בפגימה דקה מן הדקה בחגירת הצפורן כל דהו ואף זו ששחט לפני ג' עופות והשוחט דמתא רואה ולא התעלף, לזאת גם ידי תכון עמו בכתב הרשאה וקבלה (מהיום דלמטה עד שלש שנים בתנאי שצריך לחדש את נסיונו אח"כ לפני מורה הוראה) ועתה ראוי לו לספחהו אל אחת הכהונות ומותר לכל ישראל לאכול משחיטתו.

פק"ק — — יום — — לחודש — — שנת — — — לפ"ק.

נאום — — — — — — — — — — חופק"ק הנ"ל.

(חותם האב"ד או המ"צ)

נוסח כתב פטורים בין חתן לכלה

על כתיבת התנאים, שנכתבו בק"ק פלונית ביום פלוני בחדש פלוני בשנת פ', בין הב' פ' ובין הבתולה הכלה פ', הי' כתיבתם בקישור גמור, כדין וכדת, בחרם ושבועה ובחצי נדן קנס, מצד העובר לצד המקיים; ועתה נעשה פירוד בינותם, וחזרו ופשרו עצמם הצדדים הנ"ל, לנתק קשר השדוכין, ולבטל הקשר וכל ההתחייבות הנכתבים בתנאים הנ"ל; והנה בדבר שבממון פשרו עצמן, שאין שום תביעה ביניהם אפילו שוה פרוטה; ובענין החרם ושבועה וקנס מחלו זה לזה; והבתולה הנ"ל מחלה במעמד אביה או אחיה או אמה, וגם הב' פב"פ הנ"ל מחל להבתולה פב"פ הנ"ל את החרם והשבועה הנכתבים בקשור התנאים, וגם חרם הקהלות מחלו זה לזה; ועתה רשאי הב' פב"פ הנ"ל לעשות שידוך אחר כרצונו וחפצו, בלי שום מוחה; וגם הבתולה הכלה הנ"ל רשאית לעשות שידוך אחר כרצונה, בלי שום מוחה. כל הנ"ל קבלו עליהם לאשר ולקיים בכל תוקף ועוז, וגם בקבלת קנינים ע"י מנא דכשר למקני ביה וע"י עדים החתומים למטה.

כל זה נעשה פה ק"ק פלונית יום פ' חדש פ' בשנת פ'.

(חתימת החתן) (חתימת הכלה) (או במסירת הקולמוס)

בפנינו מחלו הצדדים הנ"ל זה לזה את השידוך, וגם מחלו זה לזה את כל ההתחייבות הנכתבים בתנאים הנ"ל, פה ק"ק פ' יום פ' בחדש פ' שנת פ' לפ"ק.

(פלוני) — — — — — — — — — — — — עד

(פלוני) — — — — — — — — — — — — עד

לחינוך ספר תורה חדש

(כשמביאין אותו לבית הכנסת והכנסתו בארון הקודש)

אחר תפלת מנחה

מזמור י"ט. ע"ח עד פסוק ז', קי"א, קי"ב, קט"ז

ויהי בנסוע הארון וכו'

ולוקחים ס"ת הישנים והולכים לקראת הס"ת החדש, ומנגן הש"ץ:

הבו גודל לאלהינו ותנו כבוד לתורה.

והקהל עונין:

ברוך שנתן תורה וכו' עד לכל החוסים בו.

והחזן אומר:

ואתם הדבקים וכו'.

ועושים הקפות. והחזן מגביה הס"ת ואומר:

וזאת התורה וכו' עד ויאדיר.

ואח"כ יעשה החזן מי שברך למחנך הס"ת:

מי שברך וכו' לאיש נדיב לב אשר נשאו ואשר נדבה רוחו אותו לתת מתנה לביה"כ לצרכי צבור, לכבוד

זמקום ולכבוד התורה ולכבוד העדה הקדושה פב"ב ואת אשתו ואת בניו ובנותיו ואת כל משפחתו וכו'.

והחזן מנגן:

יהללו, הודו על ארץ, לדוד מזמור, ובנחה יאמר,

ומכניסים כל הס"ת להיכל ואומרים:

עלינו לשבח, אדון עולם.

סדר נענועים

הודו	מזרח
לה'	——
כי	דרום
טוב	מערב
כי	צפון
לעולם	מעלה
חסדו	מטה
אָ—	מזרח
נא	דרום
ה'	——
הו—	מערב
שי—	צפון
עה	מעלה
נא	מטה

מי שברך לגרים

מי שברך אברהם אבינו ראש לגרים, ויאמר אליו התהלך לפני והיה תמים, ואתנה בריתי ביני ובינך, הוא יברך ויחזק ויאמץ את הגר הצדק, שבא לחסות תחת כנפי אלהי ישראל, חתם בבשרו אות ברית קודש, רחץ במים וטהר, נלוה אל ה׳ לשרתו ולאהבה את שם ה׳ להיות לו לעבד, ועלה היום ראשונה לתורה צוה לנו משה, ויקרא שמו בישראל — — — בן אברהם. ומלאה הארץ דעה את ה׳ כמים לים מכסים. והיה ה׳ למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה׳ אחד ושמו אחד, וכן יהי רצון ונאמר אמן:

BENEDICTION FOR A "GER"

May He who blessed our ancestor Abraham, the first "Ger," and said to him: "Go thou before Me and be righteous, and I will estabish my covenant between Me and thee,"—bless and strengthen and give courage to the righteous "Ger" who now enters the fold of the God of Israel; he has sealed the sign of the holy covenant on his flesh; he has been purified in the ritual waters; he has attached himself to God, to love Him and to serve Him. And this day he has been called for the first time to the holy Torah that God gave us through Moses. His name in Israel shall be.......ben Abraham "May the earth be filled with the understanding of God as waters fill the ocean bed."—"And God will reign over all the earth;—on that day the Almighty will be one." With the grace of God. Amen.

מי שברך למומרים השבים ליהדות

מי שברך אבותינו אברהם יצחק ויעקב, האל רחום וחנון, נושא עון ופשע וחטאה, אשר דבר ביד מלאכי, להשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם, הוא יברך ויחזק ויאמץ את פב"ב שחזר בתשובה שלמה אל ה' אלהינו ה' אחד, ושב בנפש חפצה אל אמונת אבותיו הטהורה והקדושה, הודה ועזב ורוחם, כמו שנאמר, ומודה ועוזב ירוחם, וכן יהי רצון, ונאמר אמן.

סדר המסכתות בשם תלמוד בבלי

ברכות עם משניות סדר זרעים

שבת	בבא מציעא
ערובין	בבא בתרא
פסחים	סנהדרין
שקלים	מכות
יומא	שבועות
סוכה	עדיות
ביצה	עבודה זרה
ראש השנה	אבות
תענית	הוריות
מגילה	זבחים
מועד קטן	מנחות
חגיגה	חולין
יבמות	בכורות
כתובות	ערכין
נדרים	תמורה
נזיר	כריתות
סוטה	מעילה
גטין	תמיד
קדושין	מידות
בבא קמא	קנים

נדה עם משניות סדר טהרות

לוח השקיעות לצמיתות

לידע תמיד סוף זמן קריאת שמע של שחרית וסוף
זמן תפלה וברכות קריאת־שמע וזריחה ושקיעה
באופק ארצות הברית אף לדעת הגר״א
זצללה״ה, זכותו יגן עלינו.

נעשה על־ידי

ר׳ יעקב זעליג ב״ר זאב יהודה גאָלדבערג
ניו יאָרק

אקטאבער

יום	זריחה	סוף זמן ק"ש	סוף זמן תפלה	שקיעת
1	5.55	8.52	9.51	5.44
2	5.56	8.52	9.51	5.42
3	5.57	8.52	9.51	5.40
4	5.58	8.53	9.51	5.39
5	6. 0	8.54	9.52	5.37
6	6. 1	8.54	9.52	5.35
7	6. 2	8.55	9.52	5.34
8	6. 3	8.55	9.52	5.32
9	6. 4	8.55	9.53	5.31
10	6. 5	8.56	9.53	5.29
11	6. 6	8.56	9.53	5.27
12	6. 7	8.56	9.53	5.26
13	6. 8	8.57	9.53	5.24
14	6. 9	8.57	9.53	5.23
15	6.10	8.57	9.53	5.21
16	6.11	8.58	9.54	5.20
17	6.12	8.58	9.54	5.18
18	6.14	8.59	9.55	5.17
19	6.15	9. 0	9.55	5.15
20	6.16	9. 0	9.55	5.14
21	6.17	9. 0	9.55	5.12
22	6.18	9. 1	9.55	5.11
23	6.19	9. 1	9.55	5. 9
24	6.20	9. 2	9.56	5. 8
25	6.21	9. 2	9.56	5. 7
26	6.22	9. 2	9.56	5. 5
27	6.24	9. 4	9.57	5. 4
28	6.25	9. 4	9.57	5. 3
29	6.26	9. 4	9.57	5. 1
30	6.27	9. 5	9.58	5. 0
31	6.28	9. 5	9.58	4.59

נאוועמבער

יום	זריחה	סוף זמן ק"ש	סוף זמן תפלה	שקיעה
1	6.29	9. 6	9.58	4.57
2	6.31	9. 7	9.59	4.56
3	6.32	9. 7	9.59	4.55
4	6.33	9. 8	10. 0	4.54
5	6.34	9. 8	10. 0	4.53
6	6.35	9. 9	10. 0	4.52
7	6.36	9. 9	10. 1	4.51
8	6.38	9.11	10. 2	4.50
9	6.39	9.11	10. 2	4.48
10	6.40	9.11	10. 2	4.47
11	6.41	9.12	10. 2	4.46
12	6.42	9.13	10. 3	4.46
13	6.44	9.14	10. 4	4.45
14	6.45	9.14	10. 4	4.44
15	6.46	9.15	10. 5	4.43
16	6.47	9.15	10. 5	4.42
17	6.48	9.16	10. 5	4.41
18	6.49	9.16	10. 6	4.40
19	6.50	9.17	10. 6	4.40
20	6.52	9.18	10. 7	4.39
21	6.53	9.19	10. 8	4.38
22	6.54	9.20	10. 8	4.38
23	6.55	9.20	10. 9	4.37
24	6.56	9.21	10. 9	4.36
25	6.58	9.22	10.10	4.36
26	6.59	9.23	10.11	4.35
27	7. 0	9.23	10.11	4.35
28	7. 1	9.24	10.12	4.34
29	7. 2	9.25	10.12	4.34
30	7. 3	9.25	10.13	4.34

דעצעמבער

יום	זריחה	סוף זמן ק״ש	סוף זמן תפלה	שקיעה
1	7. 4	9.26	10.13	4.33
2	7. 5	9.27	10.14	4.33
3	7. 6	9.27	10.15	4.33
4	7. 7	9.28	10.15	4.33
5	7. 8	9.29	10.16	4.32
6	7. 9	9.29	10.16	4.32
7	7.10	9.30	10.17	4.32
8	7.11	9.31	10.18	4.32
9	7.12	9.32	10.18	4.32
10	7.13	9.32	10.19	4.32
11	7.14	9.33	10.20	4.32
12	7.14	9.33	10.20	4.33
13	7.15	9.34	10.21	4.33
14	7.16	9.35	10.21	4.33
15	7.17	9.36	10.22	4.33
16	7.17	9.36	10.22	4.33
17	7.18	9.37	10.23	4.34
18	7.19	9.37	10.24	4.34
19	7.19	9.37	10.24	4.34
20	7.20	9.38	10.25	4.35
21	7.20	9.38	10.25	4.35
22	7.21	9.39	10.26	4.36
23	7.21	9.39	10.26	4.36
24	7.22	9.40	10.27	4.37
25	7.22	9.41	10.27	4.38
26	7.23	9.41	10.28	4.38
27	7.23	9.42	10.28	4.39
28	7.23	9.42	10.28	4.39
29	7.24	9.43	10.29	4.40
30	7.24	9.43	10.29	4.41
31	7.24	9.43	10.30	4.42

יאנוואר

יום	זריחה	סוף זמן ק״ש	סוף זמן תפלה	שקיעה
1	7.24	9.43	10.30	4.43
2	7.24	9.44	10.30	4.44
3	7.24	9.44	10.30	4.44
4	7.25	9.45	10.31	4.45
5	7.25	9.45	10.32	4.46
6	7.25	9.45	10.32	4.47
7	7.25	9.45	10.32	4.48
8	7.25	9.46	10.33	4.49
9	7.24	9.45	10.32	4.50
10	7.24	9.45	10.33	4.51
11	7.24	9.46	10.33	4.52
12	7.24	9.46	10.33	4.53
13	7.23	9.45	10.33	4.54
14	7.23	9.46	10.33	4.55
15	7.23	9.46	10.34	4.56
16	7.22	9.46	10.34	4.58
17	7.22	9.46	10.34	4.59
18	7.21	9.45	10.34	5. 0
19	7.21	9.46	10.34	5. 1
20	7.20	9.45	10.34	5. 2
21	7.20	9.45	10.34	5. 3
22	7.19	9.45	10.34	5. 4
23	7.18	9.45	10.34	5. 6
24	7.18	9.45	10.34	5. 7
25	7.17	9.45	10.34	5. 8
26	7.16	9.44	10.33	5. 9
27	7.16	9.44	10.34	5.10
28	7.15	9.44	10.34	5.12
29	7.14	9.43	10.33	5.13
30	7.13	9.42	10.33	5.14
31	7.12	9.42	10.33	5.15

פעברואר

שקיעה	סוף זמן תפלה	סוף זמן ק"ש	זריחה	יום
5.16	10.32	9.42	7.11	1
5.18	10.32	9.42	7.10	2
5.19	10.32	9.41	7. 9	3
5.20	10.32	9.41	7 8	4
5.22	10.32	9.40	7. 7	5
5.23	10.31	9.40	7. 6	6
5.24	10.31	9.39	7. 5	7
5.25	10.31	9.39	7 4	8
5.26	10.30	9.38	7 3	9
5.28	10.30	9.38	7. 2	10
5.29	10.29	9.37	7. 0	11
5.30	10.29	9.36	6.59	12
5.32	10.29	9.36	6.58	13
5.33	10.29	9.36	6.57	14
5.34	10.28	9.34	6.55	15
5.35	10.27	9.34	6.54	16
5.36	10.27	9.33	6.53	17
5.38	10.26	9.32	6.51	18
5.39	10.26	9.32	6.50	19
5.40	10.26	9.31	6.49	20
5.41	10.25	9.30	6.47	21
5.42	10.24	9.30	6.46	22
5.43	10.23	9.28	6.44	23
5.44	10.23	9.28	6.43	24
5.46	10.23	9.28	6.42	25
5.47	10.22	9.26	6.40	26
5.48	10.22	9.26	6.39	27
5.49	10.21	9.25	6.37	28

מארטש

שקיעה	סוף זמן תפלה	סוף זמן ק"ש	זריחה	יום
5.50	10.20	9.24	6.36	1
5.51	10.19	9.23	6.34	2
5.53	10.19	9.22	6.32	3
5.54	10.18	9.21	6.31	4
5.55	10.17	9.20	6.29	5
5.56	10.17	9.20	6.28	6
5.57	10.16	9.18	6.26	7
5.58	10.16	9.18	6.25	8
5.59	10.15	9.17	6.23	9
6. 0	10.14	9.15	6.21	10
6. 2	10.14	9.15	6.20	11
6. 3	10.13	9.14	6.18	12
6. 4	10.12	9.13	6.16	13
6. 5	10.11	9.12	6.15	14
6. 6	10.10	9.11	6.13	15
6. 7	10.10	9.10	6.12	16
6. 8	10. 9	9. 9	6.10	17
6. 9	10. 8	9. 8	6. 8	18
6.10	10. 8	9 7	6. 7	19
6.11	10. 7	9. 6	6. 5	20
6.12	10. 6	9. 5	6. 3	21
6.13	10. 5	9. 4	6. 2	22
6.14	10. 4	9. 3	6. 0	23
6.16	10. 4	9. 2	5.58	24
6.17	10. 3	9. 2	5.57	25
6.18	10. 2	9. 0	5.55	26
6.19	10. 2	9. 0	5.54	27
6.20	10. 1	8.59	5.52	28
6.21	10. 0	8.57	5.50	29
6.22	9.59	8.56	5.48	30
6.23	9.59	8.56	5.47	31

אפריל

יום	זריחה	סוף זמן ק"ש	סוף זמן תפלה	שקיעה
1	5.45	8.54	9.58	6.24
2	5.44	8.54	9.57	6.25
3	5.42	8.53	9.56	6.26
4	5.40	8.51	9.55	6.27
5	5.39	8.51	9.55	6.28
6	5.37	8.50	9.54	6.29
7	5.35	8.48	9.53	6.30
8	5.34	8.48	9.53	6.31
9	5.32	8.47	9.52	6.32
10	5.31	8.46	9.51	6.33
11	5.29	8.45	9.50	6.34
12	5.27	8.44	9.49	6.35
13	5.26	8.43	9.49	6.36
14	5.24	8.42	9.48	6.38
15	5.23	8.42	9.48	6.39
16	5.21	8.40	9.47	6.40
17	5.20	8.40	9.47	6.41
18	5.18	8.39	9.46	6.42
19	5.16	8.37	9.45	6.43
20	5.15	8.37	9.44	6.44
21	5.14	8.36	9.44	6.45
22	5.12	8.35	9.43	6.46
23	5.11	8.35	9.43	6.47
24	5. 9	8.33	9.42	6.48
25	5. 8	8.33	9.41	6.49
26	5. 6	8.32	9.40	6.50
27	5. 5	8.31	9.40	6.51
28	5. 4	8.31	9.40	6.52
29	5. 2	8.29	9.39	6.53
30	5. 1	8.29	9.38	6.54

מאי

יום	זריחה	סוף זמן ק"ש	סוף זמן תפלה	שקיעה
1	5. 0	8.28	9.38	6.55
2	4.58	8.27	9.37	6.56
3	4.57	8.27	9.37	6.57
4	4.56	8.26	9.36	6.58
5	4.54	8.25	9.35	6.59
6	4.53	8.24	9.35	7. 0
7	4.52	8.24	9.35	7. 1
8	4.51	8.23	9.34	7. 2
9	4.50	8.22	9.34	7. 3
10	4.49	8.22	9.34	7. 4
11	4.48	8.22	9.33	7. 5
12	4.47	8.21	9.33	7. 6
13	4.46	8.21	9.33	7. 7
14	4.45	8.20	9.32	7. 8
15	4.44	8.20	9.32	7. 9
16	4.43	8.19	9.32	7.10
17	4.42	8.19	9.31	7.11
18	4.41	8.18	9.31	7.12
19	4.40	8.18	9.31	7.13
20	4.39	8.17	9.30	7.14
21	4.38	8.17	9.30	7.15
22	4.37	8.16	9.30	7.16
23	4.37	8.17	9.30	7.17
24	4.36	8.16	9.30	7.18
25	4.35	8.16	9.29	7.19
26	4.35	8.16	9.29	7.19
27	4.34	8.15	9.29	7.20
28	4.33	8.15	9.29	7.21
29	4.33	8.15	9.29	7.22
30	4.32	8.14	9.29	7.23
31	4.32	8.14	9.29	7.23

יוני

יום	זריחה	סוף זמן ק"ש	סוף זמן תפלה	שקיעה
1	4.31	8.14	9.28	7.24
2	4.31	8.14	9.29	7.25
3	4.30	8.14	9.28	7.26
4	4.30	8.14	9.28	7.26
5	4.30	8.14	9.29	7.27
6	4.29	8.13	9.28	7.28
7	4.29	8.13	9.28	7.28
8	4.29	8.14	9.29	7.29
9	4.28	8.13	9.28	7.30
10	4.28	8.13	9.28	7.30
11	4.28	8.13	9.29	7.31
12	4.28	8.13	9.29	7.31
13	4.28	8.14	9.29	7.32
14	4.28	8.14	9.29	7.32
15	4.28	8.14	9.29	7.32
16	4.28	8.14	9.29	7.33
17	4.28	8.14	9.29	7.33
18	4.28	8.14	9.30	7.34
19	4.28	8.14	9.30	7.34
20	4.28	8.14	9.30	7.34
21	4.28	8.14	9.30	7.34
22	4.28	8.14	9.30	7.35
23	4.29	8.15	9.31	7.35
24	4.29	8.15	9.31	7.35
25	4.29	8.15	9.31	7.35
26	4.30	8.16	9.31	7.35
27	4.30	8.16	9.31	7.35
28	4.30	8.16	9.31	7.35
29	4.31	8.17	9.32	7.35
30	4.31	8.17	9.32	7.35

יולי

יום	זריחה	סוף זמן ק"ש	סוף זמן תפלה	שקיעה
1	4.32	8.17	9.33	7.35
2	4.32	8.17	9.33	7.35
3	4.33	8.18	9.33	7.35
4	4.33	8.18	9.33	7.35
5	4.34	8.19	9.34	7.34
6	4.34	8.19	9.34	7.34
7	4.35	8.19	9.34	7.34
8	4.36	8.20	9.35	7.34
9	4.36	8.20	9.35	7.33
10	4.37	8.21	9.35	7.33
11	4.38	8.21	9.36	7.32
12	4.38	8.21	9.36	7.32
13	4.39	8.22	9.36	7.32
14	4.40	8.22	9.37	7.31
15	4.40	8.22	9 36	7.30
16	4.41	8.23	9.37	7.30
17	4.42	8.23	9.37	7.29
18	4.43	8.24	9.38	7.29
19	4.44	8.25	9.38	7.28
20	4.44	8.25	9.38	7.28
21	4.45	8.25	9.39	7.27
22	4.46	8.26	9.39	7.26
23	4.47	8.26	9.40	7.26
24	4.48	8.27	9.40	7.25
25	4.49	8.27	9.40	7.24
26	4.50	8.28	9.41	7.23
27	4.51	8.28	9.41	7.22
28	4.52	8.29	9.41	7.21
29	4.52	8.29	9.41	7.20
30	4.53	8.29	9.41	7.19
31	4.54	8.30	9.42	7.18

אוגוסט

יום	זריחה	סוף זמן ק"ש	סוף זמן תפלה	שקיעה
1	4.55	8.30	9.42	7.16
2	4.56	8.30	9.42	7.15
3	4.57	8.31	9.42	7.14
4	4.58	8.31	9.43	7.13
5	4.59	8.32	9.43	7.12
6	5. 0	8.32	9.43	7.11
7	5. 1	8.33	9.44	7.10
8	5. 2	8.33	9.44	7. 8
9	5. 3	8.34	9.44	7. 7
10	5. 4	8.34	9.44	7. 6
11	5. 5	8.35	9.45	7. 5
12	5. 6	8.35	9.45	7. 3
13	5. 7	8.35	9.45	7. 2
14	5. 8	8.36	9.45	7. 1
15	5. 9	8.36	9.45	6.59
16	5.10	8.37	9.46	6.58
17	5.11	8.37	9.46	6.56
18	5.12	8.37	9.46	6.55
19	5.13	8.38	9.46	6.54
20	5.14	8.38	9.46	6.52
21	5.15	8.39	9.47	6.51
22	5.16	8.39	9.47	6.49
23	5.17	8.39	9.47	6.48
24	5.18	8.40	9.47	6.46
25	5.19	8.40	9.47	6.45
26	5.20	8.40	9.47	6.43
27	5.21	8.41	9.48	6.42
28	5.22	8.41	9.48	6.40
29	5.23	8.42	9.48	6.39
30	5.24	8.42	9.48	6.37
31	5.25	8.42	9.48	6.35

סעפטעמבער

יום	זריחה	סוף זמן ק"ש	סוף זמן תפלה	שקיעה
1	5.26	8.43	9.48	6.34
2	5.27	8.43	9.48	6.32
3	5.28	8.43	9.49	6.31
4	5.29	8.44	9.49	6.29
5	5.30	8.44	9.49	6.27
6	5.31	8.44	9.49	6.26
7	5.32	8.45	9.49	6.24
8	5.33	8.45	9.49	6.22
9	5.34	8.45	9.49	6.21
10	5.35	8.46	9.49	6.19
11	5.36	8.46	9.49	6.17
12	5.37	8.46	9.50	6.16
13	5.38	8.47	9.50	6.14
14	5.39	8.47	9.50	6.12
15	5.40	8.47	9.50	6.11
16	5.41	8.48	9.50	6. 9
17	5.42	8.48	9.50	6. 7
18	5.42	8.48	9.50	6. 6
19	5.43	8.48	9.50	6. 4
20	5.44	8.48	9.50	6. 2
21	5.45	8.48	9.50	6. 0
22	5.46	8.49	9.50	5.59
23	5.47	8.49	9.50	5.57
24	5.48	8.49	9.50	5.55
25	5.49	8.50	9.50	5.54
26	5.50	8.50	9.50	5.52
27	5.51	8.50	9.50	5.50
28	5.52	8.51	9.51	5.49
29	5.53	8.51	9.51	5.47
30	5.54	8.51	9.51	5.45

בְּרֵאשִׁית Genesis	שְׁמוֹת Exodus	וַיִּקְרָא Leviticus	בְּמִדְבַּר Numbers	דְּבָרִים Deuteronomy
בְּרֵאשִׁית	שְׁמוֹת	וַיִּקְרָא	בְּמִדְבַּר	דְּבָרִים
נֹחַ	וָאֵרָא	צַו	נָשֹׂא	וָאֶתְחַנַּן
לֶךְ לְךָ	בֹּא	שְׁמִינִי	בְּהַעֲלֹתְךָ	עֵקֶב
וַיֵּרָא	בְּשַׁלַּח	תַזְרִיעַ	שְׁלַח	רְאֵה
חַיֵּי שָׂרָה	יִתְרוֹ	מְצוֹרָע	קֹרַח	שׁוֹפְטִים
תּוֹלְדוֹת	מִשְׁפָּטִים	אַחֲרֵי מוֹת	חֻקַּת	כִּי תֵצֵא
וַיֵּצֵא	תְּרוּמָה	קְדוֹשִׁים	בָּלָק	כִּי תָבוֹא
וַיִּשְׁלַח	תְּצַוֶּה	אֱמֹר	פִּנְחָס	נִצָּבִים
וַיֵּשֶׁב	כִּי תִשָּׂא	בְּהַר	מַטּוֹת	וַיֵּלֶךְ
מִקֵּץ	וַיַּקְהֵל	בְּחֻקֹּתַי	מַסְעֵי	הַאֲזִינוּ
וַיִּגַּשׁ	פְקוּדֵי			וְזֹאת הַבְּרָכָה
וַיְחִי				

לוח תמידי

המראה את קריאת הפרשיות וההפטרות בכל שבת
ושבת מדי שנה בשנה לעד ולעולמי עולמים.
בלוח הזה ימצא כל איש בנקל את הסדרה
וההפטרה לכל בר מצוה בעתו וזמנו.

מסודר בסדר נכון ובדיוק רב

—— מאת ——

דובער אלפערין

1 שנים פשוטות

	נכה	בשה	בחג	הכז	השא	זשג	זחא
	תרפח תרצא תשטו תשלה תשמב תשסב תשסו תשסט תשפו תתיג	תשב תשנו תשה תשנט תשט תשס תשיב תשסג תשכט תת תשלב תתז תשלט תתי	תרצט תשכו תשנג תשעג תשעז תשצז תתד	תרצד תשמח תרצז תשנא תשא תשנח תשד תשעב תשו תשעה תשיח תשעח תשכא תשפט תשכד תשצב תשכח תשצו תשלא תשצט תשמה תתב	תשלד תשנד תשפה תתה	תרצג תשסד תרצו תשע תשיג תשפח תשטז תשצא תשכ תשצד תשכג תתיא תשמ תתטו תשמג תתיח תשמז תתכא תשנ	תרצ תשי תשלו תשסא תשפא תתח
א	ז ח תשרי	ז ו תשרי	ז ז תשרי				
ב				ז ג תשרי	ז ג תשרי	ז ח תשרי	ז ח תשרי
ג	ז יב	ז יג	ז יג				
ד	ז יט	ז כ	ז כ	ז יז	ז יז		
ה	ז כו	ז כז	ז כז	ז כד	ז כד		
ו						ז כט ס"ת	ז כט ס"ת
ז	ז ג חשון	ז ד חשון	ז ד חשון			ז ו חשון	ז ו חשון
ח				ז א חשון	ז א חשון		
ט	ז י	ז יא	ז יא	ז ח	ז ח	ז יג	ז יג
י	ז יז	ז יח	ז יח	ז טו	ז טו	ז כ	ז כ
יא	ז כד	ז כה	ז כה	ז כב	ז כב	ז כז	ז כז
יב	ז ב כסלו	ז ב כסלו	ז ג כסלו			ז ד כסלו	ז ה כסלו
יג				ז כט מחר חו'	ז כט מחר חו'		
יד	ז ט	ז ט	ז י	ז ז כסלו	ז ו כסלו	ז יא	ז יב
טו	ז טז	ז טז	ז יז	ז יד	ז יג	ז יח	ז יט
טז	ז כג	ז כג	ז כד	ז כא	ז כ		
יז						ז	ז כו
יח	ז ל	ז ל					
יט			ז ב טבת	ז כח	ז כז		
כ						ז ב טבת	
כא							ז ד טבת
כב	ז ז טבת	ז ז טבת	ז ט	ז ה טבת	ז ד טבת	ז ט	ז יא
כג	ז יד	ז יד	ז טז	ז יב	ז יא	ז טז	ז יח
כד	ז כא	ז כא	ז כג	ז יט	ז יח	ז כג	ז כה
כה	ז כח	ז כח		ז כו	ז כה		ז ג שבט
כו			ז א שבט			ז א שבט	
כז	ז ו שבט	ז ו שבט	ז ח	ז ד שבט	ז ג שבט	ז ח	ז י
כח	ז יג	ז יג	ז טו	ז יא	ז י	ז טו	ז יז
כט	ז כ	ז כ	ז כב	ז יח	ז יז	ז כב	ז כד
ל					ז כד		
לא	ז כז שקלים	ז כז שקלים		ז כה שקלים			
לב			ז כט שקלים			ז כט שקלים	
לג							ז א אדר שק'
לד					ז א אדר שק'		
לה	ז ד אדר	ז ד אדר	ז ו אדר	ז ב אדר		ז ו אדר	
לו							ז ח זכור
לז	ז יא זכור	ז יא זכור	ז יג זכור	ז ט זכור	ז ח זכור	ז יג זכור	
לח							ז טו
לט	ז יח פרה	ז יח פרה	ז כ פרה			ז כ פרה	ז כב פרה
מ				ז טז	ז טו		
מא	ז כה חודש	ז כה חודש	ז כז חודש			ז כז חודש	
מב				ז כג פרה			
מג							ז כט חודש
מד					ז כב פרה		
מה					ז כט חודש		

1 שנים פשוטות

לוח תמידי לכל שנות עולם

למצא בנקל בלי שום טרח איזו סדרה והפטרה קורין בשבת זו ואיזו בשבת האחרת, כי שנות עולם משתנין לארבעה עשר פנים, וזה גורם לשנוי בקריאה. בלוח הזה ימצא כל איש את סדר הקריאה וההפטרה לכל שבת ושבת. לדוגמא: איזה סדרה והפטרה קורין בשבת כ״ט שבט תרצ״ט? הבט וראה בתחילה באיזה לשכה מן הארבע עשרה פנים רשומה שנת תרצ״ט ומצאתיה בלשכת „בחג" של שנים פשוטות, שים עיניך אל השורה ל״ב ששם נמצא כ״ט שבט בזו הלשכה ואז בצד השני בשורה ל״ב תראינה עיניך סדר משפטים והתפטרה של פרשת שקלים.

א	וילך	שובה ישראל עד יכשלו בם (הושע יד), ואומר בך תקעו עד עמי לעולם (יואל י״א)
ב	האזינו	שובה ישראל עד יכשלו בם (הושע י״ד) ואומר בך תקעו עד עמי לעולם (יואל י״ד)
ג	האזינו	וידבר דוד עד לדוד ולזרעו עד עולם (שמואל ב׳ כ״ב)
ד	שבת חוהמו״עס	ויהי ביום ההוא עד ושהרו את הארץ (יחזקאל ל״ח)
ה	בראשית	כה אמר האל עד ואחרי לא יהי׳ (ישעי׳ מ״ב)
ו	בראשית	ויאמר לו יהונתן מחר חודש עד ובין זרעך עד עולם (שמואל א׳ כ׳)
ז	נח	רני עקרה לא ילדה עד כי פארך (ישעי׳ נ״ד)
ח	נח	כה אמר ד׳ השמים כסאי עד לפני אמר ד׳ (ישעי׳ ס״ו)
ט	לך־לך	למה תאמר יעקב עד ישראל תתהלל (ישעי׳ מ׳)
י	וירא	ואשה אחת מנשי בני הנביאים עד בגה ותצא (מלכים ב׳ ד׳)
יא	חיי שרה	והמלך דוד זקן עד המלך דוד לעולם (מלכים א׳ א׳)
יב	תולדות	משא דבר ד׳ עד כי מלאך ד׳ צבאות הוא (מלאכי א׳)
יג	תולדות	ויאמר לו יהונתן מחר חודש עד ובין זרעך עד עולם (שמואל א׳ כ׳)
יד	ויצא	ויברח יעקב שדה ארם עד ופושעים יכשלו בם (הושע י״ב)
טו	וישלח	חזון עובדי׳ עד והיתה לד׳ המלוכה (עובדי׳ א׳)
טז	וישב	כה אמר ד׳ עד מי לא ינבא (עמוס ב׳)
יז	וישב	רני ושמחי עד תשואות חן חן לה (זכרי׳ ב׳)
יח	מקץ	רני ושמחי עד תשואות חן חן לה וי״ש מוסיפין פ׳ ראשון ואחרון של שבת ר״ח ומחר חודש
יט	מקץ	רני ושמחי עד תשואות חן חן לה (זכרי׳ ב׳)
כ	מקץ	ויעש חירום עד להיכל זהב (מלכים א׳ ז׳)
כא	מקץ	ויקץ שלמה עד מלך על כל ישראל (מלכים א׳ ג׳)
כב	ויגש	ויהי דבר ד׳ עד בתוכם לעולם (יחזקאל ל״ז)
כג	ויחי	ויקרבו ימי דוד עד ותכן מלכותו מאד (מלכים א׳ ב׳)
כד	שמות	הבאים ישרש יעקב עד ישראל ויצו (ישעי׳ כ״ז)
כה	וארא	כה אמר ד׳ עד וידעו כי אני ד׳ (יחזקאל כ״ח)
כו	וארא	כה אמר ד׳ השמים כסאי עד לפני אמר ד׳ (ישעי׳ ס״ו)
כז	בא	הדבר אשר דבר עד ונקה לא אנקך (ירמי׳ מ״ו)
כח	בשלח	ודבורה אשה נביאה עד ארבעים שנה (שופטים ד׳)
כט	יתרו	בשנת מות המלך עד תעשה זאת (ישעי׳ ו׳)
ל	משפטים	הדבר אשר היה עד את שבותם ורחמתים (ירמי׳ ל״ד)
לא	משפטים	ויכרות יהוידע עד לכהנים יהיו (מלכים ב׳ י״א)
לב	משפטים	ויכרות יהוידע עד לכהנים יהיו (מלכים ב׳ י״א) ומוסיפין פסוק ראשון ואחרון של מחר חודש
לג	משפטים	ויכרות יהוידע עד לכהנים יהיו (מלכים ב׳ י״א) ומוסיפין פסוק ראשון ואחרון של שבת ר״ח
לד	תרומה	ויכרות יהוידע עד לכהנים יהיו (מלכים ב׳ י״א) ומוסיפין פסוק ראשון ואחרון של שבת ר״ח
לה	תרומה	וד׳ נתן חכמה עד את עמי ישראל (מלכים א׳ ה׳)
לו	תרומה	ויאמר שמואל עד גבעת שאול (שמואל א׳ ט״ו)
לז	תצוה	ויאמר שמואל עד גבעת שאול (שמואל א׳ ט״ו)
לח	תצוה	אתה בן אדם עד נאום ד׳ אלהים (יחזקאל מ״ג)
לט	תשא	ויהי דבר ד׳ עד וידעו כי אני ד׳ (יחזקאל ל״ו)
מ	תשא	ויהי ימים רבים עד ד׳ הוא האלהים (מלכים א׳ י״ח)
מא	ויקהל פקודי	כל העם הארץ עד איש מאחוזתו (יחזקאל מ״ה)
מב	ויקה׳ פקודי	ויהי דבר ד׳ עד וידעו כי אני ד׳ (יחזקאל ל״ו)
מג	ויקהל פקודי	כל העם הארץ עד איש מאחוזתו (יחזקאל מ״ה) ומוסיפין פסוק ראשון ואחרון של מחר חודש
מד	ויקה׳	ויהי דבר ד׳ עד וידעו כי אני ד׳ (יחזקאל ל״ו)
מה	פקודי	כל העם הארץ עד איש מאחוזתו (יחזקאל מ״ה) ומוסיפין פסוק ראשון ואחרון של מחר חודש

2 שנים פשוטות

		גכה		בשה		בחג		הכז		השא		זשג		זחא
		תרצא תשטו תשלה תשמב תשסב תשסט תשעו תשפו תתיג		תשב תשנו תשה תשנט תשט תשפ תשיב תשפג תשכט תת תשלב תתז תשלט תתי		תרצט תשכו תשנג תשעג תשעז תשצז תתד		תרצד תשמח תרצז תשנא תשא תשנה תשד תשעב תשז תשעה תשיח תשעח תשכא תשפט תשכד תשצב תשכח תשצו תשלא תשצט תשמה תתב		תשלד תשנד תשפה תתה		תרצג תשסד תרצו תשע תשיג תשפח תשטז תשצא תשכ תשצד תשכג תתיא תשם תתטו תשמג תתיח תשמז תתכא תשנ		תרצ תשי תשלז תשסא תשפא תתח
א	ז	ג ניסן		ג ניסן		ה ניסן			ז	ז ניסן	ז	ח ניסן	ז	ו ניסן
ב							ז	א ניסן פ״ח						
ג	ז	י ניסן	ז	י	ז	יב	ז	ח	ז	יד	ז	יב		יד
ד		טו פסח		טו פסח		טו	ז	טו פסח		טו פסח		טו פסח		טו פסח
ה		טז		טז		טז		טז		טז		טז		טז
ו	ז	יז	ז	יז	ז	יט					ז	יט		
ז	ז	כא ז דפסח				כא ז׳ דפסח		כא ז דפסח		כא ז דפסח		כא ז דפסח	ז	כא ז דפסח
ח		כב אחרון				כב אחרון		כב אחרון		כב אחרון		כב אחרון		כב אחרון
ט	ז	כד	ז	כד	ז	כו			ז	כח	ז	כו	ז	כח
י							ז	כט						
יא	ז	א אייר		א אייר										
יב					ז	ג אייר	ז	ז אייר	ז	ח אייר	ז	ג אייר	ז	ה אייר
יג	ז	ח	ז	ח	ז	י	ז	יג	ז	יב	ז	י	ז	יב
יד	ז	טו	ז	טו	ז	יז	ז	כ	ז	יט	ז	יז	ז	יט
טו	ז	כב	ז	כב	ז	כד	ז	כג	ז	כו	ז	כד	ז	כו
טז	ז	כט	ז	כט										
יז					ז	ב סיון	ז	ה סיון	ז	ד סיון	ז	ב סיון	ז	ד סיון
יח		ו שבועות		ו		ו		ו		ו		ו		ו
יט	ז	ז		ז		ז		ז		ז		ז		ז
כ	ז	יד	ז	יד	ז	ט	ז	יב	ז	יא	ז	ט	ז	יא
כא	ז	כא	ז	כא	ז	טז	ז	יט	ז	יח	ז	טז	ז	יח
כב	ז	כח	ז	כח	ז	כג	ז	כו	ז	כה	ז	כג	ז	כה
כג	ז	ה תמוז	ז	ה תמוז			ז	ג תמוז	ז	ב תמוז			ז	ב תמוז
כד					ז	ל					ז	ל		
כה					ז	ז	ז	י	ז	ט	ז	ז	ז	ט
כו	ז	יב	ז	יב	ז									
כז	ז				ז	יד	ז	יז	ז	טז	ז	יד	ז	טז
כח	ז	יט	ז	יט	ז	כא	ז	כד	ז	כג	ז	כא	ז	כג
כט	ז	כו	ז	כו	ז	כח	ז	ב אב				כח		
ל									ז	א אב				א אב
לא	ז	ד אב		ד אב	ז	ו אב	ז	ט	ז	ח	ז	ו אב		ח
לב	ז	יא	ז	יא	ז	יג	ז	טז	ז	טו	ז	יג	ז	טו
לג	ז	יח	ז	יח	ז	כ	ז	כג	ז	כב	ז	כ	ז	כב
לד	ז	כה	ז	כה	ז	כז					ז	כז		
לה	ז						ז	ל						
לו	ז								ז	כט			ז	כט
לז	ז	ב אלול	ז	ב אלול	ז	ד אלול	ז	ז אלול	ז	ו אלול	ז	ד אלול	ז	ו אלול
לח	ז	ט	ז	ט	ז	יא	ז	יד	ז	יג	ז	יא	ז	יג
לט	ז	טז	ז	טז	ז	יח	ז	כא	ז	כ	ז	יח	ז	כ
מ							ז	כח	ז	כז			ז	כז
מא	ז	כג		כג	ז	כה					ז	כה		

2 שנים פשוטות

לוח תמידי לכל שנות עולם

למצא בנקל בלי שום טרח איזו סדרה והפטרה קורין בשבת זו ואיזו בשבת האחרת, כי שנות עולם משתנין לארבעה עשר פנים, וזה גורם לשנוי בקריאה. בלוח הזה ימצא כל איש את סדר הקריאה וההפטרה לכל שבת ושבת. לדוגמא: איזה סדרה והפטרה קורין בשבת כ"ט ניסן „תרצ"ד"? הבט וראה בתחילה באיזה לשכה מן הארבע עשרה פנים רשומה שנת „תרצ"ד" ומצאתיה בלשכת „הכז" של שנים פשוטות. שים עיניך אל השורה י' ששם נמצא כ"ט ניסן בזו הלשכה ואז בצד השני בשורה י' תראינה עיניך סדר שמיני וההפטרה של מחר חודש.

א	ויקרא	עם זו יצרתי עד ובישראל אתפאר (ישעיה מ"ג)
ב	ויקרא	כל העם הארץ עד איש מאחוזתו (יחזקאל מ"ה) ומוסיפין פסוק ראשון ואחרון של שבת ר"ח
ג	צו	וערבה לה' עד הגדול והנורא (מלאכי ג') ויש קורין וערבה רק כשחל ערב פסח בשבת
ד	א דפסח	ויאמר יהושע עד ויהי שמעו בכל הארץ (יהושע ג')
ה	ב דפסח	וישלח המלך עד ואחריו לא קם כמהו (מלכים ב' כ"ג)
ו	שבת חו"הם	היתה עלי עד ונתן לאחרים בידך (יחזקאל ל"ז)
ז	ז של פסח	וידבר דוד עד ולזרעו עד עולם (שמואל ב' כ"ב)
ח	אחרון ש"פ	עוד היום בנב עד בקרבך קדוש ישראל (ישעיה י')
ט	שמיני	ויוסף עוד דוד עד דבר נתן אל דוד (שמואל ב' ו')
י	שמיני	ויאמר יהונתן מחר חודש עד ובין זרעך עד עולם (שמואל א' כ')
יא	תזריע־מצורע	כה אמר ה' עד להשתחות לפני אמר ה' (ישעיה ס"ו)
יב	תזריע־מצורע	וארבעה אנשים עד בשער וימות (מלכים ב' ז')
יג	אחרי־קדושי'	הלא כבני כשיים עד אמר ה' אלהיך (עמוס ט')
יד	אמור	והכהנים הלוים עד לא יאכלו הכהנים (יחזקאל מ"ד)
טו	בהר־בחקתי	ה' עזי ומעזי עד כי תהלתי אתה (ירמיה ט"ז)
טז	במדבר	ויאמר לו יהונתן מחר חדש עד ובין זרעך עד עולם (שמואל א' כ')
יז	במדבר	והיה מספר בני ישראל עד וידעת את ה' (הושע ב')
יח	א דשבועות	ויהי בשלשים שנה עד ברוך כבוד ה' ממקומו (יחזקאל א')
יט	ב דשבועות	וה' בהיכל קדשו עד למנצח בנגינותי (חבקוק ג')
כ	נשא	ויהי איש אחד עד ובין אשתאול (שופטים י"ג)
כא	בהעלותך	רני ושמחי עד חן חן לה (זכריה ב')
כב	שלח	וישלח יהושע עד יושבי הארץ מפנינו (יהושע ב')
כג	קרח	ויאמר שמואל עד אתכם לו לעם (שמואל א' י"א)
כד	קרח	כה אמר ה' עד לפני אמר ה' (ישעיה ס"ו) ומוסיפין פסוק ראשון ואחרון של מחר חודש
כה	חקת	ויפתח הגלעדי עד מפני בני ישראל (שופטים י"א)
כו	חקת־בלק	והיה שארית יעקב עד והצנע לכת עם אלהיך (מיכה ה')
כז	בלק	והיה שארית יעקב עד והצנע לכת עם אלהיך (מיכה ה')
כח	פינחס	דברי ירמיהו עד תבא עליהם נאום ה' (ירמיה ו' ז')
כט	מטות־מסעי	שמעו דבר ה' עד אלוף נעורי אתה (ירמיה ב')
ל	מטות־מסעי	שמעו דבר ה' עד אלוף נעורי אתה (ירמיה ב') ויש מוסיפין פ' ראשון ואחרון של שבת ר"ח
לא	דברים	חזון ישעיהו עד ושביה בצדקה (ישעיה א')
לב	ואתחנן	נחמו נחמו עד איש לא נעדר (ישעיה מ')
לג	עקב	ותאמר ציון עזבני עד תודה וקול זמרה (ישעיה מ"ט)
לד	ראה	עניה סוערה עד כי מאוד (ישעיה נ"ד)
לה	ראה	עניה סוערה עד כי מאוד (ישעיה נ"ד) ומוסיפין פסוק ראשון ואחרון של שבת ר"ח ומחר חדש
לו	ראה	עניה סוערה עד כי מאוד (ישעיה נ"ד) ומוסיפין פסוק ראשון ואחרון של מחר חדש
לז	שופטים	אנכי אנכי הוא מנחמכם עד ומאסיפכם אלהי ישראל (ישעיה נ"א)
לח	תצא	רני עקרה עד מרחמך ה' (ישעיה נ"ד)
לט	תבוא	קומי אורי עד בעתה אחישנה (ישעיה ס')
מ	נצבים	שוש אשיש עד כל ימי עולם (ישעיה ס"א)
מא	נצבים־וילך	שוש אשיש עד כל ימי עולם (ישעיה ס"א)

3) שנים מעוברות

	נכז	כשז	בחה	תחא	השג	זשח	זחג
	תשיא	תרצח	תרצה	תשיד	תש	תרפט	תשג
	תשלח	תשח	תשיט	תשמא	תשיז	תרצב	תשו
	תשנה	תשכה	תשכב	תשסה	תשכז	תשלו	תשל
	תשפב	תשנב	תשמו	תשסח	תשמד	תשם	תשלג
	תתו	תשעו	תשמט	תתיב	תשעא	תשסג	תשנז
	תתט	תשעט	תשצ	תתלט	תשער	תשפז	תשפד
	תתלג	תתג	תשצג	תתצ	תשצה	תתיד	תתא
	תתלו	תתעד	תתיז	תתקיז	תשצח	תתמא	תתכח
	תתס	תתעז	תתכ	תתקסא	תתכב	תתנח	תתלא
א	ת תשרי	ו תשרי	ו תשרי				
ב				ג תשרי	ג תשרי	ח תשרי	ח תשרי
ג	יב	יג	יג				
ד	יט	כ	כ	יז	יז		
ה	כו	כו	כט	כד	כד		
ו						כט מ"ח	כט מ"ח
ז	ג חשון	ד חשון	ד חשון			ו חשון	ו חשון
ח				א חשון	א חשון		
ט	י	יא	יא	ח	ח	יג	יג
י	יז	יח	יח	טו	טו	כ	כ
יא	כד	כה	כה	כב	כב	כז	כז
יב	ב כסלו	ב כסלו	ג כסלו			ד כסלו	ח כסלו
יג				כט	כט		
יד	ט	ט	י	ו כסלו	ו כסלו	יא	יב
טו	טז	טז	יז	יד	יג	יח	יט
טז	כג	כג	כד	כא	כ		
יז						כה	כו
יח	ל	ל					
יט			ב טבת	כח	כז		
כ						ב טבת	
כא							ד טבת
כב	ו טבת	ז טבת	ט	ו טבת	ד טבת	ט	יא
כג	יד	יד	טז	יג	יא	טז	יח
כד	כא	כא	כג	כ	יח	כג	כה
כה	כח	כח		כז	כה		ג שבט
כו			א שבט			א שבט	
כז	ו שבט	ו שבט	ח	ה שבט	ג שבט	ח	י
כח	יג	יג	טו	יב	י	טו	יז
כט	כ	כ	כב	יט	יז	כב	כד
ל	כז	כז		כו	כד		
לא			כט מהר"ח			כט מהר"ח	
לב							א אדר א'
לג					א אדר א'		
לד	ד אדר א	ד אדר א	ו אדרא	ג אדר א		ו אדר א	ח
לה	יא	יא	יג	י	ח	יג	טו
לו	יח	יח	כ	יז	טו	כ	כב
לז	כה שקלים	כה שקלים	כז שקלים			כז שקלים	
לח				כד	כב		
לט							כט שקלים
מ	ב' אדר ב'	ב' אדר ב'	ד' אדר ב'			ד' אדר ב'	ו אדר ב'
מא					כט שקלים		
מב				א' אדר ב' שק			

3 שנים מעוברות

לוח תמידי לכל שנות עולם

למצא בנקל בלי שום טרח איזו סדרה והפטרה קורין בשבת זו ואיזו בשבת האחרת, כי שנות עולם משתנין לארבעת עשר פנים, וזה גורם לשנוי בקריאה. בלוח הזה ימצא כל איש את סדר הקריאה וההפטרה לכל שבת ושבת. לדוגמא: איזה סדרה והפטרה קורין בשבת כ"ט שבט, תרצ"ה? הבט וראה בתחלה באיזה לשכה מן הארבע עשרה פנים רשומה שנת „תרצ"ה" ומצאתיה בלשכת „בחה" של שנים מעוברות. שים עיניך אל השורה ל"א ששם נמצא כ"ט שבט בזו הלשכה ואז בצד השני בשורה ל"א תראינה עיניך סדר משפטים וההפטרה של מחר חודש.

א	וילך	שובה ישראל עד יכשלו בם (הושע יד), ואתה בך תקעו עד עמי לעולם (יואל י"א)
ב	האזינו	שובה ישראל עד יכשלו בם (הושע י"ד) ואתה בך תקעו עד עמי לעולם (יואל י"ד)
ג	האזינו	וידבר דוד עד לדוד ולזרעו עד עולם (שמואל ב' כ"ב)
ד	שבת חה"מ	ויהי ביום ההוא עד ומהרו את הארץ (יחזקאל ל"ח)
ה	בראשית	כה אמר האל עד ואחרי לא יהי' (ישעי' מ"ב)
ו	בראשית	ויאמר לו יהונתן מחר חודש עד ובין זרעך עד עולם (שמואל א' כ')
ז	נח	רני עקרה לא ילדה עד כי פארך (ישעי' נ"ד)
ח	נח	כה אמר ד' השמים כסאי עד לפני אמר ד' (ישעי' ס"ו)
ט	לך־לך	למה תאמר יעקב עד ישראל תתהלל (ישעי' מ')
י	וירא	ואשה אחת מנשי בני הנביאים עד בגה ותצא (מלכים ב' ד')
יא	חיי־שרה	והמלך דוד זקן עד המלך דוד לעולם (מלכים א' א')
יב	תולדות	משא דבר ד' עד כי מלאך ד' צבאות הוא (מלאכי א')
יג	תולדות	ויאמר לו יהונתן מחר חודש עד ובין זרעך עד עולם (שמואל א' כ')
יד	ויצא	ויברח יעקב שדה ארם עד ופושעים יכשלו בם (הושע י"ב)
טו	וישלח	חזון עובדי' עד והיתה לד' המלוכה (עובדי' א')
טז	וישב	כה אמר ד' עד מי לא ינבא (עמוס ב')
יז	וישב	רני ושמחי עד תשואות חן חן לה (זכרי' ב')
יח	מקץ	רני ושמחי עד תשואות חן חן לה ויש מוסיפין פ' ראשון ואחרון של שבת ר"ח ומחר חודש
יט	מקץ	רני ושמחי עד תשואות חן חן לה (זכרי' ב')
כ	מקץ	ויעש חירום עד להיכל זהב (מלכים א' י')
כא	מקץ	ויקץ שלמה עד מלך על כל ישראל (מלכים א' ג')
כב	ויגש	ויהי דבר ד' עד בתוכם לעולם (יחזקאל ל"ז)
כג	ויחי	ויקרבו ימי דוד עד ותכן מלכותו מאד (מלכים א' ב')
כד	שמות	הבאים ישרש יעקב עד ישראל יערפצו (ישעי' כ"ז)
כה	וארא	כה אמר ד' עד וידעו כי אני ד' (יחזקאל כ"ח)
כו	וארא	כה אמר ד' השמים כסאי עד לפני אמר ד' (ישעי' ס"ו)
כז	בא	הדבר אשר דבר עד ונקה לא אנקך (ירמי' מ"ו)
כח	בשלח	ודבורה אשה נביאה עד ארבעים שנה (שופטים ד')
כט	יתרו	בשנת מות המלך עד תעשה זאת (ישעי' ו')
ל	משפטים	הדבר אשר היה עד את שבותם ורחמתים (ירמי' ל"ד)
לא	משפטים	ויאמר יהונתן עד זרעך עולם (שמואל א' כ')
לב	משפטים	כה אמר ד' עד להשתחוות לפני אמר ד' (ישעי' ס"ו)
לג	תרומה	כה אמר ד' עד להשתחוות לפני אמר ד' (ישעי' ס"ו)
לד	תרומה	וד' נתן חכמה עד את עמי ישראל (מלכים א' ה')
לה	תצוה	אתה בן אדם עד נאום ד' אלהים (יחזקאל מ"ג)
לו	תשא	ויהי ימים רבים עד ד' הוא האלהים (מלכים א' י"ח)
לז	ויקהל	ויכרות יהוידע עד לכהנים יהיו (מלכים ב' י"א) ומוסיפין פסוק ראשון ואחרון של מחר חודש
לח	ויקהל	ויעש חירום עד להיכל זהב (מלכים א' ז')
לט	ויקהל	ויכרות יהוידע עד לכהנים יהיו (מלכים ב' י"א)
מ	פקודי	ויעש חירום עד להיכל זהב (מלכים א' ז')
מא	פקודי	ויכרות יהוידע עד לכהנים יהיו (מלכים ב' י"א) ומוסיפין פסוק ראשון ואחרון של מחר חודש
מב	פקודי	ויכרות יהוידע עד לכהנים יהיו (מלכים ב' י"א) ומוסיפין פסוק ראשון ואחרון של שבת ר"ח

4 שנים מעוברות

	גכז	בשז	בחה	החא	השג	זשה	זחג
	תשיא	תרצח	תרצה	תשיד	תש	תרפט	תשג
	תשלח	תשח	תשיט	תשמא	תשיז	תרצב	תשו
	תשנה	תשכה	תשכב	תשסה	תשכז	תשלו	תשל
	תשפב	תשנב	תשמו	תשסח	תשמד	תשם	תשלג
	תתו	תשעו	תשסט	תתיב	תשעא	תשסג	תשנז
	תתט	תשעט	תשצ	תתלט	תשעד	תשפז	תשפד
	תתלג	תתג	תשצג	תתצ	תשצה	תתי	תתא
	יתתלז	תתעד	תתיז	תתקיז	תשצח	תתמא	תתכח
	תתס	תתעו	תתכ	תתקסא	תתכב	תתנח	תתלא
א	ט זכור	ט זכור	יא זכור	ח זכור		יא זכור	יג זכור
ב					ו אדר ב		
ג	טז	טז		טו			
ד			יח פרה			יח פרה	כ פרה
ה					יג זכור		
ו	כג פרה	כג פרה		כב פרה	כ פרה		
ז			כה חודש			כה חודש	כז חודש
ח	א ניסן חדש	א ניסן חדש					
ט			ג ניסן			ג ניסן	ה ניסן
י				כט חודש			
יא					כז חודש		
יב	ח ש'הגדול	ח ש'הגדול	י ש'הגדול			יב ש'הגדול	יג ש'הגדול
יג				ז ניסן	ה ניסן		
יד				יד ש'הגדול	יב ש'הגדול		
טו							
טז			כד			כד	כו
יז	כט	כט					
יח	ו אייר	ו אייר		כח	כו		ג אייר
יט			א אייר			א אייר	
כ	יג	יג	ח	ה אייר	ג אייר	ח	י
כא	כ	כ	טו	יב	י	טו	יז
כב	כז	כז	כב	יט	יז	כב	כד
כג	ה סיון	ה סיון		כו	כד		ב סיון
כד			כט			כט	
כה	יב	יב	יד סיון	ד סיון	ב סיון	יד סיון	ט
כו	יט	יט	כא	יא	ט	כא	טז
כז	כו	כו	כח	יח	טז	כח	כג
כח	ג תמוז	ג תמוז	ה תמוז	כה	כג	ה תמוז	
כט							ל
ל	י	י		ב תמוז			ז תמוז
לא					ל		
לב	יז	יז		ט	ז תמוז		יד
לג			יב			יב	
לד	כד	כד	יט			יט	כא
לה				טז	יד		
לו				כג	כא		
לז	ב אב	ב אב	כו			כו	כח
לח					כח		
לט				א אב			
מ	ט	ט	ד אב	ח	ו אב	ד אב	ו אב
מא	טז	טז	יא	טו	יג	יא	יג
מב	כג	כג	יח	כב	כ	יח	כ
מג	ל	ל					
מד			כה		כז	כה	כז
מה				כט			
מו	ז אלול	ז אלול	ב אלול	ו אלול	ד אלול	ב אלול	ד אלול
מז	יד	יד	ט	יג	יא	ט	יא
מח	כא	כא	טז	כ	יח	טז	יח
מט	כח	כח		כז			
נ			כג		כה	כג	כה

4 שנים מעוברות

לוח תמידי לכל שנות עולם

למצא בנקל בלי שום טרח איזו סדרה והפטרה קורין בשבת זו ואיזו בשבת האחרת, כי שנות עולם משתנין לארבעה עשר פנים, וזה גורם לשנוי בקריאה. בלוח הזה ימצא כל איש את סדר הקריאה וההפטרה לכל שבת ושבת. לדוגמא: איזה סדרה והפטרה קורין בשבת י"ח אדר ב ,תרצ"ב" הבט וראה בתחילה באיזה לשכה מהארבע עשרה פנים רשומה שנת „תרצ"ב" ומצאתיה בלשכת „זשה" של שנים מעוברות. שים עיניך אל השורה ד" ששם נמצא י"ח אדר ב' בזו הלשכה ואז בצד השני בשורה ד" תראינה עיניך סדר צו וההפטרה של פרשת פרה,

א	ויקרא	ויאמר שמואל אל שאול עד גבעת שאול (שמואל א' ט')	
ב	ויקרא	עם זו יצרתי עד ובישראל יתפאר (ישעיה מ"ג)	
ג	צו	כה אמר ה' עד כי באלה חפצתי נאום ה' (ירמיה ז')	
ד	צו	ויהי דבר ה' עד וידעו כי אני ה' (יחזקאל ל"ו)	
ה	צו	ויאמר שמואל אל שאול עד גבעת שאול (שמואל א' ט')	
ו	שמיני	ויהי דבר ה' עד וידעו כי אני ה' (יחזקאל ל"ו)	
ז	שמיני	כל העם הארץ עד איש מאחוזתו (יחזקאל מ"ה)	
ח	תוריע	כל העם הארץ עד איש מאחוזתו (יחזקאל מ"ה)	ומוסיפין פסוק ראשון ואחרון של שבת ר"ח
ט	תוריע	ואיש בא עד כברת ארץ (מלכים ב' ד')	
י	תוריע	כל העם הארץ עד איש מאחוזתו (יחזקאל מ"ה)	ומוסיפין פסוק ראשון ואחרון של מחר חדש
יא	תוריע	כל העם הארץ עד איש מאחוזתו (יחזקאל מ"ה)	
יב	מצורע	וערבה לה' עד יום הגדול והנורא (מלאכי ג')	
יג	מצורע	וארבעה אנשים היו מצורעים עד בשער וימות (מלכים ב' ז')	
יד	אחרי	וערבה לה' עד יום הגדול והנורא (מלאכי ג')	
טו	שבת חה"ש	כה אמר ה' עד והיו לאחדים בידך (יחזקאל ל"ז)	
טז	אחרי	הלא כבני כושיים עד אני ה' אלהיכם (עמוס ט')	
יז	אחרי	ויאמר לו יהונתן מחר חדש עד לזרעך עד עולם (שמואל א' כ')	
יח	קדושים	ואתה בן אדם עד אל תוך ירושלים (יחזקאל כ"ב)	ואם אחרי הוא בשבת הגדול או מחר
יט	קדושים	כה אמר ה' עד לפני אמר ה' (ישעיה ס"ו)	חודש קורין הלא כבני כושיים
כ	אמור	והכהנים הלוים עד לא יאכלו הכהנים (יחזקאל מ"ד)	
כא	בהר	ויאמר ירמיהו עד הממני יפלא כל דבר (ירמיה ל"ב)	
כב	בחקתי	ה' עזי ומעוזי עד כי תחלתי אתה (ירמיה ט"ז)	
כג	במדבר	והיה מספר בני ישראל עד וידעת את ה' (הושע ב')	
כד	במדבר	ויאמר לו יהונתן מחר חדש עד לזרעך עד עולם (שמואל א' כ')	
כה	נשא	ויהי איש אחד מצרעה עד בין צרעה ובין אשתאול (שופטים י"ג)	
כו	בהעלותך	רני ושמחי עד תשאות חן חן לה (זכריה ב')	
כז	שלח	וישלח יהושע עד יושבי הארץ מפנינו (יהושע ב')	
כח	קרח	ויאמר שמואל אל העם עד אתכם לו לעם (שמואל א' י"א)	
כט	קרח	כה אמר ה' עד לפני אמר ה' (ישעיה ס"ו)	ומוסיפין פסוק ראשון ואחרון של מחר חדש
ל	חקת	ויפתח הגלעדי עד מפני בני ישראל (שופטים י"א)	
לא	חקת	כה אמר ה' עד לפני אמר ה' (ישעיה ס"ו)	ומוסיפין פסוק ראשון ואחרון של מחר חדש
לב	בלק	והיה שארית יעקב עד והצנע לכת עם אלהיך (מיכה ה')	
לג	חקת-בלק	והיה שארית יעקב עד והצנע לכת עם אלהיך (מיכה ה')	
לד	פינחס	דברי ירמיהו עד תבא אליהם נאום ה' (ירמיה א')	
לה	פינחס	ויד ה' היתה עד אחרי אליהו וישרתהו (מלכים א' י"ט)	
לו	מטות	דברי ירמיהו עד תבא אליהם נאום ה' (ירמיה א')	
לז	מטות-מסעי	שמעו דבר ה' עד אלוף נעורי אתה (ירמיה ב')	
לח	מסעי	שמעו דבר ה' עד אלוף נעורי אתה (ירמיה ב')	
לט	מסעי	שמעו דבר ה' עד אלוף נעורי אתה (ירמיה ב')	ומוסיפין פסוק ראשון ואחרון של שבת ר"ח
מ	דברים	חזון ישעיהו עד ושביה בצדקה (ישעיה א')	
מא	ואתחנן	נחמו נחמו עמי עד איש לא נעדר (ישעיה מ')	
מב	עקב	ותאמר ציון עד תודה וקול זמרה (ישעיה מ"ט)	
מג	ראה	עניה סוערה עד כי פארך (ישעיה נ"ד)	ומוסיפין פסוק ראשון ואחרון של שבת ראש חדש
מד	ראה	עניה סוערה עד כי פארך (ישעיה נ"ד)	
מה	ראה	עניה סוערה עד כי פארך (ישעיה נ"ד)	ומוסיפין פסוק ראשון ואחרון של מחר חדש
מו	שופטים	אנכי אנכי הוא מנחמכם עד אלהי ישראל (ישעיה נ"ו)	
מז	תצא	רני עקרה עד מרחמך ה' (ישעיה נ"ד)	
מח	תבא	קומי אורי עד בעתה אחישנה (ישעיה ס')	
מט	נצבים	שוש אשיש עד כל ימי עולם (ישעיה ס"א)	
נ	נצבים-וילך	שוש אשיש עד כל ימי עולם (ישעיה ס"א)	

הַתִּקְוָה

א

כָּל עוֹד בַּלֵּבָב פְּנִימָה
נֶפֶשׁ יְהוּדִי הוֹמִיָּה,
וּלְפַאֲתֵי מִזְרָח קָדִימָה
עַיִן לְצִיּוֹן צוֹפִיָּה;
עוֹד לֹא אָבְדָה תִקְוָתֵנוּ.
הַתִּקְוָה הַנּוֹשָׁנָה:
לָשׁוּב לְאֶרֶץ אֲבוֹתֵינוּ.
לָעִיר בָּהּ דָּוִד חָנָה.

ב

כָּל עוֹד דְּמָעוֹת מֵעֵינֵינוּ
יִזְּלוּ כְּגֶשֶׁם נְדָבוֹת,
וּרְבָבוֹת מִבְּנֵי עַמֵּנוּ
עוֹד הוֹלְכִים עַל קִבְרֵי אָבוֹת;
עוד לא אבדה...

ג

כָּל־עוֹד חוֹמַת מַחֲמַדֵּינוּ
לְעֵינֵינוּ מוֹפַעַת,
וְעַל חָרְבַּן מִקְדָּשֵׁנוּ
עַיִן אַחַת עוֹד דּוֹמַעַת;
עוד לא אבדה...

ד

כָּל־עוֹד מֵי הַיַּרְדֵּן בְּגָאוֹן
מְלֹא גְדוֹתָיו יִזֹּלוּ,
וּלְיָם כִּנֶּרֶת בְּשָׁאוֹן
בְּקוֹל הֲמוּלָּה יִפֹּלוּ;

עוד לא אבדה...

ה

כָּל־עוֹד שָׁמָּה עֲלֵי דְרָכַיִם
שַׁעַר יְבַת שְׁאִיָּה,
וּבֵין חָרְבוֹת יְרוּשָׁלַיִם
עוֹד בַּת צִיּוֹן בּוֹכִיָּה;

עוד לא אבדה...

ו

כָּל־עוֹד דְּמָעוֹת טְהוֹרוֹת
מֵעֵין בַּת עַמִּי נוֹזְלוֹת,
וְלִבְכּוֹת לְצִיּוֹן בְּרֹאשׁ אַשְׁמוּרוֹת
עוֹד תָּקוּם בַּחֲצִי הַלֵּילוֹת;

עוד לא אבדה...

ז

כָּל־עוֹד נִטְּפֵי דָם בְּעוֹרְקֵינוּ
רָצוֹא וָשׁוֹב יִזֹּלוּ,
וַעֲלֵי קִבְרוֹת אֲבוֹתֵינוּ
עוֹד אֶגְלֵי טַל יִפֹּלוּ;

עוד לא אבדה...

ח

כָּל־עוֹד רֶגֶשׁ אַהֲבַת הַלְּאֹם
בְּלֵב הַיְּהוּדִי פּוֹעֵם,
עוֹד נוּכַל קַוּוֹת גַּם הַיּוֹם,
כִּי יְרַחֲמֵנוּ אֵל זוֹעֵם;

עוד לא אבדה...

ט

שִׁמְעוּ אַחַי בְּאַרְצוֹת נוּדִי
אֶת קוֹל אַחַד חוֹזֵינוּ:
„כִּי רַק עִם אַחֲרוֹן הַיְּהוּדִי
גַּם אַחֲרִית תִּקְוָתֵנוּ!".

עוד לא אבדה...

Hatikvoh.

(The Hope)

HENRY A. RUSSOTTO

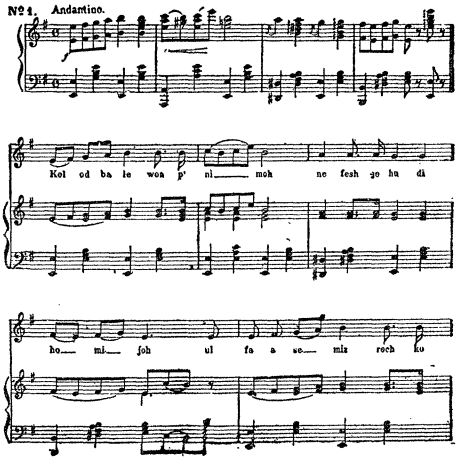

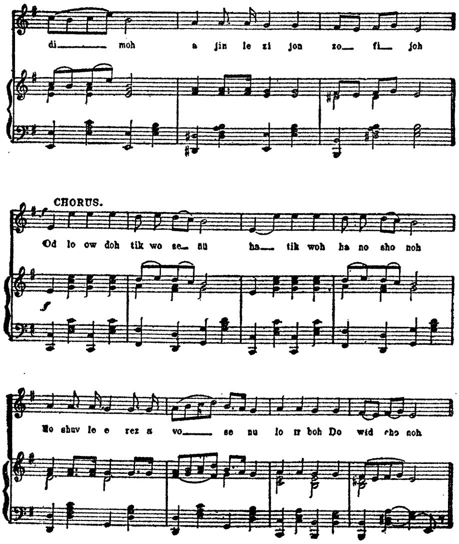
di moh a jin le zi jon zo fi joh
CHORUS.
Od lo ow doh tik wo se nu ha tik woh ha no sho noh
shuv le e rez a vo se nu lo ir boh Do wid noh

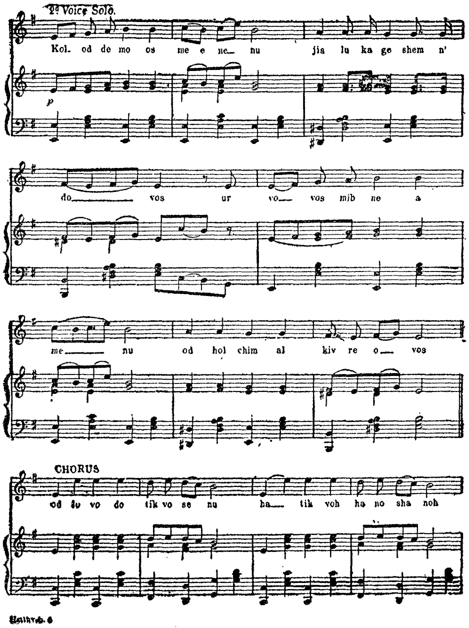
2d Voice Solo.
Kol- od de mo os me e ne- nu jia lu ka ge shem n'
do- vos ur vo- vos mib ne a
me- nu od hol chim al kiv re o- vos
CHORUS
od tik vo se nu ha- tik voh ha no sha noh

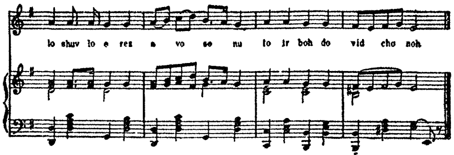

3

Kol od chomas machmadenu
leenenu mufoos
V'al churban mikdoshenu
Ain achas od domous

Chorus

4

Kol od mei hajarden bgoon
Mol g'dosow isolu
Uijam kinores b'shoon
b'kol Hamulo ipolu

Chorus

5

Kol od shamo alei drochim
Shaar iekat sh'u'o
ubein churnos Jerusholoim
Od Bas Zion bachiio

Chorus.

6.

Kol od d'moos thoros
maion bas ami nosoles
N'liwkos Lzijon Crosh ashmores
Od tokum bachai haleios

Chorus

THE STAR-SPANGLED BANNER

Oh, say, can you see, by the dawn's early light,
What so proudly we hailed at the twilight's last gleaming,
Whose broad stripes and bright stars, through the perilous fight.
O'er the ramparts we watched, were so gallantly streaming?
And the rockets' red glare, the bombs bursting in air,
Gave proof through the night that our flag was still there.
Oh, say does that star-spangled banner yet wave
O'er the land of the free and the home of the brave?

On the shore dimly seen through the mists of the deep,
Where the foe's haughty host in dread silence reposes,
What is that which the breeze, o'er the towering steep,
As it fitfully blows, half conceals, half discloses?
Now it catches the gleam of the morning's first beam,
In full glory reflected, now shines on the stream.
'Tis the star-spangled banner!—oh long may it wave
O'er the land of the free and the home of the brave!

Oh, thus be it ever, when freemen shall stand
Between their loved home and wild war's desolation;
Blest with vict'ry and peace, may the heav'n-rescued land
Praise the Pow'r that hath made and preserved us a nation!
Then conquer we must, when our cause it is just,
And this be our motto: "In God is our trust!"
And the star-spangled banner in triumph shall wave
O'er the land of the free and the home of the brave!

Let music swell the breeze,
And ring from all the trees,
Sweet freedom's song;
Let mortal tongue awake;
Let all that breathe partake;
Let rocks their silence break,
The sound prolong.

Our father's God, to thee,
Author of Liberty,
To thee we sing;
Long may our land be bright
With freedom's holy light;
Protect us by thy might,
Great God, our King.

AMERICA.

My country, 'tis of thee,
Sweet land of Liberty,
Of thee I sing;
Land where my fathers died,
Land of the pilgrim's pride,
From ev'ry mountain side
Let freedom ring.

My native country, thee,
Land of the noble, free,
Thy name I love;
I love thy rocks and rills,
Thy woods and templed hills,
My heart with rapture thrills
Like that above.

רעווערענד'ם האַנד בוך
השלם

COMPLETE

Cantor's and Reverend's

HANDBOOK

AND

SPEECHES

FOR VARIOUS OCCASIONS

ARRANGED BY

S. DRUCKERMAN

New Fourth Revised Edition

PUBLISHED BY

Hebrew Publishing Co.

632 BROADWAY, NEW YORK

1929